ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
Institutul de Istorie

STUDII

Revistă de istorie şi filosofie

III

ANUL 6

IULIE—SEPTEMBRIE 1953

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

„STUDII" REVISTĂ DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE

APARE TRIMESTRIAL

BUCUREŞTI, B-DUL GENERALISSIMUL STALIN Nr. 1, TEL. 2-87-43

ABONAMENTE: CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI, STR. SĂRINDAR Nr. 14, TEL. 5-28-90
ŞI LIBRĂRIA ACADEMIEI R. P. R., CALEA VICTORIEI 27, TEL. 4-08-50

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMANE
INSTITUTUL DE ISTORIE

STUDII

Revistă de istorie şi filosofie

III

ANUL 6

IULIE—SEPTEMBRIE 1953

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

„STUDII" REVISTĂ DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE

APARE TRIMESTRIAL

BUCUREŞTI, B-DUL GENERALISSIMUL STALIN Nr. 1, TEL. 2-87-43

ABONAMENTE: CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI, STR SĂRINDAR Nr. 14, TEL. 5-28-90 ŞI LIBRĂRIA ACADEMIEI R. P. R., CALEA VICTORIEI 27, TEL. 4-08-50

CUPRINSUL

СОДЕРЖАНИЕ

A 9-A ANIVERSARE A ELIBERĂRII PATRIEI NOASTRE

Expunerea tovarăşului GH. GHEORGHIU-DEJ, Preşedintele Consiliului de Miniştri al R.P.R. şi Secretar general al C.C. al P.M.R.

Tovarăşi,

Sărbătorim astăzi cea de a 9-a aniversare a eliberării României de către eroica şi invincibila Armată Sovietică, ziua memorabilă a doborîrii dictaturii fascisto-antonesciene de către forţele populare patriotice conduse de Partidul Comunist Român.

Ziua de 23 August, cea mai mare sărbătoare a poporului român, marchează începutul unei cotituri radicale în viaţa ţării — dela regimul capitalisto-moşieresc de sălbatică exploatare şi asuprire a masselor muncitoare la regimul democrat-popular, în care poporul muncitor este singurul şi adevăratul stăpân al ţării, constructorul noii vieţi socialiste. Au apus pe vecie vremurile când România era o semicolonie a capitalului internaţional, când dezvoltarea ei politică şi economică era stabilită la Paris sau Berlin, la Londra sau Washington, când principalele bogăţii ale ţării erau jefuite de trusturile străine. S'a înfăptuit ţelul pentru care poporul nostru a dus lupte seculare, a prins viaţă visul marilor patrioţi: România a devenit pentru prima dată în istoria sa o ţară cu adevărat independentă, un stat cu adevărat suveran, principalele bogăţii naţionale au trecut în stăpânirea poporului, care le foloseşte pentru a-şi clădi o viaţă mai bună.

Niciodată nu se va şterge din amintirea poporului nostru recunoştinţa nemărginită şi respectul cel mai profund faţă de poporul sovietic, faţă de vitezele sale forţe armate, care, sub conducerea gloriosului Partid Comunist al Uniunii Sovietice, au salvat popoarele Europei şi Asiei de primejdia înrobirii fasciste şi şi-au vărsat sângele pentru eliberarea României şi a altor ţări de sub jugul imperialist.

Noi suntem conştienţi de faptul că numai victoria socialismului asupra fascismului în cel de al doilea război mondial şi — ca urmare — creşterea şi întărirea forţelor socialismului şi slăbirea poziţiilor imperialismului şi reacţiunii au creat condiţiile istorice pentru desprinderea din sistemul capitalismului a unei serii de ţări — printre care şi România — în care s'a statornicit regimul democrat-popular.

Acum nouă ani, ţara noastră se găsea într'o stare catastrofală. Criminalii fascişti, care jefuiseră şi însângeraseră ani de zile oraşele şi satele patriei noastre, au lăsat în urmă distrugeri şi stricăciuni considerabile, ruină şi haos economic.

Distrugerile războiului agravate de seceta care a bântuit ogoarele patriei şi de sabotajul capitaliştilor, foametea şi inflaţia creaseră poporului o viaţă insuportabilă. Indurând lipsuri grele, muncitorii erau încă jefuiţi de patronii capitalişti, ţăranii mai robeau pe moşiile boiereşti.

Numai eroismul poporului în frunte cu clasa muncitoare şi nestrămutata lui încredere în conducerea încercatului nostru partid au îngăduit înfrângerea acestor mari greutăţi, respingerea şi dejucarea uneltirilor reacţiunii sprijinite de cercurile agresive imperialiste. Poporul Român, plin de încredere în forţele sale creatoare, a păşit ferm pe calea democraţiei populare, pe calea socialismului.

I

Tovarăşi,

Un şir de mari realizări a fost obţinut în opera de dezvoltare a economiei ţării pe calea socialismului.

La baza acestor realizări, cu care poporul nostru se poate mândri pe drept cuvânt, stă munca devotată, plină de avânt patriotic, a clasei muncitoare, aliată cu ţărănimea muncitoare, stă ajutorul continuu şi neprecupeţit al Uniunii Sovietice.

In anii puterii populare, volumul producţiei industriale a întrecut cu mult cea mai înaltă producţie din timpul capitalismului. Volumul producţiei industriale în 1953 este de cca. 2,5 ori mai mare decât în 1938 şi de 3,5 ori mai mare decât în 1948.

Baza dezvoltării întregii economii — industria grea — şi îndeosebi industria construcţiei de maşini, creată în anii regimului de democraţie populară, este în continuă creştere. Ea produce utilaj petrolifer, minier şi de construcţii, maşini-unelte, tractoare, maşini agricole, electromotoare, turbine, rulmenţi, instalaţii industriale, utilaje pentru industria textilă şi alimentară.

Pentru prima dată în ţara noastră, un mare număr de uzine şi fabrici a fost înzestrat cu utilaj şi echipament produs în ţară de industria noastră socialistă.

Industria petroliferă, care a fost exploatată în mod sălbatic de trusturile străine, a căpătat în anii puterii populare o deosebită dezvoltare. Rezervele cunoscute de petrol ale României au crescut considerabil şi sunt în continuă dezvoltare. In afară de bazinul petrolifer din Valea Prahovei, se dezvoltă un mare bazin petrolifer în Moldova. Au fost descoperite şi date în exploatare noi zăcăminte bogate de petrol în Oltenia, în regiunea Piteşti şi în alte regiuni ale ţării. La sfârşitul anului 1953 extracţia de ţiţei va atinge cca. 9,3 milioane tone, faţă de 8,6 în 1936 (producţie maximă atinsă sub regimul burghezo-moşieresc) şi faţă de 3,8 milioane tone în 1947 — ultimul an înainte de naţionalizare. La sfârşitul anului 1955 se vor extrage peste 11 milioane tone ţiţei. Au fost lărgite şi îmbunătăţite rafinăriile existente, se construesc noi rafinării moderne, de mare capacitate.

In ce priveşte industria carboniferă, prin deschiderea de noi mine şi reconstruirea celor vechi, se va atinge în 1953 o producţie de 6,1 milioane tone cărbune, adică de 2,4 ori mai mult ca în 1938; la sfârşitul planului cincinal producţia de cărbune va creşte la cca. 8,5 milioane tone.

Electrificarea ţării se înfăptueşte cu succes. Puterea instalată a termo şi hidrocentralelor electrice va creşte la sfârşitul acestui an cu 350 mii kW, atingând 1.050.000 kW., iar în 1955 cca. 1.380.000 kW faţă de 600.000 kW., cât

avea România burghezo-moşierească. Industria electrotehnică este în plină dezvoltare, însuşindu-şi fabricarea de mecanisme şi agregate complexe.

Ca urmare a reconstruirii şi lărgirii centrelor siderurgice, a construirii de noi furnale şi oţelării, producţia de oţel va atinge anul acesta 750.000 tone, de 4 ori mai mult decât în 1938, iar în 1955 va depăşi un milion tone oţel.

Deasemeni, prin construirea de noi linii, a crescut considerabil producţia de ciment, atingând în 1953 peste 2 milioane tone, de 4,5 ori mai mult ca în 1938. In 1955 producţia de ciment va creşte până la 2.700.000 tone.

In anii puterii populare, pe baza resurselor bogate ale ţării în materii prime, s'a dezvoltat industria chimică. A crescut mult capacitatea de producţie a întreprinderilor chimice, s'au construit şi se construesc altele noi.

Pădurile, marea noastră bogăţie naţională, sunt în mod mai raţional exploatate. In perioada 1948—53 s'a împădurit o suprafaţă de aproape $^1/_2$ milion hectare. Industria forestieră şi-a mărit considerabil capacitatea de producţie, au fost create numeroase noi întreprinderi de exploatare a lemnului, se introduce pe scară largă mecanizarea.

Petrolul, cărbunele, gazul metan, metalele şi alte bogăţii ale subsolului constitue o bază sigură pentru dezvoltarea industriei socialiste.

Industria bunurilor de larg consum se dezvoltă deasemeni pe o linie ascendentă, producând astăzi cantităţi mult mai mari decât cele atinse în anul 1938. In 1952 s'au produs cu 90% mai multe ţesături de bumbac, cu 110% mai multe ţesături de lână, cu 40% mai multe ţesături de mătase, cu 110% mai multe tricotaje de bumbac, cu peste 180% mai multe tricotaje de lână, cu 167% mai multă încălţăminte de piele decât în anul 1938.

S'au construit noi filaturi de bumbac şi de in şi alte fabrici textile şi fabrici de confecţii şi s'au reutilat şi dezvoltat fabricile existente.

In industria alimentară s'au dezvoltat capacităţile la fabricile vechi şi s'au construit noi fabrici de pâine, de ulei, de paste de tomate, de fructe, de conserve de legume, de conserve de peşte, noi instalaţii frigotehnice.

Se dezvoltă cu mari perspective industria locală, creşte producţia de bunuri de consum în industria locală.

După cucerirea puterii de către oamenii muncii, ţărănimea muncitoare, cu sprijinul frăţesc al clasei muncitoare, a obţinut succese însemnate, participând tot mai activ la construirea socialismului în ţara noastră. Starea materială şi culturală a ţărănimii muncitoare s'a îmbunătăţit.

Ţăranii muncitori cu gospodării mici şi mijlocii au primit din partea statului sămânţă selecţionată, însemnate uşurări fiscale, ajutor agrotehnic, credite pentru cumpărarea de vite, ceeace le-a permis să refacă şeptelul mult micşorat în timpul războiului. A crescut consumul propriu al gospodăriilor ţărăneşti. In satele noastre se înmulţesc şcolile, aşezămintele de cultură, instituţiile de sănătate.

Pe baza liberului consimţământ, aproape 300.000 de familii de ţărani muncitori au alcătuit peste 1980 gospodării colective (cuprinzând 732.000 ha.) şi aproape 2.000 întovărăşiri (cu o suprafaţă de cca 250.000 ha.). Mare parte dintre ele au bune rezultate pe calea întăririi lor organizatorico-economice, obţinând recolte bogate şi mărind veniturile ţăranilor colectivişti şi întovărăşiţi.

Au fost înfiinţate 218 S.M.T.-uri, dispunând de 9.680 de tractoare, de 2.850 semănători, 1.440 de secerători-legători, 2.970 cultivatoare, care deservesc gospodăriile colective, întovărăşirile şi pe ţăranii muncitori din unele regiuni.

Gospodăriile agricole de stat, care deţin astăzi 4.400 tractoare precum şi alte maşini, au realizat în multe locuri recolte mari de cereale la hectar.

Au crescut suprafeţele cultivate cu plante tehnice; s'au obţinut rezultate îndeosebi la bumbac, a cărui cultivare este însuşită de tot mai mulţi ţărani muncitori.

In anii puterii populare a crescut nivelul material şi cultural al oamenilor muncii. Clasa muncitoare a crescut numericeşte, s'a ridicat nivelul ei de calificare. Trebue considerat ca unul din cele mai mari succese ale regimului democrat-popular lichidarea flagelului care bântuia în rândurile masselor muncitoare: şomajul — acest însoţitor permanent al modului de producţie capitalist. A dispărut cu desăvârşire spectacolul tragic şi degradant, pe care-l poţi vedea pe străzile oricărui oraş din lumea capitalistă — al oamenilor care aleargă zadarnic în fiecare zi după lucru. In republica noastră, datorită avântului necontenit al economiei, avem deaface nu cu şomaj, ci cu nevoia crescândă de forţe de muncă.

Cantitatea de mărfuri puse la dispoziţia celor ce muncesc este în creştere; prin comerţul de stat şi cooperatist se distribue în anul 1953 cu 54% mai multe mărfuri decât în anul 1950.

In domeniul social-cultural s'au învestit în perioada 1949—1953 peste 3 miliarde lei. S'au construit locuinţe cu o suprafaţă de 1.730.000 m². Au fost ridicate numeroase construcţii culturale: şcoli, institute, cămine culturale în orase şi sate, teatre, cinematografe, opera de stat, un combinat poligrafic ş. a. Noile construcţii culturale şi sportive, ridicate într'un timp scurt în Capitala patriei, stârnesc mândria legitimă a poporului nostru — popor constructor al vieţii noi.

Pentru odihna oamenilor muncii, asigurări sociale, protecţia muncii, sunt alocate anual sume importante.

Faţă de un număr de 340.000 oameni ai muncii trimişi pe cheltuiala statului şi a sindicatelor la odihnă şi cură în anul 1952, în anul acesta numărul celor trimişi la odihnă şi cură se va ridica la 443.000, dintre care 118.000 copii. In 1954—1955 numărul oamenilor muncii trimişi la odihnă şi cură va depăşi o jumătate de milion anual.

Insemnate îmbunătăţiri s'au obţinut în domeniul îngrijirii sănătăţii poporului. S'au construit noi sanatorii, spitale şi alte instituţii pentru îngrijirea sănătăţii. Mortalitatea generală a scăzut dela 19,1 la mie în 1938, la 11,7 la mie în 1952, iar mortalitatea infantilă dela 17,9 la sută la 10,5 la sută.

A crescut numărul celor ce învaţă în şcoli elementare, medii, profesionale şi superioare, dublându-se faţă de 1938. Condiţiile de învăţământ sunt radical schimbate, elevii şi studenţii bucurându-se de grija şi sprijinul statului.

Ştiinţa, arta şi literatura sunt în plin avânt.

II

Tovarăşi,

Plenara lărgită a C.C. al P.M.R., care a avut loc la 19 şi 20 August, analizând rezultatele muncii partidului şi guvernului în domeniul economic, social, cultural, a constatat că, pe lângă realizările obţinute, am avut în politica noastră economică şi lipsuri serioase. Plenara a stabilit că lichidarea acestor lipsuri trebue să formeze pincipala preocupare a partidului şi guvernului nostru în etapa actuală.

In primul rând a fost forţat ritmul de industrializare, mai ales în domeniul industriei grele, ceeace a dus la stabilirea unui volum prea mare de investiţii faţă de venitul naţional, depăşind chiar prevederile planului cincinal.

Fără un studiu îndeajuns de aprofundat a fost lansată lozinca înfăptuirii planului de cinci ani în patru ani, necorespunzătoare posibilităţilor reale ale economiei naţionale.

S'a creat o proporţie nejustă între cele două mari fonduri sociale în care se împarte venitul naţional: fondul de acumulare (care cuprinde investiţiile, rezervele de stat, fondurile cu care se dotează întreprinderile socialiste) şi fondul de consum, destinat satisfacerii nevoilor materiale şi culturale ale oamenilor muncii. Aceasta a avut ca urmare o creştere nesatisfăcătoare a nivelului de trai al oamenilor muncii, în raport cu dezvoltarea generală a economiei naţionale.

In al doilea rând, modul în care s'a făcut repartiţia investiţiilor n'a corespuns pe deplin necesităţilor dezvoltării proporţionale a ramurilor economiei naţionale. Drept urmare a alocării de investiţii prea mari pentru industria grea şi pentru anumite lucrări de construcţii, agricultura — una din principalele ramuri ale economiei naţionale — cât şi industria bunurilor de consum nu au primit investiţii în proporţiile necesare ceeace a avut ca rezultat rămânerea în urmă a producţiei agricole şi a producţiei mărfurilor de larg consum.

Agricultura posedă mari rezerve şi posibilităţi de dezvoltare. Locul precumpănitor în agricultura ţării îl are, precum se ştie, mica producţie de mărfuri. Cu prilejul Congresului fruntaşilor din gospodăriile agricole colective (Mai 1953) C.C. al P.M.R. a atras atenţia asupra rămânerii în urmă a dezvoltării agriculturii noastre faţă de dezvoltarea industriei.

Gospodăriilor agricole individuale ale ţăranilor muncitori nu li s'a acordat atenţie, în măsura cuvenită, de către organele de partid şi de stat. Nu s'a ţinut seama de faptul că ele dau 75% din cantitatea totală de cereale-marfă. Gospodăriile individuale mici şi mijlocii nu au primit în suficientă măsură credite pentru procurarea utilajului mărunt, materiale de construcţii, seminţe selecţionate, animale de prăsilă, îngrăşăminte.

Deşi, în genere, gospodăriile agricole colective au primit ajutor din partea statului, ele nu au fost suficient sprijinite în ceeace priveşte dezvoltarea bogăţiei obşteşti. Creditele ce le-au fost afectate nu au putut fi folosite în întregime din cauza repartiţiei insuficiente de materiale de construcţii pentru grajduri, magazii şi alte construcţii de interes obştesc.

Gospodăriile agricole de stat folosesc în mod nesatisfăcător mijloacele mecanice de care dispun. Multe din ele suferă din cauza slabei organizări a muncii şi a proastei gospodăriri.

Mult rămasă în urmă faţă de dezvoltarea celorlalte ramuri ale agriculturii este creşterea vitelor. Cu toate că şeptelul s'a refăcut treptat, atingând în 1952 la principalele specii nivelul dinainte de război, totuşi cantitatea de carne şi de produse animale este cu totul insuficientă faţă de necesităţile crescânde de consum ale populaţiei. Deasemeni există neajunsuri în întreţinerea şi dezvoltarea fondului viticol şi pomicol.

Există încă serioase slăbiciuni în ce priveşte asigurarea de către industria textilă, de tricotaje, de încălţăminte, de obiecte de uz casnic, alimentară, a sortimentelor de produse cerute de populaţie.

Actualul volum al circulaţiei mărfurilor este încă nesatisfăcător, iar numeroase neajunsuri organizatorice fac ca şi cantităţile de mărfuri puse la dispoziţia

comerţului de stat şi cooperatist să nu ajungă întotdeauna la timp şi în bune condiţiuni la consumator.

Reţeaua comercială de stat şi cooperatistă este încă neîndestulătoare, în primul rând în acele raioane şi cartiere unde locueşte populaţia muncitoare. Reţeaua din sate este prea restrânsă şi neîndestulător aprovizionată.

In privinţa construcţiei de locuinţe, spaţiul construit în ultimii ani nu a putut face faţă, mai ales în oraşe, nevoilor populaţiei muncitoare în continuă creştere.

In domeniul învăţământului, în urma creşterii rapide a numărului elevilor şi studenţilor, numărul de locuri în cămine, cantine, săli de clasă şi de cursuri a devenit insuficient.

Pentru ridicarea nivelului de trai al poporului este necesară îmbunătăţirea continuă a condiţiilor de locuit, a asistenţei medicale, lărgirea reţelei de şcoli şi aşezăminte culturale.

III

Tovarăşi,

Acestea sunt neajunsurile şi lipsurile principale ce se manifestă pe tărâmul dezvoltării economiei şi culturii şi al ridicării nivelului de trai al oamenilor muncii.

In vederea înlăturării hotărîte a acestor lipsuri şi a îmbunătăţirii într'un timp apropiat a condiţiilor de viaţă ale populaţiei muncitoare dela oraşe şi sate, trebue să luăm măsurile de îndreptare cuvenite, punând în centrul preocupărilor noastre lichidarea rămânerii în urmă a agriculturii, a producţiei industriei alimentare şi industriei uşoare, a producţiei de obiecte de menaj şi de alte bunuri de consum, pentru a obţine o abundenţă de produse.

Indreptarea cursului politicii noastre economice trebue să însemne o reglementare mai justă a mijloacelor materiale şi îndeosebi a investiţiilor şi desvoltarea armonioasă a tuturor ramurilor economiei naţionale.

In acest scop, guvernul şi C.C. al partidului socotesc că este necesar ca pentru anii 1953—1955, fondul de acumulare să fie redus şi să reprezinte 27,8% din venitul naţional, iar fondul de consum destinat satisfacerii nevoilor materiale şi culturale ale oamenilor muncii să crească până la 72,2%.

Din volumul total al investiţiilor urmează să se facă reduceri din fondurile alocate pentru industria grea şi alte lucrări şi să fie alocat un fond de 5 miliarde pentru dezvoltarea producţiei agricole, a industriei bunurilor de consum, a construcţiei de locuinţe şi altor lucrări social-culturale. Până în 1955, proporţia investiţiilor pentru industria bunurilor de larg consum şi pentru agricultură se va dubla faţă de 1953.

Mijloacele şi fondurile de investiţii vor trebui folosite pentru înfăptuirea acelor lucrări care pot da în scurtă vreme rezultate în direcţia creşterii standardului de viaţă al poporului.

Ritmul de industrializare şi creşterea producţiei în diferite ramuri industriale trebuesc stabilite corespunzător cu necesităţile dezvoltării proporţionale ale întregii economii naţionale.

In ceeace priveşte *industria grea* se va da o atenţie deosebită acelor ramuri ale ei care posedă o bază sigură de materii prime. Vor fi lărgite bazele de materii prime, se vor face eforturi pentru descoperirea de noi resurse.

Pentru *industria alimentară* se vor aloca pe anii 1953—1955 investiţii de cca. 1,8 miliarde lei, faţă de 980 milioane lei prevăzute în planul cincinal, sporindu-se producţia industriei alimentare — carne, peşte, ulei comestibil, zahăr, — care va creşte în anul 1954 cu 40—60% faţă de 1953. Planul de producţie la pâine se va suplimenta încă din trimestrul IV/1953. Se va mări în anii 1954—1955 capacitatea de producţie în industria de ulei comestibil, zahăr, conserve, peşte, spirt, bere. Se va asigura lărgirea şi îmbunătăţirea sortimentelor de mărfuri alimentare cerute de populaţie.

Industriei textile şi de încălţăminte i se vor aloca investiţii de cca. 1,2 miliarde lei, — până în anul 1955, dublându-se volumul prevăzut anterior. Aceste ramuri industriale trebue să producă, încă din trimestrul IV/1953, cantităţi sporite de ţesături, confecţii, încălţăminte, în sortimente mai variate şi îmbunătăţite.

Producţia de ţesături de bumbac să crească la cca. 210 milioane m.p. în 1954 şi la 250 milioane m.p. în 1955; la ţesături de lână să atingă cca. 30 milioane m.p. în 1954 şi 32,5 milioane în 1955; la ţesături de mătase să atingă cca. 17 milioane, respectiv 19 milioane m.p.

Producţia de încălţăminte de piele să depăşească 10 milioane perechi în 1955, din care cca. 3 milioane pentru copii, iar încălţămintea de cauciuc să atingă 4 milioane perechi în 1955.

In vederea asigurării acestei sporiri de producţie este necesară maxima folosire a capacităţii de producţie a întreprinderilor industriale, mobilizarea intensă a tuturor rezervelor interne pe care le posedă.

Pentru stimularea producţiei *industriei locale* se vor lua măsuri de reechipare a unor ramuri ale ei, i se vor repartiza anumite cantităţi de materiale din fond centralizat.

Cooperaţia meşteşugărească, cooperaţia de consum (secţii de producţie) şi *meseriaşii* pot să aducă un aport considerabil la sporirea bunurilor de larg consum. Cooperativele meşteşugăreşti vor fi sprijinite prin credite de investiţii, prin asigurarea de materiale necesare executării investiţiilor, prin repartizarea din fondurile centrale a unei părţi însemnate din utilajele necesare cooperaţiei meşteşugăreşti.

Meseriaşii vor fi sprijiniţi prin credite pe termen lung şi cu dobândă redusă, precum şi cu posibilităţi de aprovizionare cu materii prime şi auxiliare, în vederea sporirii producţiei mărfurilor de larg consum.

Sfaturile populare au datoria să sprijine din toate puterile, din resurse şi mijloace locale, atât cooperativele meşteşugăreşti cât şi pe meseriaşi.

Tovarăşi,

In scopul îmbunătăţirii aprovizionării populaţiei şi al asigurării industriei uşoare şi alimentare cu materii prime este necesară atingerea şi depăşirea nivelului producţiei agricole dinainte de război şi creşterea simţitoare a producţiei de cereale panificabile, de porumb, cartofi, legume, furajere, carne, lapte. In centrul preocupărilor partidului şi guvernului în domeniul agriculturii trebue să stea problema pâinii. Pentru aceasta trebuesc asigurate condiţiile pentru sporirea continuă a randamentului la toate culturile agricole, în primul rând prin mecanizare, extinderea agrotehnicii avansate, pregătirea de cadre agrotehnice necesare.

Pentru dezvoltarea producţiei agricole se prevăd, pe perioada anilor 1953—1954 1955, investiţii de cca. 6 miliarde lei, ceeace reprezintă mai mult decât dublul investiţiilor realizate pe anii 1950—1951—1952.

O permanentă atenţie va fi acordată sporirii producţiei animale, creşterii bazei furajere, viticulturii şi pomiculturii.

Pentru ridicarea producţiei agricole este necesar să se aco de gospodăriilor individuale ale ţăranilor muncitori un ajutor mai mare decât până acum. Gospodăriilor individuale ale ţăranilor muncitori li se vor acorda credite ieftine pentru cumpărare de vite, porci, cai, unelte necesare gospodăriei, ajutor zootehnic în scopul măririi şeptelului şi îmbunătăţirii soiului de vite. Gospodăriile ţărăneşti mici si mijlocii vor fi deservite cu tractoare şi alte maşini ale statului Ţăranii muncitori vor fi sprijiniţi pentru a-şi putea procura îngrăşăminte chimice pentru culturile contractate şi vor fi aprovizionaţi cu materiale de construcţie. Se vor reduce preţurile unor mărfuri la comerţul de întâmpinare. Taxa A.D.A.S. la clădirile ţărăneşti va fi redusă cu 50%.

Toate acestea vor duce la sporirea veniturilor ţăranilor muncitori, la ridicarea gospodăriilor lor, la ridicarea nivelului lor de trai material şi cultural.

Plenara C.C. al P.M.R. a subliniat că în desfăşurarea operei de transformare socialistă a agriculturii trebue acordată o neslăbită atenţie consolidării economico-organizatorice a *gospodăriilor agricole colective şi întovărăşirilor de lucrare în comun a pământului*, în vederea transformării lor în adevărate centre de atragere a ţărănimii muncitoare spre formele socialiste în agricultură şi a organizării de noi gospodării colective şi întovărăşiri, pe măsura creării condiţiilor tehnice, a pregătirii de cadre medii şi superioare şi a convingerii ţăranilor individuali asupra avantajelor agriculturii socialiste.

Gospodăriile agricole colective şi întovărăşirile vor fi ajutate să devină mari producătoare de cereale-marfă, precum şi de cartofi şi legume, să devină crescătoare de vite, porci, păsări, albine.

In acest scop li se vor acorda credite pe termen lung şi cu o dobândă redusă pentru investiţii şi construcţii. In 1954 li se vor acorda credite în valoare de 100 milioane lei şi în 1955 de 200 milioane lei. In acelaşi timp li se vor asigura materialele, maşinile şi instalaţiile necesare, pentru ca aceste credite să poată fi efectiv folosite.

Gospodăriile agricole colective vor fi treptat încadrate cu ingineri agronomi si zootehnicieni, cu socotitori şi contabili corespunzători.

Se vor aloca, în 1953—1955, fonduri necesare în valoare de 350 milioane lei pentru efectuarea de lucrări de irigaţii în raioanele secetoase.

Gospodăriile de stat trebue să devină gospodării agricole model, să fie pildă de gospodărire socialistă pentru gospodăriile colective, întovărăşiri şi gospodăriile individuale ale ţăranilor muncitori.

Sarcina principală a gospodăriilor de stat să fie aceea de a asigura gospodăriilor colective, întovărăşirilor şi gospodăriilor ţăranilor muncitori individuali seminţe selecţionate, animale de rasă, soiuri alese de viţe şi pomi fructiferi. Se vor organiza gospodării de stat specializate în producţia de cereale, legume şi cartofi, carne, lapte, lână şi altele.

Este necesar ca la gospodăriile de stat să se asigure până în anul 1955 mecanizarea recoltării culturilor păioaselor, prăşitului porumbului, cositului şi strânsului fânului.

Pentru a mări rolul *staţiunilor de maşini şi tractoare* în mecanizarea muncilor agricole şi organizarea producţiei trebue asigurată în anii următori consolidarea

stațiunilor de mașini și tractoare existente prin înzestrarea lor cu mașini și tractoare, prin efectuarea construcțiilor necesare și înființarea de noi stațiuni complect înzestrate.

In scopul asigurării agriculturii cu mașinile și piesele de schimb de care are nevoie, uzina de tractoare va produce, pe lângă tractorul K.D.-35 pe șenile, și tractorul cu roți, iar alte întreprinderi vor fi profilate pentru producerea în serie și la un preț de cost redus a mașinilor agricole tractate și a pieselor de schimb.

Clasa muncitoare ajută țărănimea muncitoare în lupta ei împotriva exploatării chiaburești. Continuând politica de îngrădire a chiaburimii, partidul și guvernul condamnă totodată actele de călcare a legalității populare, abuzurile săvârșite în aplicarea cotelor de colectare și impozitelor, —abuzuri care duc la micșorarea producției agricole marfă, dăunând economiei naționale. Partidul și guvernul vor încuraja în mod multilateral acele gospodării țărănești care, fără să exploateze mână de lucru străină, contribue la sporirea producției agricole.

In domeniul colectărilor se vor prevedea avantaje la colectări care să stimuleze creșterea vacilor cu lapte, a oilor cu lână fină, a porcinelor.

Pentru cointeresarea țărănimii muncitoare în contractări, vor fi acordate avansuri sub formă de credite și se vor lua măsuri pentru asigurarea cu materiale și îngrășăminte, pe credit, crearea unui sistem premial progresiv pentru depășirea producției prevăzute în contract, vânzarea de către contractanți de produse industriale la prețuri preferențiale, majorarea stimulentelor pentru gospodăriile colective și întovărășiri (premii și cantități sporite de produse industriale), extinderea sistemului de contractare și la animale, lapte, lână, vin.

Grija principală în problema contractărilor o vor constitui contractele pentru creșterea și îngrășarea animalelor. Contractarea animalelor se va face plătindu-se sporul de carne la prețuri progresive.

Tovarăși,

Creșterea producției de bunuri de consum alimentare și industriale, sporirea producției-marfă în agricultură vor duce la o mai intensă circulație a mărfurilor, la o creștere însemnată a volumului de mărfuri în rețeaua comerțului de stat și cooperatist — care va ajunge la peste 22 miliarde lei în 1954, iar în 1955 la cca. 26 miliarde lei; va crește comerțul gospodăriilor agricole colective, al colectiviștilor și al producătorilor individuali.

In vederea lărgirii circulației mărfurilor alimentare, odată cu întărirea comerțului de stat și cooperatist, trebue atras și comerțul particular în asemenea domenii cum sunt comerțul de legume, zarzavaturi, produse lactate, ouă, păsări, grăsimi, cofetărie-patiserie, alimentație publică, vânzarea produselor meșteșugarilor.

Pentru ca toate aceste măsuri să aibă totodată ca rezultat creșterea salariului real al muncitorilor și funcționarilor este necesar să se ducă o luptă permanentă pentru scăderea prețului de cost și creșterea productivității muncii în toate ramurile producției. Cu cât se vor obține mai mari succese în ridicarea productivității muncii în întreprinderi, cu cât va fi mai scăzut prețul de cost, cu atât mai simțitor vor scădea prețurile tuturor produselor și mărfurilor, cu atât va fi mai ridicat nivelul de trai al poporului, cu atât va crește salariul real al muncitorilor și funcționarilor.

In vederea sporirii puterii de cumpărare a oamenilor muncii, în domeniul *muncii şi salarizării* se va îmbunătăţi sistemul tarifar pe baza următoarelor principii:

— justa aşezare a sistemului de salarizare în conformitate cu importanţa politico-economică a fiecărei ramuri în parte:

— introducerea de noi reţele tarifare stimulative pentru muncitori, adaptate specificului fiecărei ramuri în parte, în special pentru muncitorii care lucrează în acord şi în condiţii vătămătoare, şi prin introducrea de noi indicatoare tarifare de calificare, stabilind încadrarea în raport cu calificarea, condiţiile de muncă şi gradul de răspundere.

Până la sfârşitul anului 1953 se vor introduce treptat îmbunătăţirile necesare în ramurile: alimentară, textilă, mobilă, materiale de construcţie, petroliferă, (extinzându-se şi în activitatea geologică), minieră, energie electrică, chimie, telecomunicaţii, transport-auto, construcţii, hârtie.

Se va lărgi aplicarea formelor stimulative de salarizare existente (acordul progresiv şi acordul premial).

In domeniul social-cultural se vor lua în perioada 1953—1955 următoarele măsuri mai importante:

Până la sfârşitul cincinalului vor fi construite de stat şi date în folosinţă locuinţe pentru peste 50.000 familii. In afară de aceasta se vor putea construi locuinţe pe baza cooperării între locatari precum şi locuinţe individuale, statul sprijinind aceste construcţii de locuinţe prin credite şi materiale de construcţii.

Va fi îmbunătăţită asistenţa şi deservirea medicală, se vor reduce substanţial preţurile medicamentelor, se vor îmbunătăţi tarifele de salarizare ale personalului medico-sanitar.

Va fi îmbunătăţită protecţia muncii, în special în industria extractivă, chimică, metalurgică, în agricultură (la S.M.T. şi gospodării de stat).

Se va ridica limita minimă a pensiei şi se va îmbunătăţi regimul actual de pensionare.

In cadrul gospodăriei comunale se vor lua măsuri pentru îmbunătăţirea alimentării cu apă şi a canalizării, pentru racorduri la liniile electrice de înaltă tensiune în diverse oraşe şi centre muncitoreşti, pentru îmbunătăţirea transporturilor în comun (tramvaie, autobuze, troleibuze) şi a aprovizionării cu combustibil (lemn, cărbune, păcură).

Deasemeni se vor reduce cu 25—30% taxele pentru servicii comunale (apă, canal, electricitate).

In *învăţământ* se vor reduce taxele şcolare şi se va mări alocaţia pentru elevi şi studenţi; se vor construi noi localuri pentru şcoli, cămine şi locuinţe pentru elevi şi studenţi.

Se va lărgi construirea de noi cluburi, cămine culturale, biblioteci, cinematografe, teatre, baze sportive.

Condiţiile materiale ale lucrătorilor ştiinţifici din institutele Academiei R.P.R. şi institutele ministerelor, cele ale lucrătorilor din presă şi radio şi ale oamenilor de artă vor fi îmbunătăţite.

Pe baza Hotărîrii adoptate de plenară cu privire la « Sarcinile partidului în domeniul dezvoltării economiei naţionale şi ridicării continue a nivelului de trai material şi cultural al oamenilor muncii », Comitetul de Stat al Planificării, ministerele şi instituţiile economice centrale vor întocmi şi supune în cel mai scurt timp aprobării Consiliului de Miniştri proiecte de hotărîri, cuprinzând

măsuri practice în vederea realizării directivelor şi sarcinilor stabilite în plenară.

Avem tot ce este necesar pentru a înfăptui aceste sarcini. Economia noastră naţională merge cu paşi siguri pe calea avântului continuu. Rezultatele obţinute în domeniul industrializării ţării, colaborarea economică cu ţările lagărului democratic şi îndeosebi ajutorul multilateral al marii Uniuni Sovietice, sprijinul activ şi iniţiativa creatoare a muncitorilor, ţăranilor muncitori şi intelectualilor ne îndreptăţesc să considerăm că sarcina ridicării continue a nivelului de trai material şi cultural al oamenilor muncii va fi îndeplinită cu succes.

Tovarăşi,

Siguranţa că vom rezolva cu succes noile sarcini trasate de plenara C.C. îşi are izvorul în faptul că poporul nostru priveşte politica partidului drept propria sa politică, muncind cu hotărîre şi energie neobosită pentru traducerea ei în viaţă.

Forţa politicii partidului constă în justeţea ei, în faptul că partidul se călăuzeşte după măreaţa învăţătură a lui Marx-Engels-Lenin-Stalin, toate hotărîrile şi măsurile partidului fiind rodul muncii colective a Comitetului Central al partidului.

In elaborarea politicii sale, partidul porneşte dela interesele fundamentale ale poporului şi se bizue pe sprijinul poporului. Practica arată că aplicarea principiului comunist al îmbinării experienţei conducătorilor cu experienţa masselor face ca politica partidului să reprezinte nu numai înţelepciunea şi voinţa partidului, ci şi înţelepciunea şi voinţa întregului popor muncitor.

Spre deosebire de toate partidele şi statele burgheze, care îşi maschează adevăratele lor scopuri şi adevărata lor politică, scopurile şi politica partidelor comuniste şi muncitoreşti sunt clar şi deschis arătate întregului popor. Viaţa demonstrează că cu cât oamenii muncii înţeleg mai bine, mai adânc, politica partidului, cu cât mai înaltă este conştiinţa lor, cu atât mai activ luptă pentru înfăptuirea ei, cu atât mai însemnate succese obţin în construirea noii economii şi culturi.

Sarcina fundamentală a partidului este întărirea alianţei între clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare — temelia regimului democrat-popular.

Acordând sprijin multilateral ţărănimii muncitoare prin credite, ajutor agrotehnic şi alte măsuri menite să sporească producţia ei agricolă şi veniturile ei, trimiţând la sate mai multe mărfuri necesare ţăranilor, maşini şi unelte trebuincioase gospodăriilor lor, consolidând şi dezvoltând cooperaţia de consum şi producţie, intensificând schimbul între oraş şi sat, vom cimenta şi mai puternic alianţa între clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare. Ţărănimea va putea la rândul ei să aprovizioneze într'o măsură şi mai mare industria cu materii prime vegetale şi animale, iar populaţia orăşenească cu produse alimentare.

Intărirea alianţei între clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare constitue chezăşia înaintării cu succes pe calea socialismului. Trebue mereu reamintită indicaţia marelui Lenin că socialismul nu se poate construi fără o trainică alianţă cu milioanele de ţărani muncitori. A urma neabătut această politică leninistă încercată — iată datoria de căpetenie a partidului şi guvernului nostru.

Pentru realizarea programului de măsuri economice adoptat de plenara C.C. al partidului, este necesară o serioasă îmbunătăţire a activităţii organizaţiilor

de partid, a sindicatelor, a organizaţiilor de tineret, a sfaturilor populare în domeniul economic, şi a muncii lor în vederea mobilizării masselor populare dela oraşe şi sate pentru realizarea sarcinilor planului de stat.

In domeniul industriei, organizaţiile de partid au sarcina de a organiza lupta pentru descoperirea şi utilizarea inepuizabilelor rezerve interne pe care le posedă industria socialistă, pentru extinderea sistematică a metodelor avansate. Trebue combătută tendinţa manifestată de unele cadre de partid şi de stat, care în loc de a lupta pentru mărirea producţiei şi productivităţii muncii,pe seama unei folosiri mai bune a rezervelor interne ale întreprinderilor, cer ca statul să facă investiţii pentru construiri de noi şi noi întreprinderi.

In domeniul agriculturii, organizaţiile de partid trebue să pună în centrul activităţii lor desfăşurarea unei intense munci politice şi organizatorice în massa ţărănimii, a colectiviştilor, a muncitorilor dela S.M.T.-uri şi gospodării de stat, pentru ridicarea producţiei agricole.

Orânduirea democrat-populară din ţara noastră are imense posibilităţi pentru un nou avânt al economiei naţionale, pentru înflorirea culturii, pentru ridicarea continuă a bunei stări a poporului.

Orânduirea noastră democrat-populară, puterea noastră populară, este cucerirea cea mai de seamă a poporului muncitor. Niciodată milioanele de oameni ai muncii din patria noastră nu s'au bucurat de asemenea drepturi şi libertăţi, de asemenea posibilităţi de a-şi desfăşura iniţiativa creatoare, talentele şi capacităţile lor, de a participa la conducerea treburilor obşteşti, ca în anii puterii populare.

Este sarcina partidului nostru să întărească continuu puterea populară, statul democrat-popular, principalul instrument al construirii socialismului.

Organele de stat au datoria să slujească cu devotament poporul muncitor, să aibă o atitudine atentă faţă de nevoile oamenilor muncii, să vegheze la stricta respectare a legalităţii populare.

Dezvăluirea curajoasă a lipsurilor şi criticarea lor deschisă în faţa poporului constitue o caracteristică a partidului marxist-revoluţionar; noi vedem în critică şi autocritică garanţia mersului nostru înainte, metoda încercată de lichidare a lipsurilor şi de îmbunătăţire a muncii de partid şi de stat, expresia vie a neţărmuritei încrederi pe care o are partidul în popor.

Problemele pe care şi le pune democraţia noastră populară sunt în contrast vădit cu preocupările statelor capitaliste. In aceste state, în timp ce marii monopolişti strâng profituri fabuloase din sângele şi sudoarea popoarelor, are loc pauperizarea crescândă a clasei muncitoare şi ruinarea în massă a ţărănimii; orientarea economiei spre război sporeşte şomajul, aruncând pe drumuri milioane de muncitori cu familiile lor, adânceşte mizeria oamenilor muncii, le aruncă în spinare noi şi noi impozite insuportabile.

Cu totul altele sunt problemele care stau în faţa noastră. Pe noi nu ne preocupă asemenea pobleme ca ieşirea din criza economică, şomajul, îngustarea pieţii interne — ci ridicarea economiei şi culturii, dezvoltarea armonioasă a tuturor ramurilor economiei naţionale, pentru a satisface nevoile crescânde materiale şi culturale ale populaţiei, pentru a întări şi mai mult patria noastră.

Poporul nostru poate fi convins că Partidul Muncitoresc Român şi Guvernul Republicii Populare Române nu-şi vor cruţa forţele pentru a-i asigura o viaţă fericită, pentru a înfăptui măreţul ţel al construrii societăţii socialiste în ţara noastră.

Tovarăşi,

Sărbătorim cea de a noua aniversare a eliberării patriei în condiţiile succeselor obţinute de întregul lagăr al păcii şi democraţiei în frunte cu Uniunea Sovietică, în lupta pentru destinderea internaţională, pentru pace, pentru preîntâmpinarea unui nou război mondial.

Noua iniţiativă de pace a Uniunii Sovietice a determinat în cele mai largi cercuri din întreaga lume deplasări adânci în favoarea destinderii internationale, a rezolvării problemelor litigioase pe calea tratativelor, a dezvoltării relaţiilor de afaceri între ţări.

O mare victorie a lagărului păcii şi democraţiei o constitue încheerea armistiţiului din Coreea. Această victorie demonstrează că voinţa de pace a popoarelor a devenit o forţă atât de mare, încât până şi cei mai înverşunaţi duşmani ai păcii sunt siliţi să bată în retragere în faţa ei.

Acum, când mult încercatul popor coreean a început munca pentru refacerea vieţii sale paşnice, poporul român, alături de marele popor sovietic şi de celelalte popoare ale lagărului democrat, este hotărît să-i acorde sprijinul său frăţesc pentru refacerea economiei distruse a Coreei.

Dintre toate problemele internaţionale, problema a cărei rezolvare este astăzi cerută imperios de către popoare, este problema germană — una din problemele cheie ale păcii şi securităţii în Europa şi în lume. Toată lumea ştie că tocmai deaceea necesitatea transformării Germaniei într'un stat paşnic şi democratic a constituit obiectul unui angajament solemn luat de marile puteri la sfârşitul celui de al doilea război mondial. Cu toate acestea, deşi de atunci au trecut peste opt ani, Germania nu are încă un tratat de pace şi rămâne scindată, iar puterile apusene şi guvernul revanşard al lui Adenauer din Germania occidentală manevrează din toate puterile pentru a adânci şi a definitiva această scindare. Calea pe care au păşit puterile occidentale duce la reînvierea militarismului german, la o şi mai mare accentuare a primejdiei unui nou război.

Recenta notă a Guvernului Sovietic are o însemnătate excepţională prin faptul că aduce tocmai ceeace cer insistent popoarele în momentul de faţă: măsuri şi propuneri concrete în vederea realizării înţelegerii şi destinderii în relaţiile internaţionale. Poporul român şi guvernul său salută noile propuneri sovietice în vederea încheierii tratatului de pace cu Germania şi a reglementării problemei unificării Germaniei, deoarece ele răspund în întregime cerinţelor de securitate ale popoarelor europene, precum şi intereselor vitale ale poporului german.

Incercând să împiedice opera de consolidare a păcii, forţele agresive, după eşecul aventurii fasciste dela Berlin, sunt preocupate în cel mai înalt grad de « războiul rece », de organizarea provocaţiilor internaţionale, de activitatea subversivă în ţările lagărului democrat. Istoria relaţiilor internaţionale nu a cunoscut încă un amestec atât de brutal în treburile interne ale statelor.

Cu dolarii alocaţi din bugetul de stat al S.U.A. sunt recrutate din drojdia societăţii bande diversioniste, se încearcă să se paraşuteze pe teritoriul ţării noastre sabotori şi terorişti, sunt strecurate hoţeşte noaptea avioane cu manifeste provocatoare, într'un cuvânt metodele gangsterilor sunt ridicate la rangul de politică guvernamentală.

Pentru a acoperi eşecurile înregistrate de faimoasa « politică de forţă », preconizată de cercurile agresive, calomniatorii şi fabricanţii de minciuni dela posturile de radio americane « Europa Liberă », « Vocea Americii » şi altele,

scurg prin aceste canale murdare valuri de calomnii şi minciuni îndreptate împotriva ţării noastre şi a altor ţări democratice.

Poporul român este perfect conştient de faptul că în dosul tuturor acestor incitaţii şi provocări se află bine cunoscutele trusturi de petrol, de telefoane şi de alte branşe, care nici până astăzi nu s'au consolat de pierderea dreptului de a porunci şi jefui în România şi care, nici mai mult nici mai puţin vor să convingă pe muncitorii şi ţăranii români să renunţe la cuceririle istorice obţinute de dragul reinstaurării puterii moşierilor şi capitaliştilor.

Este clar pentru oricine că aceste cercuri se pun pur şi simplu într'o situaţie ridicolă.

Popoarele care au cunoscut adevărata libertate, care au învăţat să-şi construiască fericirea nu vor admite niciodată să li se pună din nou pe grumaji jugul exploatatorilor!

Desigur, partidul şi guvernul nostru trebue să tragă învăţăminte politice şi concluzii practice concrete din activizarea imperialiştilor şi a agenturii lor. Trebue să avem o grijă permanentă pentru capacitatea de apărare a ţării, pentru Forţele Armate ale Republicii. Vigilenţa partidului şi poporului trebue să fie mereu trează, pentru a zădărnici orice uneltiri ale duşmanilor.

In cuvântarea sa la a 5-a sesiune a Sovietului Suprem al U.R.S.S., Preşedintele Consiliului de Miniştri al U.R.S.S., tovarăşul G. M. Malencov, a arătat că forţele imperialiste nu se mai pot juca acum cu soarta popoarelor care au pus capăt pentru totdeauna dependenţei lor faţă de imperialişti.

« Trebue să se înţeleagă — a spus şeful guvernului sovietic — că în condiţiile actualului raport de forţe, ale hotărîrii ferme a Uniunii Sovietice şi a ţărilor lagărului democratic de a-şi apăra interesele lor vitale pe arena internaţională, promovarea politicii de coexistenţă paşnică a celor două sisteme constitue o datorie nu numai a ţărilor lagărului democratic, ci şi o datorie a tuturor ţărilor. Deoarece orice altă cale este calea aventurilor zadarnice şi a eşecurilor inevitabile ».

Raportul de forţe pe arena internaţională s'a schimbat după cel de al doilea război mondial în favoarea forţelor socialismului, în defavoarea forţelor capitalismului. Situaţia internaţională de după război se caracterizează prin continua creştere a forţelor democraţiei şi socialismului şi continua slăbire a forţelor reacţiunii şi capitalismului.

Uniunea Sovietică, marea putere socialistă, şi-a sporit de aproximativ două ori şi jumătate volumul producţiei industriale faţă de anul antebelic 1940, iar în prezent îşi îndreaptă imensele ei forţe spre ridicarea considerabilă, în 2 3 ani, a nivelului asigurării populaţiei cu toate mărfurile de larg consum, oferind lumii întregi o nouă dovadă convingătoare a superiorităţii sistemului socialist asupra sistemului capitalist.

Succese de seamă au fost obţinute de ţările de democraţie populară, care merg cu fermitate pe drumul construirii socialismului. Marea Republică Populară Chineză se întăreşte continuu şi-şi dezvoltă economia.

In rând cu celelalte ţări de democraţie populară ţara noastră contribue la întărirea lagărului democratic prin fiecare succes repurtat în dezvoltarea economiei naţionale şi în consolidarea regimului democrat-popular.

In ceeace priveşte situaţia din lagărul imperialist, evenimentele din ultima vreme au confirmat pe deplin aprecierea făcută de Congresul al XIX-lea al P.C.U.S. cu privire la continua adâncire a crizei generale a capitalismului şi ascuţirea contradicţiilor interne ale lumii capitaliste. Creşte mişcarea grevistă

în numeroase țări capitaliste, se intensifică lupta de eliberare națională a popoarelor din țările coloniale și dependente.

Ca urmare a politicii cercurilor agresive din S.U.A., economia Franței, Italiei și altor țări participante ale așa zisului Pact Atlantic a fost adusă într'o situație dezastruoasă. Politica de expansiune și de cucerire a dominației mondiale dusă de imperialismul american întâmpină o rezistență crescândă din partea popoarelor și chiar din partea unor pături ale burgheziei și a unor cercuri guvernante din țările Europei occidentale.

In timp ce lagărul imperialist este sfâșiat de contradicții și lupte interne, lagărul democratic își trage forța din unitatea de granit și colaborarea frățească a țărilor ce-l compun, în frunte cu marea Uniune Sovietică. Lagărul democratic, grupând o treime a omenirii, constitue un factor puternic de menținere și consolidare a păcii în lume.

Eșecul șantajului american cu privire la bomba atomică și bomba cu hidrogen este menit să întărească și mai mult încrederea și speranța popoarelor în victoria forțelor păcii, în posibilitatea preîntâmpinării războiului.

Lumea întreagă a salutat declarația cuprinsă în comunicatul guvernamental cu privire la experimentarea bombei cu hidrogen, prin care Guvernul Sovietic își afirmă din nou poziția sa fermă în favoarea reducerii înarmărilor și a interzicerii folosirii armei atomice și a celorlalte tipuri de arme de exterminare în massă.

Popoarele din lumea întreagă doresc pacea. Istoria n'a cunoscut o asemenea forță uriașă cum este mișcarea contemporană pentru pace.

Cresc vigilența popoarelor și hotărîrea lor de a face totul pentru a nu admite realizarea planurilor agresorilor.

Poporul român și guvernul său, profund atașat cauzei păcii, dornic de a-și putea consacra toate forțele construcției pașnice și ridicării buneistări a poporului, vor face tot ce le stă în puteri pentru a-și da contribuția la apărarea păcii.

Tovarăși,

Infăptuirea sarcinilor trasate de partidul și guvernul nostru va duce la o și mai puternică dezvoltare a economiei naționale, la un avânt al buneistări a poporului, la întărirea patriei.

Unitatea dintre partid, guvern și popor este chezășia mersului nostru înainte. Rolul conducător al partidului în stat, tăria și forța statului democrat-popular și interesele poporului sunt de nedespărțit.

Drumul nostru este luminat de măreața învățătură a lui Marx-Engels-Lenin-Stalin.

Partidul nostru, scump tuturor oamenilor muncii, îi va conduce cu mână sigură spre victoria socialismului.

Numeroase pasagii ale expunerii au fost călduros aplaudate. La sfârșitul expunerii publicul, în picioare, a aplaudat îndelung, ovaționând pentru Partidul Muncitoresc Român, pentru Republica Populară Română și pentru Uniunea Sovietică, marea noastră eliberatoare și sprijinitoare.

(Din «*Scânteia*» Nr. 2748 din 23 August 1953)

PENTRU ÎMBUNĂTĂŢIREA ACTIVITĂŢII CATEDRELOR DE ŞTIINŢE SOCIALE DIN ÎNVĂŢĂMÂNTUL SUPERIOR

Partidul nostru se preocupă cu grijă de formarea şi pregătirea specialiştilor necesari în toate domeniile construcţiei socialiste; în această operă partidul se călăuzeşte cu fidelitate după teza potrivit căreia fiecare specialist, fiecare om de ştiinţă, în orice domeniu ar lucra, trebue să-şi însuşească ştiinţa marxist-leninistă. Experienţa dovedeşte că însuşirea bazelor marxism-leninismului, cunoaşterea legilor desvoltării societăţii, ajută cadrelor de specialişti să se orienteze just şi să desfăşoare o activitate rodnică în domeniul specialităţii lor, să contribue cu mai mult succes la înfăptuirea politicii partidului de construire a socialismului, de ridicare continuă a nivelului de trai al celor ce muncesc.

Partidul şi guvernul au creat condiţii tot mai bune pentru ca specialiştii să fie înarmaţi cu temeinice cunoştinţe profesionale, să-şi lărgească orizontul ideologic, pentru a putea aplica creator învăţătura marxist-leninistă în practica construcţiei socialiste. In învăţământul superior a fost introdus studiul ştiinţelor sociale — fapt care a pus baze temeinice înarmării studenţilor cu teoria marxist-leninistă şi a avut o însemnătate deosebită pentru ridicarea nivelului ştiinţific al întregului proces de învăţământ.

Recent C.C. al P.M.R. a analizat activitatea catedrelor de ştiinţe sociale din învăţământul superior. Hotărîrea luată constitue o nouă expresie a preocupării partidului pentru însuşirea ştiinţei marxist-leniniste de către viitoarele cadre de specialişti.

Comitetul Central a constatat că în decursul celor cinci ani în care se predau în învăţământul superior disciplinele de ştiinţe sociale s'au înregistrat o serie de succese. Pe baza îndrumărilor date de partid şi guvern şi folosind bogata experienţă a predării ştiinţelor sociale în U.R.S.S., Ministerul învăţământului superior a elaborat măsuri concrete pentru a asigura buna funcţionare a catedrelor de bazele marxism-leninismului, economie politică, materialism dialectic şi materialism istoric, istoria R.P.R. A crescut exigenţa unor cadre faţă de conţinutul şi nivelul teoretic şi politic al lecţiilor, seminariilor şi întregului proces de învăţământ (Universitatea « C. I. Parhon », Institutul medico-farmaceutic Bucureşti etc.). A crescut vigilenţa revoluţionară şi combativitatea cadrelor în apărarea purităţii ideologice a teoriei marxist-leniniste, în lupta pentru îndeplinirea politicii partidului, care se călăuzeşte după ştiinţa marxist-leninistă, ceea ce îi dă posibilitatea să înţeleagă nu numai mersul evenimentelor în prezent, ci să şi prevadă cum şi încotro se vor desfăşura ele în viitor. Un număr de cadre didactice dela catedrele de ştiinţe sociale şi-au ridicat nivelul profesional şi ştiinţific în urma muncii desfăşurate de partid pentru îmbogăţirea cunoştin-

ţelor lor teoretice prin şcoli, cursuri şi seminarii speciale. Cele mai bune cadre didactice îşi perfecţionează cunoştinţele pedagogice, expun lecţii vii, combative, care cuprind datele noi ale ştiinţei (fizică, ştiinţele naturii etc.), leagă în mod convingător tezele marxism-leninismului cu sarcinile construirii socialismului în R.P.R.

Pe baza unei astfel de munci unele catedre de ştiinţe sociale (de exemplu catedra de economie politică dela Institutul de ştiinţe economice şi planificare « V. I. Lenin », catedra de bazele marxism-leninismului dela Institutul « Maxim Gorchi » etc.) au devenit catedre de frunte şi exercită o influenţă ideologică asupra întregului proces de învăţământ în institutele respective. In universităţi şi institute de învăţământ superior creşte un tineret nou, educat în spiritul devotamentului faţă de poporul muncitor, în spiritul dragostei de patrie şi al frăţiei între popoare, un tineret care îşi însuşeşte ştiinţa, participă activ la viaţa social-politică, la lupta pentru pace şi se pregăteşte să devină constructor priceput al vieţii noi socialiste.

Cu toate succesele obţinute, C.C. al P.M.R. constată că mai există o serie de lipsuri în activitatea catedrelor de ştiinţe sociale.

Nivelul ideologic şi teoretic al activităţii unor catedre de ştiinţe sociale, calitatea predării continuă să rămână în urma condiţiilor create pentru acest scop şi a cerinţelor construirii socialismului.

Partidul Muncitoresc Român, avangarda clasei muncitoare, conducătorul şi îndrumătorul masselor largi populare din oraşe şi sate îşi îndeplineşte cu succes rolul de avangardă, înainte de toate mulţumită faptului că se călăuzeşte după învăţătura lui Marx-Engels-Lenin-Stalin. Marxism-leninismul, învăţătură vie, generalizează tot ce apare în viaţă, dă răspunsuri clare la noile probleme pe care le ridică desvoltarea societăţii, oglindeşte just năzuinţele oamenilor muncii, reprezentând o unitate de nedespărţit între teorie şi practică. Cu toate acestea, multe lecţii şi seminarii nu dovedesc grija pentru îmbinarea teoriei cu practica şi ca rezultat sunt rupte de problemele concrete, vii, ridicate de opera construirii socialismului în Patria noastră. Asemenea lecţii nu înarmează pe studenţi cu capacitatea de a aplica creator învăţătura marxist-leninistă. Astfel de lipsuri se manifestă mai ales la catedrele de economie politică.

In unele lecţii şi seminarii de economie politică, de ştiinţe juridice s'au propagat teze idealiste, subiectiviste. In domeniul economiei politice au circulat lucrări cuprinzând greşeli grosolane care au dăunat mult însuşirii temeinice a bazelor marxism-leninismului (« Cursul elementar de economie politică » de B. Zaharescu). In activitatea unor catedre ca acea dela Universitatea « V. Babeş » din Cluj au avut loc influenţe ale ideologiei burgheze.

Multe lecţii de marxism-leninism, economie politică se caracterizează prin bucherism, prin redarea dogmatică a unor teze, cu abundenţă de citate; ele duc la învăţarea mecanică a unor date sau formulări, în locul pătrunderii în miezul problemelor studiate, în locul însuşirii aprofundate a politicii partidului şi guvernului. Exemplificările folosite în lecţii nu sunt totdeauna legate de specificul institutului sau facultăţii la care se predă, în ele nu se oglindesc suficient marile cuceriri ale fizicii, tehnicii, biologiei, medicinei etc.

Un număr important de cadre dela catedrele de ştiinţe sociale din învăţământul superior nu au calificarea necesară şi nu desfăşoară o muncă susţinută pentru ridicarea nivelului lor teoretic.

Una din cauzele principale ale lipsurilor ce se manifestă în conţinutul lecţiilor predate la catedrele de ştiinţe sociale este slaba organizare a catedrelor. In activitatea catedrelor nu s'a înrădăcinat încă principiul muncii colective, ceea ce are ca urmare faptul că nu toţi membrii colectivelor de catedră aduc o contribuţie reală la îmbunătăţirea lecţiilor. In mod cu totul sporadic se organizează dezbateri şi discuţii ştiinţifice; lupta de opinii, critica şi autocritica nu sunt suficient stimulate şi folosite. In acele locuri, unde se manifestă asemenea lipsuri serioase, apar fenomene nesănătoase, ca de exemplu: cultivarea atmosferei de familiarism şi a tendinţelor de cocoloşire a lipsurilor, de înăbuşire a criticii. O serie de deficienţe există de asemenea în desfăşurarea seminariilor — în care se mai folosesc deseori metode şcolăreşti — în organizarea studiului individual al asistenţilor şi studenţilor, în activitatea cabinetelor de marxism-leninism, în întocmirea bibliografiilor.

Ministerul învăţământului superior nu s'a ocupat suficient de problema conţinutului predării şi nu a acordat importanţă cuvenită muncii de calificare şi completare a cadrelor necesare la catedrele de ştiinţe sociale. In decursul ultimului an colegiul Ministerului învăţământului superior a analizat doar o singură dată situaţia catedrelor de ştiinţe sociale.

Presa centrală şi presa locală de partid s'au ocupat insuficient de problemele predării ştiinţelor sociale în învăţământul superior. Revistele « Studii », « Contemporanul » au publicat în legătură cu aceasta materiale insuficiente şi nu totdeauna corespunzătoare.

Ridicarea la un nivel mai înalt al predării marxism-leninismului în învăţământul superior impune în primul rând tuturor catedrelor de ştiinţe sociale să pună în centrul atenţiei şi preocupărilor lor grija pentru conţinutul de idei al lecţiilor şi seminariilor, pentru puritatea lor ideologică. Condiţia principală pentru a asigura un conţinut just şi puritatea ideologică a predării ştiinţelor sociale este munca neobosită pentru însuşirea temeinică, aprofundată, a operelor clasicilor marxism-leninismului, a glorioasei experienţe de luptă a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, studierea experienţei partidului nostru, a documentelor sale—care constitue o aplicare creatoare a marxism-leninismului la condiţiile concrete ale desvoltării regimului democrat-popular, ale construirii socialismului în ţara noastră.

In faţa catedrelor de ştiinţe sociale stă sarcina de a asigura o legătură indisolubilă între teorie şi practică, de a acorda o atenţie deosebită problemelor actuale ale perioadei de trecere dela capitalism la socialism, problemelor politicii partidului. Trebue ca lecţiile să înfăţişeze rolul partidului ca forţă conducătoare şi călăuzitoare a poporului în construirea socialismului, să lămurească sarcinile isvorîte din politica partidului nostru — politică ce corespunde intereselor vitale ale poporului şi este elaborată pe baza genialei învăţături a lui Marx-Engels-Lenin-Stalin — să arate că grija pentru binele poporului muncitor, pentru asigurarea satisfacerii într'o măsură tot mai mare a nevoilor sale materiale şi culturale constitue legea supremă a întregii activităţi de partid şi de stat.

Catedrele de ştiinţe sociale trebue să ajute pe studenţi în studierea şi cunoaşterea profundă a sarcinilor trasate de Hotărîrile Plenarei C.C. al P.M.R. cu privire la « Sarcinile partidului în domeniul dezvoltării economiei naţionale şi ridicării continue a nivelului de trai material şi cultural al oamenilor muncii ». In această direcţie au un rol deosebit de important catedrele de economie politică; partidul ne învaţă să nu precupeţim forţele pentru a forma cadre

competente care să posede cunoştinţe serioase în domeniul economiei politice sa fie capabile să se orienteze în problemele economice ale construcţiei socialiste în ţara noastra, să cunoască experienţa P.C.U.S. şi a Statului Sovietic în domeniul construcţiei economice şi să ştie să o aplice în mod creator.

Lecţiile şi seminariile trebue să înarmeze pe studenţi cu cunoaşterea problemelor întăririi alianţei clasei muncitoare cu ţărănimea muncitoare — alianţă ce constitue temelia regimului democrat popular şi chezăşia înaintării cu succes pe calea socialismului — să analizeze concret problemele întăririi regimului democrat-popular prin atragerea maselor largi la conducerea statului şi a treburilor obşteşti, să arate rolul creator al poporului — adevăratul făuritor al istoriei; lecţiile şi seminariile trebue să ajute pe studenţi în înţelegerea profundă a politicii de pace a statului nostru, în cunoaşterea problemelor internaţionale.

Pentru a îmbunătăţi radical conţinutul lecţiilor şi seminariilor, trebue să devină o metodă curentă de muncă în cadrul catedrelor pregătirea individuală a lecţiei de către profesorul care o predă şi discutarea ei în colectivul catedrei. In vederea extinderii experienţei cucerite de profesorii fruntaşi, trebue să se organizeze dezbateri asupra unor lecţii, cu folosirea curajoasă a criticii şi autocriticii.

Catedrele de ştiinţe sociale trebue să combată orice tendinţă de izolare a lor faţă de celelalte catedre: ele au datoria să participe activ la dezbaterile, discuţiile ştiinţifice, organizate de catedrele celorlalte discipline, să participe activ la lupta ce se desfăşoară în institute pentru o ştiinţă materialistă, pentru stârpirea influenţelor cosmopolite, pentru ridicarea nivelului ştiinţific şi ideologic al întregului învăţământ.

Partidul şi guvernul pun ca sarcină profesorilor dela catedrele de ştiinţe sociale să desfăşoare o vie activitate de cercetare ştiinţifică, să publice lecţii, studii şi monografii, — lucrări care să contribue la elaborarea teoretică a problemelor construirii socialismului, să fie activi în domeniul presei, în domeniul muncii obşteşti.

Un rol însemnat în pregătirea teoretico-politică a studenţilor pot şi trebue să aibă cabinetele de marxism-leninism de pe lângă universităţi şi institute de învăţământ superior. Ele sunt chemate să acorde o atenţie mai mare sprijinirii studenţilor în studiul individual, să pregătească materialul didactic necesar cursurilor, să îmbogăţească bibliotecile, să organizeze expoziţii, vizite ale studenţilor în întreprinderi, la gospodării agricole colective şi de stat, la instituţii de cercetări ştiinţifice etc.

Sarcini de mare răspundere pentru îmbunătăţirea activităţii catedrelor de ştiinţe sociale revin Ministerului învăţământului superior. Este necesar ca Ministerul învăţământului superior să confirme anual planul tematic de cercetare ştiinţifică al catedrelor de ştiinţe sociale şi să asigure îndeplinirea întocmai a sarcinilor date; să organizeze — în colaborare cu Institutele de Filozofie, de Cercetări Economice, de Istorie, ale Academiei R.P.R., sau pe catedrele puternice de ştiinţe sociale — dezbateri teoretice. Este necesar ca Ministerul învăţământului superior să creeze condiţii prielnice de muncă cadrelor dela catedrele de ştiinţe sociale, să oblige aceste cadre să-şi ridice pregătirea profesională, să organizeze extinderea experienţei înaintate a catedrelor fruntaşe.

Este necesar ca Ministerul învăţământului superior să completeze catedrele de ştiinţe sociale cu cadre calificate având munca de bază în învăţământ. In acest scop partidul a trasat un plan de măsuri concrete menite să asigure întă-

rirea continuă a colectivelor de catedră. Acest plan prevede sarcini precise pentru completarea catedrelor cu cadre de specialitate precum şi un şir de măsuri în vederea ridicării calificării şi pregătirii teoretice a cadrelor dela catedrele de ştiinţe sociale; organizarea de seminarii, de şcoli de un an pentru pregătirea de lectori, organizarea de cursuri serale cu durata de 2 ani cu scutirea cursanţilor de orice alte munci obşteşti pe toată durata cursului.

In cursul anului 1953/1954 se vor organiza catedre de ştiinţe sociale în institutele de învăţământ superior în care ele nu există în prezent — şi se va trece la organizarea secţiilor de marxism-leninism pe lângă facultăţile de istorie ale universităţilor din Bucureşti, Iaşi, Cluj.

Presa centrală şi locală de partid are sarcina să publice sistematic materiale de analiză a activităţii catedrelor de ştiinţe sociale.

Ridicarea la un nivel mai înalt a predării ştiinţelor sociale în învăţământul superior este indisolubil legată de întărirea sprijinului acordat catedrelor de către organizaţiile de partid. Până acum unele comitete regionale de partid nu au controlat sistematic activitatea catedrelor de ştiinţe sociale şi nu au acordat suficientă atenţie conţinutului predării bazelor marxism-leninismului, economiei politice, istoriei R.P.R. etc. Unele comitete regionale de partid nu s'au ocupat suficient de problema cadrelor necesare catedrelor de ştiinţe sociale; în unele cazuri comitetele regionale au dat dovadă de lipsă de vigilenţă şi superficialitate în promovarea şi verificarea cadrelor.

C.C. al partidului trasează comitetelor de partid sarcina lichidării hotărîte a acestor lipsuri. Comitetele regionale de partid trebue să exercite nemijlocit un control permanent, atent şi competent asupra lecţiilor şi seminariilor, să organizeze periodic şedinţe de analiză a activităţii cadrelor dela catedrele de ştiinţe sociale. Comitetele de partid regionale trebue să îndrume cu grijă şi în mod permanent oganizaţiile de bază din instituţiile de învăţământ superior, ca ele să-şi întărească legăturile cu cadrele didactice dela catedrele de ştiinţe sociale, să se preocupe de educarea lor ideologică şi de ridicarea continuă a nivelului lor teoretic.

Indeplinirea întocmai a tuturor prevederilor Hotărîrii C.C. al P.M.R.despre unele lipsuri şi măsuri de îmbunătăţire privind activitatea catedrelor de ştiinţe sociale în învăţământul superior este o sarcină de cea mai mare însemnătate a tuturor membrilor colectivelor de catedră, a organelor de partid şi de stat, care au datoria să muncească neobosit pentru traducerea ei în viaţă.

Invăţătura lui Marx-Engels-Lenin-Stalin este o măreaţă forţă înnoitoare şi transformatoare a lumii; să nu precupeţim niciun efort pentru a înarma cu atotbiruitoarele ei idei pe viitorii specialişti şi oameni de ştiinţă pentru progresul şi înflorirea Patriei!

SĂ ÎNDEPLINIM CU CINSTE SARCINILE CE NE REVIN ÎN DOMENIUL CERCETĂRILOR ISTORICE

Articolul redacţional din « Scânteia », organul central al P.M.R., intitulat « Despre activitatea Institutului de Istorie din Cluj al Academiei R.P.R.[1] », înseamnă un nou şi substanţial sprijin dat de către Partid, cercetătorilor de pe tărâmul istoriei patriei noastre.

Institutul de Istorie al Academiei R.P.R. din Bucureşti a facut în lumina articolului din « Scânteia » o serioasă analiză a muncii sale, desbătând problemele în Consiliul Ştiinţific al Institutului, în toate secţiile şi colectivele de lucru, precum şi în plenara lucrătorilor ştiinţifici ai Institutului. S'a ţinut de asemenea o şedinţă lărgită a Comitetului de redacţie al revistei « Studii ».

In desbateri s'a relevat că critica activităţii Institutului de Istorie din Cluj se referă în destulă măsură şi la activitatea Institutului de Istorie din Bucureşti.

In ultimii ani s'au înregistrat realizări pe tărâmul istoriografiei romåne. Ca rezultat al muncii cercetătorilor ştiinţifici din institutele de Istorie din Bucureşti, Iaşi şi Cluj s'au obţinut realizări pe tărâmul cercetărilor arheologice, scoţând pentru prima oară la lumină în adevărata ei înfăţişare şi însemnătate cultura dacică necunoscută în altă parte şi aşezările vechi autohtone şi slave din ţara noastră. Pentru prima oară în ţara noastră s'a început crearea unei arheologii prefeudale şi feudale care permite cercetarea istoriei Romåniei pentru un număr de veacuri, ce încep azi a fi luminate, cercetare care a fost ignorată de istoriografia burgheză.

In colecţia « Documente privind istoria Romåniei » s'au publicat un număr de 18 volume de documente de Istorie Medie privind Moldova, Ţara Romånească şi Transilvania în secolele XII—XVII, precum şi 4 volume de documente privind Istoria Modernă a Romåniei (Războiul de Independenţă, 1877 — 1878). In sprijinul cercetărilor de istorie modernă a Romåniei au apărut documentele privind Răscoala ţăranilor din 1888 şi Răscoala ţăranilor din 1907 (vol. I—III). Toate laolaltă fac posibilă iniţierea unor serioase cercetări de generalizare istorică.

S'a redactat manualul de Istorie R.P.R. şi programul istoriei R.P.R. pentru cursul superior. S'a asigurat apariţia regulată a revistei « Studii », publicându-se în revistă un număr de studii şi cercetări originale privind istoria ţării etc.

Dar în activitatea institutelor de Istorie continuă încă să persiste serioase slăbiciuni. O atentă analiză autocritică a dovedit că cercetătorii de pe tărâmul

---

[1] A se vedea textul în « Studii », 1953, Nr. 2, p. 31—39.

istoriei n'au adâncit îndestul teza fundamentală a materialismului istoric, potrivit căreia istoria societăţii este în primul rând istoria desvoltării modurilor de producţie, istoria producătorilor de bunuri, deci istoria masselor muncitoare. Cercetătorii nu s'au pătruns încă îndeajuns de teza marxist-leninistă că adevăratul făuritor al istoriei e poporul, ei nu-şi axează încă suficient cercetarile pe studierea şi adâncirea condiţiilor de trai şi a luptelor poporului pentru eliberarea socială şi naţională, pe răscoalele poporului de-a-lungul veacurilor. Influenţa istoriografiei burgheze, care tindea să îndrepte privirile cercetătorilor spre un trecut rupt de prezent, rupt de problemele viitorului poporului, se resimte şi în lipsa unor studii temeinice care să trateze probleme de istorie contemporană, probleme de interes vital pentru poporul care-şi construieşte o nouă viaţă, eliberată de orice exploatare. Slabă este munca de valorificare critică a creaţiei istorice din trecut. Nu se combat cu destulă tărie concepţiile burgheze, idealiste, falsificările comise de istoricii burghezi.

Direcţia Institutului si Consiliul Ştiinţific n'au îndrumat în mod consecvent şi ferm munca cercetătorilor spre rezolvarea multor probleme de bază ale ştiinţei istorice a ţării noastre.

Ceea ce caracterizează unele lucrări ale cercetătorilor, este fuga de interpretare ştiinţifică a evenimentelor, a faptelor istorice, refugiul în lucrări de ordin tehnic, renunţarea la căutarea legilor desvoltării istorice. Această factologie — simpla enumerare sau descriere a faptelor, considerate în mod izolat — e o rămăşiţă a ştiinţei burgheze care căuta să răpească oamenilor muncii înţelegerea ştiinţifică a desvoltării societăţii să răpească poporului puterea de previziune a viitorului, previziunea desvoltării societăţii socialiste. Factologia care mai este practicată azi de unii cercetători, exprimă resturile gândirii burgheze care frânează făurirea unei istorii cu adevărat ştiinţifice a poporului nostru.

Direcţia Institutului din Bucureşti — şi Direcţiile Institutelor din Cluj şi Iaşi — nu au luptat îndeajuns împotriva acestei « factologii ».

Astfel la Institutul de Istorie din Bucureşti, puţini cercetători au primit sarcina de a întocmi lucrări de sinteză. O serie de lucrări care aveau să atace probleme de bază ale Istoriei R.P.R., probleme ignorate în mod intenţionat de istoriografia burgheză, au fost lăsate numai pe seama unor tovarăşi supraîncărcaţi cu alte munci. Cadrele tinere cu perspective n'au fost suficient îndrumate pentru ridicarea nivelului lor ştiinţific. Unele au fost folosite mai mult la munci tehnice (întocmirea de fişe), frânându-se astfel avântul unor tineri cu perspective de desvoltare. Aşa se explică participarea redusă la discuţii a cadrelor tinere, nedesvoltarea lor în măsură de a corespunde sarcinilor măreţe de azi.

Problemele de istorie modernă şi în deosebi de istorie contemporană, deşi unele sunt de o arzătoare actualitate pentru lupta şi munca creatoare a poporului nostru, au fost neglijate de conducerea Institutului, nu au fost înscrise în planul de lucru al cercetărilor.

Nivelul unor comunicări mai lasă de dorit. Din cauza aceasta, comunicările rămân nepublicate. Tezele clasicilor marxism-leninismului, documentele Congresului al XIX-lea al P.C.U.S., documentele P.M.R. nu sunt îndeajuns studiate. Direcţia Institutului, conducerile secţiilor şi a colectivelor nu s'au ocupat îndeajuns de lucrările individuale şi colective ale cercetătorilor ştiinţifici, nu ajută suficient pe cercetători în întregul proces de creare a lucrărilor.

Revista « Studii » nu-şi îndeplineşte încă suficient rolul său de a desvolta interes pentru studiile istorice în cercuri largi, de a activiza pe toţi acela care doresc să lucreze pe tărâmul istoriei patriei noastre, de a fi o tribună a luptei de opinii pe tărâmul istoriei. Nu a publicat decât prea puţine studii, recenzii asupra lucrărilor apărute în ţară. Tematica revistei nu e nici destul de actuală, nici destul de variată.

Institutul de Istorie din Cluj a moştenit o situaţie grea dela regimurile burghezo-moşiereşti din trecut. Se ştie că atât fosta Universitate maghiară « Ferencz József » cât şi fosta Universitate « Ferdinand » împreună cu institutele de cercetări istorice afectate lor, puse în slujba claselor stăpânitoare, erau adevărate focare de răspândire a celui mai reacţionar naţionalism şi şovinism agresiv, a obscurantismului, a cosmopolitismului servil şi a spiritului pseudoştiinţific. Un spirit şovin, cosmopolit, camuflat, dar cu atât mai vătămător, a continuat să se manifeste şi după eliberare la facultăţile de Istorie şi la Institutul de Istorie. Drept urmare, sarcina principală a Institutului de Istorie din Cluj a fost dela început aceea de a situa studiul istoriei patriei pe temelia de granit a materialismului istoric, de a combate naţionalismul şi cosmopolitismul, subiectivismul şi obiectivismul, pentru a face din cercetarea istorică o adevărată armă de luptă pusă în slujba poporului muncitor, a clasei muncitoare, în slujba construirii socialismului. Institutului de Istorie dela Cluj îi revenea sarcina de a valorifica bogatul material istoric existent privitor la Transilvania, înlăturând toate mistificările istoriografiei burgheze. Dar, aşa cum a arătat « Scânteia », influenţele ideologiei burgheze s'au mai strecurat încă în unele din lucrările membrilor Institutului. La unii cercetători – e drept puţini la număr — nu s'a produs schimbarea radicală în atitudinea lor faţă de greşelile comise în trecut şi nu au fost lichidate cu desăvârşire resturile dăunătoare ale ideologiei burgheze, moştenire a educaţiei şi trecutului lor.

Conducerea Institutului dela Cluj n'a depus străduinţele necesare pentru a da desvoltare sectorului de istorie modernă şi contemporană, sector de o deosebită importanţă pentru rezolvarea problemelor arzătoare ale poporului muncitor. Sectorul n'a fost încadrat cu personal suficient şi corespunzător, şi aproape întreaga activitate s'a redus la culegerea de material.

Institutul de Istorie din Cluj a fost lipsit de conducerea şi orientarea ştiinţifică a unui Consiliu Ştiinţific, care de fapt, n'a funcţionat în ultimii ani.

Lipsuri serioase, în activitatea ştiinţifică au fost semnalate şi la Institutul de Istorie din Iaşi.

★

Secţiunea de Ştiinţe Istorice, Filosofice şi Economico-Juridice a Academiei R.P.R., desbătând în şedinţele din 26 Mai, 2 şi 25 Iunie rapoartele Institutelor de Istorie din Cluj, Bucureşti şi Iaşi asupra muncii acestor Institute în lumina articolului redacţional din « Scânteia », a constatat că deşi în activitatea pe tărâmul istoriei s'au obţinut unele realizări importante, totuşi acestea sunt nemulţumitoare faţă de posibilităţile create desvoltării ştiinţei de către Partid şi Guvern şi faţă de cerinţele mereu crescânde ale poporului muncitor.

Desbătând aceste rapoarte, Secţiunea a V-a, la propunerea direcţiilor Institutelor, a hotărît îmbunătăţirea radicală a muncii ştiinţifice a Institutelor de Istorie din Bucureşti, Cluj şi Iaşi

Institutele de Istorie vor trebui în primul rând să elaboreze lucrări de sinteză și de interpretare, reclamate cu drept cuvânt de către oamenii muncii din patria noastră. Materialul documentar trebue să constitui un material ajutător pentru lucrările individuale și colective, care se întocmesc în institute; numai depistarea și publicarea acestui material nu poate forma munca de bază a Institutelor.

Secțiunea a V-a a însărcinat direcțiile Institutelor să procedeze la o regrupare a colectivelor, întărindu-se colectivele care lucrează la istoria contemporană și modernă. S'a subliniat necesitatea acordării unei importanțe deosebite epocii contemporane, din secția modernă și contemporană.

S'a dat ca sarcină să fie revăzută în mod temeinic tematica lucrărilor colective și individuale ale institutelor și această muncă a și început. La cele trei institute se elaborează încă în cursul anului curent peste 50 de teme privind lupta de veacuri a poporului pentru libertate și independență, împotriva asupririi claselor exploatatoare, împotriva aservirii țării de către cotropitorii străini.

Secțiunea științelor istorice a Academiei R.P.R. a dat ca sarcină ca odată cu larga folosire a specialiștilor mai în vârstă să fie promovate în munca științifică cadre de cercetători tineri, capabili. Lucrările de sinteză, fie individuale, fie colective ale acestor cercetători vor fi analizate, îndrumate și controlate dela început, până la faza lor finală de către conducerea Institutelor. Se va acorda atenție conținutului, calității, nivelului lucrării și cercetătorii care progresează în mod promițător în munca lor, vor primi degrevări de normă pentru a-și putea face în condiții bune lucrările în vederea tipăririi lor.

Tot în vederea ridicării nivelului științific al cadrelor, se vor pregăti în ședințe lărgite ale Consiliilor Științifice, discuții ample asupra problemelor cruciale ale istoriei R.P.R., discuții asupra capitolelor din lucrările principale ale institutelor legate de lupta poporului pentru făurirea istoriei naționale: « Lupta poporului român împotriva jugului otoman », « Lupta împotriva aservirii de către imperialiștii monopoliști », « Răscoalele țărănești », « Lupta clasei muncitoare », « Fazele desvoltării regimului de democrație populară », « Ajutorul dat de Uniunea Sovietică în apărarea independenței țării », « Lupta P.C.R. pentru doborîrea regimului burghezo- moșieresc și cucerirea puterii », « Rolul partidului în îndrumarea masselor în construirea socialismului » etc. Paralel se va acorda atenție combaterii istoriografiei burgheze și valorificării critice a tot ce a fost valoros în trecut.

Direcțiile Institutelor vor trebui să se îngrijească ca discuțiile să fie bine pregătite, și ca desbaterile să fie la un nivel științific înalt, folosind din plin arma criticii și autocriticii. Astfel Institutele de Istorie trebue să devină centre științifice care să atragă pe toți cercetătorii istoriei patriei noastre, inclusiv profesorii din învățământul mediu, personalul științific al muzeelor istorice, arhivelor etc.

Institutul de Istorie din București al Academiei R.P.R. a fost însărcinat ca, în colaborare cu catedrele de istorie din învățământul superior, să inițieze publicarea celor mai bune lecții universitare de istorie a R.P.R., ținute în anul 1952—1953. Aceste lecții privind istoria contemporană, modernă, medie și veche a R.P.R. vor fi publicate în broșuri separate, de mare tiraj. In acest fel se va da un ajutor substanțial învățământului superior și răspândirii cunoștințelor istorice în cercuri largi.

Tot în vederea sprijinirii [illegible] cadrelor de istorie din învăță-

mântul superior, Institutul de Istorie din Bucureşti, în colaborare cu Facultatea de Istorie a Universităţii « C. I. Parhon », va alcătui un colectiv ce se va preocupa de completarea şi îmbunătăţirea actualei programe a Istoriei R.P.R. pentru învăţământul superior pe baza ultimelor rezultate dobândite de ştiinţa istoriei din ţara noastră.

O deosebită atenţie se va acorda revistei « Studii » care trebue să oglindească în primul rând preocuparea Institutului pentru problemele actuale ale istoriei R.P.R. S'au creat subcolective de redacţie pentru *a)* secţia modernă şi contemporană, *b)* medie, *c)* pentru relaţii româno-ruse şi *d)* pentru recenzii, bibliografii. S'au format subredacţii la Cluj şi Iaşi, pentru a se îngriji de material care să oglindească viaţa ştiinţifică în domeniul istoriei, din cele două centre ale ţării.

Comitetul de redacţie al revistei « Studii », împreună cu subcolectivele şi subredacţiile, vor alcătui planul de muncă pentru ultimele numere din anul 1953 şi planul pe anul 1954, plan care să prevadă tematica fiecărui număr, sarcinile fiecărei secţii în parte şi lucrările din planul anual al Institutelor de Istorie ce vor fi propuse spre publicare. Comitetul de redacţie se va îngriji ca acest plan să fie larg desbătut întărind legătura revistei cu opinia publică ştiinţifică.

Secţiunea va supraveghea ca Muzeul Naţional de Antichităţi să valorifice bogatul material documentar prin întocmirea unor lucrări de generalizare cu privire la Istoria veche a R.P.R. De asemenea în acelaşi sens va îmbunătăţi conţinutul revistei « Studii şi Cercetări de Istorie veche ».

Secţiunea de Ştiinţe istorice a Academiei R.P R. va organiza munca de îndrumare şi control pentru lichidarea formalismului din activitatea sa. Ea va depune tot efortul pentru a ridica la un nivel mai înalt pregătirea ideologico-politică a cercetătorilor în domeniul istoriei, pentru ca ei să dea lucrări ştiinţifice valoroase privind istoria patriei, lucrări care să ajute poporul în făurirea viitorului său luminos, lucrări care să fie în mâna poporului o armă puternică pentru zidirea vieţii noi tot mai îmbelşugate, pentru prefacerea socialistă a ţării.

DESPRE POLITICA EXTERNĂ A GUVERNULUI REACȚIONAR ROMÂN ÎN ETAPA TRĂDĂRII DELA MÜNCHEN (1937—1938)

DE

ELIZA CAMPUS

In a doua jumătate a anului 1937, o serie de complicații economice se ivesc și continuă să progreseze, luând forme acute, în special, în Statele Unite, Anglia și Franța, țări care nu pășiseră încă pe calea economiei de război.

In Statele Unite se înregistrează la bursă, încă din a doua jumătate a anului 1937, o scădere a prețurilor agricole. Incepe apoi o scădere a producției industriale. Producția de oțel de pildă, a scăzut dela 92,3% din capacitatea totală, la sfârșiul lunii Aprilie, la 19,2%, la sfârșitul lunii Decembrie, o reducere a producției deci, cu 79% în opt luni de zile. In ceea ce privește situația prețurilor mondiale ale materiilor prime, se înregistrează o mare scădere, notându-se pierderi până la 40% din media lunii Martie.

Indicele afacerilor comerciale s'a micșorat « din August până în Februarie cu 43% »[1]. Economiștii burghezi sunt obligați să mărturisească că: « depresiunea începută în a doua jumătate a anului trecut nu a putut fi oprită și s'a extins aproape pe întreg globul, accentuându-se în Anglia și în țările transoceanice, producătoare de materii prime »[2].

In Europa, țările care aveau de plătit datorii în Statele Unite ale Americii, socoteau că situația lor grea economică se datora și marilor obligații ce le aveau față de S.U.A. Franța, de exemplu, prin acordul încheiat cu S.U.A. la Washington în 1925, a trebuit să primească modificarea capacității sale de plată, fapt care i-a adus serioase prejudicii.

Intr'un studiu al unui economist burghez se mărturisește chiar că « am fost siliți să iscălim acordul, a cărui ratificare a cerut trei ani — acord care fixa suma datoriei noastre, remițându-se Statelor Unite 62 obligații, reprezentând anuitățile până în 1987 »[3].

Trăsăturile și cerințele principale ale legii fundamentale a capitalismului contemporan stau la baza fenomenelor istorice, a căror desfășurare încercăm s'o analizăm, în acest studiu.

---

[1] « Universul », 18 Aprilie 1938. Pagina de sinteză prezentată de Centrul de Studii și Documente economice.

[2] Ibidem.

[3] Albert Buisson, La créance américaine, în « Revue des deux mondes », 15 Februarie, 1937, p. 927.

In această lege găsim sensul adânc atât al problemelor de structură, cât și la celor de suprastructură, pe care le prezentăm în această lucrare. Inţelesul lor dialectic constă tocmai în « asigurarea profitului capitalist maximal prin exploatarea, ruinarea şi pauperizarea majorităţii populaţiei ţării respective, prin aservirea şi jefuirea sistematică a popoarelor din alte ţări, mai ales din ţările înapoiate, în sfârşit, prin războaie şi prin militarizarea economiei naţionale, utilizate pentru asigurarea profiturilor celor mai înalte »[1].

Căutarea cu înfrigurare a unor soluţii pentru rezolvarea crizei, de către conducătorii ţărilor imperialiste în anii 1937—1938, constitue încă o dovadă a necesităţii de a întemeia înţelegerea fenomenelor economico-sociale, din lumea imperialistă, pe legea fundamentală a capitalismului contemporan.

Se caută o serie de soluţii care ar putea elimina cauzele crizei. Guvernele Marii Britanii şi Franţei pornesc anchete economice. Insărcinează de pildă pe Van Zeeland, fostul preşedinte de consiliu al Belgiei, să pornească « o mare anchetă economică »[2]. Incep să apară soluţii care popularizează în fond propunerile Statelor Unite, soluţii ce preconizează de pildă « constituirea de grupuri regionale, care recunosc puterii dominante din fiecare regiune, conducerea în materie de politică monetară şi comercială, regiunile colaborînd prin intermediul instituţiilor internaţionale de caracter universal »[3].

In fond, soluţia a cărei apologie o face un economist burghez, profesor la universitatea din Geneva, tinde să demonstreze necesitatea conducerii economico-politice a S.U.A. în Europa.

Această situaţie de altfel, apare în toată amploarea sa azi, când S.U.A. îşi impune cu duritate conducerea economico-politică atât în statele mici, cât şi în marile state capitaliste.

In 1937-1938, se ivesc şi alte propuneri pentru soluţionarea crizei economice, propuneri ce se fac de către Germania nazistă. D-rul Schacht de pildă, afirmă că: « trebue ... să se încerce biruirea spiritului dela Versailles, nu numai în politică, dar şi în domeniul economic »[4]. Preşedintele băncii Reichului propune deschis o « mai echitabilă distribuţie a materiilor prime, chestiune vitală pentru ţările industriale »[5]. După doctorul Schacht, numai accesul Germaniei la fostele ei colonii ar putea să pună capăt « războiului economic general »[6]. Se pune deci de către Germania nazistă, problema unei noi distribuiri a materiilor prime, unei noi împărţiri a lumii, prin căderea a tot ce se stabilise la Versailles.

Deşi se considera de către cercurile monopolurilor internaţionale că cererile Germaniei trebue măcar în parte satisfăcute, pentru ca agresivitatea ei să fie canalizată spre Est, spre U.R.S.S., deşi cererile ei au fost larg satisfăcute în decursul anului 1938, în vederea aducerii la îndeplinire a acestui scop, totuşi aceste cereri agresive au servit drept pretext pentru ţările ce nu păşiseră pe calea economiei de război, ca să pornească şi ele la masive înarmări. De altfel, era singura soluţie

---

[1] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S. Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 43.

[2] « Dreptatea », 9 Ianuarie, 1938, p. 4. Rezultatul anchetei economice internaţionale a d-lui Van Zeeland.

[3] Charles Burky, Grandes puissances et organisations du monde. Ed. de la Baconnière, Suisse, 1943, p. 245 (Se popularizează teoria lui Condlife: The reconstruction of World-Trade, New York, 1940).

[4] « Ţara Noastră », 4, Ianuarie, 1938, p. 2. Dl. Dr. Schacht despre problemele reglementării monetare internaţionale.

[5] Ibidem.

[6] Ibidem.

practică pe care sistemul capitalist, în descompunere, o mai putea folosi, pentru a ieşi din criză.

Inarmările pornesc rapid, iar sumele alocate în bugetele statelor respective, reprezintă o grea povară pentru popoare.

★

In etapa crizei economice din 1937, situaţia pe plan politic se înăspreşte, căci: « Acum nu mai e vorba de concurenţă pe pieţe, nici de război economic, nici de dumping . . Acum este vorba de o nouă împărţire a lumii, a sferelor de influenţă, a coloniilor cu ajutorul operaţiunilor militare »[1]. Toată problema era însă, ca acest război să fie îndreptat spre Est, împotriva Uniunii Sovietice.

Acţiunile marilor state imperialiste, cu toată ascuţita contradicţie dintre ele, s'au concentrat în 1937—1938 pentru a aduce la îndeplinire acest scop. Se cunoştea cu precizie de către marile puteri imperialiste ritmul înarmărilor germane. De pildă, Neville Henderson, ambasadorul Angliei la Berlin raporta: « Germania, aşa cum scriam în una dintre primele mele telegrame, este pe cale de a se militariza din leagăn până în mormânt »[2]. Aceasta însă nu a împiedecat cu nimic ca un curent pronazist pronunţat să domine atât în cercurile politice din Anglia, cât şi în cele din Franţa, unde opinii profasciste se ventilau atât în cercurile radicalilor, cât şi în cele ale socialiştilor de dreapta.

De altfel toate evenimentele ce s'au succedat, în special în 1938, sunt dovada evidentă că se mergea « spre un război de proporţii mari, pus la cale de Hitler, cu complicitatea directă a Marii Britanii şi Franţei »[3].

In Septembrie 1937, miniştrii Statelor Unite, Angliei şi Franţei asistă pentru prima oară, la Congresul partidului nazist dela Nüremberg, lucru neuzitat până atunci în cercurile diplomatice, Congresul nefiind considerat ca o manifestare oficială. Henderson arată că: « pentru prima oară, colegul meu francez, dl. François Poncet, însărcinatul cu afaceri al Statelor Unite, dl. Gilbert şi cu mine, am fost autorizaţi de guvernele noastre de a asista la Congres »[4]. Hitler şi-a dat seama de însemnătatea acestui gest, aşa cum declară dealtfel şi Neville Henderson: « Dl. Hitler mi-a arătat cu ocazia congresului o cordialitate mai mare decât la toate celelalte întâlniri ale noastre. Prezenţa pentru prima dată, la această manifestare a reprezentanţilor Marii Britanii, Franţei şi Statelor Unite, îi era fără îndoială agreabilă și m'a făcut să înţeleg că el atribue iniţiativei mele această inovaţie »[5].

In mod logic, după asemenea acţiuni oficiale, urmează două luni mai târziu angajamentele precise, între Halifax şi Hitler, cu privire la schimbările ce trebuiau să se producă în Europa centrală.

In stenograma referitoare la această convorbire, se găseşte afirmaţia lui Halifax că: « Führerul a realizat multe lucruri, şi nu numai în Germania, căci distrugând în ţara sa comunismul, el a barat drumul acestuia către Europa occidentală şi din această cauză, Germania poate fi cu drept socotită bastionul occidentului, contra bolşevismului »[6].

---

[1] I. Stalin, Problemele leninismului. Ed. pentru literatură politică, 1952, ed. a III-a, p. 582.
[2] Sir Neville Henderson, Deux ans avec Hitler. Paris, 1940, p. 58.
[3] Falsificatorii istoriei. Ed. P. M. R., 1948, p. 23.
[4] Sir Neville Henderson, op. cit., p. 72.
[5] Ibidem, p. 78.
[6] Documents et materiaux se rapportant à la veille de la deuxième guerre mondiale Ed. en langues étrangères, Moscova, 1948, v. I, p. 19.

Dacă Germania îşi va îndeplini cu conştiinciozitate acest rol, atunci se poate crea un front comun antibolşevic, între Germania, Anglia, Franţa şi Italia: « cele patru mari puteri din Europa occidentală vor trebui să creeze în comun, o bază pe care o pace durabilă să poată fi fundată în Europa »[1]. Halifax declară că *statu quo*, proclamat după Vers illes, va înceta, că Pactul Societăţii Naţiunilor poate fi modificat, promiţând deschis lui Hitler, Austria, Cehoslovacia, Danzig. « Toate celelalte chestiuni pot fi caracterizate, în sensul că ele privesc schimbările, care mai devreme sau mai târziu, se vor produce probabil în ordinea europeană. In numărul acestor chestiuni figurează Danzig, Austria şi Cehoslovacia. Singura preocupare a Angliei este ca aceste schimbări să se opereze printr'o evoluţie paşnică »[2].

Nu ne putem opri asupra celorlalte probleme, care continuă să se desfăşoare pe arena politicii internaţionale, dar faptul că statele agresoare sunt lăsate libere în acţiunile lor cotropitoare, faptul că Liga Naţiunilor este cu totul inexistentă în faţa încălcării flagrante a pactului ce stă la baza acestui for, toate acestea sunt dovezile unei linii precise, de fals împăciuitorism, care tinde să torpileze lupta popoarelor împotriva agresorilor, lupta dusă de U.R.S.S. pentru securitatea colectivă. Se puneau pas cu pas în aplicare, angajamentele luate de Halifax faţă de Hitler. Agresiunea trebuia lăsată liberă, câtă vreme ea însemna o eventuală atacare a statului sovietic. Se trece astfel destul de repede peste agresiunea japoneză în China.

Nici chiar în Martie, când prinţul Konoye, preşedintele de consiliu japonez declară cu cinism în Cameră: « Pot să spun însă, cu toată siguranţa... că Japonia este hotărîtă să nu evacueze nici un petec din teritoriile cucerite în China. Guvernul se pregăteşte dimpotrivă să exploateze bogăţiile industriale şi economice ale regiunilor ocupate »[3], nici chiar atunci Anglia şi S.U.A., ţări interesate în exploatarea Chinei, nu au luat o poziţie de împotrivire.

Aceeaşi linie este adoptată şi faţă de Republica Spaniolă, care în Martie 1938 cere ceea ce revendicase şi în 1936 şi în 1937: să fie aplicat articolul 16, din Pactul Societăţii Naţiunilor, care prevedea ajutorul colectiv împotriva agresiunii.

Războiul antisovietic trebuia grăbit şi Hitler cerea o bază mai mare de atac. Venise rândul primei ţări din Europa centrală, ce trebuia sacrificată: venise rândul Austriei.

Nu ne putem opri pe larg asupra acestei probleme. Ţinem numai să accentuăm că « planul Otto », planul de cotropire al Austriei, iniţiat de Hitler încă din Iulie 1936, era cunoscut, căci Winston Churchill dă cu precizie într'o lucrare a sa, etapele de pregătire ale acestui plan, indicând chiar directivele speciale date de Hitler către şefii forţelor sale armate.

Când în Februarie 1938, se produce « acordul » austro-german, la Londra se ştia că acest « acord » era preludiul Anschluss-ului. Totuşi, Chamberlain declară la începutul lui Martie 1938, în Camera Comunelor, că acest acord nu atinge cu nimic prevederile articolului 88 din tratatul dela St. Germain şi îşi exprimă credinţa, că independenţa Austriei, nu e cu nimic ameninţată: «.. nu vede, cum s'ar putea să se pretindă pe baze juridice, că, fiindcă doi oameni de stat recunosc că sunt necesare anumite schimbări în raporturile dintre ţările lor,

---

[1] Documents et materiaux se rapportant à la veille de la deuxième guerre mondiale. Ed. en langues étrangères, Moscova, 1948, v. I, p. 21.
[2] Ibidem, p. 35—36.
[3] « Universul », 24 Martie 1938, p. 12.

una dintre aceste ţări ar fi renunţat la independenţă »[1]. Câteva zile mai târziu, Germania nazistă prezenta Austriei ultimatum-ul.

La 12 Martie, trupele naziste cotropeau Austria, iar la 13 Martie, cancelarul Seyss Inquart declara « fără valoare, art 88 din tratatul dela St. Germain, prin care se interzice Anschluss-ul, adică alipirea Austriei la Germania »[2]. A doua zi după declaraţia lui Seyss Inquart, şeful de stat major al partidului naţional socialist din Austria, Odilo Kloboschnik, da o proclamaţie prin care anunţa legea constituţională pentru alipirea Austriei la Germania. Articolul I al acestei legi, avea următorul conţinut: « Austria este un stat al Reichului »[3].

Drama poporului austriac se consumase: Austria devenise un stat al Reichului, fără ca vreunul din marile state imperialiste să se fi opus. Singură Uniunea Sovietică a luat poziţie, apărând Austria. Churchill recunoaşte că « Ruşii au fost cei ce au dat alarma şi care la 18 Martie au propus o conferinţă pentru a examina situaţia. Ei voiau să discute în linii mari, mijloacele de a extinde pactul franco-sovietic pe scara Societăţii Naţiunilor, în eventualitatea unei grave ameninţări germane contra păcii »[4].

Nota sovietică arată noua situaţie, ce s'a creat pe plan internaţional, în urma agresiunii germane: « actul de violenţă a fost comis chiar în centrul Europei, ceea ce a creat un pericol incontestabil nu numai pentru cele unsprezece state care de acum înainte sunt vecine cu agresorul, dar chiar pentru statele europene şi nu numai europene. In orice caz, s'a creat o ameninţare pentru integritatea teritorială, cât şi pentru independenţa politică, economică şi culturală a micilor naţiuni a căror aservire inevitabilă va crea condiţii, permiţând exercitarea unor presiuni asupra marilor state şi chiar de a le ataca. Cehoslovacia e ameninţată în primul rând »[5].

Clar, precis, se arată marilor puteri imperialiste că ele vor fi atacate, dacă acum nu se trece la măsuri colective pentru apărarea păcii. Propunerea guvernului sovietic era, aşa cum reiese din document, de « a proceda imediat împreună cu alte puteri la Societatea Naţiunilor sau în afara ei, la examinarea măsurilor practice, dictate de circumstanţe »[6].

In faţa propunerii sovietice, Chamberlain s'a situat pe linia apărării agresiunii şi nu a păcii. Relatând cele spuse de primul ministru în Camera Comunelor, Churchill arată că acesta a făcut următoarea declaraţie la 24 Martie 1938: « Guvernul Majestăţii Sale apreciază că, consecinţa directă, dar totuşi inevitabilă a acţiunii propusă de guvernul sovietic, ar fi de a agrava tendinţa la crearea de grupuri exclusive de naţiuni, ceea ce în opinia guvernului M. Sale, nu ar putea fi decât defavorabil posibilităţilor de viitor ale păcii în Europa »[7].

Poziţia lui Chamberlain este acum deschisă. Se vede clar că e de acord cu acţiunile agresive ale lui Hitler. De altfel, în nota oficială prin care Foreign Office răspunde Uniunii Sovietice, atitudinea de apărare a lui Hitler e şi mai conturată: « o conferinţă la care nu ar asista decât anumite state europene

[1] « Universul », 5 Martie 1938, p. 15.
[2] « Universul », 14 Martie 1938, p. 1. Articolul 88 din tratatul dela St. Germain, declarat fără valoare.
[3] « Universul », 15 Martie 1938, p. 1.
[4] Winston Churchill, L'orage approche. Paris, Plon, 1948, p. 279.
[5] Documents et matériaux se rapportant à la veille de la deuxième guerre mondiale. Ed. en langues étrangères, Moscova, 1948, v. I, p. 93.
[6] Ibidem.
[7] Winston Churchill, op. cit. p. 280.

şi care ar avea drept scop ... mai mult de a organiza o acţiune îndreptată contra agresiunii, nu ar avea, după avizul guvernului M. S. un efect favorabil asupra perspectivelor păcii în Europa »[1].

In fond, în acest document, se declară că nu e cazul să se pornească o acţiune împotriva agresiunii.

Austria trebuia sacrificată. Interesele marilor monopoluri cereau imperios ca Hitler să fie satisfăcut.

Pe drumul celor promise de Halifax lui Hitler, în Noembrie 1937, se făcuse un prim pas « concret ».

★

Situaţia internaţională este acum în plină tensiune. O nouă concesiune, ce se face de către guvernul Chamberlain statelor agresoare, trece fără să mai producă emoţii. In Aprilie, se semnează un acord italo-britanic, care însemna în fond o nouă cedare în faţa puterilor agresive.

In U.R.S.S., acordul a fost apreciat ca un instrument de consolidare a blocului agresorilor, ca o torpilare a politicii de securitate colectivă: « acest acord înseamnă dimpotrivă că Anglia se îndepărtează dela securitatea colectivă, că nu are în realitate alt rezultat, decât o consolidare a axei Berlin-Roma »[2].

Acordul anglo-italian este estompat însă de vertiginoasa desfăşurare a evenimentelor ce se pregăteau în vederea aducerii la îndeplinire al celui de al doilea pas « concret » ce trebuia făcut, pentru satisfacerea agresorului.

Incepe sguduitoarea dramă a poporului cehoslovac.

In « Falsificatorii Istoriei », trădarea guvernelor Franţei şi Angliei este apreciată ca un act important ce trebuia îndeplinit, în vederea îndreptării agresiunii spre U.R.S.S.: « Acest nemaiauzit act de trădare din partea guvernului englez şi francez ... n'a fost deloc un episod întâmplător în politica acestor state, ci constituia una din verigile importante ale politicii care urmărea îndreptarea agresiunii hitleriste, împotriva Uniunii Sovietice »[3].

Nu analizăm în toate amănuntele desfăşurarea factică a evenimentelor, ce s'au încheiat cu trădarea dela München, ne vom limita doar la relevarea câtorva aspecte caracteristice, privind în special rolul marilor puteri imperialiste, în trădarea dela München.

Imediat după anexarea Austriei, Cehoslovacia a primit « depline » asigurări că Franţa îşi va ţine angajamentele şi va activa în conformitate cu pactul de asistenţă mutuală franco-cehoslovac. Declaraţiile guvernului francez erau pur formale, căci se cunoştea foarte bine poziţia lui Chamberlain, ca şi hotărîrile luate în Noembrie 1937 cu prilejul vizitei lui Halifax la Hitler. De altfel poziţia lui Chamberlain, în Martie, când Franţa dădea asigurări liniştitoare Cehoslovaciei, poate fi apreciată după însemnările lui Churchill.

Se reproduce în aceste însemnări o scrisoare pe care Chamberlain o scria la 20 Martie: « nimic din ceea ce Franţa sau noi înşine am putea întreprinde, nu ar putea în niciun fel împiedeca invazia Cehoslovaciei de către Germani, dacă aceştia din urmă sunt hotărîţi ... Am abandonat deci orice idee de a oferi

---

[1] Documents et matériaux se rapportant à la veille de la deuxième guerre mondiale. Ed. en langues étrangères, Moscova, 1948, v. I, p. 93.

[2] « Le Journal de Moscou », 26 Aprilie 1938, p. I. Editorial. Le désarroi sur l'arène politique de l'Europe.

[3] Falsificatorii Istoriei, Ed. P.M.R., 1948, p. 31.

garanţii Cehoslovaciei sau Franţei, în ceea ce priveşte obligaţiile ei faţă de această ţară »[1].

Toate acţiunile care au urmat apoi, nu aveau alt scop decât de a asvârli praf în ochii masselor, de a le narcotiza prin mitul păcii, dar nicio clipă nu s'a pus problema ca Cehoslovacia să fie cu adevărat ajutată. In Aprilie, în ziarele reacţionare franceze, încep să apară articole, care tind să convingă opinia publică, că pactul de ajutor mutual nu trebue respectat. Pe manşeta ziarului reacţionar « Gringoire » se scria « Vreţi să muriţi pentru Cehoslovacia »?

Poporul francez vroia însă să ajute Cehoslovacia, şi să apere interesele Franţei, de aceea în frunte cu partidul comunist, a cerut respectarea tratatului. Pe plan politic, se face atunci evident necesară întrebuinţarea unei alte metode: Cehoslovacia să « consimtă » ea singură la cererile agresive ale naziştilor. După ce la 24 Aprilie, şeful partidului nazist din Cehoslovacia, Konrad Henlein a pronunţat la Karlsbad un discurs, în care arăta revendicările Germanilor sudeţi, miniştrii Marii Britanii şi Franţei din Praga au făcut o vizită ministrului de externe cehoslovac, pentru « a-şi exprima speranţa, că guvernul ceh, va merge cât de departe posibil, pentru a obţine regularea chestiunii »[2]. Presiunile începuseră.

In Mai, Hitler elaborase planul de cotropire a Cehoslovaciei. Planul se găseşte între documentele depuse la procesul marilor criminali de război, în faţa tribunalului internaţional dela Nüremberg. Generalul Rudenko, procurorul general sovietic a prezentat planul, cunoscut sub numele « cazul verde ». Planul semnat de Hitler purta următoarele indicaţii: « *a)* pretext militar adecuat; ca consecinţă, *b)* justificarea politică satisfăcătoare, *c)* un atac neaşteptat pentru adversar, acţiune care să ia prin surprindere, atât cât e posibil » [3].

Hitler avea deci nevoie de o « justificare politică satisfăcătoare ». In acest scop, soseşte la 12 Mai la Londra, Konrad Henlein. Trebuia să se cântărească dacă « justificarea politică » era satisfăcătoare. Massele muncitoare din Anglia, din Franţa, de pretutindeni, fremătau de indignare.

Ameninţările Germaniei au avut un rezultat cu totul contrariu, decât ceea ce aştepta Hitler. Poporul cehoslovac a silit guvernul să decreteze mobilizarea. Chamberlain nu a putut probabil să dea deslegare atunci lui Henlein, în ceea ce priveşte « justificarea politică satisfăcătoare », care ar fi permis deslănţuirea agresiunii. In zilele acestea, U.R.S.S. a obligat Franţa să ia o atitudine în conformitate cu pactul de ajutor mutual, ce o lega de Cehoslovacia. O clipă, popoarele şi-au putut da seama de puterea pe care o capătă, pe linia apărării securităţii colective. Leaderii partidelor burgheze din Anglia sunt obligaţi să recunoască şi ei acest lucru. Ramsay Muir, locţiitorul preşedintelui partidului liberal declară într'un discurs ţinut la Scarborough: « graţie securităţii colective s'a putut ajunge la o destindere, în legătură cu problema cehoslovacă. Pacea a fost menţinută pentrucă Franţa şi Rusia au dat să se înţeleagă în mod clar, că vor sprijini Cehoslovacia, în cazul că va fi atacată şi fiindcă Germania nu a fost sigură, dacă nu cumva Anglia va urma exemplul Franţei şi al Rusiei »[4].

---

[1] Winston Churchill, op. cit., p. 279. (Churchill a reprodus scrisoarea după Feiling Keith, Life of Neville Chamberlain, p. 347—348).

[2] Winston Churchill, op. cit., p. 292.

[3] Procès des grands criminels de guerre devant le tribunal international de Nuremberg. Nüremberg, 1947, v. VII, p. 161—162.

[4] « Universul », 26 Mai 1938, p. 15. Efectele securităţii colective.

După criza din Mai, când Hitler a avut unele îndoieli în ceea ce priveşte atitudinea lui Chamberlain, acesta se grăbeşte să-i dea asigurări. In lucrarea lui Churchill găsim o însemnare, relatând tocmai acest lucru: « De câtăva vreme, Hitler căpătase convingerea că nici Franţa, nici Marea Britanie nu se vor bate pentru Cehoslovacia »[1]. Probabil că Hitler primise chiar asigurări că i se va uşura « justificarea politică » a agresiunii, căci în 18 Iunie, trimite la Londra, pe adjutantul său personal, căpitanul Wiedman. In urma discuţiei avute cu Wiedman, Chamberlain se hotărăşte să trimită un emisar la Praga, care să aranjeze situaţia, în conformitate cu cerinţele lui Hitler. La 26 Iulie, primul ministru anunţă Camerei Comunelor, că lordul Runciman va pleca în misiune la Praga.

Lordul Runciman era un bogat industriaş, care avea strânse legături cu cei mai mari industriaşi germani. Probabil aceste « calităţi » l-au determinat pe Chamberlain, să-l trimeată în Cehoslovacia.

Rolul lui Runciman era să « convingă » pe Cehi să cedeze tuturor cererilor germane. Dar în această vreme, Hitler vroia mult mai mult decât drepturile pentru Sudeţi.

Etapa pregătitoare agresiunii trecuse. K. Henlein avea instrucţiuni să rupă orice bază de discuţii, dacă Cehii cumva ar fi acceptat totuşi propunerile naziste. Acest lucru e desvăluit la procesul marilor criminali de război, dela Nüremberg de către colonelul Pokrowski, procurorul general adjunct sovietic. El relatează că K. Henlein, într'o discuţie cu Obergruppenführer S. S. Lorenz a pus următoarea întrebare: « Ce trebue să răspund, dacă Cehoslovacia sub presiunea guvernelor străine, ar accepta brusc toate exigenţele mele? »[2]

Colonelul Pokrowski a adus drept dovadă a faptului că K. Henlein negocia, în scopul doar de a crea incidente, răspunsul pe care K. Henlein însuşi, îl dă întrebării sale : « Dacă Cehoslovacia acceptă toate exigenţele mele, voiu răspunde da, dar voi insista asupra unei schimbări în politica sa externă şi aceasta, Cehoslovacia nu o va accepta niciodată »[3].

De altfel, Runciman mărturiseşte textual acelaş lucru, într'un raport al său, cu privire la negocierile cu Henlein.

In vremea aceasta, guvernul cehoslovac, era gata de a primi, sub presiunea lui Runciman, cererile lui K. Henlein. Hitler socoteşte sosit momentul marii ofensive: rosteşte la 13 Septembrie 1938, la Congresul dela Nüremberg, al partidului nazist, un discurs ameninţător, cu privire la Cehoslovacia. Chamberlain a înţeles că Hitler nu mai e mulţumit cu cele aranjate de Runciman la Praga şi în dimineaţa zilei de 15 Septembrie sboară cu avionul la München.

Această vizită a însemnat o agravare a situaţiei, o mărire incontestabilă a exigenţelor lui Hitler.

Churchill în lucrarea citată, relatează că: « momentul era prost ales din toate punctele de vedere. Când ştirea a sosit la Praga, guvernul ceh nu a putut să creadă. Ei se mirau că tocmai în momentul, când pentru prima oară ţineau în mână situaţia interioară în regiunea sudetă, primul ministru britanic a crezut de datoria lui să viziteze personal pe Hitler. Ei simţeau că acest demers va slăbi poziţia lor faţă de Germania »[4].

---

[1] Winston Churchill, op. cit., p. 293.
[2] Procès des grands criminels de guerre devant le tribunal international de Nuremberg. Nüremberg 1947, v. VII, p. 216.
[3] Ibidem.
[4] Winston Churchill, op. cit., p. 306.

Bineînţeles, au urmat cererile lui Hitler, pe care, cu docilitate, Chamberlain le aduce la îndeplinire. De altfel, din partea Franţei, legată printr'un pact de ajutor mutual de Cehoslovacia, nu există nicio împotrivire. Din raportul lui Sir Eric Phipps, ministrul Marii Britanii la Paris, către Halifax, datat în 14 Septembrie aflăm că: « Ministrul de Externe mi-a relatat că Franţa va accepta orice soluţie, în chestiunea cehoslovacă, pentru a evita războiul »[1].

George Bonnet a adăugat cu cinism, aflăm din acelaş document: « nu putem sacrifica 10 milioane de oameni, pentru a opri trei milioane şi jumătate de sudeţi să se unească cu Reichul »[2].

Impotriva propriilor lor popoare care au protestat cu energie, guvernele Angliei şi Franţei au prezentat Cehoslovaciei la 19 Septembrie, o propunere cu caracter ultimativ, relativ la regiunile ce trebuiau cedate Germaniei: «Cele două guverne au ajuns la concluzia că menţinerea păcii ca şi asigurarea intereselor vitale ale Cehoslovaciei, nu pot fi asigurate, decât dacă aceste regiuni vor fi transferate imediat Reichului »[3]. In aceeaşi noapte miniştrii Angliei şi Franţei se prezentau la Beneş, avizându-l în mod ultimativ, cum relatează de altfel Churchill, că « propunerile anglo-franceze trebue să fie acceptate, înainte de a se găsi într'o situaţie în faţa căreia Franţa şi Marea Britanie ar refuza să-şi ia responsabilitatea »[4].

Cererile categorice ale Angliei şi Franţei au însemnat pentru poporul cehoslovac o mare lovitură. Poporul şi-a dat seama că e trădat.

La 21 Septembrie, Praga toată era în picioare. Se striga: « Jos guvernul Franţei ». Medalii şi decoraţii franceze s'au îngrămădit în faţa ambasadei franceze, asvârlite de patrioţii cehi.

In aceeaşi zi, se află însă că sosise şi răspunsul Uniunii Sovietice, la nota adresată guvenului sovietic, prin care Cehoslovacia voia să cunoască poziţia U.R.S.S., în cazul că va fi atacată. Răspunsul clar, hotărît al guvernului sovietic a întărit poporul cehoslovac, în dorinţa de a-şi apăra patria cu arma în mână. In telegrama adresată de comisarul pentru Afacerile Străine, către reprezentantul plenipotenţiar al U.R.S.S. în Cehoslovacia, răspunsurile sunt scurte, viguroase: « La întrebarea: 1. U.R.S.S. va da în conformitate cu tratatul, un ajutor imediat şi efectiv, Cehoslovaciei, dacă Franţa îi rămâne credincioasă şi îi dă de asemenea ajutor? Puteţi să daţi în numele guvernului Uniunii Sovietice un răspuns afirmativ.

2. Puteţi de asemenea să daţi un răspuns afirmativ şi celeilalte întrebări: U.R.S.S. va ajuta Cehoslovacia ca membră a Societăţii Naţiunilor, pe baza articolelor 16 şi 17, în caz de agresiune a Germaniei, dacă Beneş ar cere Consiliului Societăţii Naţiunilor de a aplica aceste articole »[5].

Pentrucă Uniunea Sovietică cunoştea poziţia guvernelor Angliei şi a Franţei faţă de Hitler, pentrucă îşi dădea seama că Franţa nu îşi va respecta angajamentele, I. V. Stalin i-a încredinţat lui Clement Gottwald, sarcina de a transmite

---

[1] Documents on British Foreign Policy, 1919—1939. Third series, 1938, v. II. London 1949 His Majestys Stationnery Office, p. 323, doc. Nr. 874.

[2] Ibidem.

[3] Documents et matériaux se rapportant à la veille de la deuxième guerre mondiale. Ed. en langues étrangères, Moscova, 1948, v. I, p. 179.

[4] Winston Churchill, op. cit., p. 310.

[5] Documents et matériaux se rapportant à la veille de la deuxième guerre mondiale. Ed. en langues étrangères, Moscova, 1948, v. I, p. 210.

lui Beneş hotărîrea U.R.S.S., de a ajuta Cehoslovacia, chiar dacă Franţa nu ar face acelaşi lucru. Clement Gottwald arată punct cu punct, propunerea lui I. V. Stalin: « Stalin mi-a declarat limpede atunci, că U.R.S.S. este gata să dea Cehoslovaciei ajutor militar, chiar şi în cazul când Franţa nu ar face acest lucru, care constituia o condiţie a ajutorului sovietic şi chiar şi în cazul când Polonia lui Beck sau România moşierească de atunci ar fi refuzat să permită trecerea trupelor sovietice. Bineînţeles, a subliniat tovarăşul Stalin, Uniunea Sovietică poate acorda Cehoslovaciei, ajutor numai în cazul când Cehoslovacia însăşi se va apăra şi va cere ajutorul sovietic »[1]. Beneş, ca şi întreaga clasă dominantă din Cehoslovacia s'a plasat însă pe o poziţie capitulantă.

De teama comunismului, au preferat cotropirea patriei. Istoricul sovietic Lemin arată că în aceste zile, Beneş şi-a afirmat fără echivoc poziţia sa net antisovietică. « Insuşi preşedintele Beneş a luat o poziţie clară de capitulare... El a declarat că mai mult decât orice pe lume, se teme de o revoluţie bolşevică »[2]. Beneş nu a vrut să primească propunerea ajutorului U.R.S.S., fără participarea Franţei, de teama unei eventuale răsturnări a orânduirii capitaliste, în Cehoslovacia. La 21 Septembrie se constituia Cabinetul Sirovy, care trebuia să primească capitularea. Poziţia Statelor Unite ale Americii a contribuit incontestabil, la desăvârşirea acestei capitulări. Incă dela începutul lui Septembrie, Sir Eric Phipps, ambasadorul Angliei la Paris informează pe lordul Halifax, despre punctul de vedere al ambasadorului S.U.A. la Paris, Bullitt, cu privire la Rusia. Bullitt îşi exprima teama sa, cu mult mai mare de Ruşi, decât de « fanatismul lui Hitler »[3]. S. U. A. a cerut atunci o reglementare paşnică a conflictului.

Despre ce reglementare paşnică mai putea fi vorba, când trupele naziste se aflau la hotarele Cehoslovaciei şi când se cunoştea clar, hotărîrea lui Hitler.

Trădarea dela München, când Cehoslovacia a fost desmembrată fără măcar să fie convocată sau întrebată, este o consecinţă logică a tuturor actelor întreprinse de marile puteri imperialiste, în vederea satisfacerii cerinţelor lui Hitler. Acordurile anglo-germane şi mai târziu franco-germane, ce s'au iscălit, după München, sunt o dovadă concretă a unei « uniri a Europei fără Rusia »[4], şi, incontestabil, împotriva Ţării Socialismului.

Acestea sunt, pe scurt, câteva dintre aspectele caracteristice, ale acţiunilor întreprinse de marile puteri imperialiste, în vederea pregătirii agresiunii hitleriste contra Uniunii Sovietice.

★

Intre anii 1937—1938, în România burghezo-moşierească, ca şi în toate statele lumii capitaliste, se petrec mari frământări economice, politice şi sociale.

Legea fundamentală a capitalismului contemporan acţionează şi în România, ca şi în întreaga lume capitalistă. Asigurarea profitului capitalist maximal al clasei dominante se realizează şi aici prin «exploatarea, ruinarea şi pauperizarea majorităţii populaţiei ţării respective »[5].

[1] « Pentru pace trainică, pentru democraţie populară », 21 Decembrie 1949.

[2] I. V. Lemin, Formarea celor două focare de război şi lupta U.R.S.S. pentru securitatea colectivă, p. 270 din volumul, Politica externă a U.R.S.S. şi relaţiile internaţionale contemporane. Ed. Cartea Rusă, 1952.

[3] Documents on British Foreign Policy, 1919—1939, third series, 1938, v. II, Londra, 1949, p. 218, doc. Nr. 750.

[4] Falsificatorii Istoriei, Ed. P.M.R., 1948, p. 35.

[5] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S. Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 43.

Aceste ţeluri care au dus la guvernarea ţării prin dictatura regală, nu ar fi putut fi aduse la îndeplinire, decât printr'o strânsă împletire a politicii interne, cu politica externă. Alianţele României burghezo-moşiereşti nu puteau fi decât acele alianţe care asigurau poziţiile economice şi politice ale clasei ce deţinea puterea. Tratatele ce legau România de marile puteri imperialiste, de Polonia, de Mica Inţelegere şi de Inţelegerea Balcanică, aveau în genere linia comună a unei poziţii net antisovietice. Pe de altă parte, România înfeudată marilor puteri imperialiste urma, în genere, linia politică indicată de aceste state. Numai ţinând seama de complexitatea de probleme şi de noile nevoi ce se ivesc în politica internaţională, ca urmare a crizei economice şi a contradicţiilor dintre marile puteri imperialiste, ce tindeau să-şi rezolve aceste contradicţii printr'un război antisovietic, vom putea înţelege orientarea politicii externe din România în anii 1937-1938.

Se ştie că, în Noembrie 1937, avusese loc convorbirea dintre Halifax şi Hitler, în care se decisese în fond, soarta Europei centrale. In Franţa, în cercurile guvernamentale, se pusese atunci chestiunea pactului de ajutor mutual, ce lega Franţa de Cehoslovacia, ca şi pactul franco-sovietic. Sub presiunea masselor, guvernul francez e silit să pună aliaţilor săi problema unei eventuale colaborări dacă guvernul francez ar fi obligat să-şi ţină aceste angajamente. Chestiunea i s'a pus şi lui Carol al II-lea, care în 1937 făcuse o vizită în Franţa. Din relatările lui N. Iorga, aflăm că poziţia luată de Carol al II-lea a fost net ostilă unei colaborări care ar fi însemnat o apropiere de U.R.S.S.

« El lămureşte că la Paris a vorbit tare şi deschis. Orice demonstraţii pentru Soviete, dar Rusia rămâne Rusia şi nicio alianţă cu dânsa, dacă Franţa încearcă să ni-o impună, rupem. Ne trebue relaţii directe cu Anglia, care câteva decenii încă, va avea un rol hotărîtor »[1]. Reiese că România va urma drumul trasat de Guvernul englez şi dacă din contradicţiile anglo-franceze ar ieşi un eventual conflict mai adânc, România va părăsi foarte uşor o Franţă, ce şi-ar ţine angajamentele faţă de U.R.S.S. Numai că Franţa imperialistă nu avea deloc această intenţie, cu toate că întreprinde spre sfârşitul anului 1937 o serie de acţiuni, care tind să demonstreze că va respecta tratatul ce o lega de Cehoslovacia, că va aplica linia politică a securităţii colective. In Noembrie, Yvon Delbos, ministrul de externe, întreprinde un turneu în Polonia şi în Statele Micii Inţelegeri, cu scopul oficial de a încerca un pact de asistenţă mutuală cu Mica Inţelegere şi eventual cu Polonia. Din relatările pe care Ministrul Germaniei la Bucureşti, Fabricius, le dă ministrului de externe german rezultă că Victor Antonescu, ministrul de externe, a comunicat că « chestiunea unui tratat de alianţă între România şi Mica Inţelegere pe deoparte şi Franţa pe de altă parte a fost definitiv înlăturată »[2]. Din discuţia dintre Antonescu şi Fabricius rezultă că Franţa ar fi întreprins această acţiune nu cu prea multă dorinţă ca ea să isbândească, că « forţa care împingea Franţa era Cehoslovacia, care din cauză că Beneş, Hodza şi Krofta nu au fost capabili ei să îndeplinească (alianţa) grăbeau Franţa să întrebuinţeze influenţa ei asupra României »[3]. In orice caz misiunea lui Delbos, dacă încheierea unui asemenea tratat i-a fost scopul, a eşuat complet. Fabricius

---

[1] N. Iorga, Memorii, 1937—1938, p. 436—437, vol VII, Buc., 1939.

[2] Documents on German Foreign Policy, Londra, His Majesty's Stationery Office, 1949, ser. D, v. I, p. 107—108, doc. Nr. 65/7 Decembrie 1937.

[3] Documents on German Foreign Policy, Londra, 1949, ser. D, v. I, p. 107—108, doc. Nr. 65.

nu are nicio îndoială căci afirmă: «... guvernul liberal şi regele Carol nu vor consimţi la o asemenea alianţă, căci nu-şi pot îngădui, azi, o asemenea schimbare a politicii »[1]. După Fabricius, este deci clar că România a pornit spre o orientare netă către Germania.

P.C.R. desvălue poporului acţiunile trădătoare atât ale guvernului şi regelui, cât şi ale partidului naţional-ţărănesc, care în aceste momente hotărîtoare pentru viitorul ţării, întreprind acţiuni de proteguire a coloanei a 5-a în România, dovedind astfel docilitatea lor faţă de Hitler.

In această etapă de acută luptă între fascism şi democraţie, Maniu face cunoscutul « Pact de neagresiune » cu Corneliu Codreanu, indicând astfel, că şi P.N.Ţ. se angajează activ la carul imperialismului german. Partidul Comunist din România denunţă cu hotărîre întreaga infamie a acestor acte. « Dl. Maniu ignorează că cel mai mare crater din care se revarsă peste întreaga lume şi peste plaiurile României, lava pustiitoare a fascismului (e): Berlinul. Hitlerismul german în serviciul căruia se află de o potrivă regele, şi camarila lui... guvernul Tătărescu ... şi Garda de Fier ... favorita fondurilor Gestapoului şi cuib de spionaj german şi de trădare în inima României »[2].

Fabricius era deci îndreptăţit să afirme că nici regele şi nici guvernul « nu îşi pot îngădui azi o asemenea schimbare a politicii ». Este clar că în sânul clasei posedante exista hotărîrea de a se angaja pe drumul fascismului, singura soluţie, pentru ca această clasă să-şi mai poată păstra poziţiile economice şi politice ce deţinea. Incontestabil însă că o serie de interese economice lega o parte a clasei dominante de marile ţări imperialiste şi mai ales de Anglia. Cuvântul guvernului englez era extrem de important, pentru orientarea politică a acestor cercuri. De aceea, ministrul Germaniei la Bucureşti îşi termină raportul exprimându-şi dezideratul, ca Reichul să ceară Angliei un act precis prin care România să fie convinsă că Anglia nu susţine politica franceză în ceea ce priveşte un asemenea pact de asistenţă mutuală. Fabricius adaugă că acest lucru e necesar pentrucă « regelui îi place să asculte de sfaturile britanice »[3]. La sfârşitul anului 1937, România burghezo-moşierească pornise deci pe drumul de a părăsi Cehoslovacia, în eventualitatea că această aliată a României, ar fi atacată de Germania nazistă. Pe de altă parte, se poate presupune că Delbos însuşi, dăduse să se înţeleagă că guvernul francez, deşi întreprinde o asemenea acţiune de securitate colectivă, nu ţine chiar atât de mult la realizarea ei. Acest lucru pare îndeajuns de verosimil, dacă nu ne raportăm decât la cele afirmate de Fabricius într'o notă, pe care o trimite lui von Neurath, cu privire la vizita lui Delbos la Bucureşti. Aflăm că cea mai importantă dintre discuţiile avute de ministrul de externe al Franţei cu guvernul român, socotită ca un fel de punct capital, a fost relatarea vizitei pe care Delbos şi Chautemps au făcut-o la Londra, după întoarcerea lordului Halifax dela Berlin. Fabricius arată că Delbos i-a făcut să înţeleagă pe oamenii de stat din România, că în fond se ajunsese la o iniţiere a unei înţelegeri cu Germania. Adaugă că acest lucru i l-a spus într'o anumită măsură Delbos, dar mai mult Carol al II-lea şi Victor Antonescu « amândoi mi-au arătat cât e de important faptul, că dl. Delbos a prezentat proiectul de iniţiere al unei înţelegeri cu Germania, fără să-mi povestească întocmai, cum le-a zugrăvit lor

---

[1] Documents on German Foreign Policy, Londra, 1949, ser. D., v. 1, p. 107—108, doc. Nr. 65.

[2] « Scânteia », 15 Decembrie 1937, anul VII, Nr. 89, p. 2.

[3] Documents on German Foreign Policy, Londra, 1949, ser. D., v. I, p. 107—108, doc. Nr. 65.

dl. Delbos, această posibilitate »[1]. Din acelaşi document rezultă însă că Delbos a prezentat pe această linie, nu numai opiniile guvernului francez, ci şi cele ale guvernului englez atât de importante pentru Carol al II-lea. Fabricius arată că atât el cât şi Ugo Sola, ministrul Italiei sunt de opinia că Delbos a ţinut să sublinieze, în special acest lucru: « Insărcinatul cu Afaceri italian, dl. Sola şi cu mine... suntem de opinie că dl. Delbos a subliniat în mod special deplina înţelegere dintre Paris şi Londra, lucru ce reiese dealtminteri, evident şi din cele declarate de ministrul de externe Antonescu »[2]. Deci în timpul vizitei lui Delbos în România, nu numai că nu s'au pus jaloanele unui pact de asistenţă mutuală între Franţa şi Mica Inţelegere, în sensul politicii de securitate colectivă, ci dimpotrivă această vizită a indicat cu precizie, că guvernele Angliei şi Franţei cereau României, o politică de adâncă legare cu Germania. De altfel, toate evenimentele, ce se desfăşoară pe planul politicii externe a României, confirmă, după părerea noastră, această situaţie.

Intr'o notă a lui N. Iorga, cu privire la vizita lui Delbos, în România, există o confirmare a faptului că Delbos iniţiase o deschisă apropiere a României de statele agresoare. In notă este vorba de intenţia lui Tătărescu şi Antonescu de a recunoaşte pe regele Italiei, ca împărat al Etiopiei. Yvon Delbos nu se împotriveşte, deşi în această etapă ziarele italiene atacau Franţa. Cere doar « o întârziere, nu în momentul unor posibile atacuri italiene şi aşa încât să pară că vizitele lui nu au produs niciun rezultat »[3]. Este destul de clar, credem, îndemnul lui Delbos, de a iniţia o apropiere a României de statele agresoare. Tot ce dorea era numai, să se păstreze o mască ipocrită. Să se creadă că el făcuse tot ce putuse pentru a convinge România şi Jugoslavia să se ralieze politicii de securitate colectivă, dar că nu reuşise. Trebuia neapărat ca poporul francez, ca popoarele, în genere, să fie amăgite. Aceasta era de altfel, linia dusă de presa marilor state imperialiste: trebuia să se creeze o atmosferă, o impresie că aceste state sunt pentru pace şi împotriva agresiunii. In orice caz, vizita lui Delbos s'a soldat şi cu un alt fapt concret. A acordat credite de război României, cum acordase de altfel şi Poloniei, cu prilejul aceluiaşi turneu. Se iniţia deci, atât pe plan politic cât şi pe planul concret al înarmării, întărirea şi în România a bazei de atac împotriva U.R.S.S. In sensul acesta, ducea clasa dominantă din România, o politică alături de Franţa. Acest lucru îl spunea aproape deschis şi ambasadorul Franţei la Bucureşti, Adrien Thierry, arătând că noi manifestări ale prieteniei franco-române pot fi socotite şi « vizitele generalilor francezi Gamelin şi Georges... care au putut ... să aprecieze remarcabila sforţare înfăptuită ... în toate domeniile industriei de război, valoarea actuală a armatei române şi a materialului ei »[4].

P.C.R. demască poziţia net antisovietică, ce se ascunde în spatele acestor afirmaţii, arătând în acelaşi timp compromisurile făcute de guvernul Leon Blum: « Ministrul Franţei la Bucureşti, dl. Thierry, ginerele miliardarului Rotschild, (e) bun prieten cu augustul nostru suveran. Şovăielile guvernului Frontului popular francez, care n'a curăţit aparatul diplomatic de reacţionari şi cagularzi, se răsfrâng astfel păgubitor asupra alianţei franco-române »[5]. Alianţa aceasta ar fi trebuit să fie o alianţă pozitivă, o alianţă de oprire a războiului, de integrare în

[1] Documents on German Foreign Policy. Londra, 1949, ser. D., v. I, p. 113 — 114, doc. Nr. 69/13 Decembrie 1937.

[2] Ibidem, 114—115.

[3] N. Iorga, Memorii, 1937—1938, p. 438.

[4] « Viitorul », 1 Ianuarie 1938, p. 3. Anul nou la Legaţia franceză.

[5] « Scânteia, » 22 Decembrie 1937, Anul VII, Nr. 90, p. 3.

politica de securitate colectivă, dar guvernul Blum nu urmărea acest scop. De aceea nu curăţase aparatul de stat de diplomaţi, cu poziţii de clasă atât de precizate, ca de pildă ministrul Franţei în România. Orientarea politică a cercurilor reacţionare din Franţa spre fascizare, spre crearea unei baze de atac contra U.R.S.S., era bine susţinută în România de Adrien Thierry.

Pe această linie politică, a agresivităţii contra U.R.S.S., trebue deci situată poziţia oamenilor politici burghezi din România, care după afirmaţiile lui Adrien Thierry, i-au declarat toţi lui Yvon Delbos că: «... singura politică externă posibilă .. este aceea, care aşează România alături de Franţa şi în colaborare cu ea »[1]

Odată cu venirea la putere a guvernului Goga-Cuza, a cărui linie politică alături de Germania se cunoştea, se pune problema liniştirii masselor populare, în ceea ce priveşte politica externă. Se afirmă deci, că nu trebue să se facă nicio legătură între politica internă, şovină, fascistă dusă de guvern şi politica externă. Istrate Micescu, noul ministru de externe declară că « politica externă a României este liberă de orice preocupare de politică internă ». Această afirmaţie, cu totul de necrezut, chiar pentru naivi, era argumentată de faptul că şi în Franţa se duce aceeaşi politică externă, ruptă de politica internă: « In această privinţă, sunt fericit de a constata că punctul meu de vedere este în deplin acord, cu punctul de vedere francez, pe care dl. Delbos, ministrul afacerilor străine al Franţei l-a expus la şedinţa senatului francez din 28 Decembrie când a subliniat că există atât în Franţa, cât şi în străinătate, părerea că politica externă a Franţei este liberă de orice preocupare de politică internă »[2].

Se căuta deci cu înfrigurare, pe plan internaţional, o formulă, care să servească măcar temporar, la amăgirea masselor îngrijorate de această apropiere cu statele agresoare. In România, venirea la putere a guvernului Goga-Cuza produce o asemenea nelinişte a masselor populare, încât Carol al II-lea se simte obligat să contureze şi mai mult, cele afirmate de Istrate Micescu. Intr'un interview acordat unui ziar englez, interview publicat în toate ziarele româneşti, confirmă linia noului guvern în politica externă, arătând că « nu trebue să încercaţi a confunda politica internă cu cea externă ... Programul intern al guvernului, nu atinge alianţele sau politica noastră peste hotare »[3]. Această continuă încercare de a convinge că nu se va face o apropiere de Germania, că politica externă va continua să fie aceea de prietenie cu Franţa şi Marea Britanie, tindea să aducă la îndeplinire cele cerute de Yvon Delbos, care insistase ca orice acte oficiale de apropiere faţă de statele agresoare să se facă cu o anumită întârziere, ca să nu se creadă cumva că această acţiune s'ar datora vizitei lui Delbos. Dimpotrivă, trebuia să se creadă că vizita « nu dase niciun rezultat », pe linia politicii de securitate colectivă, cu toată « strădania » ministrului de externe francez. In orice caz, acţiunile de intrare în orbita Germaniei şi a Italiei trebuiau duse într'un fel cât mai « diplomatic », pentru ca guvernelor burgheze din Franţa şi Marea Britanie să le rămână aureola de state care luptă pentru pace. In mod logic, numai astfel, afirmaţiile că legăturile cu Franţa şi Anglia nu se vor schimba, puteau să aibă vreun efect, în sensul liniştirii masselor populare. De aceea, în declaraţiile lui Octavian Goga cu privire la politica externă, găsim accente moderate, în legătură cu o apropiere de Germania. Interview-ul dat agenţiei Havas spune de pildă: « In politică externă, am declarat că nu rupem nicio

[1] « Viitorul », 1 Ianuarie 1938, p. 3.
[2] « Viitorul », 6 Ianuarie 1938, p. 3.
[3] « Dreptatea », 13 Ianuarie 1938.

alianţă, ci voim să lărgim în străinătate, cercul simpatiilor pentru România »[1]. Pregătirea unei legături adânci cu Germania se făcea « diplomatic ». Nu se spunea încă nimic precis, ci doar o aluzie. Intenţia de a schimba politica externă, fără mari agitaţii pe plan intern, devine şi mai evidentă dintr'o cuvântare ţinută de O. Goga, la radio, o zi mai târziu, după interview-ul acordat agenţiei Havas: Primul ministru afirmă că vrea să pună de acord anumite interese « superioare » cu politica externă, însă totul trebue să se producă « fără perturbaţii şi fără sguduiri ».

Iată deci dezideratul unui guvern care aşa cum apreciază tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej: . . . « a deslănţuit un val de teroare şi de antisemitism, netezind drumul fascismului şi împingând România mai departe, pe drumul apropierii de Germania hitleristă »[2]. Aşa cum am arătat în capitolul precedent, dezideratul de « liniştire şi ordine », al acestui guvern nu s'a putut îndeplini, căci poporul îndrumat de P.C.R. a înţeles ce se ascunde sub aceste declaraţii moderate. Dacă luăm drept pildă, numai telegrama pe care Goga i-o trimite lui Hitler, cu prilejul venirii la putere a guvernului naţional creştin, constatăm că această telegramă oficială conţine destule preciziuni, oricât de vag e formulată cu privire la noile legături pe care guvernul le va stabili cu Germania.

In fond, se afirmă că între România şi Germania legăturile sunt necesare, dat fiind faptul că aceasta este dorinţa expresă pe care Hitler i-a exprimat-o personal lui O. Goga cu prilejul unei vizite pe care acesta o făcuse Führerului: « Am avut onoarea să fiu împărtăşit personal de concepţia echitabilă a Excelenţei voastre, asupra legăturilor fireşti dintre cele două ţări... »[3] Este limpede că împărtăşind « concepţia echitabilă » a lui Hitler, în ceea ce priveşte « legăturile fireşti » între cele două state, guvernul naţional creştin va pune în aplicare această concepţie, căutând să adopte linia de înfeudare, singura linie, care în concepţia « echitabilă » a lui Hitler, putea să lege un stat, de al treilea Reich.

Faptul că O. Goga a vorbit deschis despre relaţiile sale personale cu Hitler, a produs, cum era şi de aşteptat, o mare agitaţie, în sânul masselor populare. De aceea, Carol al II-lea se grăbeşte să dea declaraţii liniştitoare. Dă un interview lui Didier Poulain, trimisul ziarului « Candide », căutând să minimalizeze relaţiile personale ale lui O. Goga cu Hitler: « Totuşi, Sire, relaţiile personale dintre noul preşedinte de consiliu al României şi cancelarul Germaniei? — Mi-e uşor să vorbesc fără ocol, foarte deschis. Da, dl Goga s'a întâlnit odinioară cu dl. Hitler. De ce nu? E foarte normal. Prima datorie a unui om politic este să aibă legături cu toată lumea. Politica este o chestiune de relaţii între oameni, factorul individual este însemnat în diplomaţie, ca şi în toate lucrurile »[4]. Nimeni însă nu a putut crede că Hitler va avea cerinţe mai mici faţă de România, din cauza bunelor sale relaţii cu O. Goga. Dimpotrivă, poporul a înţeles şi mai adânc, cuvântul P.C.R., care încă în Decembrie 1937 denunţase complotul ce se punea la cale: « Impotriva acestei ţări se plănuieşte un complot criminal. Autorii complotului: hitleriştii de afară şi fasciştii dinăuntru, în frunte cu acea parte a fabricanţilor, bancherilor şi moşierilor, care e nerăbdătoare să aducă o dictatură fascistă făţişe, adică să ne răpească bruma de libertăţi, pentru a jefui mai în voie ţara şi a o vinde Germaniei şi Italiei, care ne vor pământul şi bogăţiile. Capul

[1] « Viitorul », 3 Ianuarie 1938, p. 3. Declaraţiile d-lui prim ministru, Octavian Goga, făcute agenţiei Havas.

[2] Gh. Gheorghiu-Dej, Articole şi Cuvântări. Ed. pentru literatură politică, ed. a III a, 1952, p. 19—20.

[3] « Ţara Noastră », 11 Ianuarie 1938. p. 4. Schimb de telegrame.

[4] « Ţara Noastră », 23 Ianuarie 1938, p. 8.

complotului: regele fascist Carol de Hohenzollern, care lucrează zi şi noapte la unirea forţelor fasciste şi la surparea celor democratice »[1]. Pe linia acestor evidente adevăruri, interview-ul dat de Carol al II-lea în scopul de a-l acoperi pe O. Goga şi de a-i uşura astfel opera de fascizare, apare în reala lui înfăţişare.

De altfel, continua apropiere de statele agresoare, se face vizibilă la începutul anului 1938, dacă ne oprim şi la relaţiile României cu Italia fascistă. Intr'un interview, acordat ziarului « Messagero », Carol al II-lea îşi exprimă admiraţia pentru Mussolini, ţinând să precizeze că în vremea cotropirii Abisiniei de către Italia, clasa dominantă a avut toată simpatia pentru acţiunile Italiei fasciste: « . . .Chiar în ceasuri de grea încercare şi mă refer anume la perioada sancţiunilor, când am fost obligaţi să subscriem hotărîrea colectivă, a cărei vină nu poate fi atribuită ţării mele, chiar în momentele acestea, prietenia dintre Italia şi România nu a pierit. Iubesc Italia şi îl admir pe dl. Mussolini »[2]. Acest interview se termină prin rugămintea lui Carol al II-lea, către ziariştii italieni de a transmite lui Mussolini « salutul său călduros » şi de a-i spune « că păstrează vie amintirea conversaţiilor pe care le-a avut cu el şi a judecăţii sale chibzuite »[3].

Aceste declaraţii erau un răspuns la un discurs ţinut de Mussolini, cu prilejul vizitei unui grup de o mie cinci sute de români care se duseseră imediat după instaurarea guvernului Goga-Cuza să « viziteze » Roma. Grupul de « pelerini », condus de Mihail Manoilescu, a fost primit de şeful guvernului italian, care a relevat « că este pentru prima dată, că un grup atât de numeros de Români, se duce în Italia, fapt care are azi, o importanţă deosebită, dat fiind ceasul istoric pe care îl trăieşte România »[4]. Incă dela sfârşitul anului 1937, cu prilejul vizitei lui Delbos, regele şi guvernul îşi dovediseră simpatia pentru Italia fascistă, cerând îngăduinţa de a-l recunoaşte pe regele Italiei ca împărat al Etiopiei, de aceea nu e de mirare că se porneşte acum oficial, spre cât mai strânse legături cu Italia lui Mussolini.

In această etapă se strâng din ce în ce mai mult legăturile cu Polonia. Incă din 1937, au avut loc vizite reciproce între Carol al II-lea şi preşedintele Poloniei Ignacy Moscicky. S'au schimbat vizite şi între miniştrii afacerilor străine, ca şi între şefii statelor majore. Relevând aceste relaţii, oficiosul guvernului Cuza-Goga consideră că acum, mai mult ca oricând: « Colaborarea polono-română a fost foarte multilaterală . . . făcând din ambele ţări un adevărat val, ce leagă Baltica de M. Neagră »[5]. Este incontestabil că alianţa militară polono-română care avea un scop net antisovietic s'a întărit în aceşti ani de pregătire a războiului contră U.R.S.S. Din acest punct de vedere, între guvernele reacţionare din România şi Polonia nu exista nicio divergenţă. Arciszewski, ministrul Poloniei la Bucureşti declară de altfel deschis, că « între interesele ambelor popoare nu există nicio deosebire, ci o perfectă convergenţă şi solidaritate »[6]. Polonia, care era încă din 1934, direct legată de Germania printr'un pact bilateral, hotărît ostil liniei politice a securităţii colective, tinde să torpileze orice acţiune politică de apărare a păcii. De aceea, Beck, îşi exprimă bucuria că alianţele pe care Polonia le are cu România şi Franţa se bizue pe

[1] « Scânteia », 15 Decembrie 1937, anul VII, Nr. 89, p. 2.
[2] « Ţara Noastră», 20 Ianuarie 1938, p. 8. Declaraţiile făcute de regele Carol al II-lea, ziarişilor italieni.
[3] Ibidem.
[4] « Ţara Noastră », 6 Ianuarie 1938, p. 5. Vizita unui grup de 1500 Români la Roma.
[5] « Ţara Noastră », 12 Ianuarie 1938, p. 2. Politica externă polonă de Transconti.
[6] « Viitorul », 1 Ianuarie 1938, p. 3. Anul nou la Legaţia polonă.

tratate în afara Ligii Naţiunilor: « Cele două alianţe ale noastre cu Franţa şi România, deşi nu sunt în niciun fel de opoziţie cu Pactul Societăţii Naţiunilor şi deşi cuprind în textul lor menţiuni referitoare la instituţia genevează, datează din 1921 şi 1922, prin urmare, din vremea când organizaţia Ligii Naţiunilor nu era încă bine lămurită. Aceste alianţe erau considerate în ele înşile şi nu ca având o legătură sau ca o complectare a altor acorduri »[1]. Deci, se arată lui Hitler de pe o parte, că aceste tratate sunt în fond tratate bilaterale, pe linia politică promovată de nazişti, iar pe de altă parte se arată că hotărîrile luate de Polonia şi România, pe baza acestor tratate, sunt libere de orice imixtiune a Societăţii Naţiunilor.

Nu putem afirma câtuşi de puţin că acest for ar fi avut vreo putere, dar el exista încă şi era o tribună de unde reprezentanţii U.R.S.S. desvăluiau toate actele ce tindeau să provoace agresiunea. Or, tratatul româno-polon era hotărît un tratat agresiv şi de aceea delegaţii ambelor ţări care făceau parte din Societatea Naţiunilor erau mulţumiţi, că juridiceşte, cel puţin, se puteau considera în afara pactului Societăţii Naţiunilor şi deci nu puteau fi în sens juridic, traşi la răspundere, că ar fi încălcat de pildă articolele 16 şi 17 ale pactului acestui for internaţional.

Linia faţă de Liga Naţiunilor, în ceea ce priveşte România, trebuia dusă după indicaţiile marilor puteri imperialiste. Totuşi, odată cu ieşirea Italiei din Liga Naţiunilor se crease un punct de vedere comun al statelor agresoare faţă de acest for, punct de vedere de care România trebuia totuşi să ţină seamă. Liga Naţiunilor era acum apreciată de statele satelite ale Italiei şi Germaniei în mod net negativ. In comunicatul oficial al convorbirilor italo-austro-ungare dela Budapesta, din Ianuarie 1938, se arăta poziţia pe care Austria şi Ungaria aveau de gând s'o ia faţă de Liga Naţiunilor, în urma ieşirii Italiei din această organizaţie. Punctul 5 al Comunicatului oficial semnat, este cât se poate de grăitor: « Reprezentanţii Austriei şi Ungariei, luând act de grava şi justa raţiune care a determinat guvernul italian să se retragă din Societatea Naţiunilor şi constatând profunda consecinţă pe care o asemenea hotărîre a produs-o în alcătuirea scopului şi posibilităţilor Societăţii Naţiunilor, declară că Societatea Naţiunilor nu poate şi nu trebue să asume caracterul unei grupări ideologice. Intr'o asemenea eventualitate, Austria şi Ungaria îşi rezervă dreptul de a supune ulterior unui examen, raporturile lor la Societatea Naţiunilor »[2]. Aceasta era deci linia dată de Hitler şi Mussolini statelor satelite. Faptul că la Societatea Naţiunilor, U.R.S.S. putea să arate o serie de adevăruri, nelinişte pe agresori. Acea apreciere a comunicatului oficial, că Societatea Naţiunilor ar putea să asume « caracterul unei grupări ideologice », desvălue dorinţa lui Hitler ca această organizaţie, oricât de slabă ar fi fost, trebuia să dispară pentru ca niciun fel de piedică, oricât de mică şi de neînsemnată, să nu existe în calea agresiunii.

De aceea, luând parte la cea de a suta sesiune a Ligii Naţiunilor, la sfârşitul lui Ianuarie 1938, Istrate Micescu a avut un ton cu totul circumspect, în discursul său, arătându-şi neîncrederea în instituţia dela Geneva: « Trebue, e adevărat să constatăm că instituţia noastră nu a realizat toate dorinţele noastre, nici nu a justificat toate speranţele noastre şi că Societatea Naţiunilor din 1938 nu seamănă deloc cu imaginea ce ne-am făcut despre ea în 1920 »[3]. In această

[1] « Dreptatea », 13 Ianuarie 1938, p. 1.

[2] « Ţara Noastră », 14 Ianuarie 1938, p. 4. Comunicatul oficial al convorbirilor italo-austro-ungare dela Budapesta.

[3] « Ţara Noastră », 29 Ianuarie 1938, Discursul d-lui Ministru Micescu.

parte a discursului său, Istrate Micescu îşi arată adeziunea la linia dată de Hitler către statele satelite Reichului, iar în a doua parte a adăugat o serie de platitudini, indicate de linia anglo-franceză, cu privire la respectarea pactului şi alte gratuităţi specifice falsului pacifism burghez. In urma discuţiilor pe care I. Micescu le-a avut la Geneva cu Halifax şi Delbos, s'a hotărît încă odată, că în mod oficial, România trebue să arate în politica sa externă, ferma hotărîre de a rămâne aliata fidelă a Franţei şi Angliei, tocmai pentru că legarea ei de Germania să nu fie oficial vizibilă.

Concomitent cu aceste hotărîri luate la Geneva, se întâmplă la Bucureşti un act, cu totul neconform, liniei politice trasată lui I. Micescu de către marile puteri imperialiste. La 26 Ianuarie, are loc un congres fascist al « Blocului generaţiei naţionaliste dela 1922 », unde A. C. Cuza declară textual: « Domnilor, trăim un moment istoric, care înseamnă schimbarea totală, desăvârşită a orientării noastre politice »[1]. In acelaşi timp cu această declaraţie a unuia dintre conducătorii partidului naţional creştin, au loc şi declaraţiile Gărzii de Fier, care fără niciun echivoc indică adeziunea la axa Berlin-Roma, imediat ce acest partid ar lua puterea. Evident aceste afirmaţii stricau tot savantul eşafodaj construit pe baza unei întârzieri, a unei amânări, în ceea ce priveşte darea pe faţă, a noii orientări a României în politica externă. Declaraţiile deschis agresive ale Gărzii de Fier, care pregătea denunţarea tuturor tratatelor, cât şi înlocuirea lor cu adeziunea la Axa Berlin-Roma, sunt calificate de Micescu ca acte « antipatriotice ». Intre fascişti se ivise o divergenţă. Garda de fier voia să ia puterea, urmând în politica externă, în mod direct şi făţiş, linia lui Hitler, ceea ce era logic, pentru această organizaţie, care constituia baza Coloanei a 5-a naziste în România. O parte importantă a clasei dominante, în frunte cu Carol al II-lea se găsea pe poziţia indicată de anglo-francezi, ca România să se lege de Germania, dar aceste relaţii să fie oficioase şi nu oficiale; totul să se desfăşoare treptat, pentru ca să se poată preîntâmpina acţiunile revoluţionare ale poporului. Incontestabil că şi o serie de interese economice ale marilor puteri imperialiste, ca şi interesele celor din clasa dominantă care acceptaseră această linie, au necesitat această poziţie. Totuşi, O. Goga nu putea să-l desmintă pe A. C. Cuza şi nici nu putea să declare acţiunea sa « antipatriotică ». De aceea, la 3 Februarie 1938 dă o declaraţie, cu totul ambiguă, în ceea ce priveşte politica externă a României: « Vom păstra prieteniile şi alianţele noastre vechi, dar dorim să extindem legăturile noastre internaţionale; pe cât posibil, vom căuta în special, să realizăm raporturi de amiciţie cu Germania şi Italia. Dorim apoi să încheiem un pact de amiciţie cu Germania şi Italia . . . Suntem conştienţi că o Europă nouă este în formaţie şi voim să asigurăm României, locul ce i se cuvine valorii ei şi situaţiei ei, ca ultimă sentinelă europeană în Estul Europei . . . Dorim o desvoltare a legăturilor noastre economice cu statele Europei centrale şi în special cu Germania, căci economia românească şi cea germană se completează foarte bine »[2].

Intre declaraţia-program a lui Goga din Ianuarie, cu prilejul instalării guvernului şi această declaraţie dată numai o lună mai târziu este o serioasă deosebire de limbaj. Moderaţia din Ianuarie în ceea ce priveşte relaţiile cu Germania a dispărut. Anunţarea unor strânse legături cu această ţară apare ca

[1] « Ţara Noastră », 26 Ianuarie 1938, p. 6.

[2] « Ţara Noastră », 3 Februarie 1938, p. 7. Interview acordat de dl. Octavian Goga, preşedintele consiliului de miniştri, ziarului « Berliner Tageblatt ».

o confirmare a celor declarate de A. C. Cuza, cu simpla deosebire că O. Goga e de acord să se păstreze şi vechile alianţe. O asemenea declaraţie a primului ministru nu putea produce decât derută. Se reliefa evident, o deosebire de metodă în declaraţiile oficiale ale ministrului de externe şi între declaraţiile oficiale ale primului ministru. De bună seamă, ambii doreau o apropiere de Germania. Intre ei era doar o deosebire în ceea ce priveşte punerea în aplicare a trădării. In orice caz, se poate presupune că acest act politic al lui O. Goga a contribuit în parte la necesitatea înlăturării guvernului, care nici pe plan intern nu isbutise să-şi îndeplinească « misiunea » pentru care fusese chemat la putere.

Noul guvern al dictaturii regale încearcă prin declaraţia-program dela 13 Februarie să arate opiniei publice că are o altă linie în politica externă decât aceea a guvernului Goga-Cuza: « Această politică va urmări desvoltarea neîncetată a raporturilor cu toate popoarele, fără deosebire şi în special cu vecinii noştri, în cadrul Societăţii Naţiunilor şi a alianţelor şi prieteniilor existente pe care înţelegem să le adâncim şi să le întărim »[1]. Declaraţia evită să pomenească de relaţii speciale cu Germania, pedalând în special pe vechile alianţe şi pe Liga Naţiunilor. Cât de demagogic false erau aceste declaraţii s'a dovedit foarte curând, căci în Martie, Germania cotropeşte Austria.

Noua configuraţie politică şi teritorială rezultată prin anexarea Austriei la Reich, are o mare repercusiune economică şi politică asupra statelor dunărene, aşa cum de altfel arată şi Churchill: « Posesiunea Vienei dă Germaniei naziste stăpânirea economică şi militară a ansamblului de comunicaţie din Europa de Sud-Est: drumuri, fluvii, căi ferate »[2]. Cotropirea economică a României de către Germania se poate face acum şi mai uşor, atât pe calea Dunării, cât şi prin alte mijloace de comunicaţie, căci Reichul este prin anexarea Austriei, doar la 300 km departe de România. Declaraţiile guvernului dictaturii regale erau deci desminţite prin însăşi desfăşurarea rapidă a evenimentelor. Devenise evidentă acum, trecerea României în sfera de influenţă a Germaniei. Toate acţiunile diplomatice de camuflare a acestei situaţii devin lucruri de prisos. Partidul comunist cheamă poporul la luptă pentru răsturnarea dictaturii regale, care pregătea popoarelor din România aceeaşi soartă, pe care dictatorii Austriei o pregătiseră poporului austriac: « Soarta poporului austriac, care a fost subjugat de dictatura lui Dolfuss şi Schuschnigg, ne arată că vom cădea jertfă Germaniei fasciste şi agenturilor ei din ţară, în frunte cu Garda de Fier, dacă poporul român, împreună cu popoarele conlocuitoare, nu vor răsturna la timp dictatura regală » [3]. Teama de frământare puternică a maselor a determinat guvernul dictaturii regale să ia o serie de măsuri teroriste.

« Nu e de mirare că guvernul a deslănţuit un război de exterminare prin ultimile arestări în masse, prin înscenări dintre cele mai odioase şi prin pregătirea febrilă a lagărelor de concentrare la « Insula Şerpilor », contra tuturor celor ce stau în fruntea luptei poporului, contra dictaturii şi aventurii războinice »[4].

Massele muncitoare încep să ştie tot mai bine ce soartă le aşteaptă. De aceea, urmăresc cu atenţie acţiunile guvernului şi în ceea ce priveşte politica externă, adânc legată de politica internă a dictaturii regale. In Aprilie, P.C.R. apreciază

[1] « Ţara Noastră », 13 Februarie 1938, p. 4.
[2] Winston Churchill, op. cit., p. 277.
[3] Documente din Istoria P.C.R., p. 315, doc. Nr. 81.
[4] « Scânteia », 1 Aprilie 1938, Anul VIII, Nr. 6—7, p. 1.

că: « atitudinea echivocă a guvernului român faţă de ocuparea Austriei şi a ameninţării directe a Cehoslovaciei din partea lui Hitler . . . răpirea tuturor libertăţilor politice dovedesc că dictatura regală vrea să prefacă România în baza fascismului german pentru deslănţuirea şi ducerea cu succes a războiului contra Uniunii Sovietice »[1].

După anexarea Austriei, România burghezo-moşierească se leagă mai adânc de Germania, pregătind etapa totalei subjugări a ţării. Pentru a-şi păstra poziţiile economice şi politice, clasa dominantă execută o serie de acţiuni, pe plan extern, menite să contribue la scelerata operă de cotropire a Cehoslovaciei de către Germania fascistă. Pe acest drum, politica externă a României este îndrumată pas cu pas şi de către marile puteri imperialiste care hotărîseră să cedeze Cehoslovacia lui Hitler.

Toate evenimentele ce se desfăşoară pe planul politicii externe a României au drept scop menţinerea poziţiilor economico-politice ale clasei dominante, care nădăjduia că servindu-l bine pe Hitler, îşi va putea păstra privilegiile. Pe de altă parte, clasa dominantă lucrând pe această linie, executa şi instrucţiunile marilor puteri imperialiste, care « sfătuiau » burghezia şi moşierimea română să lucreze în acest sens, în vederea păstrării intereselor de clasă, în vederea creării unui front comun, antisovietic.

După Anschluss, P.C.R. apreciază că se « marchează cea mai însemnată etapă pentru deslănţuirea războiului. Ocuparea Austriei dă lui Hitler cheia pentru sugrumarea Cehoslovaciei şi pentru subjugarea economică şi politică a tuturor ţărilor din bazinul dunărean şi din Balcani »[2].

(urmare în Nr. viitor)

[1] « Scânteia », 1 Aprilie 1938, Anul VIII, Nr. 6—7, p. 1.
[2] Ibidem, p. 4.

DESPRE POZIŢIA CLASELOR SOCIALE DIN MOLDOVA ŞI ŢARA ROMÂNEASCĂ FAŢĂ DE RĂZBOIUL RUSO-TURC DIN 1768—1774

DE

MIRCEA D. MATEI

Studierea trecutului patriei noastre arată tot mai limpede existenţa legăturilor strânse dintre poporul român şi poporul rus; fie că sunt de natură culturală, sau economică, fie că sunt de natură politică sau militară, aceste legături au continuat să se desvolte, trecând ca un fir roşu peste secole. In toate marile evenimente legate de lupta împotriva Turcilor, Rusia a avut o participare intensă fiind principalul sprijin extern al intereselor şi aspiraţiilor poporului român.

In secolul al XVIII-lea mai ales, aceste relaţii se intensifică şi capătă un aspect cu totul nou.

Sub conducerea hotărîtă a lui Petru I, Rusia mergea cu paşi repezi pe calea progresului şi deveni în scurtă vreme puterea spre care îşi îndreptau privirile popoarele din Sud-Estul Europei, care gemeau sub greutatea jugului otoman. Ca şi mai înainte, ameninţaţi din toate părţile de poftele hrăpăreţe ale Austriei, Turciei etc., domnitorii Moldovei şi Ţării Româneşti îşi văd singurul ocrotitor în Statul Moscovit care începuse şi el lupta pentru eliberarea regiunilor ruseşti aflate sub dominaţia otomană. Sunt în deajuns cunoscute împrejurările în care s'a întărit colaborarea militară efectivă a ţărilor dunărene la lupta dusă de Rusia împotriva Turcilor. A fost meritul lui Dimitrie Cantemir de a se fi pus în fruntea forţelor armate ale Moldovei care cooperau nemijlocit cu armata Rusiei la Dunărea de Jos; în ciuda înfrângerii dela Stănileşti, acest moment al istoriei Moldovei nu avea să rămână fără urmări însemnate. Desigur că nu se stinseseră încă în mintea tuturor ultimele ecouri ale celor petrecute în 1711 când, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, prietenia ruso-română avea să capete noi forme. Intr'adevăr, războiul ruso-turc care începe în 1768, va constitui prilejul reafirmării acestei prietenii. Ea se va cimenta prin sângele vărsat de ostaşii ruşi şi români în luptele în care vor cunoaşte biruinţe strălucite. In acest fel, istoria Valahiei şi Moldovei va fi şi mai strâns legată de istoria relaţiilor ruso-turceşti iar Ţările Române vor căpăta o importanţă deosebită întru cât, după cum arată Marx, ele devin « *unicul cap de pod posibil între Turcia şi Rusia* » [1].

★

Rusia începuse să cunoască din vremea lui Petru I o perioadă de progres continuu care avea să o ducă în rândul principalelor state europene care îşi

[1] K. Marx şi Fr. Engels, Opere, ed. rusă, v. X, p. 97, Novaia Istoria, p. 384.

disputau dominaţia Europei. Petru I transforma Rusia într'un puternic stat al moşierilor şi negustorilor bazat pe exploatarea ţărănimii iobage. Dar, în calea desvoltării sale, Rusia întâmpina greutatea lipsei unei ieşiri la Marea Neagră. Pentru a-şi asigura această ieşire la mare, Rusia va intra în conflict cu Turcia care domina teritoriile din Nordul Mării Negre şi care făcea din populaţia acestor teritorii un puternic instrument de desordine la graniţele Rusiei.

Astfel, necesităţile politice şi economice vor împinge Rusia să-şi dobândească ieşire la mare pe teritoriul ei ocupat vremelnic de Turci.

Către jumătatea secolului al XVIII-lea, nevoile pieţii interne pentru produse pot fi asigurate de industria rusă care sporeşte atât ca număr cât şi ca volum de produse. Dar înafară de creşterea industriei care asigura necesităţile zilnice ale populaţiei sale, Rusia mai avea nevoie şi de manufacturi capitaliste puternice de armament, care să asigure armatei sale o tehnică avansată. Beneficiind de faptul că nevoile de materii prime erau asigurate chiar de resursele interne ale ţării şi în egală măsură de creşterea capacităţii întreprinderilor metalurgice, Ecaterina a II-a reuşeşte să asigure armatei şi flotei baza materială necesară. Sprijinindu-se pe această bază, tehnica rusă înaintată a creat pentru acele vremuri cele mai bune modele de armament [1].

Dar Ecaterina a II-a dorea să asigure imperiului nobiliar rus nu numai îmbunătăţirea situaţiei în interiorul ţării ci şi ieşirea la Marea Neagră, libertatea navigaţiei şi chiar controlul strâmtorilor pentru a satisface interesele militare şi comerciale ale feudalilor şi negustorilor ruşi. In acest scop era necesară asigurarea securităţii stepelor din Nordul Mării Negre care era irealizabilă fără subordonarea întregului litoral deoarece incursiunile Tătarilor din Crimeea şi pericolul permanent din partea Turciei făcea imposibilă colonizarea şi lucrarea acestor pământuri roditoare [2].

Reiese de aici cu claritate că, pentru satisfacerea necesităţilor sale vitale, Rusia întâmpina opoziţia de interese a Turciei care se baza pe sprijinul politic al puterilor apusene şi central-europene interesate în menţinerea Rusiei în poziţii de mâna a doua. Era deci imposibil ca cele două puteri să nu intre în conflict. Aceasta cu atât mai mult cu cât, prin lupta ei, Rusia constituia un exemplu pentru popoarele asuprite din Balcani, popoare care începuseră să-şi manifeste sentimentele filoruse din ce în ce mai făţiş, provocând prin aceasta nemulţumirea Porţii. La această luptă împotriva Porţii aderau masse mereu mai largi ale populaţiei care suporta cu greu jugul turcesc. Acest fapt arată că regimul instaurat de Turci în teritoriile supuse constituia o piedică în calea desvoltării bogăţiilor naturale ale acestor regiuni [3].

Dacă aşa cum s'a arătat mai înainte, Rusia cunoştea un progres ce avea să o ducă cu necesitate în rândul marilor puteri europene, cu totul altul era tabloul pe care îl prezenta în aceeaşi perioadă Imperiul Otoman. Autoritatea centrală nu putea pune capăt fărâmiţării feudale în ciuda tuturor încercărilor de creare a unui stat centralizat. Mişcările de separatism ale paşalelor se ţin lanţ. Luptele dintre marii feudali nu încetează decât pentru puţină vreme şi atunci numai pentru a isbucni din nou cu şi mai mare violenţă. Puterea centrală nu reuşea decât cu mare greutate şi pentru puţină vreme să ţină în mână conducerea provinciilor mai îndepărtate care intrau cu timpul din ce în ce mai

---

[1] I. R. Clocman, Feldmareşal Rumianţev, ed. rusă, p. 26—27.
[2] Novaia Istoria, v. I, p. 413.
[3] K. Marx şi Fr. Engels, Opere, ed. rusă, v. X, p. 722.

mult sub ascultarea feudalilor locali. Era firesc ca pe măsură ce procesul de descompunere a clasei conducătoare şi, în acelaşi timp, a orânduirii feudale din Imperiul Otoman în general, înainta cu paşi repezi, forţa imperiului să scadă în ciuda luciului exterior care se mai păstra încă. Armata, măcinată şi ea de tot soiul de nemulţumiri, se supunea tot mai greu dispoziţiilor puterii centrale şi poate fi ţinută în ascultare numai cu multă trudă şi dusă în luptă doar cu promisiunea unor jafuri nestingherite [1]. Erau trecute vremurile când hoardele turceşti puteau duce războiul de cotropire în Europa centrală sau ajungeau în Ucraina până la Lvov. Acum ele nu mai puteau face faţă unor campanii de mari proporţii şi aceasta se va vedea din cele două războaie pe care le va purta împotriva Rusiei şi Austriei (1768—1774 şi 1787—1792). In aceste condiţii, planurile Turciei de a ataca Rusia pe la Chiev şi Smolensk nu erau în realitate decât o fanfaronadă a feudalilor turci care se vedeau întrecuţi de puternicul stat din Nord: Rusia.

In analiza cauzelor slăbirii Imperiului Otoman, un capitol special trebue rezervat mişcărilor populare care devin din ce în ce mai puternice şi mai numeroase aşa încât contribue din plin la decăderea stăpânirii turceşti. In aceste mişcări, un loc de frunte l-au avut poporul rus şi ucrainean care niciodată nu au acceptat, fără luptă, cotropirea otomană. Popoarele din Europa şi Asia se răsculau pentru a scutura jugul pe care cu greu îl purtaseră sute de ani. Ele vor constitui o rezervă apreciabilă pentru puterile care se vor afla în conflict armat cu Poarta, participând activ la luptă sau sprijinind armatele creştine [2]. De altminteri, Poarta va lua o serie de măsuri represive împotriva unora dintre locuitorii teritoriilor supuse care îşi manifestă simpatia faţă de inamicii săi, mergând până la asasinarea în massă a celor pe care îi bănuia ca «spioni» [3].

In acest sens este semnificativ actul sultanului, menţionat într'un raport olandez din 18 Decembrie 1769, prin care «toţi moldovenii dela 12 ani în sus au fost declaraţi haini... pentrucă unii din ei au trecut în slujba rusească şi oricui i s'a dat voie a se face stăpân pe averea lor şi a-i urmări pretutindeni [4]». Tot într'un raport olandez se arată că Poarta înţelegea să iniţieze expediţii care aveau drept scop pedepsirea unor astfel de locuitori necredincioşi care pactizau cu duşmanul. Astfel, în raportul din 3 Ianuarie 1770, se arată că «Abdi Paşa a intrat în ţară (Moldova) pe care el are de gând s'o pustiiască cu fier şi foc. A şi trimis 200 din aceşti nenorociţi, ca robi, într'acoace» [5].

Dar nici această măsură, cum de altfel niciuna din măsurile luate de Sultan împotriva popoarelor supuse, nu şi-a atins scopul urmărit, acela de a le intimida, de a le face să renunţe la lupta împotriva imperiului semilunei. Ele vor continua să lupte, vor da jertfe şi îşi văd cu timpul lupta încununată de succes. Trebue adăugat că în conducerea Imperiului Otoman domnea o corupţie nemaiîntâlnită în alt loc; treburile statului erau hotărîte de mărimea sumelor de bani

---

[1] Pentru a îndemna pe soldaţi să lupte cu mai multă convingere, Poarta dă un act prin care permite jefuirea tuturor locuitorilor din Moldova care au trecut de partea Ruşilor. N. Iorga, Ştiri despre veacul al XVIII-lea în Ţările Române, v. II, p. 23, şi Hurmuzaki, Documente v. IX, partea a 2-a, p. 71—72.

[2] In războiul austro-ruso-turc din 1787—1792 în armata austriacă sunt înrolaţi voluntari albanezi şi sârbi care, după încheierea păcii dela Şiştov, trec să lupte mai departe în rândurile armatei ruseşti.

[3] Hurmuzaki, Documente, v. XIV, partea a II-a, p. 1200, doc. nr. 1193.

[4] N. Iorga, op. cit., v. II, p. 23.

[5] Ibidem, p. 27.

pe care le primeau toţi începând cu primul ministru şi sfârşind cu ultima dintre soţiile sultanului.

Acesta era imperiul pe care fiecare din marile puteri europene se străduia şi se pregătea să-l moştenească, luptând din răsputeri să înlăture un alt pretendent. Insă criza Imperiului Otoman nu va lua forme ascuţite decât în momentul în care înlăturând pericolul suedez, Rusia se va îndrepta cu toată forţa asupra Porţii. Folosind prestigiul său politic şi autoritatea sa religioasă, Rusia va reuşi să sdruncine dominaţia Turciei în Balcani, punând în discuţie însăşi existenţa imperiului. Rând pe rând, atunci când interesele o cereau, Anglia, Franţa şi Austria au oferit Turciei prietenia lor, în schimbul unor grele sacrificii teritoriale sau financiare uitându-şi însă promisiunile îndată ce Turcia nu mai prezenta pentru ele vreun interes deosebit.

★

In 1764 a murit în Polonia regele August al II-lea. Imediat după aceasta, ţara se văzu împărţită în două tabere vrăjmaşe, având fiecare, conform intereselor, simpatiile ei, dar urmărind cu toţii să pună pe tronul rămas liber, exponentul intereselor lor. Cele două partide ale panilor cerură ajutor, una dela Austriaci iar cealaltă se adresă Ecaterinei a II-a. Din această luptă ieşi învingătoare partida filorusă care reuşi să aleagă rege pe Stanislas Paniatovschi. Intrucât situaţia încordată din Polonia era de natură să îngrijoreze Rusia, împărăteasa trimise trupe ruseşti în Polonia ca să liniştească spiritele. Dar tocmai prezenţa acestor trupe, avea să fie motivul, aparent desigur, al războiului ce avea să isbucnească între Poartă şi Rusia. Poarta nu luă atitudine imediat faţă de amestecul Rusiei în treburile interne ale Poloniei, dar presiunile exercitate de reprezentantul diplomatic al Franţei la Constantinopol [1] şi în mai mică măsură apelurile partidei panilor, duşmani Rusiei, vor determina pe sultan să declare război Rusiei în Octombrie 1768.

Astfel în rapoartele prezentate lui Ludovic al XV-lea, contele de Vergennes arată toată activitatea depusă de el pe lângă sultan şi slujitorii lui pentru determinarea acestora de a declara război Rusiei. Indată după intrarea trupelor ruseşti în Polonia, de Vergennes adresează sultanului o notă energică prin care îi cere să ia măsuri contra influenţei mereu crescânde a Rusiei în Polonia. Spre surprinderea şi nemulţumirea lui, reprezentantul Franţei primeşte dela sultan răspunsul că trupe străine au fost în toate timpurile în Polonia şi că a protesta împotriva unui asemenea fapt ar putea părea un atac împotriva libertăţilor republicii [2]. Răspunsul acesta era departe de a linişti pe Francez şi el continuă să adreseze Porţii note asemănătoare. In scurtă vreme el reuşi să devină nedorit de Poartă şi fu pus într'o situaţie neplăcută. Intr'un raport adresat regelui Ludovic al XV-lea, el arată că, deşi situaţia i-a devenit delicată, nu a lăsat nicio clipă din mână firul afacerilor din Polonia [3].

Constantinopolul era acum teatrul unor dispute diplomatice încordate. Miniştrii tuturor marilor puteri europene îşi disputau întâietatea. De Saint-Priest, Thugut sau Herbert de Rathkeal, ministrul Rusiei sau trimişii lui Fre-

---

[1] Boutourlin, col., Précis des événements militaires de la première guerre des Russes contre les Turcs sous le règne de l'Impératrice Catherine, Pétersbourg, 1882, p. 5.

[2] A. D. Xenopol, Études historiques sur le peuple roumain, p. 106.

[3] S. de Testa, Recueil des traités de la Porte ottomane avec les puissances étrangères, Paris, 1865, v. II, p. 188.

deric al II-lea sau George al III-lea al Angliei, se întreceau în a ghici intenţiile Porţii, a şti ce se petrece în Divan sau a întreţine relaţii cât mai strânse cu funcţionarii Seraiului [1]. Dar schimburile cele mai intense de note aveau loc între Constantinopol şi Versailles de unde contele de Choiseul dirija politica externă a Franţei, urmărind o apropiere strânsă între Franţa şi Turcia în scopul stăvilirii progresului Rusiei.

Până în cele din urmă, de Vergennes reuşi să învingă inerţia sultanului şi determină înlăturarea dela conducerea treburilor Porţii a « partidei păcii » condusă de Muhsinsade. Imediat ce Hamsa Paşa luă locul lui Muhsinsade, reprezentantul Rusiei la Constantinopol fu chemat de Hamsa şi avu loc o discuţie violentă în legătură cu prezenţa trupelor ruseşti în Polonia, cerându-i-se retragerea lor imediată. In ciuda tuturor protestelor, Ecaterina nu a făcut acest lucru. Urmarea a fost că în ziua de 6 Octombrie 1768 ambasadorul rus fu arestat şi închis în Castelul celor 7 turnuri [2]. Aceasta era, pentru Turci, forma declaraţiei solemne de război. Apoi, în urma sfatului aceluiaşi neobosit de Vergennes, Poarta adresă puterilor europene un manifest în care arăta că se ridică cu război pentru apărarea independenţei Poloniei, independenţă ce a fost nesocotită de Rusia. In continuare se spunea că « Ea (Rusia — Nota noastră) a forţat pe Polonezi să recunoască drept rege un personaj care nu era nici de sânge regal nici desemnat de voinţa naţiunii » [3]. Dar operaţiunile nu aveau să înceapă în acest an, ci abia în primăvara anului viitor întru cât iarna care venea împiedeca desfăşurarea operaţiunilor.

★

Deşi cunoaştem în vremea de care ne ocupăm o oarecare creştere a nivelului forţelor de producţie, manifestate prin înfiinţarea unor manufacturi capitaliste, Ţările Române se găseau încă într'o situaţie de înapoiere sub raportul bazei tehnice a producţiei. Existenţa jugului turcesc, care s'a manifestat prin dominaţie economică şi politică asupra ţărilor dunărene, a făcut imposibilă desvoltarea normală a societăţii şi a împiedecat în egală măsură pătrunderea unei tehnici mai înaintate în procesul producţiei manufacturiere şi chiar agricole. Bogăţiile naturale cu care era înzestrat din belşug solul Ţărilor Române, rămâneau nexploatate datorită nesprijinirii unei asemenea acţiuni de către puterea centrală şi mai ales de teama că rezultatele unei chiar reduse exploatări a zăcămintelor de minereuri vor intra în acelaşi sac fără fund care era imperiul turcesc. In lucrarea sa « Descrierea Moldovei », învăţatul domn Dimitrie Cantemir exprimă lapidar o realitate care acopere mai multe secole şi care a constituit o serioasă piedecă în calea desvoltării întregii societăţi moldovene şi în egală măsură, muntene. « Munţii noştri nu au lipsă nici de acele daruri, care aduc munţii, adică metaluri. Insă mai înainte n'au îngăduit săparea lor atât îndestularea domnilor cât şi lipsa de băiaşi. *Iară spre vremile noastre, au împiedecat-o ştiuta lăcomie a Turcilor şi frica că de vor umbla săpând vor perde împreună cu ţara încă osteneala şi rodul ei* » [4]. Caracterul profund reacţionar al stăpânirii turceşti se baza pe o societate înapoiată dominată încă de raporturi feudale şi va reieşi şi mai mult în evidenţă dacă ne gândim la faptul că în alte ţări europene

---

[1] Ionescu-Gion, Din istoria Fanarioţilor, p. 58.
[2] A. Sorel, La question d'Orient au XVIIIe siècle, Paris, 1878, p. 2.
[3] Ibidem.
[4] Dimitrie Cantemir, Descrierea Moldovei, publicată de Miron Nicolescu, Bucureşti, 1909, p. 63.

se înregistra în acest timp un remarcabil progres al forţelor de producţie iar relaţiile de producţie capitaliste apăruseră deja.

Fr. Engels definea situaţia existentă în imperiul turcesc şi în egală măsură pe cea din ţările supuse lui, astfel: « Stăpânirea Turcilor... este incompatibilă cu orânduirea capitalistă; plus produsul stors nu este prin nimic asigurat împotriva mâinilor hrăpăreţe ale satrapilor şi ale paşalelor. Nu exista condiţia de bază a acumulării burgheze şi anume asigurarea persoanei negustorului şi a proprietăţii sale »[1].

Anarhia internă caracteristică imperiului semilunei făcea ca şi în exploatarea ţărilor supuse autorităţii sultanului să existe aceeaşi anarhie. Această situaţie este puternic ilustrată de realităţile din Ţările Române. Exploatarea nemiloasă a ţării de către Turci, la care se adaugă exploatarea internă, provoca în numeroase cazuri fuga ţăranilor şi pustiirea unor întregi regiuni. Lipsa unei stabilităţi a ţăranilor pe locurile de muncă făcea ca, în chip firesc, să se înregistreze şi o slabă agricultură atât sub raportul rezultatelor muncii cât şi al tehnicii. Nesiguranţa zilei de mâine care cuprinsese la un moment dat massa producătorilor direcţi face imposibilă îngrijirea pământului, îngrăşarea lui. In astfel de condiţii, paralel cu agricultura, păstoritul se păstrează ca o ocupaţie a ţăranilor. Cea de a doua ocupaţie prezenta avantajul că permitea ţăranului să se deplaseze în alte locuri împreună cu tot avutul lui şi nu-l obliga să reia de fiecare dată, dela început, o muncă de ale cărei rezultate nu era întotdeauna sigur că se va bucura, nici măcar ciuntite, cum le presupune orânduirea feudală.

Jugul otoman se manifesta în egală măsură ca o piedecă în desvoltarea comerţului în Ţările Române. Existenţa monopolului turcesc, nu numai că îngreuna, dar limita considerabil relaţiile comerciale ale Ţărilor Române cu ţările mai îndepărtate şi chiar cu cele apropiate. Amestecul neîncetat al Turcilor în viaţa internă a oraşelor, făcea ca orăşenii să simtă în permanenţă apăsarea dominaţiei otomane. Dacă în alte ţări ale Europei unde stăpânirea turcească nu ajunsese, orăşenii erau de mult « clasa în care se întruchipa procesul de desvoltare a producţiei şi a schimbului, al formării instituţiilor sociale şi politice »[2], în Ţările Române, rolul economic al orăşenilor era încă redus.

Din cele mai sus arătate se poate vedea că jugul turcesc era de nesuferit. Jugul turcesc era urît pentrucă el se manifesta, după cum arată K. Marx, ca « ...o piedecă serioasă pentru desvoltarea bogăţiilor naturale ale Peninsulei Balcanice »[3].

Am văzut mai înainte că cei care sufereau mai mult de pe urma stăpânirii turceşti erau ţăranii. Un contemporan al evenimentelor de care ne ocupăm, Enăchiţă Văcărescu, în manifestul patriotic adresat poporului, zugrăveşte cu o mare putere situaţia mizeră în care trăiau ţăranii:

« Iar bieţii creştini ţărani
Necăjiţi mereu, sărmani,
De bir greu şi de podvezi
Şi alte multe încă rele
Şi năpăstuiri prea grele »[4].

---

[1] K. Marx şi Fr. Engels, Opere, ed. rusă, v. XVI, p. 22.

[2] Fr. Engels, Decăderea feudalismului şi ridicarea burgheziei. Ed. P.C.R., Bucureşti, 1945, p. 6.

[3] K. Marx şi Fr. Engels, Opere, ed. rusă, v. X, p. 722.

[4] « Trâmbiţa Românească », Manifest public, patriotic şi revoluţionar de E. Văcărescu, publicat în Analele Acad. Rom., Mem. Secţiei Literare, seria a II-a, v. XXXVI, p. 70.

Dacă adăugăm la toate acestea şi alte împilări făcute ţăranilor de către boieri şi chiar de către slujbaşii mici [1], vom avea imaginea vie a stării ţăranilor, a acelei populaţii care este cu trup şi suflet pentru lupta de eliberarea ţării de sub jugul asupritorilor străini, urmărind să obţină prin aceasta eliberarea de orice exploatare deci, după cum vom vedea şi de cea a boierilor. Din mijlocul lor, al ţăranilor, se vor ridica elementele cele mai de frunte care participă fără încetare la lupte alături de armata rusă. Ciobanii, văcarii, porcarii de care ne vorbeşte Stolnicul — cronicar Dumitrache, şi-au părăsit casele şi au alcătuit «steagurile», detaşamentele de voluntari.

Alături de ţărani, îi găsim luptând şi pe orăşeni, dar spre deosebire de primii care depăşesc şi graniţele Ţărilor Române în timpul războiului, ultimii, se pare, nu luptă decât atunci când luptele se dau în interiorul sau imediata apropiere a oraşelor. Aşa se petrec lucrurile cu locuitorii oraşului Bucureşti, pomeniţi în documente ca participând la lupte. Aceştia, atât în Noembrie 1769 cât şi în Octombrie 1771, au sprijinit, prima dată ocuparea oraşului de către Ruşi iar în al doilea caz au apărat oraşul împotriva Turcilor ce se aflau la porţile lui [2]. Aceste momente din lupta orăşenilor împotriva jugului otoman în timpul războiului sunt deosebit de importante pentrucă ilustrează lupta tuturor celor exploataţi împotriva stăpânirii turceşti.

Dar orăşenii şi ţăranii s'au sculat la luptă nu numai împotriva exploatatorilor externi ci şi împotriva celor din lăuntrul ţării. Dar dacă pentru primii aspectul acesta al luptei este slab documentat în ceea ce îi priveşte pe ţărani, mărturiile sunt mai numeroase [3] şi chiar dacă unele sunt mai târzii ele exprimă anumite realităţi şi din această vreme.

Intr'o jalbă pe care o adresează în 1772 mitropolitului Gavril al Moldovei, un grup de ţărani se plâng că sunt jefuiţi şi chinuiţi de ispravnicul ţinutului deşi, lucru deosebit de important, despre purtarea lui s'au plâns şi Divanului, dar acesta nu a luat nicio măsură. Datorită asupririlor pe care le suferă, ţăranii nu găsesc altă cale decât să-şi părăsească casele şi «ca o scăpare şi liman am ales o samă din noi slujba cea cu multă trudă şi primejdii a războiului, neputând într'alt chip să înblânzim asupra noastră nemilostivirea [4]». Era firesc deci ca odată intraţi în armată, aceşti ţărani, lăsând să vorbească o parte din ura neîmpăcată împotriva celor ce le luau tot avutul, să spună:

«Iată mă făcui ostaş
. . . .
Şi l-aş prinde pe zapciu
Cu ochii la foc să-l ţiu,
Oasele să i le moi,
Căci că mă bătea de bir
Şi eu n'aveam mălai fir.
Şi 'ncă stăpânul moşii
. . . .
Şi nimic n'o să-i dau dijmă
Că am de mult pe el pizmă» [5].

[1] «Trâmbiţa Românească», manifest public, patriotic şi revoluţionar de E. Văcărescu, publicat în analele Acad. Rom., Mem. Secţiei Literare, seria a II-a, v. XXXVI, p. 70.

[2] A se vedea paginile următoare.

[3] Voi aduce numai câteva documente, problema rămânând a fi mai amplu analizată într'un studiu mai cuprinzător.

[4] Uricariu, v. VI, p. 373.

[5] N. Docan, O povestire în versuri încă necunoscută despre domnia lui Mavrogheni, Bucureşti, 1911, p. 94.

Mai mult încă. Indată ce aveau prilejul, ţăranii treceau la acte de luptă făţişă împotriva proprietarilor de pământ, laici sau clerici. Concluzia aceasta se desprinde fără putinţă de tăgadă din actul de mai jos. La 22 Martie, 1795, egumenul Mânăstirii Bistriţa se plânge domniei că locuitorii din hotarele satului Costeşti nu vor să mai dea dijma cuvenită şi nici să mai facă zilele de clacă după obiceiul bătrânilor. Purtarea ţăranilor a început să fie ostilă încă dela trecuta răsmeriţă (adică din războiul din 1787—1792) în care s'au făcut « dintr'acest sat Costeştii mulţime de hoţomani la Nemţi şi din reaua lor pizmă au dat mânăstirii foc să arză » [1].

Dar, este necesar să arătăm că jugul turcesc venea în contrazicere chiar cu interesele boierilor, deşi sub cu totul alte forme. Tributul care se ridica din ţară şi lua drumul oraşului sultanilor, precum şi toate celelalte obligaţii în bani sau produse care se storceau în mod abuziv locuitorilor ţării de către Turci, făceau ca exploatarea locuitorilor şi aşa destul de istoviţi, exclusiv în folosul boierilor, să fie considerabil mărginită. Era firesc ca boierii să caute să înlăture această « participaţie » turcească la exploatarea Ţărilor Române. Excepţie nu făceau decât reprezentanţii marii boierimi, legaţi de Poartă şi interesaţi în menţinerea sistemului fiscal legat de dominaţia otomană întru cât el le aducea venituri considerabile. Bineînţeles că avantajele de ordin economic erau însoţite, dacă nu cauzate, de relaţii corespunzătoare cu cei ce conduceau politica imperiului. Aceşti boieri care reprezentau o forţă nu puţin însemnată au luat poziţie ostilă planurilor Rusiei de eliberare a popoarelor asuprite de Turci. Indată după declanşarea războiului, o parte din ei au fugit în Transilvania, pentru ca de aici să treacă în tabăra turcească, iar o altă parte s'au retras în Sudul Dunării. Aceştia din urmă au trecut din nou în Nordul Dunării în timpul războiului şi s'au alăturat trupelor conduse de Manole Roset în încercările pe care acesta le-a făcut de a recuceri oraşul Bucureşti.

★

Situaţia generală în ţară era de aşa natură încât, încă dela începutul lui Octombrie 1769, văzând că relaţiile încordate între Ruşi şi Turci vor duce la război, Grigore Callimachi, domnul Moldovei, se grăbi să scrie vizirului Emin Paşa că a observat la boierii moldoveni unele simpatii faţă de Ruşi, şi cere ajutor pentru a-i putea ţine pe boieri în ascultare în caz de conflict între cele două puteri. Poarta, însă, nu dispunea de suficiente forţe armate pentru a putea pune şi la dispoziţia domnului Moldovei un corp cu ajutorul căruia să fie menţinută liniştea în ţară. Şi astfel, în loc de armată domnul primeşte 250 pungi aur cu care să strângă oaste plătită [2]. Măsurile se dovedesc însă a fi neputincioase în momentul în care trupele ruseşti se apropie de graniţele Moldovei şi intră în ţară pentrucă boierii, trecând peste voinţa domnului, alcătuesc o delegaţie pe care o trimit în întâmpinarea principelui Gàlitzin, comandantul trupelor, şi îi închină ţara Moldovei aducându-i, în acelaşi timp, mulţumiri pentru bunătatea arătată de împărăteasa care îşi trimitea trupele pentru a elibera pe creştini. Prin atitudinea lor boierii moldoveni (ca de altfel şi cei din Muntenia) au arătat că acţiunea « călugărului » Caranzin nu rămăsese fără roade. Incă în ajunul războiului, Caranzin, care avea să fie unul din comandanţii armatei ruseşti a venit în Ţara Românească îmbrăcat în haine de călugăr şi a avut con-

---

[1] Arh. St. Buc., ms. 192, f. 391 v — 392 r.
[2] E. Hurmuzaki, Documente, v. XIV, partea a II-a, p. 1195.

vorbiri cu o seamă de boieri şi mai ales cu Pârvu Cantacuzino. In centrul discuţiilor a stat poziţia pe care o vor avea boierii în cazul unui război al Rusiei cu Turcia. Paralel, el a căutat prin îndemnuri verbale sau prin daruri să atragă cât mai mulţi boieri de partea Rusiei în lupta pe care aceasta o pornea împotriva Turciei. O parte din boieri, în frunte cu bogata familie Cantacuzino (care se pare că a avut legături anterioare cu Rusia) s'a arătat favorabilă planurilor Rusiei.

Când în 1769 în Moldova intră un puternic corp de armată rusesc, el înfrânge fără greutate slabele garnizoane turceşti şi îşi face intrarea sărbătorească în Iaşi. Intrarea trupelor ruseşti în Iaşi, este urmată de oficierea de slujbe religioase atât în capitala Moldovei cât şi în întreg cuprinsul ţării. Cu acest prilej, o parte din boieri adresează un apel locuitorilor ţării chemându-i să depună jurământ de credinţă către împărăteasă. Jurământul acesta menit să convingă pe Ecaterina a II-a că are sprijinitori credincioşi, va fi întărit cu prilejul călătoriei pe care delegaţiile din Ţările Române o vor face la Petersburg şi când, întrebaţi despre sentimentele din ţară faţă de Rusia, delegaţii se vor grăbi să arate că au văzut « pe toţi boierii de clasa întâi, a doua şi a treia cu multă râvnă şi credinţă pentru Muscali »[1] că, deci aceştia sprijină politica Rusiei şi războiul pornit de împărăteasă împotriva Turciei.

Două au fost formele prin care s'a manifestat lupta acestei părţi a boierimii: cu armele şi prin gospodăria administrativă a ţării.

Incă dela intrarea trupelor ruseşti pe teritoriul Moldovei şi apoi al Ţării Româneşti, unii boieri înţelegând necesitatea sprijinului activ, armat al trupelor care veneau să aducă eliberarea de sub Turci a ţărilor, s'au pus în fruntea unor grupuri de ţărani pe care îi ridică la luptă, grupuri pe care caută să le mărească neîncetat. In această privinţă este reprezentativ Ilie Lăpuşneanu, coborîtor dintr'o familie de boieri moldoveni care, chiar înainte ca trupele ruseşti să se stabilească în Moldova, a strâns câteva sute de oameni al căror comandant devine. Cu ei Lăpuşneanul va fi prezent în tot timpul războiului şi se vor remarca, comandant şi luptători de rând în multe lupte[2].

Reprezentantul unei familii, de data aceasta foarte bogată, Pârvu Cantacuzino, boier din Bucureşti, se va pune şi el în fruntea « gloatei » şi va contribui la obţinerea succesului în câteva lupte. De altfel într'una din aceste lupte îşi va găsi şi moartea. Astfel, fiind chemat să dea ajutor polcovnicului Nazarie care fusese obligat să se închidă în Mânăstirea Comana, de Turcii superiori ca număr, Pârvu Cantacuzino se îndreaptă cu o seamă de « volintiri » şi arnăuţi spre Comana. In timpul luptei Pârvu este ucis de asediatori.

Tot din familia Cantacuzino s'a ridicat un priceput conducător militar, Răducanu, care va primi comanda unei trupe cu care va interveni de multe ori cu succes în luptă.

Dar contribuţia cea mai importantă pe care au adus-o boierii antiotomani la purtarea războiului a fost fără îndoială punerea aparatului administrativ al Ţărilor Române în slujba sprijinirii luptei, atât pentru asigurarea armatei cu o parte din alimentele şi furajele necesare cât şi prin contribuţii băneşti. Asigurarea funcţionării normale a aparatului administrativ atât la centru cât şi în celelalte ţinuturi ale ţării, care în mod obişnuit în timpul războiului se face cu destulă greutate a uşurat incontestabil purtarea războiului pe teritoriul din Nordul Dunării de către armata rusă.

---

[1] N. Iorga, Genealogia Cantacuzinilor, Bucureşti, 1902, p. 453.
[2] A se vedea eliberarea Bucureştilor în Noembrie 1769.

Iată însă că politica boierilor în timpul războiului are şi o altă faţă. Ei urmăreau, potrivit cu interesele lor de clasă, ca paralel cu sprijinirea războiului pe care Rusia îl ducea împotriva Turciei să-şi întărească necontenit poziţiile în interiorul ţării. Lupta împotriva ţăranilor care dau semne din ce în ce mai numeroase de nesupunere, ia forme variate şi uneori violente.

Folosind condiţiile pe care le creea războiul, ţăranii redeschid o serie de procese pentru a-şi recăpăta pământurile care trecuseră cu sila în stăpânirea boierilor iar alte ori renunţă la căile legale de a reintra în posesiunea pământurilor şi pătrund cu forţa pe moşiile stăpânitorilor laici sau clerici. La rândul lor boierii duc acţiunea de spoliere a ţăranilor, acţiune pe care cu greu va reuşi să o limiteze Rumianţev.

Divanurile celor două ţări încep a primi plângeri despre « scularea » ţăranilor încă dela începutul războiului. Astfel, în Martie 1770, Lascarache Roset se plânge Divanului Moldovei că s'au sculat ţăranii şi i-au luat două mori precum şi o parte din moşie [1]. Intrarea ţăranilor pe moşii constitue pentru această perioadă forma principală a luptei împotriva boierilor. Alături de ea găsim nesupunerea la plata dijmei şi la lucrul zilelor de boieresc [2]. Că războiul constituia pentru ţărani un bun prilej de răfuială vedem din plângerile mereu mai numeroase ale proprietarilor. Intr'o jalbă adresată la 2 Aprilie 1775 domnului Ţării Româneşti de către Panait ceauşul, se arată că Mânăstirea Colţea a avut în stăpânire un munte în Sudul Prahovei. Stăpânirea mânăstirii a fost turburată începând din 1770. « Iar de atunci încoace oamenii... ce se (află) acolo, nu vor să lase să ia sfânta mânăstire venitul muntelui ci stau cu împotrivire » [3].

Mai complet, în ceea ce priveşte precizarea rolului războiului în desfăşurarea şi intensificarea luptei ţăranilor este actul din 12 Iulie 1772 prin care Divanul hotărăşte a se face cercetare la moşia lui Petre Miclescul unde « având vremi de oştire au scos ţăranii aceia hotarele şi nimica slujbă sau bani n'au dat » [4].

Evident că asemenea manifestări ale luptei de clasă nu puteau rămâne fără răspuns din partea boierilor care se vedeau astfel ameninţaţi în stăpânirea lor. Intr'adevăr, cu aprobarea divanurilor se porunceşte o campanie de reprimare a celor ce îşi exprimaseră într'un fel sau altul nemulţumirea. Măsurile, dintre care unele foarte aspre, variază dela plata unei amenzi în bani, până la bătăi cu 300 vergi [5] şi ajung până la arderea unor sate întregi cum este cazul satului Vama al Mânăstirii Moldoviţa [6].

Privitor la această problemă este interesant de semnalat că dintre cele două Ţări Române, Moldova este teatrul unor lupte mai numeroase şi, după cât se pare, mai violente între exploataţi şi exploatatori. Aici iniţiativa aparţine ţăranilor pentru o perioadă relativ mai îndelungată. Reprimarea mişcărilor nu are loc decât după ce pericolul revenirii trupelor turceşti este înlăturat în urma victoriilor armatei ruseşti când, deci, aristocraţii ruşi puteau acorda mai multă atenţie boierilor români. In acelaşi timp în Valahia au loc o serie de acţiuni ale marilor familii boiereşti împotriva ţăranilor. Una din aceste familii, a Cantacuzinilor, va duce un proces cu locuitorii satului Valea Lungă până în 1794.

---

[1] Acad. R.P.R., Documente istorice, XXVIII/46.
[2] Ibidem, IX/102.
[3] Ibidem, CCCLXIX/87.
[4] Ibidem, CXXX/94.
[5] Ibidem, CCCLXXV/110.
[6] F. A. Wickenhauser, Moldoviţa, p. 178.

In actul din 25 Ianuarie 1794 se arată că ţăranii pretind că au stăpânit moşia Valea Lungă până la răsmeriţa Ruşilor « iar dela răsmeriţa Ruşilor ziseră că au început Cantacuzineştii a le împresura moşia lor » [1].

Boierii fuseseră cuprinşi de teamă în faţa ridicării impetuoase a ţăranilor, care luptă pe de o parte împotriva Turcilor iar pe de altă parte împotriva boierilor. Credem că tocmai împletirea luptei de clasă cu cea împotriva exploatatorilor externi a făcut ca la isbucnirea celuilalt război împotriva Turcilor — cel din 1787—1792 — boierii prin reprezentantul lor cel mai de seamă, domnul, să se adreseze ţăranilor sfătuindu-i să nu se mai scoale la luptă « ca să ucigă şi să omoare vreun turc, sau cu nume de *volintiri* cum s'au întâmplat în cealaltă trecută răsmeriţă » [2].

Dar nu numai atunci, ci chiar în cursul războiului de care ne ocupăm, boierii, de teamă că ţăranii « volintiri » să nu transforme războiul în război civil, au cerut în termeni hotărîţi prinderea şi pedepsirea acelor voluntari, care, rămaşi în ţară, ameninţau prin purtarea lor posesiunile şi chiar viaţa exploatatorilor. Astfel, într'o petiţie pe care o adresează Ecaterinei a II-a în 1770, boierii justifică astfel cererea lor: « Fiindcă ne-am înştiinţat că parte din volintiri nu dau mână de ajutor la război nesupunându-se poruncilor şi ocolesc... răspândiţi şi fără căpătâi numai cu scop de jafuri şi *răzbunări*, ne rugăm a se porunci gheneralului ca făcându-se unii ca aceştia cunoscuţi Inălţimii sale, ori de către boierii din Bucureşti sau din ispravnicii judeţelor, Inălţimea sa să-i prinză şi să-i pedepsească... » [3].

Un alt aspect al politicii de clasă a boierilor în aceeaşi perioadă, îl constitue încercările ce se fac de a arunca toate greutăţile războiului pe umerii ţăranilor. In acest sens este foarte grăitoare petiţia pe care un grup de boieroaice o adresează direct Ecaterinei a II-a, prin care cer să nu fie supărate « de cvartir » nici prin casele nici prin satele lor, să nu fie luaţi la oaste oameni dintre slugile sau iobagii lor şi mai ales « să nu dăm bir sau dajde pe toate bucatele noastre » [4].

Cererile deveniseră un obicei. Ele se adresau oriunde şi oricând puteau aduce o întărire a vechilor privilegii şi o creştere a lor. Boierii nu se sfiesc să treacă dela şi peste slujitorii împărăteşti la împărăteasă.

Dar dintre toate cererile, cele mai reprezentative pentrucă desvălue scopul cu care boierii se alăturaseră Rusiei, sunt cele adresate prin delegaţiile trimise la Petersburg deja pomenite. Cererile adresate împărătesei, cereri care desvălue starea pe care voiau să o rezerve boierii Ţărilor Române, în cazul acceptării lor de către împărăteasă şi mai ales în cazul realizării regimului politic care să permită aplicarea lor, puteau fi fără teamă făcute conducătorilor Rusiei deoarece boierii din ţările noastre se adresau tot unor stăpânitori de moşii şi iobagi. Cererile mai ilustrează însă şi caracterul de clasă mărginit şi îngust al intereselor în numele cărora boierii aderaseră la politica Rusiei.

Iată câteva din cererile mai importante ce au adresat boierii împărătesei Ecaterina a II-a, prin delegaţii lor.

Deputaţii moldoveni cereau ca « La ocârmuirea ţării să fie aristocraţie adică să se aleagă 12 boieri mari din starea întâi » [5]; cât despre munteni, convinşi că în felul acesta îşi vor asigura stăpânirea nestingherită, ei sunt şi mai cate-

[1] V. A. Urechia, Istoria Românilor, v. V, p. 133.
[2] Ibidem, v. III, p. 212.
[3] N. Iorga, Genealogia Cantacuzinilor, p. 458.
[4] Arhiva Românească, p. 178.
[5] A. D. Xenopol, Războaiele dintre Ruşi şi Turci, v. I, p. 81.

gorici şi cer ca ţara « să se facă una cu eparhiile ce stăpâneşte puternica împărăţie a Rusiei »[1]. Apoi, boierii moldoveni văzând că siguranţa unei exploatări neturburate a ţăranilor o vor căpăta cu sprijinul unei forţe care să poată oricând reprima o mişcare de protest, cer « să se ia un general cu o samă de iaste »[2] justificând aceasta prin nevoia apărării graniţelor. Acest general care ar fi venit în ţară, de bună seamă numai cu consimţământul boierilor, trebuia să fie omul care să le servească interesele. El trebuia «să-i îmbrace cu caftan »[3] pe cei ce urmau a fi aleşi în sfatul ţării dar tot el avea să-i şi apere.

Dar în timp ce delegaţii moldoveni cereau să se poată adresa împărătesei în anume pricini de judecată, boierii munteni, cer « să se aşeze în ţara noastră legile şi rânduelile Rusiei pe deplin »[4] pretinzând totuş ca din « judecătorii ce se vor rândui pe la ţinuturi şi oraşe, *să fie jumătate munteni* »[5].

Cererile de mai sus aduc lumină asupra ţelurilor urmărite de boieri şi arată că preocuparea lor centrală era supunerea ţării în schimbul asigurării poziţiei lor de clasă dominantă. Intr'adevăr, prin acest proiect de nouă organizare a Ţărilor Române se dădea boierilor un rol precumpănitor, încredinţându-li-se conducerea administraţiei, hotărîrea judecăţilor, strângerea dărilor deci întreaga putere economică şi politică.

Dar, în ciuda tuturor asigurărilor de credinţă faţă de împărăteasă, în ciuda faptului că dela ea şi dela aristocraţia pe care o reprezenta aşteptau satisfacerea intereselor lor, boierii nu ezită să părăsească tabăra în care interese de clasă îi dusese şi să treacă de partea celeilalte când vreo întorsătură neaşteptată a răsboiului ameninţă pierderea *tuturor* privilegiilor. Aşa s'au petrecut lucrurile în 1770 când o revenire a Turcilor la Bucureşti a făcut ca boierii să fugă în Austria deşi aceasta lua poziţie făţişă împotriva Rusiei »[6].

Din cele arătate mai sus, referitor la poziţia boierilor faţă de războiul din 1768—1774, se desprind cu necesitate o serie de concluzii dar mai importante sunt două:

In primul rând aceea că o parte din boieri au participat la luptă atât cu armele cât şi mai ales prin girarea normalei funcţionări a aparatului administrativ al ţărilor sprijinind prin aceasta comandamentul Rus.

Dar, şi aceasta este cea de-a doua concluzie, participarea aceasta se face în numele unor interese înguste de clasă şi de aceea are o puternică şi evidentă notă de inconsecvenţă.

Nu clasa exploatatoare avea să ducă greul acestui război, dus pentru eliberarea ţării de sub jugul turcesc, ci clasa exploatată, ţăranii care vor lupta consecvent şi se vor acoperi de glorie alături de ostaşii ruşi.

★

Dacă aceasta era atitudinea boierimii în şi faţă de războiul pe care Rusia îl pornea cu scopul mărturisit de a elibera pe « creştinii ţinuţi în grele chinuri de necredincioşii Turci », cu totul altul a fost ecoul pe care l-au avut apelurile

---

[1] A. D. Xenopol, Războaiele dintre Ruşi şi Turci, v. I, p. 87.
[2] Ibidem, p. 84.
[3] Ibidem, p. 85.
[4] Ibidem, p. 87.
[5] Ibidem, p. 88.
[6] Miltiade Cuparencu, Boieri pribegi din Ţara Românească în Ardeal, « Revista Istorică », Iulie-Septembrie, 1926.

Rusiei în rândurile populaţiei sărace. Locuitorii neavuţi răspund cu entuziasm chemării la luptă şi înarmaţi cu ce aveau se alătură trupelor care veneau să le aducă eliberarea din jugul otoman. Astfel, în scurtă vreme dela intrarea trupelor ruseşti pe teritoriul Ţărilor Române, ba în unele locuri chiar în acelaşi timp, iau naştere grupurile de « volintiri » pe care îi găsim participând la majoritatea luptelor ce se dau pe teritoriul ţării şi chiar în Sudul Dunării, acoperindu-se de glorie alături de soldaţii ruşi. Faptele lor, atât în războiul acesta cât şi în cele ce vor urma, vor primi preţuirea comandanţilor armatei imperiale [1].

Cine erau aceşti voluntari şi în ce constă importanţa deosebită a participării lor la război?

Acum, când domnul încetează să joace un rol de frunte în lupta împotriva jugului otoman, când el se transformă într'o unealtă docilă în mâna celor care l-au pus în scaunul domniei cu scopul exploatării şi mai aspre a ţării şi aşa destul de vlăguită, poporul îşi ia în întregime asupră-şi sarcina continuării luptei împotriva duşmanului nesăţios, scriind astfel şi mai departe pagini de glorie în cartea istoriei sale.

Pentru a înţelege mai bine importanţa prezenţei trupelor de voluntari în timpul războiului, trebue să ţinem seama de cel puţin două fapte: în primul rând, secolul al XVIII-lea se caracterizează cu excepţia primei sale decade, prin absenţa armatei formată din elemente autohtone şi nu este greşit a spune că lipsea armata în general. Rolul menţinerii ordinei interioare a ţărilor revenea unor corpuri, nu prea numeroase de arnăuţi care, nu numai că nu se îngrijesc prea mult de siguranţa şi liniştea ţării, dar sunt ei înşişi elemente de dezordine. Nu erau vremurile când domnul chema poporul să apere ţara împotriva duşmanului şi mai ales împotriva Turcilor pentrucă însuşi domnul nu mai îndrăsnea să se opună politicii de asuprire a ţării.

In al doilea rând, domnul rămânea în cursul unor războaie între Turcia şi unul din inamicii ei (în cazul nostru Rusia), un simplu spectator care în lipsa unui mijloc eficace de a interveni de partea uneia sau alteia din tabere căuta numai a-şi asigura posibilitatea menţinerii scaunului sub indiferent a cui ocrotire.

In aceste condiţii, voluntarii se ridică la luptă împotriva jugului otoman, nesiliţi de nimeni, de nicio lege. Aceasta este trăsătura caracteristică principală de care trebue să ţinem seama în aprecierea locului pe care îl ocupă voluntarii în istoria Patriei noastre.

Dar, manifestări neorganizate ale luptei poporului împotriva jugului otoman s'au mai întâlnit şi în secolele anterioare iar sub forma de voluntari chiar în secolul acesta, al XVII-lea. Ce constitue atunci noutatea în cazul de faţă? Până în anii războiului acesta, elementele din mijlocul masselor exploatate care s'au ridicat împotriva exploatării turceşti duceau lupta manifestându-se prin acte izolate împotriva unuia sau altuia din căpeteniile turceşti aflate pe teritoriul din Nordul Dunării, fără să lege această luptă de vreo alta, organizată de puterile străine împotriva Porţii. Lupta acestor elemente ieşite din mijlocul poporului

[1] Pe lângă toate celelalte ordine şi adrese prin care oficialităţile ruseşti vorbeau în termeni elogioşi despre comportarea voluntarilor români în războaiele în care ei au luptat alături de armatele ruseşti, mai importantă pare adresa din 30 Octombrie 1830 pe care Mircovici, vicepreşedintele divanurilor Moldovei şi Valahiei, o trimite « Sfatului ocârmuitor » al Moldovei privitor la « recompensele şi medalierele » pe care urmau să le primească acei dintre locuitorii Moldovei care « în războiul cel de pe urmă precum şi în cele dinainte războaie dintre Rusia şi Turcia, însufleţiţi de râvna pentru legea creştinească, au mers de bună voie după armia rosinească intrând în osebite comande ce se alcătuiau de aseminea volintiri şi s'au aflat prin bătălii unde s'au şi rănit », Arh. St. Iaşi, Tr. 1764, op. 2013, dos. 230, fila 16.

exploatat, era pe de altă parte izolată, ruptă de massa poporului şi lipsa unei baze solide pe care să se sprijine şi care să o ajute organizat, făcea ca ea să nu fie încununată de succes.

Inţelegând necesitatea luptei armate împotriva Porţii, poporul, care vedea în Rusia singurul apărător al său împotriva imperiului Semilunii, se alătură acum marelui său vecin de răsărit trecând peste politica duplicitară a boierilor interesaţi, cea mai mare parte din ei, tinzând numai să-şi menţină exploatarea indiferent cu al cui sprijin. Lupta poporului, sub forma aceasta a voluntarilor, se împleteşte deci cu lupta organizată pe scară mai largă de Rusia, iar rezultatele acestei acţiuni nu întârzie a se vedea chiar dacă la început într'o formă mai slabă.

Ne mai rămâne acum a arăta care era baza de massă a acestor detaşamente de voluntari şi în măsura în care ştirile ne-o permit, care era organizarea lor ca unităţi militare. In cronica sa intitulată « Istoria evenimentelor din Orient cu referinţă la Moldova şi Valahia »[1], adevărat jurnal al operaţiunilor militare din anii 1769—1774, Stolnicul Dumitrache dă în câteva cuvinte răspuns la prima problemă, aceea a apartenenţei sociale a « volintirilor ». Vorbind despre unul din comandanţii acestor detaşamente, Const. Fălcoianu, autorul ne arată o parte din activitatea acestei căpetenii şi spune că « fu şi peste Olt până la o vreme căpetenie peste câte-vaşi steaguri ce-şi adunase: ciobani, văcari, porcari... »[2]. Această indicaţie, deosebit de preţioasă pentru noi, ne permite să afirmăm că, după cum era şi firesc, aceşti luptători se ridicau din mijlocul poporului asuprit a cărui eliberare o vedeau mai apropiată acum decât alte ori. O altă ştire, este drept că dintr'o perioadă mai târzie, însă nu cu mult, sprijină această concluzie. Astfel, într'o plângere pe care o adresează domniei la 22 Martie 1795, mânăstirea Bistriţa arată că locuitorii din hotarele satului Costeşti nu vor să mai dea cuvenita dijmă şi nici să mai facă zilele de clacă după obiceiul bătrânilor. Această poziţie ostilă a sătenilor a început să necăjească mânăstirea odată cu o trecută răsmeriţă (este vorba de războiul austro-ruso-turc din 1787—1792), în care răsmeriţă « se făcuseră dintr'acest sat Costeşti, mulţime de hoţomani la Hemţi... »[3] « Hoţomanii » de care vorbeşte actul nu sunt alţii decât voluntarii faţă de care clasa exploatatoare a avut o poziţie deschis ostilă, poziţie pe care în cuvinte asemănătoare o exprimă Stolnicul Dumitrache, unul din reprezentanţii părţii celei mai reacţionare a boierimii din Ţările Române.

Cât despre cealaltă pătură a clasei exploatate, orăşenimea, am văzut că ştirile nu ne permit să spunem despre ea că a participat la lupte şi în altă parte decât în oraşe sau în imediata lor apropiere.

Să încercăm acum a arăta care era organizarea voluntarilor ca unităţi de luptă şi sub a cui comandă se aflau ei. De unde la început voluntarii se ridică dela sine putere la chemarea unora dintre boierii interesaţi în înlăturarea jugului otoman şi intră în corpurile pe care le comandă aceştia fără să aibă însărcinarea oficială a vreuneia din căpeteniile armatei ruseşti[4], cu timpul, faţă de entuziasmul

---

[1] A se vedea Analele Acad. Rom., Mem. Secţiei Istorice, seria a II-a, v. X, 1887—1888.

[2] Stolnicul Dumitrache, Istoria evenimentelor din Orient cu referinţe la Moldova şi Valahia, p. 371.

[3] Arh. St. Buc., ms. 192, f. 391v — 392 r.

[4] La sfârşitul anului 1768, îndată după intrarea trupelor ruseşti în Moldova, Ilie Lăpuşneanu, membrul unei familii de boieri, alcătueşte un corp de câteva sute de oameni al cărui comandant devine şi împreună cu ei porneşte prin munţi pentru a strânge voluntari. A se vedea N. Iorga, Istoria armatei româneşti, v. II, f. 195.

populaţiei din Ţările Române, comandanţii armatei ruseşti iau atitudine favorabilă acestei mişcări patriotice şi încuviinţează înfiinţarea unui regiment de Români numit « Ussarski Voloskoipolk » şi îl pune sub comanda lui Răducanu Cantacuzino [1]. Din felul în care se vorbeşte despre voluntari cu prilejul participării lor la lupte, ca trupe pe care se bazează comandantul în planul său de operaţiuni, după trupe de Cazaci, de pihotă [2] sau călărime, se poate trage concluzia că aceste detaşamente de voluntari constitue trupe organizate pe baza apartenenţei lor naţionale. Din acest punct de vedere, este deosebit de importantă scrisoarea adresată la 20 Iulie 1773 locuitorilor Ţărilor Române de către feldmareşalul Rumianţev în care se arată că s'au trimis scrisori « către mărirea lor generalii ce sânt comandiri corposurilor ca pentru toţi căpitanii şi volintirii care vor fi pe lângă oştile de supt povăţuirea lor şi să vor afla cu adevărat la slujbă să aibă a-i pune la isvoade anume » [3] pentru a se alcătui o evidenţă clară a acestora. In această scrisoare se vorbeşte, pe lângă voluntari, despre căpitani. Care era rostul acestor căpitani şi ce trupe comandau? Este evident că nu puteau sta în fruntea vreunei unităţi din armata rusă şi nici nu puteau avea funcţii de comandă în cadrul armatei ruseşti. Inseamnă deci că singura legătură în care pot fi puşi căpitanii şi voluntarii despre care vorbeşte scrisoarea arătată nu poate fi decât aceea că în fruntea detaşamentelor de voluntari se aflau aceşti căpitani localnici. Aceştia exercitau comanda imediată a detaşamentelor. In ceea ce priveşte însă locul voluntarilor în planurile de campanie, el este hotărît de comandantul armatei ruseşti iar situaţia este perfect explicabilă. Despre acest lucru ne putem da seama din ştirile privind desfăşurarea operaţiunilor. De altfel, chiar scrisoarea de mai sus sprijină această afirmaţie.

Intrarea armatelor ruse pe teritoriul Ţărilor Române este însoţită atât în Moldova cât şi în Ţara Românească de ridicarea volintirilor care, împreună cu o parte din arnăuţii din slujba domnilor, alcătuesc grupuri mai mari sau mai mici care acţionează, la început, independent de conducerea armatei ruse. Un prim detaşament este acela alcătuit în Moldova de Ilie Lăpuşneanu care se ridică la aproape 700 oameni [4]. O parte din aceştia sunt trimişi prin ţară într'o acţiune cu caracter agitatoric pentru a îndemna pe locuitori să nu se supună domnului şi [5] cu siguranţă pentru a-i chema alături de ei.

Pentru armata rusă, obiectivul principal la începutul anului 1769 era eliberarea de sub jugul turcesc al cetăţilor dela graniţele Moldovei. In acest timp, în Moldova, se ducea continuu acţiunea de ridicare a ţăranilor la luptă alături de armata rusă. Astfel, Ilie Lăpuşneanu, mai sus pomenit, umblă prin munţi împreună cu detaşamentul pe care îl conducea şi reuşeşte « să împlinească încă ca la 700 » [6]. O situaţie asemănătoare întâlnim şi în Ţara Românească unde un anume Constantin Fălcoianu reuşise până în Noembrie 1769 să atragă o seamă de oameni de dincoace şi dincolo de Olt peste care se aşezase căpetenie [7]. Pe la începutul lunii Octombrie 1769, când deci armatele ruse se apropiau de Dunăre în lupta contra Turcilor, voluntarii încep a fi pomeniţi în cadrul unor acţiuni organizate şi sprijinite de comandanţii armatei imperiale. Astfel Ilie

[1] Ionescu-Gion, Istoria Bucureştilor, 1939, p. 596.
[2] Trupe de infanterie.
[3] Uricariu, VI, p. 381.
[4] N. Iorga, Istoria armatei româneşti, v. II, p. 196.
[5] D. Fotino, Istoria generală a Daciei, Bucureşti, 1859, v. II, p. 165.
[6] Stolnicul Dumitrache, op. cit., p. 371.
[7] Ibidem.

Lăpuşneanu, cu oamenii adunaţi de el şi cu câţiva Cazaci pe care îi primeşte ca întărire, se îndreaptă, pe la Focşani, spre Bucureşti, provocând îngrijorarea domnului Ţării Româneşti, Grigore Ghica, care trimite îndată o scrisoare noului vizir în care, după ce îi expune situaţia, îi cere oaste ca să meargă împotriva Lăpuşneanului [1]. Ajutorul cerut nu asigură liniştea ţării, cum voia domnul, aşa încât voluntarii înaintează aproape nestingheriţi, spre Bucureşti, reuşind chiar să elibereze capitala în noaptea de 5—6 Noembrie, cu sprijinul orăşenilor şi al lui Pârvu Cantacuzino, care era în legătură cu Rusia. « Ei (voluntarii) luase două trâmbiţe rumâneşti dela ispravnicul Focşanilor şi două tobe. In loc de steaguri legase cu nişte prăjini vreo patru-cinci mese sau cearceafuri şi aşa, noaptea la miezul nopţii, au năvălit în Bucureşti, unde, pentru semn au aprins o colibă. Care semn, văzându-l spătarul Pârvu, a alergat în ajutorul lor cu 200 arnăuţi şi poruncind, au început a trage clopotele la toate bisericile. Volintirii au strigat: « stupai, stupai » (că numai aceste două cuvinte ruseşti învăţase). Norodul Bucureştilor s'a ridicat, mic şi mare, până şi femeile, cu prăjini şi cărămizi... şi năpădind asupra Turcilor ...risipiţi pe la conace, după obiceiul lor, dormind fără grije... atât s'au speriat Turcii încât care încotro au apucat a fugi, care pe jos, care călare... care îmbrăcat, care despuiat » [2].

Evenimentele petrecute fac pe domn să părăsească palatul şi să se refugieze în locuinţa unui negustor grec, prieten al lui, unde de altfel a şi fost prins de voluntari şi arnăuţi şi apoi trimis spre Petersburg. Prinderea lui Grigore Ghica a părut destul de ciudată Turcilor şi poate pe bună dreptate, întru cât se credea că domnul avusese timp să fugă la Turci, singura explicaţie valabilă rămânând aceea că însuşi domnul voise să fie prins, dovedind prin aceasta că de sentimente filoruse nu erau animaţi numai boierii ci şi el. Aceasta va contribui la asasinarea domnului după război când se afla în scaunul Moldovei.

Cele petrecute la Bucureşti, în special participarea orăşenilor la alungarea trupelor otomane din oraş au arătat că poziţia locuitorilor Ţărilor Române devenise acum deosebit de fermă. Sentimentele antiotomane şi speranţa în sprijinul Rusiei erau neîndoelnice, mai ales după « prinderea » lui Grigore Ghica şi trimiterea lui în Rusia. Şi, faţă de această situaţie îngrijorătoare pentru ea, Poarta încearcă să ia măsuri rapide şi eficace pentru a stăvili această acţiune a locuitorilor din Ţările Române şi mai ales pentru a împiedeca extinderea ei. Astfel, în Decembrie acelaşi an, Poarta dă un act prin care toţi locuitorii Moldovei şi Valahiei sunt declaraţi haini pentrucă au trecut în slujba Rusiei. Comentând acest act, un raport olandez din 18 Decembrie 1769 arată că s'a permis oricui « a se face stăpân pe averea lor şi a-i urmări pretutindeni. Aceasta s'a făcut cu gândul şi nădejdea că se vor opri Muntenii a lua partea Ruşilor » [3]. Pe de altă parte, fără să mai aştepte hotărîrea sultanului, vizirul aflându-se în fruntea trupelor otomane, încă din Mai pe când stătea la Isaccea « tăia zilnic pe nedrept ca spioni ai Ruşilor, Bulgari şi Români cărăuşi » [4].

Incurajaţi de faptul că trupele ruseşti aflate în Ţara Românească nu erau prea numeroase, trupele otomane întreprind o serie de acţiuni în scopul recuceririi oraşului Bucureşti. In cursul unei astfel de acţiuni trupele turceşti au o ciocnire cu un detaşament condus de Caranzin, care, mult inferior ca număr,

---

[1] Stolnicul Dumitrache, op. cit., p. 370.
[2] N. Iorga, Genealogia Cantacuzinilor, p. 171—173.
[3] N. Iorga, Ştiri despre veacul al XVIII-lea în Ţările Române, p. 23.
[4] E. Hurmuzaki, Documente, XIV, partea a II-a, p. 1200.

este obligat să se retragă şi să se închidă în mânăstirea Comana [1]. De aici se trimite un agent la Bucureşti ca să aducă întăriri şi într'adevăr, vine în sprijinul asediaţilor Pârvu Cantacuzino cu o seamă de arnăuţi şi voluntari, dar nici acest ajutor nu poate clarifica situaţia. Turcii atacă prin surprindere acest detaşament şi îl sileşte să dea înapoi. Cu acest prilej îşi pierde viaţa şi spătarul Pârvu Cantacuzino.

Deşi sunt obligaţi să se întoarcă la Giurgiu, Turcii vor încerca după aceasta de mai multe ori să revină în Bucureşti. Un astfel de atac este cel dela începutul anului 1770 care provoacă fuga boierilor bucureşteni compromişi faţă de Turci pentru politica filorusă pe care o duseseră pe faţă [2].

Oraşul nu poate fi însă ocupat iar lupta care s'a dat la marginea lui arată odată mai mult scăderea gradului de combativitate a armatei otomane. Turcii fură respinşi pentrucă « Zametin Ghinărarul gata aşteptându-i la mânăstirea Văcăreşti... din tunuri puţintel se pricíră căzând numai 2 gramatici şi doi-trei din volintiri » [3].

In scaunul Ţării Româneşti nu era domn. Manole Roset, deşi primise firman de domnie nu putuse sta în Bucureşti şi fusese silit să fugă în Oltenia unde se mulţumea cu titlul de Vlah-Bei, fără să poată exercita funcţiunile la care îi dădea dreptul acesta, şi cu stăpânirea celor cinci judeţe ale Craiovei. La începutul anului 1770, Manole Roset primi un nou firman care îi întărea stăpânirea asupra celor cinci judeţe. Cu acest prilej, el mărturisi împotriva Muntenilor arătând lui Halit Paşa că aceştia nu l-au ascultat şi s'au unit cu Ruşii. Aflând aceasta Halit Paşa scrie îndată sultanului care dădu un al doilea firman ca să se socotească Muntenii şi Moldovenii ca răsculaţi şi să se robească împreună cu soţiile şi copiii lor. Ca urmare, « Turcii dunăreni intrând în judeţele Ţării Româneşti au robit nenumăraţi oameni » [4]. Dar nici acest firman nu şi-a atins scopul întru cât nimic din cele petrecute înainte nu s'a schimbat în sensul dorit de sultan şi de slujitorii lui. Voluntarii au continuat să lupte ca şi până acum înfruntând firmanele şi pe trimişii împărăteşti, participând şi mai activ la lupte ca trupe pe care comandanţii ruşi contau în planurile de operaţiuni şi care se deplasau odată cu trupele regulate când era necesară o regrupare a forţelor [5]. O astfel de regrupare, în vederea unor operaţiuni de amploare deosebită, are loc în Iunie 1770 când trupele ruseşti se retrag în Moldova. Cu acest prilej, trupele sunt însoţite de un grup de boieri care avuseseră slujbe importante pe lângă scaunul domnesc aşa cum sunt Manolache biv vel agă şi Ştefan Topliceanul. Dar ceea ce este deosebit de important pentru noi, este faptul că trupele sunt urmate, după mărturia cronicarului, şi de un foarte mare număr de oameni

---

[1] V. A. Urechia, Istoria Românilor, v. II, p. 90.

[2] Indată ce aud de apropierea armatei turceşti, majoritatea boierilor bucureşteni, care îşi manifestaseră sentimente filoruse cu prilejul venirii armatelor ruseşti în Ţara Românească, fug în Transilvania. Despre cele 219 persoane fugite în Ardeal aflăm din actul emis la 2 Iunie 1770 de către Guvernul din Sibiu către primăria oraşului Cluj, prin care aceasta este înştiinţată că va trebui să găzduiască pe fugari. Dar numai peste câteva zile, dintr'un alt act se vede că atitudinea oficialităţii ardelene se schimbă, devenind foarte puţin binevoitoare, ba chiar ostilă. Se cere supravegherea boierilor şi familiilor lor, precum şi controlarea scrisorilor pe care le trimit şi primesc aceştia. Această schimbare de atitudine se datoreşte intervenţiei Porţii, care se temea că fugarii să nu uneltească în favoarea Rusiei. A se vedea Cuparencu Miltiade « Boieri pribegi din Ţara Românească în Ardeal », Revista Istorică, Iulie-Septembrie, 1926.

[3] Stolnicul Dumitrache, op. cit., p. 373.

[4] E. Hurmuzaki, Documente, v. XIV, partea a II-a, p. 1210.

[5] Boutourlin, col., op. cit., p. 39.

de toată mâna [1], care preferă să ia drumul pribegiei decât să rămână în locuri care ar cădea din nou în stăpânirea turcească. Dacă adăugăm la aceasta şi fuga a numeroşi locuitori din tabăra turcească în rândurile armatei ruseşti, când trupele stăteau faţă în faţă, ne va fi lesne de văzut cât de nesuferită era stăpânirea otomană de către popoarele subjugate. Că în regiunile din Sudul Dunării era o situaţie asemănătoare ne-o dovedeşte chiar faptul că şi din aceste locuri s'au ridicat voluntari care au luptat împotriva Porţii, voluntari pe care îi găsim pomeniţi în tot mersul războiului din 1787—1792. Numărul celor fugiţi din Ţara Românească în Moldova cu acest prilej sau în alte ocazii era, credem, destul de mare.

In acest timp, luptele continuă, fără însă ca victoriile ce se obţin să fie hotărîtoare pentru vreo parte sau alta. Ele sunt însă prilej de afirmare neîncetată a voluntarilor. Astfel, în Iulie 1770, voluntarii se remarcă cu prilejul luptei dela gura Cahulului când contribue la înfrângerea vizirului de către Rumianţev.

După ce ameninţarea turcească în Moldova este anihilată, Ruşii încep să-şi îndrepte din nou atenţia spre Ţara Românească şi se încearcă o pătrundere spre Bucureşti dar nu se angajează pentru moment decât lupte de mică importanţă. Aşa este lupta dela Focşani, unde un maior rus « cu pihotă şi cu o seamă de volintiri » [2] rupe lupta înainte ca trupele să se fi angajat serios în ea. Cu toate acestea, primăvara anului următor îi găseşte pe Ruşi în Muntenia şi pe malul Dunării. De aici încep a se organiza o serie de incursiuni pe celălalt mal şi chiar mai în interior cu scopul hărţuirii neîncetate a Turcilor. Aşa este incursiunea organizată de generalul Potemkin, noul comandant al Craiovei, care « rândui de se slobozіră pe baltă oareşcare oaste uşoară şi volintirime care trecând Dunărea la Tibru... cu plen [3] se întoaseră » [4].

Şi dacă până acum luptele se purtaseră mai ales în Muntenia, în acest an ele încep să cuprindă şi teritoriul dela Vest de Olt. Faptul că până acum atenţia comandanţilor ruşi nu s'a îndreptat şi spre Oltenia se explică prin aceea că fiind angajate în luptele din Moldova, trupele ruseşti nu erau suficient de numeroase pentru a asigura şi paza acestei provincii, precum şi pentru faptul că ameninţarea nu venea din această parte. Când cea mai mare parte a trupelor din Moldova trecuseră în Muntenia devenise posibilă eliberarea Olteniei de sub jugul otoman, care se şi realiză în Ianuarie 1771 în urma unei lupte lângă Preseaca cu trupele turceşti conduse de Manole Roset [5]. Lupte de mai mică importanţă cu Vlah-Bei-ul Roset avuseseră loc şi în anul trecut. Aşa, în Septembrie trecut, maiorul Fabriceani trecu Oltul, « cu oareşcare oaste... având şi câţiva cazaci volintiri » [6] şi atacă Râmnicul silind pe Manole Roset, care-i ieşise în întâmpinare, să fugă împreună cu Turcii pe care-i avea cu el. Dar, în ciuda faptului că armata rusă îşi întărise considerabil poziţiile în Ţările Române şi ameninţă chiar poziţiile de dincolo de Dunăre ale imperiului, Turcii fac totuşi încercări disperate de a pătrunde mai adânc în interiorul Ţării Româneşti şi de a se reîntări aici. O astfel de încercare se face în Octombrie când Turcii vor să ocupe Bucureştii. Ajunşi în faţa oraşului la 17 Octombrie, Turcii întâmpină rezistenţa volun-

[1] Stolnicul Dumitrache, op. cit., p. 376.
[2] Ibidem, p. 381.
[3] Prizonieri.
[4] Stolnicul Dumitrache, op. cit., p. 391.
[5] Ibidem, p. 390.
[6] Stolnicul Dumitrache, op. cit., p. 397.

tarilor care apărau oraşul, sprijiniţi de artileria rusă. Iată ce spune Stolnicul Dumitrache despre victoria obţinută cu acest prilej, de voluntari: «...iar Ruşii aduseră câtevaşi tunuri ce le purta în dosul norodului şi când vedea pă Turci că năpădesc pe volintiri, făcând loc între oameni îi deştepta cu câte un tun. Turcii se aşterneau pe fugă, volintirii îi lua la goană; aşa s'au tot hărţuit şi în oraş n'au intrat »[1]. Din cele de mai sus se poate trage şi concluzia că în afară de voluntari, care sunt pomeniţi ca atare în luptele la care participă, au participat la luptele pentru apărarea oraşului Bucureşti şi locuitori din oraş[2]. Astfel se poate explica faptul că « norodul » şi « volintirii » sunt pomeniţi ca unităţi diferite în aceeaşi luptă. Vorbind despre rolul voluntarilor în diferite lupte, arătam mai înainte că o bună parte din planul de campanie se baza pe aceste detaşamente. Cele de mai sus întăresc afirmaţia şi dau posibilitatea unei aprecieri mai juste a acestui rol, întru cât se vede că acum, cu prilejul acestei lupte, alături de voluntari şi norod mai sunt pomeniţi pihota şi călărimea rusă despre care s'a vorbit mai înainte.

Perioada următoare se caracterizează printr'o slăbire continuă a taberei turceşti care se vede obligată să se retragă dintr'o serie întreagă de poziţii pentru a putea asigura apărarea altora de mai mare importanţă. Astfel, către sfârşitul anului 1771 Manole Roset, care revenise, dar pentru scurtă vreme în Craiova, se vede obligat să părăsească, însă acum fără speranţă de a mai reveni, cele cinci judeţe pe care le stăpânea şi să se mute dincolo de Dunăre, în urma lui instalându-se polcovnicul Fabriceani « cu o seamă de pihotă şi cu călărime... asupra căruea se dete şi cei mai mulţi din volintiri şi făcu cele cinci judeţe zapt »[3]. Turcii pierd luptă după luptă. Poarta se vede nevoită să facă demersuri pe lângă Austria pentru ca aceasta să intervină la Petersburg în vederea încheierei păcii. Dar, dat fiind rolul important al Tătarilor din Crimeea în planurile Turciei, ea nu dorea decât să-şi menţină supremaţia asupra lor şi aceasta nu voia să renunţe în cadrul tratativelor. Pe de altă parte, aşa cum s'a arătat mai înainte, supunerea Tătarilor, mai precis scoaterea lor din sfera de influenţă a Porţii constituia pentru Rusia singura cale prin care îşi asigura liniştea în Sud, aşa că prin tratatul ce s'ar încheia, ea voia să smulgă Turcilor renunţarea la supremaţia asupra aliaţilor şi coreligionarilor lor. In aceste condiţii era firesc ca cele două părţi, care mai aveau încă resurse ca să poată lupta, să nu cadă de acord. Congresul ce se întruneşte la Focşani era sortit eşecului. După câtva timp de discuţii sterile, delegaţii se retrag şi odată cu aceasta, luptele reîncep.

Rând pe rând, sunt părăsite ultimele poziţii importante ale armatei turceşti din stânga Dunării, iar luptele încep a se purta acum în afara graniţelor Ţărilor Române. Şi în această perioadă se cunoaşte participarea activă a detaşamentelor de voluntari români la luptele care se dau în interiorul Peninsulei Balcanice. Astfel, în primăvara anului 1773 în luptele pentru cucerirea Silistrei, când Turcii reuşesc pentru puţină vreme să dobândească o sensibilă superioritate asupra trupelor generalului Cacavinski şi îl obligă să se retragă, intervine în luptă în sprijinul generalului rus, trupa de voluntari condusă de Răducanu Cantacuzino. Aceştia năvălesc în poziţia unei baterii turceşti ce era înafară de oraş, luând cele 12 tunuri din baterie.

Făcând faţă din ce în ce mai greu sarcinilor pe care le ridica războiul, Turcii acceptă noi tratative de pace cu Rusia. Congresul se întruneşte la Bucureşti dar

[1] Stolnicul Dumitrache, op. cit., p. 399.
[2] N. Iorga, Istoria Bucureştilor, 1939, p. 153.
[3] Ibidem, p. 400.

cererile Rusiei nu sunt acceptate de către Turci întru cât tindeau spre lichidarea jugului otoman asupra Ţărilor Române şi în regiunile ocupate de Tătari. Turcii resping această cerere şi neajungându-se la nicio înţelegere, negocierile se rup în 23 Martie 1773.

Indată după ruperea tratativelor, Turcii sunt bătuţi lângă Turnu. Vreo 600 voluntari « călcând satul, puseră pe acei Turci să fugă » [1]. Această luptă ca şi altele de mai înainte erau însă numai pregătirea unor ciocniri mult mai mari care se vor purta pentru cucerirea Dârstorului. Oraşul acesta ocupa un loc de frunte în sistemul de apărare al Turcilor şi în acelaşi timp, în planurile de campanie ale armatei ruseşti. Acest lucru reiese pe de o parte din dârzenia cu care unii apără oraşul iar pe de alta din numeroasele atacuri pe care le dau ceilalţi pentru ocuparea lui. Luptele pentru Dârstor, oraş întărit cu şanţuri şi fortificaţii de câmp, încep pe la sfârşitul lui Aprilie 1773 şi ţin aproape două luni, cerând sacrificii mari ambelor părţi. Astfel, într'o luptă ce a avut loc la 12 Iunie, cele trei « corpusuri » ale armatei ruseşti, alături de care luptară şi voluntarii, avură de suportat atacurile furibunde ale Turcilor. In luptă « pieri Alsufin Maiorul cu 17 granatiri, iar din cazaci şi din volintiri peste 200 » [2]. Intr'o altă luptă, la 18 Iunie, în care de data aceasta victoria o vor cuceri Ruşii şi Românii, se « stricară mulţi din Turci ». A doua zi, sub conducerea polcovnicului Ciorbă, voluntarii contribuiră la obţinerea unei alte victorii deşi nu definitive asupra Turcilor. Cronica ne arată că alături de Cazacii polcovnicului stătură « i volintiri români şi mai mulţi Moldoveni » [3]. Precizarea aceasta pe care o face Stolnicul Dumitrache, este de o deosebită importanţă pentru noi, deşi pentru el nu va fi fost decât un amănunt de stil, întru cât ne arată că voluntarii aceştia erau suficient de numeroşi pentru a fi menţionaţi în cadrul unei lupte de importanţa acesteia, ca trupe pe care comandantul conta în planul de luptă. In deosebi precizarea « Români şi Moldoveni » prezintă o mare însemnătate; reiese limpede că voluntarii depăşiseră cu mult graniţele ţării lor întru cât îi găsim pe cei moldoveni luptând lângă Dunăre. După această luptă, soldată cu o frumoasă victorie, polcovnicul Ciorbă, printr'un decret imperial, fu înaintat la gradul de general maior » [4].

Dar aspectele sub care se manifestă colaborarea poporului român cu armata rusă sunt mai numeroase. Astfel, înafară de lupta comună a trupelor ruseşti şi a voluntarilor pe front, mai trebue arătată o altă formă a acestor relaţii de colaborări. Este vorba de ajutorul pe care îl dau ţăranii trupelor ruseşti, prin călăuzirea pe drumuri care să permită atacarea mai eficace a inamicului pentru realizarea factorului surprindere. Vorbind despre teama pe care o aveau Turcii de armata rusă, cronicarul spune: « Turcii îşi făcură nălucă, precum ne povestiră pământeni de-ai noştri care călăuzeau acestea... în partea locului » [5].

Războiul continuă cu aceleaşi înfrângeri răsunătoare suferite de trupele turceşti care sunt obligate să poarte acum lupte tocmai în Sudul Dunării. Erau trecute vremurile când armatele otomane, având în frunte pe marele vizir sau pe însuşi sultanul, luptau departe de propriul teritoriu, jefuind şi distrugând tot ce întâlneau. Acum ei erau obligaţi să ţină piept unui inamic mult superior

---

[1] Stolnicul Dumitrache, op. cit., p. 419.
[2] Ibidem, p. 438.
[3] Ibidem, p. 441.
[4] « ...sosiră dela Petersburg Ghinărăleturi la Polcovnicii lui Ciorbă şi lui Satin făcându-i ghinărali maiori ». Stolnicul Dumitrache, op. cit., p. 442.
[5] Stolnciul Dumitrache, op. cit., p. 443.

ca număr şi ca tehnică de luptă, inamic care ameninţa să ajungă până în capitală. Astfel, în Iunie 1774, luptele se purtau în inima Bulgariei, lângă Şumla şi chiar mai departe, în locuri în care stăpâneau avangărzile armatei ruse. Una din acestea, în care găsim şi voluntari, pune pe fugă fără greutate, pe Iusuf Paşa luând robi şi prinzând pe cel mai apropiat sfetnic al său, aşa încât la venirea grosului armatei condusă de generalul Caminski, locul era curăţat de duşmani.

Iată însă că lucrurile încep să se complice. In Decembrie 1773 muri la Constantinopol Mustafa al II-lea căruia îi urmează la tronul sultanilor, Abdul Hamid. Sub conducerea lui, războiul mai continuă câteva luni dar cu aceleaşi rezultate catastrofale ca şi cele de mai înainte. Teama unei înfrângeri complete cuprinde pe toţi slujitorii sultanului ca şi pe acesta. Dar teama de această înfrângere nu agită numai cabinetele politicienilor din capitala Turciei, ci ea pătrunsese şi în cele ale miniştrilor din ţările Apusului. Acestea urmăreau cu atenţie desfăşurarea evenimentelor şi se temeau la rându-le de sfârşitul pe care nu-l doreau al Imperiului Otoman. Ca atare, încep a se face intervenţii la curtea din Petersburg pentru a se încheia pacea. Falnicul imperiu de altă dată trecea printr'o grea criză politică şi militară. Turcii priveau înspăimântaţi la tot ce se petrecea la Petersburg.

Dar şi în Rusia isbucnise răscoala ţărănească condusă de Emilian Pugaciov. Intre cele două evenimente, războiul care se purta de aproape cinci ani şi răscoala care antrena o massă cât mai numeroasă de ţărani, era o strânsă legătură. Pentru a putea satisface nevoile uriaşe ale războiului, Ecaterina a II-a este nevoită să mărească dările, îngreunând şi mai mult situaţia şi aşa mizeră a ţăranilor. Nu trebue uitat nici faptul că în această vreme, datorită aceloraşi condiţii îngrozitoare de viaţă, isbucneşte ciuma care răpune sute şi mii de vieţi omeneşti. Şi astfel, în momentul în care Pugaciov trece Volga şi ameninţă regiunile centrale ale Rusiei, situaţia devine alarmantă pentru exploatatorii ruşi, cu atât mai mult cu cât trupele rămase în interiorul ţării pentru a asigura ordinea erau puţin numeroase şi nu puteau singure să înnăbuşe puternica răscoală a ţăranilor. Era deci necesar ca exploatatorii ruşi să aibă mână liberă pentru a putea reprima pe răsculaţi, lucru pe care nu îl puteau face decât punând capăt acestui război care dura de mulţi ani. Trebue adăugat la cele de mai sus şi pericolul pe care îl prezenta atacul Suedezilor, deslănţuit împotriva Rusiei datorită intervenţiei Porţii care spera că prin aceasta va slăbi presiunea exercitată de Rusia asupra ei. Pentru aceasta, atât Ecaterina a II-a cât şi clasa dominantă pe care o reprezenta, acordau o mare atenţie oricărei posibilităţi de încheiere a păcii cu Turcia. Din cele de mai sus reiese că dacă alte interese de ordin economic şi politic făceau ca Turcia şi Rusia să se afle în tabere neprietene, la sfârşitul acestui lung şi obositor război ambele ţări urmăreau acelaş lucru: încheierea păcii.

Inainte însă de a încheia, socotim că este util să arătăm în câteva cuvinte unele aspecte ale activităţii lui Petru Alexandrovici Rumianţev în perioada şederii lui în Ţările Române. Incă dela numirea lui la comanda supremă a armatei ruse şi dela venirea în Ţările Române, P. A. Rumianţev a dovedit un spirit excelent de organizare, precum şi o atitudine fermă faţă de problemele pe care le ridica conducerea armatei şi menţinerea ordinii în regiunile eliberate. Faţă de locuitorii patriei noastre a arătat o atitudine binevoitoare şi prietenoasă [1]. Cum însă purtarea unui război presupune nu numai preocupări tactice, ci şi

[1] Acad. R.P.R., Secţia ms., foi volante, nr. 1195.

grija pentru asigurarea unei cantităţi precise de alimente şi a altor bunuri pentru aprovizionarea trupelor, P. A. Rumianţev şi întregul său comandament aveau o grijă deosebită în acest sens căutând să afle care sunt posibilităţile Ţărilor Române de a satisface o parte din nevoile trupelor şi, mai ales, de luarea măsurilor care să asigure cumpărarea [1], şi, în niciun caz, jefuirea acestor provincii. Dintr'un act pe care îl dă Divanul Moldovei către ispravnicii ţinutului Bacău în Decembrie 1771, se poate vedea că existau în cuprinsul ţării Moldovei (şi cu siguranţă şi în Ţara Românească) sate scutite de orice dări către domnie sau către stăpânii locului întru cât trebuiau să dea cele trebuincioase armatei împărăteşti. In act se spune: « Acest sat (Faraoani) să nu fie supărat nici cu o dajdie nici cu goştină, nici vădrărit, nici cu nimic, ci numai pentru cele ce vor fi de trebuinţă armiei împărăteşti acelea să le dea, fiindcă oştirea aduce pace la toată ţara » [2].

Dar strângerea tuturor contribuţiilor în bani şi produse alimentare se făcea de către boieri şi oamenii lor. Ca întotdeauna aceştia căutau a se folosi şi de această situaţie pentru a jefui pe ţărani. Şi, deşi aparţinea clasei dominante din Rusia, P. A. Rumianţev nu întârzie să dea la lumină furturile boierilor care, sub cuvânt că strâng dările şi contribuţiile datorate împărăţiei sau armatei Rusiei « fac asupreală, prădăciune ticălosului norod care pentru multă supărare nu-şi poate câştiga îndestularea lor neţiindu-se dreptatea » [3]. In proclamaţia către popor din 9 Februarie 1771, el arată că niciodată uşile casei lui nu vor fi închise celor care vor veni să ceară dreptate dela el, fiindcă « ...se cuvine a păzi pe cei sugrumaţi » [4]. Ceea ce vedea că se petrece în Ţările Române îl nemulţumea pe Rumianţev întru cât regimul de corupţie instaurat şi patronat de boieri nu era în măsură să asigure liniştea acestor provincii eliberate, a căror protecţie cădea în sarcina lui. Adresându-se locuitorilor acestor ţări, el le exprimă hotărîrea de a le face dreptate, urmărind aceasta chiar în relaţiile dintre ţărani şi boieri. El arată că dacă ţăranilor nu li se face dreptate, « silniciile şi asuprelile să aibă a se cerceta şi a se pedepsi cu tot felul de iuţime » [5]. Incercând să pună frâu tuturor fără de legilor pe care le făceau boierii şi dregătorii, P. A. Rumianţev anunţă că « dovedindu-se vreunul din dregători sau strângători, că au făcut vreo îngreuiere undeva peste rânduială, să fie osândit supt toată iuţimea pedepsei pravilelor ce sunt rânduite pentru unia ca aceia » [6] care, urmărind numai interesul lor, îngreunează poporul cu fel şi chip de dări chiar cu unele pe care nu au dreptul să le strângă, ascunzând aceasta « sub anumite trebuinţe ostăşeşti » [7]. Silindu-se fără încetare să stăvilească exploatarea cruntă a poporului de către boieri [8], P. A. Rumianţev urmăreşte toate acţiunile celor care aveau conducerea treburilor publice şi intervine în favoarea ţăranilor şi mai ales a voluntarilor, atât pe lângă mitropolit cât şi pe lângă boierii cei mari ai celor două ţări. Astfel, într'o scrisoare pe care o adresează mitropolitului Gavril, îl roagă să fie « cu luare aminte spre starea norodului, carele adesă se asupreşte şi de însuşi aceia care sânt socotiţi la o credinţă, spre purtarea de grijă ca să păzească

[1] Enachi Kogălniceanu, Letopiseţul domnilor Moldovei, în Letopiseţul Ţării Moldovei, 1846, v. III, p. 279.
[2] Uricariu, v. XXI, p. 211–212.
[3] Acad. R.P.R., Secţia ms., foi volante, nr. 1196.
[4] Ibidem.
[5] Uricariu, v. VI, p. 378.
[6] Ibidem, p. 379.
[7] Ibidem, p. 378.
[8] Analele Acad. Rom., seria a II-a, v. XII, p. 270.

între dânşii orânduiala şi credinţa ». « Sârgueşte — continuă P. A. Rumianţev — a fi norodului agiutătoriu şi sprijinitoriu la nevoile sale »[1].

Feldmareşalul a căutat de asemenea să pună ordine şi în treburi'e ostăşeşti, reglementând organizarea detaşamentelor de voluntari în cadrul armatei. In acest sens, el scrie generalilor comandanţi să întocmească liste de căpitanii şi voluntarii pe care îi au sub ascultarea lor însă numai de aceia care sunt neîncetat alături de armata rusă, liste care trebuiau să cuprindă date amănunţite privitoare la persoana, locul de baştină şi timpul de când aceştia se află în slujbă. Toate acestea pentru a se şti cine sunt cei care au venit « pentru dragostea legii şi a patriei lor, să intre în orândueala obştească luând nume de volintiri »[2] şi pentru ca numai unii ca aceştia să se poată folosi « de volniciile şi scutirile ce sunt date şi orânduite pentru oşteni »[3], deci nu şi alţii care se dădeau drept voluntari fără să fie.

Era firesc ca toate aceste măsuri să se bucure de atenţia locuitorilor, a căror viaţă feldmareşalul urmărea să o îmbunătăţească sau, în orice caz, să o împiedece a se înrăutăţi. Ţăranii au răspuns la aceasta printr'o ridicare la luptă în număr din ce în ce mai mare. Intr'adevăr începând cu anul 1771, se constată o creştere a numărului voluntarilor.

Pentru a avea o imagine cât mai clară a personalităţii marelui comandant de oşti este locul aici să arătăm şi felul în care înţelegea feldmareşalul Petru Alexandrovici Rumianţev să poarte războiul şi mai ales, lucru deosebit de important pentru zilele noastre, cum socotea că trebue trataţi cei care locuiau pe teritoriile eliberate de armata rusă, fie că erau supuşi ai « împărăteştii măriri » fie că era vorba de cetăţeni ai statului inamic. Intr'un ordin dat generalului Repnin în 18 Mai 1771, comandantul suprem al armatei ruse recomanda « în mod deosebit o purtare blândă faţă de noii cetăţeni supuşi puterii majestăţii imperiale, locuitorii Principatelor Moldovei şi Valahiei »[4]. Şi mai important din acest punct de vedere este ordinul pentru declanşarea atacului împotriva Turtucaiei din noaptea de 9—10 Mai 1773, ordin care reflectă întreaga concepţie călăuzitoare a comandanţilor armatei ruse. « Femeile, copiii şi locuitorii să fie cât se poate de cruţaţi chiar dacă ar fi turci, numai să nu fie armaţi »[5].

Acesta era omul şi comandantul care semna din partea Rusiei la 21 Iulie 1774 tratatul de pace cu Turcia. Tratatul cuprinde 28 articole a căror importanţă consta nu atât în câştigurile nemijlocite pe care le aducea Rusiei cât mai ales în posibilităţile de viitor. Dar, deşi odată cu încheierea acestui lung şi istovitor război se spera într'o perioadă de pace mai îndelungată, însăşi clauzele acestui tratat, care apăsa greu asupra Turciei, conţineau toate premisele unui nou război ce avea să isbucnească peste numai câţiva ani şi la sfârşitul căruia niciuna din tabere nu obţinea un succes complet.

Pentru noi, momentul anilor 1768—1774, ani în care voluntarii români, alături de ostaşii ruşi au luptat împotriva duşmanului comun, reprezintă o etapă importantă în istoria relaţiilor româno-ruse, marcată prin victoria asupra imperiului reacţionar al semilunei. El face parte din trecutul glorios de luptă al celor

---

[1] Uricariu, v. VI, p. 389.

[2] Ibidem, p. 381.

[3] Ibidem, p. 380.

[4] Feldmareşal Rumianţev (Culegere de documente şi materiale), 1947, ed. rusă, p. 201.

[5] Generalissim Suvorov (Culegere de documente şi materiale), 1947, ed. rusă, p. 134.

două popoare vecine şi prietene care s'au înfrăţit de nenumărate ori în lupta dusă împotriva forţelor de înapoiere din Europa.

Participarea masivă a elementului popular la mişcarea volintirilor constitue caracteristica acestor lupte în care erau puse în joc interesele fundamentale ale Ţărilor Române; de aici rezultă însemnătatea istorică a ajutorului pe care ni l-a dat marele popor rus în lupta pentru independenţă, condiţie a desvoltării societăţii pe teritoriul ţării noastre.

* * *

In numărul 2/1953 al revistei « Studii » a apărut articolul intitulat « Din lupta poporului român împotriva jugului otoman şi pentru independenţă » de S. Vianu. Intru cât în articolul acesta sunt teze care, după părerea noastră, nu înfăţişează just realităţile existente în Ţările Române, iar unor probleme nu li se acordă atenţia cuvenită, am socotit necesar ca în încheierea articolului de faţă să facem câteva observaţii.

Problema, care atrage atenţia în mod deosebit în articolul de care este vorba şi care ar fi trebuit să fie mai atent privită, este aceea a poziţiei fiecăreia din clasele sociale faţă de lupta împotriva jugului turcesc. Socotesc că era necesar să se arate situaţia pe care o crea regimul dominaţiei otomane în Ţările Române şi, legat de aceasta, să se explice poziţiile aparent comune ale exploataţilor şi exploatatorilor faţă de problema ce constitue obiectul nemijlocit al articolului.

Dacă pentru ţărani poziţia adoptată faţă de războiul ce se începea în anul 1768, este explicată, nu acelaşi lucru se poate spune şi în legătură cu orăşenii şi cu boierii.

In lucrarea sa « Decăderea feudalismului şi ridicarea burgheziei », Fr. Engels arată cât de mare era însemnătatea orăşenilor, « clasa în care se întruchipa procesul de desvoltare a producţiei şi schimbului, al formării instituţiilor sociale şi politice ». Era necesar să se arate în articol în ce fel dominaţia otomană a constituit o frână în desvoltarea oraşelor şi a făcut ca orăşenii să nu joace în acea perioadă, în Ţările Române, rolul pe care îl juca aceeaşi categorie în ţările ce nu au suferit jugul otoman.

Această analiză nu trebue să lipsească şi ea ar fi oferit explicaţia participării orăşenilor la luptele împotriva armatelor turceşti (luptele dela Bucureşti, Galaţi etc.).

Nemijlocit legată de această problemă este şi o altă observaţie. Este vorba de prezentarea politicii boierimii din Ţările Române faţă de regimul dominaţiei otomane. Poziţia boierimii se sprijină, în articol, pe o bază îngustă şi înafară de aceasta, socotesc că este fals prezentată. Să luăm pe rând cele două aspecte ale problemei:

Când vorbeşte despre boieri, autorul se mulţumeşte să înregistreze existenţa a două linii în politica exploatatorilor interni ai poporului nostru: partida filorusă şi filoturcă. Cred că din articol nu ar fi trebuit să lipsească o analiză a cauzelor ce determinau orientarea politicii unor boieri din Ţările Române spre Rusia. Era necesar, prin urmare, să se arate că unul din motivele cele mai puternice ale luptei boierilor împotriva Porţii era dorinţa înlăturării « participaţiei » Turcilor la exploatarea ţărilor noastre. Cu alte cuvinte, boierii urmăreau să creeze condiţiile politice care să asigure exploatarea Ţărilor Române, exclusiv în folosul lor. Pe de altă parte, o anumită categorie a boierilor, interesată în întreţinerea de relaţii comerciale cu alte ţări (care relaţii erau limitate considerabil

de existenţa monopolului turcesc la noi), întăreşte şi mai mult această orientare spre Rusia a politicii unor boieri. Or, această analiză lipseşte, iar existenţa partidelor boiereşti rămâne neexplicată, cititorul rămânând cu goluri în cunoştinţele lui despre această problemă.

In lumina celor arătate mai sus (lipsa analizei temeinice a cauzelor ce au determinat politica antiotomană a unei însemnate părţi a boierilor), tezele pe care autorul le socoteşte ca stând la baza programului partidei filoruse mi se pare, prima, falsă, iar a doua, incompletă ca formulare.

Intr'adevăr, a socoti că boierii urmăreau eliberarea Ţărilor Române şi refacerea unor state independente prin ajutorul direct al Rusiei mi se pare că este fals. Aceasta, cu atât mai mult cu cât cererile pe care le adresează boierii Ecaterinei a II-a, prin delegaţiile trimise la curtea ei, înlătură această teză. Aşa, în cererile boierilor munteni este şi aceea că « ţara să se facă una cu eparhiile ce stăpâneşte prea puternica împărăţie a Rusiei ». Prin urmare, nici vorbă de independenţă. Aici rezidă şi greşala pe care o face autorul de a socoti că boierii urmăreau rezolvarea « problemei naţionale » în sensul celei din Georgia.

Cu a doua teză sunt de acord, dar cu completarea ei, adică să se adauge următoarele: « ...întrucât protectoratul întărea boierilor poziţia de clasă dominantă ».

In sfârşit, socotesc că nu s'a acordat suficientă atenţie caracterului limitat, de clasă, al politicii boierilor, pentrucă altfel nu s'ar fi trecut cu vederea numeroasele încercări pe care le-au făcut boierii de a se lua măsuri împotriva voluntarilor care luptau şi împotriva lor, nu numai împotriva Turcilor, şi în acelaşi timp peste adevărata ofensivă pe care o pornesc boierii împotriva ţăranilor cu scopul de a-şi consolida poziţia lor de clasă exploatatoare (a se vedea scrisorile lui P. A. Rumianţev despre abuzurile boierilor).

Cu toate aceste lipsuri, socotim că materialul utilizat este deosebit de bogat, iar interpretarea lui, dacă se va îmbunătăţi, va face ca acest material să ajute la cercetarea perioadei de care se ocupă.

Nota Redacţiei.

Articolul tânărului istoric Mircea D. Matei e muncit şi conţine un material serios, ridică probleme (de pildă rolul orăşenimii). Totodată, nu putem trece peste faptul că analiza nu lămureşte temeinic unele probleme, şi materialul prezentat va trebui încă aprofundat. Insăşi cauzele pentru care o parte din boierime participă la lupta pentru independenţă — cauze în parte arătate în articolul tov. S. Vianu — nu sunt adâncite în articolul tov. Mircea D. Matei.

Redacţia publică articolul — aşa cum a mai făcut şi în trecut — pentru a ajuta creaţia tinerilor cercetători precum şi pentru a stimula lupta de opinii, menită să lămurească problemele.

Rezervăm loc pentru numărul viitor răspunsului tov. S. Vianu şi a altor tovarăşi care doresc să participe la discuţie, după care Redacţia îşi va preciza punctul de vedere.

DESPRE ROLUL GENOVEZILOR LA GURILE DUNĂRII

(Continuare)

DE

BARBU T. CÂMPINA

IV

In capitolele[1] precedente au fost arătate faptele care dovedesc, împotriva aserţiunilor istoriografiei burgheze, că activitatea negustorilor genovezi pe teritoriul Moldovei se afla în cursul veacului al XV-lea în continuă scădere şi că acest regres, început probabil încă înainte de 1400, căpătă în a doua treime a veacului un ritm din ce în ce mai accelerat. Este vorba, de altfel, de un fenomen caracteristic pentru activitatea negustorilor italieni pe întreg litoralul Mării Negre, până în Caucaz[2]: încă dela 19 Iulie 1428, senatul Veneţiei constata că sumele învestite în fortificarea coloniei Tana, la intrarea în Marea de Azov, sunt excesive, căci oraşul « *aproape că nu mai are deloc venituri* »[3]. Transformările petrecute pe tărâmul raporturilor dintre Moldoveni şi Genovezi corespund astfel unei evoluţii generale, supusă unor legi *obiective* de desvoltare economică.

Analizând activitatea curtierilor marelui transit în Evul Mediu (şi anume în cazul socotit ca cel mai tipic, al negustorilor genovezi, veneţieni şi olandezi) Marx stărue asupra faptului că *în chip inevitabil* acest gen de comerţ este ruinat de progresul economic al popoarelor între care servise de intermediar. Este concluzia principială a unei amănunţite cercetări asupra *condiţiilor de realizare a « profitului »* în epoca precapitalistă, unde Marx desvălue cauzele adânci ale decăderii comerţului genovez în genere[4].

Sunt clasice cercetările prin care Marx a dovedit că, în toate cazurile, profitul comercial « devine imposibil dacă se schimbă echivalente, el neputând deci să fie dedus decât din înşelarea bilaterală a producătorilor... care cumpără şi

---

[1] Cf. « Studii », I, anul 6, Ianuarie-Martie 1953, p. 191—236.

[2] Lucrarea istoricilor sovietici Zevakin şi Pencikov, Schiţe din istoria coloniilor genoveze în Caucazul apusean, înregistrează în aceste regiuni un fenomen analog cu cel petrecut pe teritoriul Moldovei (cf. « Istoriceski Zapiski », 1938, Nr. 3, p. 94 şi urm.).

[3] Notes et extraits pour servir à l'histoire des Croisades, ed. N. Iorga, I, p. 473.

[4] K. Marx, Das Kapital, ed. a III-a, Hamburg, 1911, v. III, 1, p. 312 şi urm.

care vând, de către comerciantul parazitar care se intercalează între ei »[1]. Această « înşelare » ia însă forme istorice diferite, determinate de forma însăşi a organizării producţiei pe care o exploatează negustorul[2].

Istoriografia burgheză din ţara noastră, atunci când nu a falsificat de-a-dreptul datele materiale ale problemei pe care o studiem aici, a stat pe poziţii teoretice care făceau cu neputinţă rezolvarea ei; principala confuzie a apologeţilor colonialismului genovez constă în a asimila rolul curtierilor marelui transit cu cel jucat de orăşenii locali, de pildă, socotind şi pe unii şi pe alţii drept un factor de progres în mediul în care se aflau. Clasicii marxismului au arătat însă că rolul concret îndeplinit de negustorul medieval nu poate fi înţeles decât analizând fiecare situaţie istorică dată în contextul ei specific de raporturi social-economice. In cazul particular al curtierilor marelui transit, arată Marx, « *înşelarea* » producătorilor de către negustor are loc de pe poziţii potrivnice progresului; iar « *profitul comercial nu numai că are aparenţele hoţiei, dar ia naştere în realitate în cea mai mare parte din aceasta* »[3]. Problema teoretică cea mai însemnată constă tocmai în determinarea particularităţilor *acestei* forme de comerţ, căci ele vor explica de asemenea desfăşurarea procesului istoric care ne interesează.

Marx stabileşte că trăsătura caracteristică, sub raport economic, a activităţii Genovezilor, Veneţienilor etc., este autonomia procesului de circulaţie organizat de negustori, faţă de ramurile de producţie între care ei serveau de intermediari[4]; numai datorită unei specializări comerciale împinsă până la ultimele sale consecinţe, şi prin care activitatea Genovezilor se deosebeşte de formele de organizare negustorească a altor orăşeni medievali, s'au putut realiza în cazul lor condiţiile necesare unui furt de maximă amploare. Printre acestea din urmă, Marx distinge o serie de condiţii social-economice şi altele, propriu vorbind, politice; reţinem deocamdată numai pe primele, pentru explicarea evoluţiei sub acest raport a comerţului moldo-genovez.

In primul rând, arată Marx, profitul comercial este aici cu putinţă din pricină că negustorul caută contactul cu grupuri economice « *a căror producţie este încă axată în mod fundamental pe valoarea de întrebuinţare* »; este vorba de grupurile înlăuntrul cărora, în viaţa de toate zilele, « *este de o importanţă cu totul secundară vânzarea produselor* » şi unde, tocmai de aceea, este un fapt neobişnuit însăşi « *vânzarea produselor la valoarea lor* »[5].

Pe de altă parte, în organizarea socială a producţiei popoarelor cu care negociază Genovezii, « *principalii deţinători ai plus-produsului... ca stăpânii feudali ai pământului* » reprezintă tipul însuşi al « *bogăţiei parazitare* »[6]; astfel, tocmai cei care alcătuesc « clientela » negustorului genovez (fiindcă sunt singurii care deţin produse de vânzare sau putinţa de a cumpăra mărfuri străine) sunt cu totul străini de condiţiile în care se produc mărfurile şi cu atât mai mult de noţiunea *valorii* acestora.

Aceste două împrejurări condiţionează existenţa profitului capitalist, sub forma în care el era obiectul activităţii Genovezilor, căci numai datorită lor

---

[1] K. Marx, Capitalul. Ed. P.C.R., 1947, v. I, p. 173.

[2] K. Marx, Capitalul. Ed. P.M.R., 1951, v. II, p. 98, subliniază că trebue să « se vadă în caracterul modului de producţie baza modului de schimb care îi corespunde... ».

[3] K. Marx, Das Kapital, III, 1, p. 315.

[4] Ibidem, p. 314.

[5] K. Marx, Das Kapital, III, 1, p. 315.

[6] « *das geniessende Reichtum* » în original.

pot fi literalmente «*înşelaţi*»[1] partenerii de negoţ ai Genovezilor în proporţiile de jaf urmărite de aceştia din urmă. Aşa se face că orice modificare apărută în domeniul condiţiilor economice arătate de Marx atrage imediat consecinţe dezastruoase pentru curtierii marelui transit, silindu-i treptat să părăsească poziţiile comerciale ocupate de ei înlăuntrul comunităţilor naturale pe care le exploataseră[2].

Condiţiile necesare activităţii unor astfel de negustori şi caracterul inevitabil al decăderii afacerilor lor se înţeleg mai bine în lumina legilor ce guvernează *preţul* mărfurilor la începuturile producţiei de mărfuri şi pe baza cărora preţurile se apropie treptat de *valoarea* mărfurilor[3]. Marx a arătat că îndeobşte schimbul de produse *începe* în condiţii în care produsele schimbate nu reprezintă valori cantitativ echivalente; este vorba de obicei tocmai de legăturile externe de schimb pe care le întreţin «*comunităţile naturale*»[4] *înainte* de desvoltarea schimburilor înlăuntrul lor. Marx pune în evidenţă faptul că «la început *raportul cantitativ în care se efectuează schimbul* este cu totul *întâmplător*»[5]; astfel, când proporţiile produselor schimbate de membrii unei comunităţi sunt în genere înguste, ele sunt determinate în fiecare caz în parte de «*utilitatea lucrurilor pentru nevoile imediate*» ale posesorilor lor.

Inlăuntrul unor astfel de comunităţi naturale se produce însă un proces istoric, pe cât de inevitabil, pe atât de lent în desfăşurarea lui. «...nevoia de obiecte de întrebuinţare străine se permanentizează încetul cu încetul. Repetarea continuă a schimbului îl transformă într'un proces social regulat. Cu timpul, cel puţin o parte a produselor muncii va trebui deci să fie fabricată intenţionat în vederea schimbului». In momentul însă în care desvoltarea internă a comunităţii a ajuns în acest punct, se transformă însuşi caracterul şi formele schimbului de produse. De aici înainte «raportul cantitativ în care se efectuează schimbul lor devine dependent de producţia lor. Uzul le fixează ca *mărimi de valoare*»[6].

Se înţelege lesne însemnătatea pe care o capătă pentru problema noastră urmările acestui proces de *inevitabilă desvoltare internă* prin care se formează spontan, înlăuntrul oricărei comunităţi, relaţii economice *incompatibile cu activitatea curtierilor marelui transit.* Istoria raporturilor moldo-genoveze se explică în întregime, de îndată ce studiem etapele de desvoltare a producţiei de mărfuri la Nordul Dunării şi modul în care au apărut pe această bază preţurile apropiate de valoarea mărfurilor, aceşti duşmani de moarte ai profiturilor genoveze. Inafară de o *explicaţie economică*, legile formulate de Marx ne dau însă şi alte lămuriri istorice; ele oglindesc în deosebi *caracterul obiectiv necesar* al legăturilor

---

[1] Această înşelare, în forma istorică specifică în care se realizează aici, nu poate să aibă loc cu prilejul comerţului organizat de negustorii localnici, căci aceştia din urmă (ca în genere negustorii legaţi de activitatea meşteşugarilor din mediul lor) sunt în chip evident solidari cu progresul economic al ţării în care trăiesc; se înţelege astfel, dece înlocuirea Genovezilor de către ei înseamnă înlocuirea unei forme de exploatare printr'o alta, istoriceşte, *mai înaintată* (şi de altfel, cantitativ, mai puţin brutală).

[2] Op. cit., p. 314.

[3] Marx analizează aceste legi în Capitalul, Ed. P.M.R., 1948, v. I, p. 112.

[4] Marx enumeră (loc. cit.) printre astfel de «comunităţi naturale» forme foarte diferite istoriceşte (se citează familia patriarhală, comunitatea hindusă, statul Incaşilor); se vădeşte, aşa dar, că procesul este acelaşi în toate cazurile în care este vorba de grupuri lipsite de o vie circulaţie internă de mărfuri.

[5] Sublinierile sunt ale lui Marx.

[6] Subliniat de Marx.

dintre Tătari[1] şi negustorii italieni şi desvălue astfel adevăratul rol jucat de aceştia din urmă pe litoralul Mării Negre.

In primul rând se explică însuşi momentul apariţiei negustorilor genovezi la Vicina şi faptul că apogeul activităţii lor, aici, nu a depăşit mijlocul veacului al XIV-lea. Se ştie în deajuns că invazia Tătarilor a nimicit în mare parte stările economice înaintate ce se desvoltaseră până în prima jumătate a veacului al XIII-lea pe litoralul de Nord şi Nord-Vest al Mării Negre, până la Carpaţi şi Dunăre; este vădit că tocmai această împrejurare a făcut să reapară, pentru câtăva vreme, pe acest teritoriu, condiţiile economice cerute de înflorirea comerţului genovez. Coincidenţa în timp dintre apogeul acestuia şi dominaţia pustiitoare a Tătarilor la Nordul Dunării corespunde aşa dar cu *legile economice care reglementau cursul veniturilor urmărite de negustorii italieni.*

In adevăr, trăsătura caracteristică a activităţii genoveze la gurile Dunării în jurul anului 1300 constă în împrejurarea că mărfurile negociate de clienţii lui G. di Predono reprezintă baza unor beneficii însemnate pentru ei, fără a modifica totuşi structura comunităţilor naturale din preajma Vicinei, înlăuntrul cărora schimbul de mărfuri *a rămas o raritate* şi în veacul al XIV-lea.Este locul să amintim că transacţiile încheiate de Genovezi cu feudalii de sub stăpânirea hanului Nogai, reprezintă cea mai mare parte a prilejurilor de schimb pe care le aveau aceştia din urmă. Trebue subliniat, în adevăr, că mărfurile care făceau obiectul acestor schimburi[2], dispersate în mediul societăţii dela Nordul Dunării, nu puteau constitui pentru fiecare *feudal în parte* mai mult decât un contact *întâmplător* cu circulaţia mărfurilor, atât timp cât această circulaţie nu s'a desvoltat şi *înlăuntrul* economiei locale; am arătat însă în capitolul precedent, cât de încet a progresat sub această formă circulaţia mărfurilor în Moldova până în veacul al XV-lea. Este vădit că pe timpul lui G. di Predono, gospodăriile ruinate de jaful tătăresc fuseseră readuse pe o treaptă de foarte slabă diferenţiere a meşteşugurilor de agricultură, astfel încât în această epocă schimbul era departe de a reprezenta pentru locuitorii dela Nordul Dunării *o necesitate socială.*

Genovezii dela Vicina se găseau aşa dar la sfârşitul veacului al XIII-lea în mediul economic ideal al comerţului lor, unde se reproduc toate condiţiile definite de Marx ca *necesare* pentru formarea veniturilor specifice ale comerţului de transit. Este de o însemnătate principială pentru problema noastră faptul că se reproduc în deosebi aici condiţiile ce caracterizează rolul istoric îndeplinit de curtierii marelui transit faţă de societatea cu care veneau în contact: este vorba de situaţia aparent paradoxală descrisă de Marx, când arată că beneficiile unor astfel de negustori puteau fi enorme *numai* în vremea în care amploarea totală a schimburilor înlăuntrul societăţii jefuite de ei rămânea, pentru economia acesteia, *neînsemnată.* Am văzut, în adevăr, că prima condiţie a veniturilor genoveze era *caracterul secundar,* lipsit de frecvenţă, pe care *trebuia* să-l aibă schimbul în practica socială a clienţilor negustorului. Această situaţie (singura în care preţul mărfurilor *putea rămâne străin de valoarea lor)* caracterizează din toate

---

[1] Vom studia amănunţit mai jos expresia politică a acestor legături; ceea ce vrem să subliniem aici este faptul că alianţa politică, de care este vorba, corespunde unor necesităţi economice obiective ale comerţului genovez.

[2] Trebue să avem în vedere *numai* sulurile de postav şi mirodeniile răspândite la curţile feudale de clienţii lui Predono; restul veniturilor acestora, bazate pe furtul « fără fraze » pe care-l vom studia îndată, *nu poate fi pus în niciun fel de legătură cu circulaţia mărfurilor la Nordul Dunării.*

punctele de vedere poziţia Genovezilor dela Vicina şi dovedeşte că ei erau vital interesaţi *în menţinerea societăţii dela Nordul Dunării pe treapta de înapoiere pe care ea fusese adusă de către Tătari.*

Evoluţia comerţului moldo-genovez până la 1475 verifică în întregime această caracterizare. Datele materiale discutate în capitolele precedente ne îngădue să urmărim în toate amănuntele un proces prin care decăderea negoţului organizat de Genovezi la Nordul Dunării *a fost determinată*, pe fiecare dintre treptele sale istorice, *de măsura în care mărfurile aveau la data corespunzătoare o valoare de schimb înlăuntrul Ţărilor Române*. Este un rezultat la care ne duce atât analiza evoluţiei *în timp* suferită de comerţul genovez, cât şi studiul variaţiilor marcate de această evoluţie pe diferitele tărâmuri de activitate, în care îi întâlnim pe negustorii italieni (cumpărători de grâne locale, vânzători de postav sau de produse orientale etc.). Este concludentă, în special, compararea tuturor transformărilor soartei genoveze pe piaţa dunăreană, cu istoria transformărilor paralele petrecute în gospodăriile de pe teritoriul Moldovei, după alungarea dominaţiei tătăreşti [1].

Se vede lesne că dispariţia treptată a condiţiilor profitului genovez (odată cu desvoltarea circulaţiei mărfurilor în Moldova şi cu apariţia fenomenelor corespunzătoare pe tărâmul istoriei preţurilor) corespunde în chip riguros etapelor [2] în care s'a produs retragerea negustorilor italieni dela gurile Dunării şi că ambele procese se desfăşură într'un ritm care se accelerează în chip inegal pe diferitele domenii de activitate comercială analizate mai sus. Tocmai această deosebire de ritm desvălue baza procesului care a ruinat poziţiile ocupate de Genovezi la gurile Dunării. In adevăr, dacă înlăturarea negustorilor italieni este completă în domeniul comerţului cu grâne (adică în sectorul în care se desvoltă producţia de mărfuri locale) constatăm că ea este parţială numai în domeniul vânzării produselor străine în Moldova, unde stărue prezenţa « mărfurilor tătăreşti » aduse de Genovezi până la o dată relativ înaintată. Este incontestabil pe de altă parte că, prin înseşi condiţiile în care erau produse, grânele trebuiau să capete în Moldova, *mult mai repede decât « mărfurile tătăreşti »*, un preţ relativ apropiat de valoarea lor. Condiţionarea istorică dintre desvoltarea ascendentă a Moldovei şi decăderea comerţului genovez pe teritoriul ei, apare şi aici determinată de procesul intern prin care preţul mărfurilor se apropia treptat de valoarea lor, fapt care totodată *făcea să dispară condiţia principală de formare a profitului genovez.*

Un exemplu deosebit de sugestiv în această privinţă ne apare în cadrul comerţului cu postav. Intrebuinţarea acestui produs (vândut feudalilor din preajma Vicinei de către negustorii italieni încă dela sfârşitul veacului al XIII-lea) se desvoltase desigur puternic în mediul boierimii moldovene pe măsură ce creştea producţia ţăranilor dependenţi din satele ei; la începutul veacului al XV-lea,

[1] Este vorba înainte de toate de formarea şi creşterea nevoilor curente de schimb *înlăuntrul comunităţilor naturale dela Nordul Dunării*. In vremea în care ţăranii moldoveni sunt ei înşişi antrenaţi în circuitul schimburilor şi când orăşenii localnici duc lupta pentru monopolul comerţului cu « mărfuri mărunţele », *cantitatea totală a produselor intrate în circulaţia mărfurilor pe teritoriul ţării nu poate suferi vreo comparaţie cu cifra globală de afaceri din 1281*. Modificarea intervenită între timp devine una *calitativă* când apare producţia sistematică de mărfuri pentru export.

[2] Aceste etape sunt marcate prin încetarea comerţului genovez cu postav pe la 1400 — scăderea activităţii Genovezilor pe teritoriul Moldovei sub cifra de afaceri de 4.000 florini pe lună în 1448 — şi dispariţia completă a acestei activităţi, câţiva ani înainte de căderea Caffei sub Turci.

luxul clasei stăpânitoare era în orice caz incomparabil mai mare decât în timpul în care G. di Predono înregistra negoţul cu postav al concetăţenilor lui. In aceste împrejurări trebuia să apară noţiunea de valoare în mintea boierilor lui Alexandru cel Bun, măcar în cazul mărfii pe care ei o cumpărau frecvent dela negustorii străini; tocmai această noţiune se şi reflectă în textul prin care, înlăturând ultimele rămăşiţe ale unui comerţ înfloritor odinioară pentru Genovezi, boierii Moldovei declară răspicat în 1408: *«şi se va socoti preţul postavului în Suceava ca şi la Liov»* [1].

Formularea dată aici de boieri ideii lor despre preţuri înregistrează, după cum am arătat în alt capitol, dispariţia Genovezilor de pe piaţa moldovenească a postavului şi pune în evidenţă însuşi mecanismul alungării negustorilor italieni; se verifică, astfel, că vânzarea curentă într'un anumit domeniu a produselor la valoarea lor era incompatibilă cu activitatea Genovezilor în acel domeniu. Este necesar să stăruim însă asupra momentului şi a condiţiilor în care are loc declanşarea acestui mecanism; este necesar în deosebi să subliniem că *decăderea negoţului genovez era inevitabilă încă dinaintea consolidării şi a generalizării producţiei de mărfuri locale, că ea se produce odată cu apariţia unor manifestări cu totul începătoare ale desvoltării pieţii interne.*

Exemplul cel mai caracteristic aici îl dă comerţul cu grâne (domeniul cel mai însemnat, în genere, pentru studiul raporturilor moldo-genoveze). Este foarte semnificativă în această privinţă o însemnare a renumitului negustor rus, Afanasie Nikitin, care a călătorit dela Tver până în India între anii 1466—1472 si care scria în jurnalul său: *« In ţara Moldovei este belşug şi sunt ieftine toate de ale mâncării; iar în ţara Podoliei este belşug de toate »* [2]. Imaginea vieţii economice din Moldova, aşa cum ne-o transmite călătorul pe baza bogatei sale experienţe, are trăsăturile semipatriarhale dela începuturile desvoltării schimburilor. In special reputaţia ieftinătăţii produselor rurale pe care o are Moldova (dar nu şi Podolia) în mediul negustorilor ruşi, corespunde cât se poate de exact cu treapta de desvoltare a circulaţiei mărfurilor pe moşiile Moldovei (unde nu se produc anual mai mult de 3—6 căruţe de mărfuri). Este cu atât mai important pentru tema noastră faptul că, la nivelul la care se afla, desvoltarea schimburilor din Moldova era suficientă pentru a face să dispară isvorul beneficiilor genoveze din secolul al XIV-lea. Este locul să amintim că *în 1455 patru negustori din Caffa apreciau că grânele moldoveneşti erau prea scumpe pentru a merita să fie exportate în Italia* [3].

Contradicţia dintre aprecierea lui Afanasie Nikitin şi cea a negustorilor genovezi ni se pare extrem de instructivă. Ea nu se explică decât prin unghiul diferit din care priveau aceşti negustori producţia de cereale din Moldova. Una şi aceeaşi, în realitate, ea apare cu o înfăţişare cu totul diferită, din perspectivele comerciale opuse în care stau comentatorii ei; poziţia deosebită în care îi aşează propria lor activitate explică şi contrastul dintre aprecierile lor.

Pentru negustorii din Caffa, specializaţi în transitul pe distanţe mari, grânele Moldovei se valorificau numai ca obiect posibil al exploatării brutale asemănătoare cu jaful, care forma însăşi raţiunea de a fi a transitului; distanţa dintre « valoarea » mărfurilor şi preţul cu care ei le cumpărau *trebuia* să fie foarte mare

---

[1] Documente moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare, ed. M. Costăchescu, II, p. 635.

[2] Polnoe sobranie ruskih letopisei, t. VI, p. 341. Despre călătoria lui Nichitin şi valoarea « însemnărilor » pe care le-a lăsat, cf. I. P. « Maghidovici ». Din istoria descoperirilor geografice. Ed. de Stat pentru literatură ştiinţifică, 1953, p. 100—105.

[3] Vigna, I, p. 368; v. « Studii », I, anul 6, p. 221.

pentru ca negoţul lor să rămână rentabil[1]. Astfel, *din punctul lor de vedere*, cerealele dela gurile Dunării deveniseră efectiv « *scumpe* », într'o vreme în care nu mai era cu putinţă exploatarea « schelei » de aici în condiţiile dela mijlocul veacului al XIV-lea, când grânele erau obţinute fie pur şi simplu prin munca gratuită a ţăranilor aserviţi din preajma coloniei, fie « cumpărate » dela un feudal localnic, uşor de înşelat asupra valorii exacte a mărfurilor. Pe la mijlocul veacului al XV-lea, *în comerţul cu grâne interveniseră însă şi orăşenii Moldovei*; legătura lor cu producţia *crescândă* de cereale-marfă din ţară presupunea *o valorificare a acestor cereale calitativ diferită* faţă de modul de fixare a preţurilor cu care se obişnuiseră Genovezii. Iritarea celor patru negustori din Caffa cu privire la scumpetea din Moldova îşi găseste explicaţia, desigur, în aceste împrejurări de semnificaţii generale[2].

Afanasie Nikitin apreciază însă cu obiectivitatea cumpătării[3] *proporţiile exacte* ale mişcării de preţuri din Moldova. Urcarea acestor preţuri nu era decât forma, la urma urmelor superficială, sub care negustorii genovezi « realizau » transformările mai adânci petrecute în economia românească după înlăturarea ruinelor lăsate de Tătari. Progresul general al economiei Moldovei, incontestabil în el însuşi, pornise însă în jurul lui 1300 dela un punct atât de coborît, încât el nu a putut să recupereze până pe timpul lui A. Nikitin întreg timpul pierdut; am văzut că, în adevăr, deşi se află în rapidă creştere, producţia de cereale-marfă era departe de a se fi generalizat pe moşiile feudale din ţară. Tocmai aici stă însemnătatea faptului că încă *de pe această treaptă*, economia Moldovei apare Genovezilor a se fi ridicat la un nivel insuportabil pentru interesele lor. Se confirmă astfel definitiv că aceste interese erau obiectiv legate de stăpânirea prădalnică a Hoardei de Aur şi *de menţinerea ei*, condiţie a rămânerii economiei moldoveneşti la nivelul compatibil cu negoţul genovez.

Rolul îndeplinit de acest negoţ apare acum în altă lumină; nu este vorba *numai* de jefuirea populaţiei dela Nordul Dunării de către comercianţii italieni, ci mai cu seamă de *caracterul* acestui jaf, întemeiat pe la 1300 pe slaba frecvenţă a schimburilor în gospodăriile pustiite de Tătari şi înlăturat apoi de primele simptome de renaştere economică pe litoralul Mării Negre.

Aceasta este principala încheiere care se desprinde din analiza teoretică a lui Marx şi din datele istorice privitoare la comerţul moldo-genovez în veacurile XIV—XV; ea defineşte condiţiile obiective ale politicii genoveze la gurile Dunării, punând în lumină *caracterul necesar al metodelor de forţă întrebuinţate de negustorii italieni* şi al alianţelor ce decurgeau inevitabil de aici.

---

[1] Aceasta decurge, între altele, din însăşi *depărtarea geografică* dintre grupurile între care negustorul slujeşte ca intermediar (cf. K. Marx, Capitalul, Ed. P.M.R., 1951, v. II, p. 204 şi urm.).

[2] Interpretarea noastră rămâne astfel valabilă, indiferent de *pricinile momentane* care au putut spori în 1455 supărarea Genovezilor; se ştie că în scrisoarea lor, ei fac aluzie la o secetă, căreia îi atribue preţul ridicat al « berbânţei de grâu ». Dar am văzut că în *tot cursul celui de al treilea sfert al veacului al XV-lea*, deşi nu a fost tot timpul secetă, Genovezii au încetat de a mai cumpăra sistematic grâne moldoveneşti; când se gândesc odată să cumpere la 14 Sept. 1474, explică ei înşişi că o fac *constrânşi de foamete* şi nicidecum *cu scopuri comerciale*. Este evident, deci, că grânele româneşti, exportate în cantitate crescândă în această vreme, nu mai sunt cumpărate la Caffa pentru simplul motiv *că încetaseră de a mai fi rentabile*.

[3] Nikitin (care nu a călătorit el însuşi în Moldova) se face ecoul reputaţiei generale de care se bucura ţara în mediul vecinilor ei din răsărit, unde *ea nu exportă grâne*; desinteresat ca negustor faţă de aceste grâne, Nikitin compară în mod obiectiv preţul lor în Moldova cu acela din Podolia.

Istoriografia burgheză din ţara noastră, care a stăruit cu atât de multă exagerare asupra activităţii *comerciale* a Genovezilor la gurile Dunării, nu a pomenit decât prin aluzie *metodele lor politice* şi aceasta, în ciuda descoperirii unui bogat material documentar care le ilustrează. Originea unei atât de neaşteptate discreţii se limpezeşte odată cu analiza acestui material: în adevăr, dacă apologeţii activităţii negustorilor italieni puteau falsifica prezentarea unor date economice, al căror control este în genere destul de laborios, formele politice ale acestei activităţi se înfăţişează în schimb în lumina brutală a unui *şir neîntrerupt de agresiuni*, unde este cu neputinţă de născocit intenţia genoveză de a « colabora » la progresul civilizaţiei în ţările româneşti. Nu rămânea istoriografiei burgheze decât să treacă sub tăcere aceste agresiuni sau « în cazul cel mai rău » să le pomenească doar în margine, prezentându-le drept « *excese* » mai mult sau mai puţin inevitabile în vremuri turburi. Dar încheierile de mai sus, privind rolul economic adevărat jucat de negustorii italieni faţă de Moldova, arată că *formele agresive ale politicii lor* nu reprezintă deloc excese întâmplătoare, ci *sunt completarea obligatorie a condiţiilor istorice de formare a veniturilor lor.*

★

Intreaga desvoltare a comerţului moldo-genovez subliniază încheierea că *interesele negustorilor italieni erau obiectiv potrivnice progresului ce trebuia să ruineze activitatea lor la gurile Dunării.* Care putea fi în aceste condiţii *poziţia lor subiectivă* faţă de înaintarea, totuşi irezistibilă, a forţelor economice din Moldova? Ca în orice alt colţ al lumii unde au pătruns curtierii marelui transit, situaţii analoage au făcut din comerţul lor « *un sistem de jaf, nemijlocit legat* » după cum subliniază Marx « *de jefuirea prin violenţă, piraterie pe mare, furt de sclavi, subjugare colonială* » [1].

Ostilitatea fundamentală, de principiu, a Genovezilor faţă de progresul economic al Ţărilor Române, născută din condiţiile obiective de formare a profitului lor, se manifestă împreună cu toate urmările sale politice şi militare, de îndată ce studiem raporturile specifice dintre Genovezi şi orăşenii Moldovei. In adevăr, orăşenii locali apăreau în faţa Genovezilor ca un fel de personificare pipăibilă a întregului proces de desvoltare ascendentă desfăşurat la Nordul Dunării în veacurile XIV—XV; deşi aceşti orăşeni nu erau nici pricina şi nici măcar manifestarea principală a procesului de care e vorba, nu este mai puţin adevărat că prezenţa lor pe teritoriul Moldovei *trebuia să apară* negustorilor italieni drept cauza însăşi a pagubelor suferite de ei.

Am văzut că printre condiţiile desvoltării depline a comerţului Veneţienilor, Genovezilor etc., Marx subliniază necesitatea contactului direct stabilit de negustor cu reprezentanţii « *bogăţiei parazitare* », cu feudalul incapabil să aprecieze valoarea de schimb a produselor obţinute pe moşia lui. Se ştie că valoarea este determinată nu în gospodăria producătorului, ci în cadrul unui complicat proces economic care se desfăşoară pe piaţă, în mâinile negustorului, odată cu « confruntarea reciprocă » dintre mărfuri, ce are loc acolo [2]. Pentru Genovezii instalaţi la Vicina era aşa dar vital să menţină *monopolul* legăturilor

[1] K. Marx, Das Kapital, ed. a III-a, Hamburg, 1911, v. III, 2, p. 316.

[2] « Numai în sfera schimbului lor dobândesc produsele muncii o materialitate de valoare identică din punct de vedere social şi distinctă de materialitatea lor utilă, care e diferenţiată din punct de vedere fizic ». K. Marx, Capitalul, Ed. P.C.R., 1948, v. I, p. 101; cf. ibidem, p. 116, 126—128 etc.

de schimb cu feudalii dela Nordul Dunării, căci numai graţie acestui monopol puteau să fie înşelaţi partenerii lor de negoţ asupra valorii adevărate a mărfurilor schimbate. Negustorii moldoveni dela mijlocul veacului al XV-lea reprezintă aşa dar întruchiparea însăşi a dispariţiei unui monopol, în care se concentrase secretul uriaşelor venituri genoveze din 1281 [1]. Dacă raporturile istorice adânci ce cauzaseră ruina lor rămâneau probabil ascunse Genovezilor, era în schimb cât se poate de vie prezenţa fizică a orăşenilor moldoveni, care ajunseseră, încă din 1448—1452, să ocupe poziţii mai importante decât negustorii din Caffa, în cadrul circulaţiei mărfurilor dintre gurile Dunării şi pieţele meridionale. Este dela sine înţeles că atitudinea Genovezilor faţă de aceşti orăşeni s'a cristalizat deplin în anii următori, când desvoltarea exportului *prin negustori localnici* a progresat, pe măsură cè se desvolta producţia internă de cereale-marfă, şi din pricina ei. Trebuia să fi devenit limpede negustorilor din Caffa (complet înlăturaţi din domeniul acestui export) că metodele propriu vorbind comerciale deveniseră inoperante pentru a desface legăturile ce uneau pe negustorii moldoveni cu deţinătorii de cereale-marfă din propria lor ţară.

Or, tocmai în aceste condiţii apar actele de piraterie brutală din 1456; am văzut că la această dată autorităţile tutelare ale Caffei recomandă membrilor coloniei să atace corăbiile din Marea Neagră (printre care trebuiau să se afle şi corăbii moldoveneşti) ca singură resursă pentru a « recupera » o parte a cerealelor devenite inaccesibile Genovezilor pe alte căi [2].

Ordinele expediate în acest sens corăbierului genovez însărcinat să împlinească o misiune de pirat ne apar cu atât mai puţin întâmplătoare, cu cât este cunoscută frecvenţa pe care o aveau în genere astfel de atacuri în plină mare, organizate de negustorii italieni, încă din vremea în care stăpânirea exclusivă a Mării Negre de către corăbiile italiene nu împiedeca aceste corăbii să se încaere între ele. Este folositor să cităm un caz datând din această vreme, căci el desvălue scopurile unei piraterii pe care autorităţile genoveze au tolerat-o în veacul al XIII-lea şi *au patronat-o în chip oficial* în epoca următoare. Este vorba de un act *transcris prin notar* la 28 Aprilie 1290: doi Genovezi din Caffa se poartă garanţi pentru negustorul G. Ferrari faţă de consulul Genovezilor din Trapezunt, punând 500 lire drept chezăşie că vasul lui Ferrari nu va ataca pe « prietenii comunei » şi nici nu va intra în raporturi comerciale cu negustorii străini de Genova [3]. Este vădit că toţi participanţii la acest bizar contract, începând cu corăbierul însuşi, socotesc perfect posibil atacul unui vas întâlnit între Caffa şi Trapezunt şi nu îl declară vinovat decât în cazul în care vasul ar aparţine Genovezilor sau prietenilor lor, pedepsindu-l în acest caz *cu acelaşi titlu ca şi însăşi vânzarea mărfurilor către un negustor străin*. Legătura de idei pe care o implică acest contract reprezintă fondul politicii comerciale a curtierilor marelui transit; este vorba în primul rând de *menţinerea unui monopol comercial*, iar pentru asigurarea acestuia *este îngăduită folosirea armelor împotriva oricăror concurenţi din afara « comunei »*.

[1] Aceste consideraţii caracterizează îndeajuns poziţia falsă a istoricilor care au socotit *dela sine înţeles* rolul pozitiv al Genovezilor *în desvoltarea oraşelor Moldovei* şi care au apreciat atât de firesc acest rol, încât nu s'au ostenit măcar să numere cât de frecvente au fost schimburile organizate de negustorii din Caffa *cu orăşenii moldoveni*; realitatea este că *nu poate fi citat niciun singur caz* în care schimburile să fi avut loc în aceste condiţii pe teritoriul Moldovei, cu participarea unui negustor localnic.

[2] Vigna, Codice diplomatico tauro-ligure, I, p. 439, p. 595—596 (cf. discuţia acestui act, în capitolul precedent, « Studii », I, anul 6, 1953, p. 222—223).

[3] Actes des notaires génois de Péra et de Caffa, p. 274, doc. CCCI.

Principiile implicit cuprinse în actul din 1290 şi-au găsit o aplicare cât se poate de explicită în cadrul raporturilor stabilite între Veneţieni şi Genovezi chiar la gurile Dunării, cu prilejul luptelor duse pentru stăpânirea « schelelor de grâne » dela Licostomo; am amintit mai sus îndârjirea cu care Genovezii au căutat să menţină aici, în 1359—1385, un monopol al « societăţii de cumpărat cereale » organizată de negustorii săi ca armă împotriva concurenţei veneţiene [1]. Mijloacele folosite aici de Genovezi sunt plastic zugrăvite de unul dintre cele mai însemnate isvoare oficiale ale epocii, tratatul încheiat în 1351 între Ioan VI Cantacuzino, împăratul Bizanţului, şi guvernul Veneţiei [2]. In preambulul tratatului, împăratul acoperă de ocări « *neamul ingrat al Genovezilor* » descriind cu detalii chipul în care « *se străduesc să turbure necontenit mările şi pe navigatori prin expediţiile lor de piraţi* »; ei străbat drumurile în căutare de pradă, ne asigură împăratul, « *ca şi cum ar fi stăpâniţi de patima jafului* ». Alte izvoare ale vremii ne încredinţează că negustorii greci şi veneţieni au fost de fapt isgoniţi dela gurile Dunării [3], de către Genovezi, şi că aceştia din urmă nu au ezitat să folosească mijloacele cele mai brutale pentru a-şi atinge scopul. Vom vedea astfel că faimoasa devastare a oraşului Vicina de pe la 1337 nu este decât urmarea intervenţiei Tătarilor, *la îndemnul Genovezilor*, împotriva rămăşiţelor autorităţii greceşti dela gurile Dunării [4]. Este drept să adăugăm că, în ce priveşte cel puţin pe Veneţieni, nu le-a fost prea greu să găsească o compensaţie aplicând procedee asemănătoare în alte locuri, unde le stăteau la îndemână mijloace militare potrivite. Merită amintit în acest sens cinismul represaliilor aplicate orăşenilor din Ancona cu scopul direct mărturisit de a nimici pe această cale o concurenţă supărătoare [5].

In exact acelaşi cadru de politică economică sprijinită pe arme se desfăşoară acţiunile genoveze întreprinse împotriva negustorilor Moldovei în vremea în care începe să se manifeste activitatea acestora din urmă în Marea Neagră şi să se desvolte concurenţa lor, cu atât mai primejdioasă, cu cât era istoriceşte ascendentă. Constatăm că în a doua treime a veacului al XV-lea, Genova îşi declară ostilitatea de principiu faţă de aceştia, *luaţi ca o totalitate*, şi caută să-i elimine prin violenţă, punând în acţiune împotriva lor mijloacele pe care le oferea sistemul « represaliilor ». Acest sistem care constitue cadrul legal de aplicare a metodelor de forţă genoveze trebue studiat mai de aproape, în utilizarea ce i s'a dat pentru a lovi *în bloc* pe negustorii din oraşele Moldovei.

Incă din 1442 apare un caz rezolvat de Genovezi prin represalii împotriva negustorilor dela Nordul Dunării, la capătul unui conflict remarcabil prin claritatea desfăşurării faptelor. Negustorul genovez J. Craveotto se plânge « comunei »

---

[1] Cf. memoriile veneţiene din 1360 şi 1383, publicate de N. Iorga în Chilia şi Cetatea Albă, p. 49 şi Veneţia în Marea Neagră, I, p. 26—27, doc. XVII; v. discuţia mai sus în capitolul III al acestei lucrări (« Studii », I, anul 6, 1953, p. 219).

[2] Actul este publicat în « Diplomatarium veneto-levantinum », ed. Thomas, II, p. 4—12. Cf. N. Iorga, Etudes byzantines, II, p. 312—313.

[3] Despre faptul că tratatul dela 1351 evoca evenimente recent petrecute la Vicina ne încredinţează cronica lui Nicefor Gregoras (Ed. Bonn, II, p. 877). Cf. discuţia în capitolul VII.

[4] Cf. discuţia, ibidem.

[5] La 11 Iulie 1428, un corăbier anconitan săvârşeşte un act de piraterie împotriva Veneţienilor din Bosfor; folosind acest pretext şi refuzând să primească justificările şi ofertele de despăgubiri ale oraşului Ancona, Veneţia porneşte un război prin care i-a fost lesne să nimicească rămăşiţele puterii comerciale anconitane (cf. materialele strânse de N. Iorga asupra acestui conflict în Notes et extraits, I, p. 484 şi apoi p. 489, 492, 500, 505, 507, 532 şi II, passim).

că a fost păgubit de domnul Moldovei cu 4.500 ducaţi, fără a se osteni de altminteri să precizeze în ce fel a avut loc spolierea (şi cu atât mai puţin să o probeze); la 6 Martie 1444, senatul Genovei hotărăşte « potrivit cu prevederile legilor cetăţii » confiscarea « bunurilor domnului Moldovei sau ale oricărui supus al său, oriunde s'ar găsi, atât pe mare, cât şi pe uscat » până la acoperirea sumei cerută de Craveotto [1].

Hotărîrea, redactată după formularul stereotip al ordinelor de represalii, presupune funcţionarea unui întreg grup de principii şi de practici, în centrul cărora stă *ideea răspunderii solidare* a negustorilor [2] moldoveni pentru faptele fiecăruia dintre ei. Este vorba de un principiu larg folosit de comunele medievale, începând de prin secolele XI-XII; întreg grupul orăşenesc era socotit chezaş pentru stricta păzire a legii de către membrii lui, în cadrul raporturilor pe care ei le întreţineau cu membrii altei comune [3].

Este de observat, de altfel, că în aplicarea ce i se dă în cazul Craveotto, principiul răspunderii solidare capătă o extindere care stă în directă contrazicere cu însăşi raţiunea lui de a fi; se postulează aici existenţa unei solidarităţi *dintre negustorii Moldovei şi domnul ţării*, de vreme ce orăşenii sunt făcuţi răspunzători în bunurile lor pentru o faptă a domniei.

Nu ne vom opri asupra unei astfel de extinderi a cărei discuţie ar cere lămuriri asupra întregii politici domneşti [4]; socotim necesar să stăruim însă a desprinde consecinţele aplicării sistematice a represaliilor, în cadrul raporturilor dintre Genovezi şi grupul (constituit cam fără voie) al orăşenilor Moldovei.

In primul rând, apare că ordinul de « represalii » dă naştere unui şir de confiscări executate « manu militari » peste tot unde mărfurile unui negustor moldovean puteau fi urmărite de forţele navale sau terestre ale Genovei. Agresiunea militară directă se transformă aici, păstrându-şi de altminteri metodele, dar atribuindu-şi justificările de legalitate cuprinse măcar în aparenţă în teoria răspunderii solidare. Trebue subliniat că tocmai aceste justificări reprezintă *singurul element deosebitor între « represalii » şi pirateria curată* şi de aceea ele trebue privite mai de aproape, pentru a ne putea face o idee despre valoarea lor morală efectivă. Vom constata, în adevăr, că ele sunt o aparenţă goală şi că în practică ele slujesc ca o simplă acoperire pentru agresiuni militare de pradă.

Este cât se poate de semnificativ pentru caracterizarea rolului jucat de sistemul « represaliilor », faptul că el se aplică *în chip unilateral :* tratatele care stau la baza raporturilor dintre Genova şi ţările dunărene [5] precizează că negus-

[1] Actele procesului reproduse în Acte şi fragmente, ed. N. Iorga, III, p. 16—21. Data la care au început încurcăturile se poate deduce ţinând seama de cele *18 luni* de « osteneli » ale solului genovez, despre care se vorbeşte la 3 Martie 1444 (op. cit., p. 21).

[2] « Supuşii Domnului Moldovei », la care se referă sentinţa, nu pot fi decât *negustori* din moment ce este vorba de confiscarea unor mărfuri *pe mare* (unde transportul era asigurat numai de ei).

[3] Sistemul era chemat să suplinească insuficienta organizare administrativă a autorităţii de Stat. Pentru pedepsirea unor eventuale infracţiuni comise de un negustor, comuna era aceea care se însărcina să descopere şi să împlinească pe făptaş; cât despre despăgubirea celui care suferise daunele, ea se realiza prin confiscări aplicate întregului grup din care făcea parte făptaşul.

[4] Asupra condiţiilor istorice care au făcut posibilă această extindere, cf. mai jos discuţia asupra tratatului lui Ivanco din 1387 şi a raporturilor moldo-genoveze din 1392—1402 (capitolul VI al acestei lucrări).

[5] Ne referim în primul rând la tratatul dintre Genova şi Ivanco, fiul lui Dobrotici, din 27 Mai 1387 (Documente privind istoria României, Ed. Acad. R.P.R., veacul XIII-XV, B, v. I, *sub tipar)*; asupra chipului în care clauzele acestui tratat au fost extinse asupra Moldovei după 1392, cf. capitolul VI al acestei lucrări.

torii genovezi nu sunt solidari între ei şi că deci singurul mod de despăgubire pentru eventuale daune provocate de un Genovez constă în urmărirea averii făptaşului, fiind interzisă confiscarea de mărfuri în chip de represalii, aplicată unui concetăţean al făptaşului. Prin această dispoziţie se creează din capul locului o uriaşă deosebire între poziţia Genovezilor şi aceea a orăşenilor dela Dunărea de Jos, o inegalitate plină de grave urmări practice asupra tuturor raporturilor ce se vor stabili între ei în veacurile XIV-XV. Pentru a înţelege aceste urmări, este suficient să ne oprim puţin asupra situaţiilor concrete în care se aşează unii şi alţii cu prilejul fiecărui caz de aplicare a sistemului.

Chiar din cazul Craveotto se vede că mecanismul represaliilor se declanşează printr'o hotărîre unilaterală a autorităţii genoveze, pe care Moldovenii nu au vreun mijloc de a o contesta, de vreme ce ei *nu sunt chemaţi să se justifice.* Această împrejurare, prin care poarta este larg deschisă pentru loviri cu totul arbitrare, reprezintă de altfel principalul cusur al sistemului în genere şi una din cauzele pentru care acest sistem a fost violent combătut în toată Europa, în deosebi în secolele XIV-XV când el era condamnat şi de alte condiţii istorice [1]. Clauza tratatelor prin care Genova înlătura aplicarea represaliilor împotriva negustorilor ei arată că acest cusur era socotit de-a-dreptul insuportabil de către curtierii marelui transit; dar aceeaşi clauză fiind aplicabilă numai *Genovezilor* nu şi orăşenilor din ţările dunărene agravează enorm caracterul unilateral al măsurilor arbitrare de confiscare ce se pot naşte din aplicarea sistemului. Se înţelege lesne că *posibilitatea* abuzului cuprinsă în orice hotărîre de represalii tinde a se transforma acum *într'un principiu consecvent urmărit de magistraţii genovezi.*

Pentru a şti în ce măsură paguba de care se plânge Craveotto fusese reală, trebue să cunoaştem în primul rând criteriile pe baza cărora judecaseră magistraţii puşi de Genova să constate realitatea ei. Tocmai aceste criterii sunt desvăluite deplin în lunga desfăşurare a unui conflict judiciar însemnat în multe privinţe pentru raporturile moldo-genoveze din veacul al XV-lea procesul Petruman-Gravaigo.

Evenimentele pornesc dela o origine relativ îndepărtată [2]; la 18 Februarie 1446 se constată că negustorul liovean Nicolae « Zindihac » care avea unele datorii faţă de fraţii Spinola este împlinit la Pera de creditorii săi dar că regele Poloniei aplicând el însuşi « represaliile », pune să fie arestaţi trei Genovezi din Pera printre care A. Lercari în trecere prin Liov în această vreme. Genovezii sunt eliberaţi până la urmă dar lucrurile nu se puteau opri aici. In 1449 [3] A. Lercari obţine din partea autorităţilor genoveze din Pera arestarea negustorului liovean Iohan Simicfal care transporta nişte mărfuri prin acest oraş; mărfurile sunt vândute prin licitaţie publică spre despăgubirea lui Lercari şi a celorlalţi Genovezi opriţi la Liov în procesul Spinola-Zindihac.

Odată cu intrarea în scenă a mărfurilor luate dela Simicfal, ciocnirea dintre « represalii » şi « contrarepresalii » începe însă a atinge şi interesele negustorilor

---

[1] In secolele XIV-XV era pe cale de a dispare condiţia de bază a funcţionării acestei instituţii: solidaritatea economică dintre membrii unei comune orăşeneşti. Sistemul « represaliilor » corespundea numai condiţiilor istorice în care se născuse, când lupta orăşenilor împotriva feudalilor din afara comunei era mult mai puternică decât contradicţiile din sânul oraşelor.

[2] Pentru originea conflictului, cf. nota lui N. Iorga la Acte şi fragmente, III, p. 23.

[3] Incepând din 1449, faptele sunt povestite după materialele procesului Gravaigo, op. cit., p. 27—31.

Moldovei. In adevăr, la Pera se constată că mărfurile de care este vorba (« o cantitate de piper ») aparţineau de fapt « *Moldoveanului Petruman, locuitor al oraşului Suceava* » şi fuseseră numai *transportate* dela Brusa la Pera de către Simicfal, fără a intra desigur prin aceasta în patrimoniul lui. Constatarea avea să o facă îndată şi Petruman însuşi, care şi trage de aici încheierile cuvenite: în schimbul piperului *său* confiscat la Pera, el popreşte câteva baloturi de bumbac şi tafta pe care le avea în depozit la Suceava negustorul genovez P. di Gravaigo.

Ni s'a păstrat rezumatul întâmpinărilor adresate de procuratorul lui Gravaigo [1] atât autorităţilor din Pera, cât şi senatului genovez; se aduc numeroase mărturii stabilind vinovăţia lui Lercari, ai cărui împuterniciţi stăruiseră pentru confiscarea mărfurilor purtate de Simicfal, « *deşi în văzul tuturor acel Iohan* (Simicfal) *arătase că ele erau târguiala lui Petruman Moldoveanul şi nu a supuşilor regelui Poloniei* » [2]. După ce stabilirea faptelor materiale este astfel întărită de către *martori genovezi* [3], Gravaigo se apucă a dovedi că « nu trebuia să se îngădue confiscarea piperului dela Iohan », întru cât principiul însuşi al « represaliilor » cerea ca pagubele suferite cândva de Lercari la Liov să fie răsbunate « *în bunurile şi mărfurile supuşilor regelui Poloniei şi nu în ale unor Moldoveni ca acel Petruman, căruia s'a constatat că îi aparţine piperul* » [4].

Dar magistraţii din Pera nu par a fi fost uşor impresionabili; ei refuză să răspundă plângerii prin care Gravaigo îl chemase pe Lercari să descurce aceste complicaţii, « *declarând că nu pot interveni în această pricină, fiind împiedecaţi prin regula « de prohibita intromissione iusticie* » [5]. In aceşti termeni este relatată comportarea autorităţilor din Pera de către Gravaigo în memoriul pe care de astă dată procuratorul său îl adresează cu îndreptăţită indignare magistraţilor din Genova; este demnă de subliniat stăruinţa cu care, la 5 Mai 1452, acest negustor genovez continuă a învinovăţi nu numai pe Lercari, dar şi pe fostul conducător al coloniei Pera din 1449 [6], care încuviinţase confiscarea (amplu dovedită ca ilegală) a nenorocitului piper.

Sentinţa dată câteva zile mai târziu oglindeşte întreg cinismul magistraţilor genovezi: la 17 Mai 1452 se ordonă autorităţilor coloniei Pera ca, pentru despăgubirea lui Gravaigo, să procedeze la confiscarea mărfurilor depuse în oraş... *de către toţi negustorii moldoveni* [7].

Mecanismul « represaliilor » este aici pus în aplicare cu cel mai desăvârşit dispreţ pentru principiile care ar fi putut eventual îndreptăţi folosirea sistemului. La data pronunţării acestei sentinţe, autorităţile genoveze credeau că se pot dispensa de acoperirea morală aparentă pe care o dădea teoria răspunderii solidare a membrilor unei comune orăşeneşti şi procedează făţiş la organizarea

---

[1] Acest rezumat, alcătuit de magistraţii din Genova, este cuprins în materialele ultimei faze a procesului, în 1452 (op. cit., p. 28—29).

[2] Op. cit., p. 28.

[3] Se citează (loc. cit.) mărturia a trei Genovezi, care au fost *de faţă* în diversele momente ale conflictului.

[4] Op. cit., p. 29.

[5] Acest răspuns este dat de « domnul podesta al cetăţii Pera » după audierea în contradictoriu a împuterniciţilor lui Gravaigo şi Lercari (loc. cit.).

[6] La 5 Mai 1452 sunt audiaţi de către senatul Genovei *ca împricinaţi* procuratorul lui Gravaigo « *pe de o parte şi distinşii Lercari şi Benedictus de Vivaldi de cealaltă parte* » (loc. cit.). Dar ultimul numit apăruse încă din primele demersuri întreprinse de Gravaigo cu titulatura şi calităţile sale din 1449 (cf. op. cit., p. 28).

[7] Op. cit., p. 30.

unor confiscări de bunuri moldovene, prin nimic deosebite de pirateria curată Este limpede, în adevăr, că teoria răspunderii tuturor negustorilor unei ţări pentru pagubele provocate de unul dintre ei, putea să acopere măcar în aparenţă arbitrariul unor confiscări *numai* atât timp cât ele se operau în condiţiile în care a început în 1446—1449 conflictul relatat mai sus; am văzut că la origine negustorii din Liov şi Pera schimbă focurile represaliilor pentru a « face dreptate » unor membri ai comunelor respective [1].

Practica, însă, trebuia să smulgă curând vălul acestei aparenţe: se vede lesne că din capul locului fiecare dintre grupurile negustoreşti înţelegea « dreptatea » în felul său şi că « represaliile » interveneau tocmai pentru a evita judecarea diferendului în faţa unei autorităţi capabile să stabilească vinovăţia materială a făptaşului în chip nepărtinitor. Numai refuzul de a recurge la un asemenea for declanşase mecanismul, a cărui însuşire principală constă *în intervenţia mijloacelor de forţă* pentru tranşarea unor diferende obscure şi unde, la urma urmelor, împricinaţii devin indiferenţi faţă de orice nu ajută la satisfacerea cererilor lor. *Tocmai de aceea* autorităţile din Pera *au ascultat cu indiferenţă explicaţiile lui Simicfal* care dovedise în « văzul tuturor » că faimosul piper era complet străin de conflictul ce trebuia rezolvat.

Indiferenţa de care este vorba aici oglindeşte de minune adevăratele criterii pe baza cărora judecau *în genere* magistraţii genovezi. Apare că actul de forţă la care se reduce aci « legalitatea » comercială este rezultatul unei deliberări care poartă nu asupra unor probleme de drept (tocmai stabilirea vinovăţiilor reale este indiferentă magistraţilor) ci care urmăreşte a stabili raportul material dintre puterile militare în conflict. După ce ani de zile negustorii din Pera şi Liov îşi încercaseră forţele într'o zadarnică urmărire reciprocă, devenise limpede tuturora că schimbul de represalii dintre regele Poloniei şi Genova putea să continue la infinit *din pricina puterii egale a armelor de care dispuneau*. Cu alte cuvinte, Lercari ar fi rămas în ceea ce el pretinde că este paguba lui, dacă ar fi admis cu naivul bun simţ al lui Gravaigo, că el trebuia să se despăgubească din averile Liovenilor şi că deci o confiscare de *mărfuri moldoveneşti* întrece chiar marginile normale ale arbitrariului. Aceste margini *trebuiau* însă depăşite, pentru simplul motiv că numai negustorii Moldovei, lipsiţi de o apărare eficace [2] puteau să fie supuşi acţiunii de confiscare fără împotrivirea arătată de Lioveni.

Astfel, prin sentinţa din 17 Mai 1452, autorităţile supreme din Genova făcuseră o simplă operă de selecţie, stabilind punctul *de cea mai slabă rezistenţă militară* de pe întreaga suprafaţă pe care se desfăşuraseră timp de peste şase ani schimburile de represalii. Se obţinuse astfel un dublu rezultat. Pentru nevoile imediate ale rezolvării plângerii unui membru al comunei, magistraţii genovezi indicau singura cale practică de urmat pentru a realiza efectiv o confiscare; se făcea cu acest prilej un fel de declaraţie de principiu (implicită în respingerea întâmplărilor lui Gravaigo) arătându-se că despăgubirea trebue căutată în averile orăşenilor celor mai slab apăraţi de forţe militare şi nu în a celor care puteau fi învinuiţi de provocarea pagubei. Dar aceasta însemna, practic vorbind, că « ofensa » adusă lui Lercari în 1446 de către Regele Poloniei (cu prilejul arestării sale temporare la Liov) era plătită în 1452 de către negustorii Moldovei cu *o*

---

[1] Subliniem că în prima fază, forma aplicării represaliilor presupune numai solidaritatea dintre *târgoveţii aceluiaşi oraş*.

[2] Nu este vorba atât de inferioritatea forţelor militare ale Moldovei, cât mai ales de împrejurarea că orăşenii săi *nu au beneficiat de protecţia politică a domniei până în vremea lui Ştefan cel Mare* (cf. pe larg capitolul VI).

sumă care depăşea valoarea totală a mărfurilor cumpărate sau vândute de Genovezi la Nordul Dunării pe timp de o lună[1].

Era de fapt o declaraţie de război adresată *în bloc* orăşenilor moldoveni. Nu numai că prin repetarea sistematică a represaliilor împotriva Moldovei, Genovezii *puteau* astfel obţine ruinarea negustorilor săi, dar avem dovada că ei urmăreau în mod conştient acest scop, când mobilizau periodic forţele lor militare prin sentinţe ca acelea date în cazurile Craveotto şi Gravaigo. Are o nepreţuită valoare în acest sens mărturisirea directă a unuia dintre conducătorii administraţiei genoveze, aflat în situaţia de a lămuri pentru uzul concetăţenilor lui rolul îndeplinit de « represalii »: este vorba de memoriul redactat de Gh. de Reza la 18 Ianuarie 1468 [2], pentru a răspunde recomandărilor ce se făceau tot mai stăruitor auzite în unele cercuri din Italia cu privire la o schimbare de metode (în deosebi prin renunţarea la represalii) pentru menajarea intereselor moldoveneşti apărate de Ştefan cel Mare. Constatăm în primul rând că negustorii din Caffa au respins sistematic astfel de recomandări [3]; este însă de subliniat în mod special faptul că Gh. de Reza motivează în numele lor această atitudine, arătând că altminteri « *vom sfârşi în cele din urmă ca Grecii şi Anconitanii* ». Se defineşte în acest memoriu însăşi baza politicii de forţă prin care « *strămoşii nu sufereau să li se aducă Genovezilor noştri vreo violenţă şi tocmai pentru aceasta noi eram respectaţi în toate locurile* [4]».

La data la care fostul consul al Caffei ţinea această lecţie de istorie politică în vădită legătură cu transformarea radicală a raporturilor moldo-genoveze[5]), acţiunea energică a lui Ştefan cel Mare înlăturase condiţiile unui « respect» bazat, până la mijlocul veacului al XV-lea, pe *monopolul violenţei*, în cadrul « represaliilor » unilaterale folosite de Genovezi împotriva Moldovei. Am văzut că, la baza raporturilor dintre negustorii italieni şi orăşenii din ţările dunărene, stătea principiul că numai aceştia din urmă, nu şi Genovezii pot fi socotiţi solidar răspunzători pentru faptele oricăruia dintre ei. Acest « principiu », în aparenţă inofensiv, îngăduise intrarea în acţiune a armelor genoveze împotriva negustorilor moldoveni, de fiecare dată ce Genova socotea oportun să ordone confiscări de bunuri, prin sentinţe arbitrare, pe care cei loviţi nu erau admişi să le discute. De îndată ce politica lui Ştefan cel Mare a arătat că agresiunile militare iniţiate de Genova nu vor mai rămâne fără un răspuns, a apărut în mediul negustorilor din Caffa spaima pe care o oglindesc concluziile trase de însuşi consulul lor.

Concluziile lui Gh. de Reza subliniază că Genovezii folosesc în mod deliberat *(pentru a nu împărtăşi soarta Grecilor şi Anconitanilor)* un mecanism menit să transpună concurenţa comercială pe tărâmul conflictului militar. Ei erau, aşa dar, perfect conştienţi că *activitatea lor era producătoare de venituri numai atât timp cât putea fi susţinută de agresiunea nemijlocită*, de pirateria cu sau fără « fraze », şi căutau să rezolve pe această cale problema pe care o ridicaseră forţele economice în ascensiune apărute la Nordul Dunării. Politica de agresiune

---

[1] Cf. calculul cifrei de afaceri genoveze în 1448, în capitolul II al acestei lucrări («Studii», I, anul 6, 1953, p. 202—204 şi p. 211).

[2] Acte şi fragmente, ed. N. Iorga, III, p. 42 şi urm.

[3] Tocmai de aici necesitatea repetării pe un ton iritat a recomandărilor adresate coloniei Caffa de către « protectorii băncii Sf. Gheorghe » la 6 Iunie 1472 (Vigna, Codice diplomatico, II, p. 867) după alte încercări la fel de infructuoase ca şi aceasta din urmă.

[4] Acte şi fragmente, ed. N. Iorga, III, p. 44—45.

[5] Memoriul este legat de începuturile războiului moldo-genovez condus de Ştefan cel Mare (cf. capitolul VI al acestei lucrări).

folosită de Genova faţă de orăşenii Moldovei nu oglindeşte aşa dar « excesele unor vremi în genere brutale », ci reprezintă soluţia de *principiu* la care au ajuns negustorii italieni deliberând asupra manifestărilor progresului economic al Ţărilor Române; ea reprezintă *străduinţa lor de a frâna desvoltarea orăşenilor locali* purtătorii unui progres ruinător pentru veniturile comerţului de transit.

V

Caracterizarea poziţiei Genovezilor faţă de progresul economic dela Nordul Dunării, astfel cum ea reiese din analiza raporturilor dintre negustorii italieni şi orăşenimea locală, se confirmă în chip concludent prin studiul unei îndeletniciri care a constituit un isvor de seamă al veniturilor lor şi care pune într'o lumină deosebit de brutală « necesitatea » politicii de forţă îndreptată de ei împotriva popoarelor pe care le exploatau. Este vorba de *traficul cu sclavi*, una dintre cele mai tipice forme ale activităţii Genovezilor în Marea Neagră în secolele XIII-XV [1].

Enunţul însuşi al acestei îndeletniciri subliniază caracterul istoriceşte reacţionar al activităţii desfăşurată în asemenea condiţii de curtierii marelui transit. Este uşor de văzut că se stimula pe această cale reproducerea unui tip de raporturi sociale aparţinând unei orânduiri de mult depăşită. Pe întreg litoralul Mării Negre, în vremea în care el era vizitat de către Genovezi, raporturile propriu vorbind sclavagiste fuseseră înlăturate de veacuri, iar rămăşiţele, de altfel mult transformate, ale acestei orânduiri, reprezentau pe tot acest teritoriu o stare de excepţie [2]. Un caz particular trebue totuşi semnalat în această privinţă, acela al stăpânirilor Hoardei de Aur, unde sclavii continuau să fie destul de numeroşi; vom vedea îndată importanţa acestei particularităţi pentru problema noastră, dar este necesar să amintim de pe acum că interesul arătat de Tătari pentru sclavi nu se datora folosirii lor ca o mână de lucru în producţie, ci, după cum a arătat A. Iakubovski şi Acad. B. D. Grekov, reprezintă urmarea veniturilor de care beneficiau căpeteniile tătăreşti prin *cumpărarea acestor sclavi de către Genovezi* [3].

Condiţiile în care se desfăşura acest negoţ ca şi înseşi proporţiile traficului de robi iniţiat de curtierii marelui transit ne sunt zugrăvite de către un isvor de o însemnătate multilaterală pentru studiul raporturilor moldo-genoveze; este vorba de memoriul alcătuit la 12 Decembrie 1438, la Constantinopole, de călugărul Bartolomeu de Genova [4]. Ni se precizează anume, aici, că în fiecare an trec prin Bosfor, « treizeci şi mai bine de corăbii pline cu sclavi pe care îi vând Tătarii, ca pe nişte vite, la Moncastru, Tana şi Caffa ». Călugărul adaugă că numai în acest din urmă oraş se vânduseră « *mii de tineri* » în ultimul an şi că toţi aceşti sclavi erau în mare parte destinaţi Egiptului, formând obiectul unei preocupări stăruitoare din partea sultanului Babiloniei şi a negustorilor lui; memoriul lui Bartolomeu subliniază apoi că Saracenii veniţi dela Cairo şi

---

[1] Cf. Stoklitkaia-Tereşkovici, Vizantiiskii Vremennik, 1951, v. IV (recenzia lucrării istoricului polonez Malovist despre Caffa).

[2] Robia medievală, astfel cum ea a fost de pildă cunoscută în Ţările Române, diferă de sclavagismul antic; se ştie că robii tătari şi ţigani de pe marile moşii feudale din Moldova şi Ţara Românească erau în genere posesorii unei gospodării şi ai uneltelor lor de muncă (holopi). In orice caz, robia *nu reprezenta un factor caracteristic al producţiei sociale*.

[3] B. D. Grekov şi A. Iakubovski, Hoarda de Aur, p. 115 şi urm.

[4] Fragmentul privind istoria ţărilor noastre a fost publicat în « Revista Istorică », 1933, XIX, p. 159.

Alexandria se înfăţişează în coloniile genoveze de pe litoral şi acolo *« cumpără sclavi creştini dela creştini »*, transportându-i pe corăbii italieneşti, după achiziţie.

Se găsesc, după cum vedem, printre ştirile transmise de călugăr, o serie de date, inegal de limpede şi de complet expuse, privind atât amploarea negoţului cu sclavi, cât şi modul în care era organizat uriaşul trafic ce se năştea de aici. Este necesar să controlăm pe rând toate aceste informaţii şi să le întregim acolo unde este locul, începând cu cea mai însemnată, pentru noi, dintre toate afirmaţiile memoriului: trebue să lămurim, în adevăr, de unde puteau proveni sclavii creştini vânduţi Egiptenilor de către Genovezi la Moncastru. Dispunem, în legătură cu provenienţa acestora din urmă, de desluşirile călătorului G. de Lannoy, o mărturie cu atât mai preţioasă, cu cât autorul ei cunoştea bine Moldova, pe care a vizitat-o în 1421; ajungând mai târziu în Egipt, el descrie curtea sultanului Babiloniei şi ne lămureşte că în domesticitatea acestuia se aflau, între alţii, *şi sclavii moldoveni* [1].

Explicaţiile lui G. de Lannoy au fost ignorate de cercetătorii raporturilor moldo-genoveze, ca şi în genere proporţiile traficului de sclavi, cu toate că ele au reprezentat o parte foarte însemnată (şi în unele momente, chiar *cea mai mare parte*) a acestor raporturi. Este necesar să precizăm că, de altminteri, vânzarea robilor proveniţi de pe teritoriul Ţărilor Române nu pornea numai dela Moncastru şi nici măcar nu pornea în *primul rând* de aici [2]. Astfel de robi se vindeau de-a-dreptul la Caffa încă dela sfârşitul veacului al XIII-lea [3] şi amploarea traficului *iniţiat de aici* explică faptul că românii apar sub diverse nume (Valahi, Blaci etc.) *pe mai toate pieţele de sclavi cu care Genovezii se aflau în legătură.* Ii întâlnim astfel până departe în afara graniţelor Egiptului, răspândiţi pe un imens teritoriu, care se întinde chiar până în peninsula Iberică, unde ei fac obiectul unei diplome speciale a regelui Aragonului [4] la 8 Iulie 1401.

In colţul opus al Mediteranei se pomenesc de asemenea sclavii « valahi »; în 1436, Ioan de Raguza asistă la vânzarea pe preţuri de nimic a unor astfel de sclavi la Constantinopol şi Adrianopol [5] şi cumpărarea lor pe aceste meleaguri pe către Genovezi este confirmată câţiva ani mai târziu de către cronicarul Wavrin [6]. Amploarea acestui negoţ se oglindeşte şi pe pieţele Mediteranei centrale, în insula Creta de pildă, în al cărui uriaş târg de robi apar încă din veacul al XIV-lea sclavii *« de genere Blacorum »* sau alţii, despre care se declară că au venit « dela Dunăre »[7]. Harta târgurilor în care ei sunt vânduţi, pe tot litoralul mediteranean, se completează printr'o ştire care constitue totodată cea

---

[1] B. P. Hasdeu a publicat în « Arhiva Istorică », I, 1, p. 129, fragmentul referitor la călătoria lui G. de Lannoy *în Moldova*, dar pasajul privind curtea egipteană a fost semnalat de abia în 1944 (Pascu, Contribuţiuni documentare la istoria Românilor în secolele XIII-XIV, p. 15).

[2] Numai astfel se explică faptul că, înafară de Bartolomeu de Genova, martorii vremii nu pomenesc târgul de robi organizat chiar între zidurile Moncastrului şi care (cu excepţia momentului când scrie Bartolomeu) va fi avut o însemnătate incomparabil mai mică decât cel din Caffa sau din Tana.

[3] Cf. ştirea din 1289 semnalată (ca un caz izolat) de N. Iorga în « Analele Academiei Române », Memoriile Secţiunii Istorice, seria a III-a, v. VIII, p. 98.

[4] Textul diplomei şi discuţia numelui de « Bloschs », în Ch. Verlinden, Esclaves du sud-est de l'Europe, Bucureşti, 1942, p. 11, p. 20 passim.

[5] Notes et extraits, ed. N. Iorga, IV, p. 28.

[6] Wavrin, ed. N. Iorga, p. 41.

[7] Documentele publicate de Sakâzof în « Makedonski pregled », 1932, VII, 2—3, p. 26, doc. XIII; p. 54, doc. CLXXXVIII, precum şi p. 33, doc. LX; p. 27, doc. XXIV, etc.

mai veche menţiune cunoscută în genere despre legăturile dintre Genovezi şi locuitorii teritoriului Moldovei; este vorba de o scrisoare prin care Papa protestează la 1246 împotriva faptului că negustorii italieni vând astfel de robi Saracenilor din părţile Ierusalimului [1]. Merită subliniat, în fine, că *până în zilele căderii Caffei*, activitatea Genovezilor la Nordul Dunării a continuat sub forma traficului de sclavi [2], deşi la acea dată ea dispăruse aproape cu desăvârşire în alte sectoare ale comerţului de transit.

Rezultă din toate aceste informaţii un contrast puternic între traficul de sclavi şi celelalte forme ale activităţii negustorilor italieni, un contrast ce se manifestă, după cum vom vedea îndată, la gurile Dunării exact ca şi pe restul litoralului pontic; este evidentă nu numai înflorirea comerţului cu robi, dar şi faptul că el nu a fost supus acţiunii aceloraşi legi care au provocat decăderea activităţii propriu vorbind economice a curtierilor marelui transit. In legătură directă cu această constatare se află o gravă problemă, trecută sub tăcere de toate lucrările istoriografiei burgheze, şi pe care va trebui să o cercetăm cu toată atenţia: este necesar anume să analizăm mijloacele prin care Genovezii şi-au putut procura toţi aceşti robi, cu alte cuvinte, va trebui să lămurim cum au ajuns *în sclavie* « Valahii » care în ţara lor nu se puteau afla în cel mai rău caz decât în starea de « liude » sau « vecini » [3]. Nu poate fi neglijată însemnătatea faptului că, dacă existau în adevăr *robi* în Moldova şi Ţara Românească, ei nu puteau fi decât Ţigani sau Tătari, starea de robie fiind socotită imposibilă pentru un Român înlăuntrul hotarelor ţării lui. Este limpede în această privinţă actul moldovenesc, prin care un rob tătar este trecut în situaţia de « vecin » şi unde emanciparea sa parţială este formulată prin următoarele cuvinte: « *de robie să fie în vecii vecilor iertat... să trăiască slobod... cum trăesc toţi Volohii... să nu dea şi să nu plătească niciodată după legea robilor şi a Tătarilor... vreunui boier al său la care ar trăi... ci să plătească după legea voloscă* » [4]. Este vădit, aşa dar, că între situaţia robului şi aceea în care se găsesc « toţi Volohii » (chiar şi cei ce sunt supuşi « vreunui boier la care ar trăi ») există o depărtare atât de mare, încât, prin contrast, noua condiţie juridică a Tătarului este socotită a-i îngădui « *să trăiască slobod* ». Se ştie, că, în adevăr, deosebirea dintre robi şi « liude » sau « vecini » era destul de mare; aceştia din urmă erau totdeauna posesori ai unei delniţe de pământ şi a numeroase alte drepturi de care sunt lipsiţi când ajungeau, ca robi, în mâinile negustorilor italieni. Este evident că sclavii purtaţi pe mările Sudului de către Genovezi erau, în cazul Moldovenilor, oameni ce decăzuseră foarte mult din situaţia pe care ei au avut-o în patria lor.

Observaţiile de mai sus indică din capul locului că orice vânzare de sclavi încheiată *în aceste condiţii* presupune o înrobire petrecută concomitent cu desţărarea Moldoveanului sub forma unui act de *violenţă militară îndreptată împotriva persoanei lui şi venind din afara ţării lui*. Este o încheiere pe care o confirmă de altminteri însuşi memoriul lui Bartolomeu de Genova, unde se arată, după cum s'a văzut, că negustorii italieni *îşi procură sclavii creştini dela Tătari*.

[1] Pascu, Contribuţiuni documentare, p. 15.

[2] La 20 Martie 1475 (mai puţin de trei luni înaintea căderii Caffei) se aminteşte despre un Genovez care voise a trece cu 14 sclavi prin pasul Bistriţei spre Italia (Acte şi fragmente, III, p. 53). In 1474 este vorba de nişte sclave « *de credinţă grecească* » vândute la Liov de către Genovezi (N. Iorga, Relaţiile cu Lembergul, p. 23).

[3] Se ştie că termenul de « vecin » apare în diplomatica Moldovei (sub forma « *sused* ») de abia în secolul al XVI-lea şi că oamenii aflaţi în servagiu sunt denumiţi până atunci « liude ».

[4] Documentele lui Ştefan cel Mare, ed. I. Bogdan, I, p. 141—142.

Este necesar să stăruim asupra acestor împrejurări de o însemnătate covârşitoare pentru caracterizarea rolului jucat de Genovezi la gurile Dunării şi să căutăm a completa ştirile transmise de călugărul Bartolomeu, făcând apel la informaţia generală asupra negoţului dintre Caffa şi Egipt. In acest domeniu, materialul documentar înlesneşte formularea unor concluzii stabilite în chip mai sigur şi pe care le putem folosi drept criteriu de orientare valabil, de asemenea, pe tărâmul negoţului cu robi moldoveni; am văzut, în adevăr, că acesta din urmă alcătuia o parte a celui dintâi şi anume, o parte de *aceeaşi atură* ca şi întregul, de vreme ce robii moldoveni erau vânduţi Egiptenilor de către Genovezi, atât la Caffa cât şi la Moncastru.

Credem că trebue să stăruim a obţine în primul rând o imagine cât mai limpede a limitelor cantitative înlăuntrul cărora a variat traficul de sclavi. Lămurirea acestei teme, chiar dacă cere o discuţie mai îndelungată, este indispensabilă aici, pentru motivul, între altele, că amploarea comerţului de robi şi chipul în care ea a evoluat în timp, exprimă *în mod obiectiv* o situaţie *de ansamblu* şi cunoaşterea ei reprezintă un însemnat mijloc de control al informaţiilor izolate, transmise de oamenii vremii. Este evidentă, pe de altă parte necesitatea în sine de a preciza ordinea de mărime prin care se defineşte traficul de sclavi în raport cu alte forme ale activităţii Genovezilor în Marea Neagră, mai cu seamă că proporţiile reale ale acestui trafic apar dela prima vedere cu totul neaşteptate faţă de chipul în care istoriografia burgheză a prezentat lucrurile în cercetările sale.

Zadarnic vom căuta în asemenea cercetări o încercare cât de timidă de a lămuri în chip satisfăcător cele două aspecte, strâns legate între ele ale problemei pe care am enunţat-o: *care ra amploarea şi natura exactă a veniturilor isvorâte din comerţul cu robi?* Istoricii burghezi, ocolind sistematic o astfel de problemă, au încercat să dea a înţelege că avem de a face cu un sector secundar al activităţii negustorilor italieni, ce nu merită prea multă atenţie [1]. Trebue să subliniem dela bun început că împotriva unei astfel de aprecieri se ridică *poziţia adoptată chiar de guvernul genovez* în nenumăratele prilejuri în care el a avut de luat măsuri practice privind gospodăria generală a intereselor sale coloniale.

Este deplin concludent, în acest sens, că unii dintre consulii coloniilor genoveze primeau în chip de salariu pentru funcţia pe care o îndeplineau, *o cotă-parte din veniturile realizate în c lonia lor pe baza negoţului cu sclavi* [2]. Merită reţinut că, astfel, autorităţile administrative centrale din Genova apreciau necesar de a stimula zelul *unui funcţionar politic*, îndemnându-l să promoveze o formă de comerţ ce va fi cerut de sigur din partea lui o ocrotire specială; se întrevăd aici condiţiile obţinerii sclavilor de pe litoral, în complexitatea cărora jucau un rol de seamă *raporturile politice* dintre traficanţii de sclavi şi stăpânitorii litoralului. Se vede însă mai ales solidaritatea deplină dintre guvernul genovez şi activitatea acestor traficanţi, pe ale căror venituri se sprijină întreţinerea unor numeroase sarcini publice. In adevăr, suplimentul de salar al consulului pomenit aici face parte dintr'un *sistem de guvernământ*, pus în practică sub foarte variate forme. Cea mai semnificativă, poate, dintre aceste forme, constă în întemeierea unui « Oficiu »

[1] Este caracteristic că în lucrarea lui N. Iorga, Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii Albe, care a rămas cercetarea fundamentală a istoriografiei burgheze în problema legăturilor Moldovei cu negustorii italieni, nu se pomeneşte *un singur cuvânt* despre existenţa traficului de sclavi.

[2] Statutul coloniilor genoveze din Marea Neagră, alcătuit în 1449, fixează consulului din Copa o retribuţie suplimentară de şase aspri pe fiecare cap de rob vândut în această colonie (Vigna, Codice diplomatico tauro-ligure, III, p. 673).

special, menit a supraveghea transporturile de sclavi care se înfăptuiau de către Egipteni, pe corăbii genoveze, după cumpărarea sclavilor din coloniile italieneşti de pe litoralul pontic; acestui organ administrativ special, denumit « Officium capitum sancti Antonii », i se recunoscuse de asemenea dreptul de a aşeza un impozit pe fiecare « cap » de rob transportat prin Bosfor în aceste condiţii (identice, după cum vedem, cu cele descrise de către Bartolomeu de Genova).

Veniturile astfel obţinute de Oficiu ne interesează într'un mod cu totul deosebit aici, întru cât ele sunt, după cum ştim, în legătură şi cu activitatea Genovezilor stabiliţi la Moncastru; or, aceste venituri reprezintă, pe de altă parte, o *excelentă bază de calcul* care ne va permite să evaluăm nu numai amploarea traficului cu sclavi, ca atare, dar totodată să definim treptele şi mai ales *măsura* unei decăderi ce se deosebeşte prin anumite trăsături specifice de evoluţia altor sectoare ale comerţului genovez.

In adevăr, dispunem de indicaţii suficient de limpezi cu privire la modul în care « Oficiul » taxează transporturile egiptene [1] şi ele ne lămuresc că impozitul era fixat la circa 40 « sommi » [2] pentru 100 sclavi [3]. In acelaşi timp, o serie de documente oficiale, irecuzabile prin însuşi faptul că ele emană dela autorităţile ce guvernau pe negustorii italieni, precizează la răstimpuri valoarea unei contribuţii anuale prin care « Oficiul sf. Anton » participa la întreţinerea operelor de utilitate publică ale oraşului Caffa. Era vorba de un subsidiu ce reprezintă, bine înţeles, numai *o parte* a veniturilor globale ale « Oficiului », după cum se vede din însuşi faptul că era fixat în chip rigid [4] şi că numai din când în când subsidiul plătit Caffei era *adaptat*, după deliberări laborioase, la modificările survenite în veniturile « Oficiului » [5]. Trebue să adăugăm că aceste venituri oglindesc cu atât mai puţin amploarea totală a traficului de sclavi în Marea Neagră, cu cât ele se năşteau numai din taxarea transporturilor în care se investiseră capitaluri *de către Egipteni*. Avem însă dovezi sigure că în veacul al XV-lea încă, transporturile realizate de negustorii italieni *pe seama lor* erau departe de a fi neglijabile [6]. Ţinând seama de toate aceste date, credem că suntem îndreptăţiţi a calcula un *minimum* al comerţului genovez în sectorul ce se întemeia pe colectarea sclavilor de pe litoralul pontic, exprimându-l în cifre care constitue prin ele însile încheieri de interes general pentru istoria comerţului în Marea Neagră.

La 26 Mai 1351, guvernul genovez declară într'un act oficial[7] că oraşul Caffa

---

[1] Cf., în afara isvoarelor principale citate mai jos, lămuririle cuprinse de asemenea în « Statutul » de organizare al Caffei, din 1449, paragrafele 67—71 şi 281—283 (Vigna, Codice diplomatico tauro-ligure, III, p. 595 şi p. 619). Deosebit de preţioase de asemenea sunt informaţiile adunate în colecţia lui N. Iorga, Notes et extraits pour servir à l'histoire des Croisades, I, p. 356—357 şi *passim*, din păcate însă, editate în chip fragmentar.

[2] *Lo sommo* era baza sistemului monetar al coloniilor genoveze din Marea Neagră (o câtime de argint curat în greutate de cca 208 g sau o « monetă de cont » valorând 202 aspri).

[3] Cf. socotelile Caffei la 29 Mai 1410, când corăbierul Chiriac este taxat de « Oficiu » cu ceva mai mult de 34 sommi pentru transportul a 84 de sclavi (Notes et extraits, I, p. 24).

[4] E vizibil că această sumă *fixă* nu putea fi calculată în raport direct cu amploarea transporturilor de robi, o câtime variabilă dela an la an.

[5] Mecanismul acestei adaptări se oglindeşte foarte limpede în actul din 1 Februarie 1424 (op. cit., p. 357) pe care-l discutăm mai jos.

[6] La 20 August 1427, erau aşteptate la Veneţia corăbiile ce trebuiau să aducă (şi este vorba aici de un singur transport) nu mai puţin de 400 de sclavi (op. cit., p. 462).

[7] Publicat în « Atti della società ligure », XXVIII, p. 550 şi urm., acest document vorbeşte despre veniturile diferitelor colonii genoveze, pomenind, la Caffa venitul care ne interesează (p. 558).

primeşte « două mii cinci sute de sommi pe an », de pe urma taxării transporturilor egiptene; or, această cifră implică ea singură taxarea unui număr de cel puţin 6176 capete »[1]. Potrivit cu observaţiile de mai sus, în legătură cu natura subsidiului plătit Caffei de către « Oficiul sf. Anton », reiese că amploarea traficului cu sclavi în Marea Neagră la sfârşitul epocii de înflorire a comerţului de transit, depăşea cu mult vânzarea a zece mii de sclavi pe an, numai în sectorul colaborării italo-egiptene, şi că volumul global al acestui negoţ, însumând şi transporturile « curat » italieneşti[2], era probabil de ordinea a *câtorva zeci de mii de sclavi recoltaţi în fiecare an din mediul populaţiilor de pe litoral.*

In jurul anului 1400, după ştirile transmise de un nou act oficial, provenit tot din cancelaria guvernului genovez [3], subsidiul plătit Caffei de către « Oficiul sf. Anton » era fixat la 1500 « sommi » pe an; trebue să admitem că, *în genere*, traficul de sclavi în Marea Neagră scăzuse *la nivelul de 60 %, faţă de proporţiile pe care le-a avut la mijlocul veacului precedent.* Era începutul unui declin care, îmbrăţişând forme variate, va continua să se accentueze în primul sfert al veacului al XV-lea: la 1 Februarie 1424, în adevăr, guvernul oraşului italian înregistrează scăderea mai departe a veniturilor « Oficiului » [4], în timp ce negustorii din Caffa îşi manifestă în mijlocul unui tumult sângeros nemulţumirea faţă de împrejurările prin care se reduceau beneficiile lor pe tărâmul acestui trafic. Astfel în 1426 ei opresc pe Egipteni de a mai participa la negoţul de sclavi şi descarcă într'o bună zi de pe corăbiile genoveze (care aşteptau în port, după obicei), pe toţi robii cumpăraţi la Caffa de către negustorii sultanului Babiloniei [5]: războiul pornit din această pricină între sultan şi Genova dura încă în 1431, când aflăm că paguba provocată Egiptenilor de răsmiriţa genoveză cu ocazia descărcării corăbiilor, nu fusese mai mică de 16.000 ducaţi [6].

Episodul din 1428 oglindeşte nervozitatea crescândă a negustorilor din Caffa, care se resemnau destul de greu la colaborarea egipteană, oneroasă pentru ei: nu trebue să uităm că preţul plătit pentru un rob la Caffa era mult mai mic

---

[1] Cifra din text a fost calculată pe baza taxei impuse corăbierului Chiriac (cf. mai sus) $2500 \times \frac{84}{34} = 6176,5$.

[2] La mijlocul veacului al XIV-lea, astfel de transporturi trebue să fi fost foarte însemnate, de vreme ce ele fac în 1363 obiectul unor lupte violente între Veneţieni şi Genovezi (N. Iorga, Veneţia în Marea Neagră, I, p. 12).

[3] Faptul este arătat într'un ordin al guvernului genovez din 1427, care vorbeşte însă de reducerea sumei, survenită « *de câţiva ani* »; cei 1500 sommi erau plătiţi Caffei « *pe vremuri* » (actul în Notes et extraits, I, p. 357).

[4] Ibidem se vorbeşte sub această dată despre reducerea subsidiului plătit Caffei de către Oficiu « *la o treime, cel mult, din pricina scăderii veniturilor zisului Oficiu* ». Dar ordinul guvernului genovez ne lămureşte că o mare parte a diferenţei de venituri se datora împrejurării că « *de câţiva ani* » corăbierii evită să plătească cele datorate Oficiului: de aceea se dau ordine autorităţilor administrative din Pera să ia măsuri pentru « *a constrânge la plată pe Genovezii care exportă sclavi* ». Adăugăm că aceste măsuri au fost ineficace, astfel încât autorităţile genoveze modifică în întregime modul de taxare a transporturilor de robi în statutul din 1449, unde se declară că « *Oficiul sf. Anton a devenit de prisos* » şi este înlocuit prin alte organe administrative (Vigna, op. cit., III, p. 595). Aşa dar scăderea *reală* a traficului de sclavi este departe de a fi mers până la o treime din nivelul dela 1400 şi cel puţin jumătate din paguba suferită de veniturile Oficiului se va fi datorat chiulului tras de contribuabilii genovezi.

[5] Notes et extraits, I, p. 472: cf. p. 494, nota 1.

[6] Ibidem, p. 534.

decât cel ce se putea obţine în Italia, de pildă [1], şi că astfel intervenţia negustorilor din Cairo şi Alexandria era pentru Genovezi o pricină de reale suferinţe negustoreşti. Ei acceptaseră în silă această colaborare, impusă de împrejurări speciale în veacul al XIII-lea [2], când veniturile comerţului cu sclavi erau atât de mari, încât puteau fi mai lesne împărţite, dar ea devenise aproape intolerabilă într'un moment în care amploarea totală a traficului de sclavi scăzuse *la mai puţin de jumătate din ceea ce fusese pe la 1350.*

Este necesar să precizăm însă de îndată, că este vorba de o decădere ce era departe de a fi chiar atât de ruinătoare pe cât pare a o indica supărarea genoveză. Este suficient să privim mai de aproape câtimea pagubelor provocate Egiptenilor în 1428, în împrejurările amintite mai sus. Rezultă că preţul primit de negustorii din Caffa şi care îi nemulţumea atât de mult, *reprezintă pentru un singur transport de sclavi* o sumă egală cu valoarea beneficiilor dobândite pe atunci de Genovezi cu întregul lor negoţ şi pe tot cuprinsul Moldovei *în timp de mai bine de un an de zile* [3].

Comparaţia de mai sus scoate în relief suficient de limpede deosebirea dintre transformările negoţului cu sclavi şi evoluţia celorlalte forme ale comerţului de transit. Trebue să adăugăm că încă şi mai isbitor ne apare acest contrast dacă facem calculul pe numărul global de capete ce se obţineau în al doilea sfert al veacului al XV-lea prin înrobirea populaţiilor vecine Mării Negre.

Indicaţiile actelor oficiale care se ocupă cu veniturile « Oficiului sf. Anton » concordă în mare cu ştirile transmise de Bartolomeu de Genova; ele ne încredinţează că în acest timp, pe litoralul pontic aflat direct sau indirect sub dominaţia Tătarilor, se « produceau » spre vânzare mult peste 5.000 de sclavi pe an , şi că veniturile « Oficiului » *reprezentau cca 40 % din ce fuseseră la mijlocul veacului pr cedent* . Dar în comparaţie cu stările de lucruri înregistrate la 1351, veniturile traficanţilor de sclavi nu erau deloc mai mici, ba dimpotrivă; este esenţial să subliniem aici că pierderile suferite pe litoralul de Nord al Mării Negre erau bogat compensate prin negoţul *cu sclavi ce se obţineau acum dela Turci*, un trafic pe care însuşi memoriul lui Bartolomeu de Genova îl menţionează *separat*

---

[1] Deosebirea se năştea în primul rând din faptul că asemenea sclavi se vindeau la Caffa cu miile, pe când în Italia puteau fi vânduţi « cu bucata », dobândind astfel preţul unei mărfi de lux. *Lângă Raguza preţurile erau de 3—4 ori mai mari decât la Caffa ;* cf. preţurile indicate de Bartolomeu de Genova, în comparaţie cu cele despre care vorbeşte cronicarul turc Aşîk-paşa Zade (Die altosmanische Chronik, ed. Fr. Giese, p. 115).

[2] Zevakin şi Pencikov, op. cit., p. 91 şi urm. Interdicţiile bisericeşti care stânjeneau traficul *pe faţă* al Genovezilor nu sunt decât expresia unui curent general de opinie, tot mai ostil îndeletnicirii odioase a traficanţilor de sclavi: ele nu au decât menirea de *a înlesni* acest trafic, silind însă pe Genovezi, spre binele lor, să lase Egiptenilor răspunderea cea mai gravă (cf. şi scrisorile din 1426, Notes et extraits, p. 413—414).

[3] Admiţând că rata mijlocie a profitului în cadrul operaţiilor « normale » ale comerţului de transit era de 25 %, cei 16.000 ducaţi erau « produşi » de afaceri genoveze însumând 64.000 ducaţi; dar am arătat că în această vreme, negustorii italieni realizau pe teritoriul Moldovei afaceri de un volum mult inferior celui de 48.000 ducaţi pe an (cf. calculele în capitolul II al lucrării de faţă).

[1] Reamintim că Bartolomeu de Genova vorbeşte despre « *mii de sclavi* » vânduţi în 1438 numai la Caffa; trebue să fi fost *peste trei mii*, ţinând seama de numărul corăbiilor (30 pe an) ce treceau prin Bosfor către Egipt, după propria lui mărturie. Dar însumând robii aduşi de negustorii italieni pe seama lor, ajungem desigur la un total mult mai mare.

Actul din 1 Februarie 1424 analizat mai sus precizează, după cum am văzut, că veniturile « Oficiului sf. Anton » scăzuseră dela 60 % la 20 % din ce fuseseră în 1351; admitem, potrivit observaţiilor de mai sus, că jumătate din această pagubă oglindeşte funcţionarea defectuoasă a mecanismului administrativ care asigura taxarea (cf. mai sus, nota 5 de pe pagina precedentă).

şi pe care îl arată pe bună dreptate ca mai însemnat decât comerţul italo-egiptean [1]. Vom vedea că aprecierile călugărului sunt la fel de corecte aici ca şi în restul memoriului său: totuşi, pentru a nu amesteca în discuţie împrejurări disparate, vom relua deosebit mai jos problema raporturilor turco-genoveze şi vom neglija în calculul nostru beneficiile provenite de aici, restrângând astfel cercetarea deocamdată la evoluţia comerţului realizat numai în dreptul stăpânirilor tătăreşti.

Rezultă din ansamblul datelor aduse în discuţie, că amploarea traficului de sclavi (în sensul restrâns arătat), a scăzut până la mijlocul veacului al XV-lea într'un ritm ce apare extrem de lent prin contrast cu prăbuşirea în deobşte a comerţului de transit. Este sigur că, în comparaţie cu decăderea *acestui* sector de negoţ, ritmul decăderii generale a comerţului genovez în sectoare ca negoţul cu mirodenii sau chiar cu grâne a fost *de cel puţin două-trei ori mai rapid* [2] şi este foarte probabil ca deosebirea de ritm să fi fost în realitate încă mult mai mare .

Dar încheierea de mai sus este valabilă numai pentru împrejurările de până la mijlocul veacului al XV-lea. In acest moment se produce în adevăr în sectorul comercial de care ne ocupăm, o criză de o violenţă efectiv distrugătoare. La 6 Septembrie 1455, un raport oficial al consulului Caffei către autorităţile genoveze superioare cuprinde o ştire, apreciată pe bună dreptate ca extrem de gravă de însuşi autorul raportului: « Oficiul sf. Anton » a încetat cu desăvârşire plăţile, iar Egiptenii nu mai vin în portul genovez pentru cumpărături de sclavi [4].

La apariţia atât de bruscă a ruinei veniturilor « Oficiului », au colaborat tot felul de pricini, dintre care unele sunt de o natură particulară şi astfel oglindesc doar indirect esenţa fenomenului ce ne interesează; tocmai printre aceste pricini doar *parţial* semnificative, trebue clasate faptele invocate de consul, când vorbeşte de « spaima » provocată în rândurile Egiptenilor de isprava corăbierului genovez Marino Cigala, al cărui vas a capturat în plină mare un transport de sclavi aparţinând domnitorului de Sinope. Ştim însă în deajuns că actele de piraterie nu erau o inovaţie în moravurile Genovezilor şi acest lucru îl ştia de asemenea consulul, căci nu găseşte decât cuvinte de laudă pentru comportarea lui Cigala, dar îl ştiau mai cu seamă negustorii din Cairo şi Alexandria, care au avut tot răgazul, într'o lungă experienţă de aproape două veacuri de colaborare cu Genova, să se prepare sufleteşte împotriva « spaimelor » de tot felul.

In realitate Egiptenii aveau motive mai durabile decât o simplă turburare de suflet (destul de nepotrivită, oricum, cu natura negoţului de care este vorba) pentru a renunţa la călătoria lor spre Caffa; lucrurile au devenit cu totul limpezi noului consul al coloniei genoveze din 1459, când era silit să declare în stare de faliment finanţele publice de sub administraţia lui, cu un deficit net de peste un milion de aspri şi care urma să crească, după prevederile consulului, cu încă o jumătate milion de aspri pe fiecare an [5]. Partea cea mai interesantă în problema pe care o urmărim aici, constă în faptul că deliberările aprinse ce au

---

[1] Bartolomeu vorbeşte de 30.000 robi *luaţi într'o singură expediţie* de către Turci în 1438, pe teritoriul dela Nordul Dunării.

[2] Veniturile « Oficiului » scad până la 40 % în timpul în care volumul global al negoţului genovez pe teritoriul Moldovei scade mult sub 15 % (cf. calculul acestei din urmă proporţii, în capitolul II al lucrării de faţă).

[3] Nu trebue să uităm că scăderea veniturilor « Oficiului » oglindeşte destul de imperfect decăderea traficului de sclavi şi că proporţia de 40 % este *un minimum* al volumului *acestui* sector de negoţ, în timp ce proporţia de 15 % reprezintă *un maximum* al volumului comercial *global* cu care îl comparăm.

[4] Vigna, Codice diplomatico tauro-ligure, I, p. 366—367.

[5] Ibidem, p. 910.

urmat la Genova în tot cursul anului 1459 pentru aflarea unei soluţii [1], trec în revistă toate resursele posibile şi imposibile în vederea echilibrării bugetului coloniei, dar nu suflă o vorbă despre putinţa de a folosi «Oficiul sf. Anton», ca izvor de venituri publice.

Este util să comparăm conţinutul acestor desbateri cu instrucţiunile formulate în 1351 de guvernul genovez, când trimitea coloniilor din Marea Neagră pe împuterniciţii săi, cu ordinul de a colecta fonduri în vederea războiului ce începuse; pe atunci, subsidiul plătit Caffei de «Oficiul sf. Anton» reprezenta *aproape jumătate din volumul total al încasărilor* la care se aşteptau administratorii finanţelor genoveze de Stat [2].

Nu ne mai rămâne decât să amintim reluarea parţială a traficului de sclavi organizat la Caffa, astfel cum se oglindeşte în unele mărturii din 1470—1475 [3]; ea confirmă odată mai mult concluziile generale ce se pot desprinde din analiza de mai sus. Datele înfăţişate aici ne permit în adevăr, după câte credem, să definim natura beneficiilor genoveze obţinute din acest trafic şi aceasta chiar pe baza analizei variaţiilor pe care le-a suferit, de-a-lungul evoluţiei sale, amploarea beneficiilor produse de comerţul de robi.

E evident din capul locului că negoţul cu sclavi prezintă particularitatea de a constitui, înlăuntrul sferei generale a comerţului de transit, un sector în cadrul căruia atât prosperitatea, cât şi criza, se manifestă sub altă formă decât în restul activităţii Genovezilor; este mai cu seamă un sector mai sensibil decât altele la fluctuaţiile produse în domeniul *condiţiilor politice* de care este legată înflorirea îndeobşte a negoţului genovez.

Nu poate fi îndoială că fenomenele înregistrate de-a-lungul veacului al XV-lea oglindesc tocmai această sensibilitate caracteristică sectorului de venituri de care este vorba şi exprimă totodată o relativă independenţă a aceluiaşi sector de venituri faţă de condiţiile propriu vorbind economice, arătate de Marx ca indispensabile pentru desvoltarea negoţului genovez.

Am văzut, în adevăr, că depresiunea comerţului de transit, provocată în genere de progresul *economic* al populaţiilor de pe litoralul Mării Negre, a întârziat să se manifeste pe tărâmul negoţului de robi până la mijlocul veacului, fapt care arată că pe acest din urmă tărâm este considerabil *frânată* funcţionarea legilor obiective puse în lumină de Marx. O astfel de depresiune, inevitabilă totuşi până la urmă, apare de abia la 1454, când însă ea s'a oglindit aici sub forma unei crize de o violenţă extraordinară şi a fost urmată pentru scurt timp de reluarea afacerilor (la un nivel de altminteri mult scăzut). *Este însuşi cursul evoluţiei generale a raporturilor dintre Tătari şi Genova,* adică a legăturilor

[1] Cf. de pildă deliberările din 10 Decembrie 1459, ibidem, p. 963 şi urm.

[2] Actul din 26 Mai 1351 (publicat în «Atti della società ligure», XXVIII, p. 550—559, şi discutat mai sus p. 92—93) arată în adevăr că subsidiul plătit Caffei de către «Oficiu» se ridică la 2500 sommi pe an, în timp ce celelalte venituri publice pe care contează guvernul pentru finanţarea războiului sunt evaluate la 2.300 sommi, la care se adaugă însă o serie pe încasări mărunte, al căror volum nu este evaluat (ibidem, p. 557—558).

[3] La 16 Iunie 1472, instrucţiunile date noului consul al Caffei de către autorităţile superioare genoveze pomenesc iarăşi veniturile «Oficiului sf. Anton» şi reglementează salariul funcţionarilor acestuia; dar intervenţia autorităţilor genoveze, după propria lor mărturie se datora *tocmai nemulţumirilor ivite între funcţionarii «Oficiului»* al căror salar (proporţional în genere cu veniturile acestui oficiu) devenise cu totul nesatisfăcător. Este limpede aşa dar că negoţul cu sclavi reîncepuse, după criza din 1454—1459, dar că amploarea lui era incomparabil mai mică decât înainte de criză (cf., pentru instrucţiunile genoveze din 1472, Vigna, Codice diplomatico tauro-ligure, II, p. 872).

ce tocmai erau arătate în memoriul lui Bartolomeu ca esenţiale pentru desvoltarea traficului de sclavi.

Se ştie că la mijlocul veacului al XV-lea a apărut brusc o încordare a raporturilor dintre Caffa şi stăpânii Hoardei, ce era pe cale de a provoca înlăturarea completă a Genovezilor din Crimeea [1]. Ea a fost urmată pentru scurt timp de reluarea colaborării seculare italo-tătăreşti şi este vădit că oscilaţiile negoţului de robi în 1454—1475 oglindesc fidel tocmai aceste oscilaţii politice de pe tărâmul colaborării cu Hoarda.

Este dela sine înţeles, pe de altă parte, că stările politice de care vorbim sunt la rândul lor expresia (întârziată *şi cu atât mai violentă*) a transformărilor generale economice analizate în capitolele precedente. Lucrurile sunt destul de limpede arătate de către evoluţia traficului de sclavi *înainte* de criza survenită la mijlocul veacului al XV-lea. In această perioadă, după cum am văzut mai sus, amploarea negoţului cu robi se află într'o scădere constantă, dar al cărei ritm este incomparabil mai lent decât în cazul altor forme ale comerţului de transit. Astfel, în această perioadă *de asemenea*, diagrama veniturilor de care ne ocupăm aici nu este decât o transpunere în fapte de comerţ a fenomenelor ce caracterizează evoluţia mijloacelor pe care le aveau Tătarii de a « produce » robi prin incursiuni e lor de pradă. Se ştie în adevăr că decăderea *politică* a Hoardei de Aur, începând din a doua jumătate a veacului al XIV-lea, determinase o reducere a puterii de înrobire de care dispuneau căpeteniile mongole; dar această reducere era desigur mai puţin gravă deocamdată, decât scăderea mijloacelor de exploatare economică folosite de curtierii marelui transit, deşi una nu era complet străină de cealaltă. Se poate lesne vedea că progresul popoarelor de pe litoralul Mării Negre era la originea crizei comerţului genovez, tot aşa cum era şi pricina descompunerii treptate a puterii tătăreşti. Este vorba de creşterea unei *rezistenţe locale* care (deşi nu putea exclude cu totul raidurile prădalnice şi realizate prin surprindere de către Hoardă) era nemijlocit eficace pentru a ruina poziţiile genoveze în comerţul cu grâne sau postav, astfel cum acestea au fost arătate în capitolul precedent al lucrării de faţă. Tocmai de aici, deosebirea de ritm în decăderea diferitelor categorii de venituri genoveze; tot de aici şi faptul că în 1454—1459 şi în 1475, aceste contradicţii se vor rezolva *în criză*, ca în toate fenomenele analoage cunoscute în istorie.

Concluzia principală pe care o desprindem din analiza de mai sus constă în stabilirea, definitivă credem, a rolului *primordial* jucat de cooperarea dintre Genova şi Hoarda de Aur în cadrul traficului de robi. Această concluzie concordă în întregime cu indicaţiile cuprinse în însăşi starea paradoxală de sclavie a unor Moldoveni, o stare complet străină, după cum am văzut, de situaţiile sociale normale dela Nordul Dunării. Credem însă că valoarea probantă a unor *date de ansamblu*, ca cele cuprinse în evoluţia cantitativă a comerţului de sclavi, adaugă la indicaţiile amintite un mijloc de control care nu este neglijabil; socotim de aceea că este necesar să dăm crezare de asemenea şi în toate detaliile lor, unor mărturii izolate, dar confirmate ca veridice, de tipul memoriului lui Bartolomeu de Genova.

Se poate afirma pe această bază că în Moldova, ca şi pe restul litoralului pontic, traficul de sclavi al Genovezilor s'a întemeiat pe colaborarea lor cu Tătarii şi că această colaborare a presupus în permanenţă *acţiuni militare de înrobire*

[1] Asupra acestei crize, de altfel îndeobşte cunoscută, vom reveni în capitolul VI al acestei lucrări, unde vom analiza manifestările sale *politice* legate de raporturile moldo-genoveze.

şi furt de oameni de o considerabilă amploare. *Numai* astfel se explică prezenţa unui mare număr de Moldoveni *în sclavie*, vânduţi la Moncastru, Caffa şi în toată Mediterana de către Genovezi; *numai* astfel se explică mai cu seamă ritmul specific al unui sector de comerţ în care legile economice funcţionează, dar cu întârziere, şi se impun la urma urmelor dar prin mijlocirea unor violente crize politice.

★

Colaborarea dintre Tătari şi Genovezi reprezintă aşa dar condiţia principală a înrobirii locuitorilor dela Nordul Dunării, în cadrul operaţiilor a căror amploare am încercat să o evaluăm mai sus. Rămân însă de analizat *formele concrete ale acestei înrobiri* şi ele sunt cu atât mai importante, cu cât aici apare pe primul plan *răspunderea* şi uneori chiar *iniţiativa genoveză.*

Mecanismul producător de robi ce alimenta uriaşul trafic al Genovezilor se poate mai lesne studia pe materialul istoric mult mai bogat privitor la litoralul de Nord şi Nord-Est al Mării Negre, un material pe care istoriografia sovietică l-a prelucrat în amănunţite lucrări de specialitate [1]. Rezultă că pe teritoriul amintit, colaboratorea dintre Tătari şi Genovezi trebue înţeleasă în sensul *unei participări active* a negustorilor italieni la înrobirea populaţiilor de pe litoral. Nu numai că traficul genovez era un stimulent puternic al acţiunilor prădalnice conduse şi înfăptuite de Hoardă, fiind unicul mijloc de valorificare economică a unor astfel de acţiuni [2], dar se poate chiar vorbi despre o *iniţiativă genoveză* în organizarea raidurilor militare menite să realizeze furtul de oameni, cu atât mai mult cu cât asemenea raiduri se desfăşurau uneori sub conducerea practică nemijlocită a negustorilor din Caffa[3].

Lucrurile nu stau altfel în cazul traficului de sclavi moldoveni. Deşi provenienţa robilor aduşi dela Nordul Dunării este ceva mai greu de determinat, fiind necesară aici o discuţie mai migăloasă a izvoarelor, credem că totuşi se pot obţine rezultate satisfăcătoare şi în acest domeniu.

Este evident, în primul rând, că pe tărâmul stimulării raidurilor tătăreşti, negustorii genovezi poartă o gravă răspundere de înrobirea periodică a Moldovenilor de către stăpânii Hoardei. Numai prin funcţionarea unui aparat negustoresc de valorificare a « industriei » prădalnice a Hanilor, se explică ritmul în care s'au repetat raidurile tătăreşti pe teritoriul Moldovei *până pe la 1470* [4] şi scăderea aceluiaşi ritm după alungarea Genovezilor din Marea Neagră [5]. Nu poate fi îndoială că, în prima fază, frecvenţa mare a acestor incursiuni se datoreşte în cea mai mare măsură împrejurării că în porturile Mării Negre, capturile aduse dela Nordul Dunării *erau aşteptate de negustorii italieni cu o nerăbdare ce consti-*

[1] Aşa de pildă este lucrarea autorilor Zevakin şi Pencikov, Schiţe din istoria coloniilor genoveze în Caucazul apusean, publicate în « Istoriceskie Zapiski », 1938, III, p. 72—129.

[2] Reamintim că pe teritoriul stăpânit de Tătari, sclavii nu erau folosiţi ca mână de lucru *în producţie* şi că robii obţinuţi de căpeteniile Hoardei prin raziile lor erau meniţi în cea mai mare parte *vânzării*. Or, această vânzare (izvorul unor beneficii pe cât de mari, pe atât de odioase prin natura lor) se realiza numai *graţie traficului genovez* : fără concursul negustorilor italieni, aceste căpetenii ar fi întreprins *zadarnic* raidurile lor prădalnice.

[3] Zevakin şi Pencikov, op. cit., p. 96 şi urm.

[4] In acest an Ştefan cel Mare respinge la Lipnic una dintre aceste incursiuni (aflată, după cum vom arăta în capitolul VIII al acestei lucrări, *în legătură directă cu începuturile războiului moldo-genovez).*

[5] Nu se pot explica raporturile de prietenie stabilite între Ştefan cel Mare şi Mengli-Ghirai după 1484, decât dacă ţinem seama şi de faptul că Tătarii (atât de agresivi înainte vreme) îşi reduseseră considerabil incursiunile în Moldova la sfârşitul veacului al XV-lea.

tuia totodată, pentru hanii Tătaril r, un puternic îndemn. Este cu adevărat isbitoare « coincidenţa » dintre desvoltarea concomitentă a factorilor colaborării pe care o studiem: pe de o parte extinderea luată de târgul de robi dela Moncastru, astfel cum ea apare în relatarea lui Bartolomeu de Genova [1] *la 12 Decembrie 1438* şi, pe de altă parte creşterea puternică în anii *1439—1440* a valului de năvăliri tătăreşti de-a-lungul Moldovei [2].

Martorii vremii ştiau, de asemenea, că activitatea caracteristică a Tătarilor se datora în cea mai mare parte tocmai prezenţei negustorilor italieni în târgurile de robi, în care căpeteniile acestor bande găseau un larg debuşeu de desfacere pentru produsul industriei lor de pradă. Atât scrisoarea Papei din 1246 (prin care se evocă cel dintâi contact cunoscut în istorie între Genovezi şi părţile dunărene), cât şi memoriul lui Bartolomeu de Genova, şi, în genere, toate izvoarele privitoare la traficul de sclavi, adresează animatorilor acestuia tot felul de reproşuri şi de blesteme: în învălmăşeala, uneori destul de confuză, a unor astfel de imprecaţii, se poate totuşi discerne un lucru limpede: nimeni nu are îndoieli despre răspunderea morală şi materială a Genovezilor pentru suferinţele « mărfurilor » vii pe care le negociau [3] şi mai puţin decât oricine, desigur, beneficiarii înşişi ai acestui negoţ, în mediul cărora se întâmplă să întâlnim expresia unui simţământ de semnificativă ruşine [4].

Dar în asemenea declaraţii este vorba şi de lucruri mult mai grave decât o simplă răspundere pentru acţiunile desfăşurate sub conducerea Tătarilor. Metodele respingătoare întrebuinţate de Genovezi pentru alimentarea traficului de sclavi au fost zugrăvite de martori contimporani, în termeni ce precizează formele variate, dar egal de odioase, prin care se manifestă *iniţiativele* negustorilor italieni. Merită citată în acest sens mărturia unui act de cancelarie, a cărui sobrietate administrativă exclude prin ea însăşi orice intenţie retorică: este vorba de protocolul oficial *redactat de Genovezi,* al negocierilor purtate de guvernul lor la 22 Martie 1308 cu solii împăratului Andronic II Paleologul [5].

Trimişii Bizanţului se ocupă amănunţit de *furtul de copii,* larg practicat de negustorii italieni în tot cuprinsul imperiului şi chiar pe uliţele Constantinopolei, prezentând în expunerea lor, altminteri plină de răceală diplomatică, fapte ca acestea: « Genovezii au ademenit copiii, promiţându-le o mulţime de bunătăţi pentru a-i îndemna să vină cu ei la Genova; şi mulţi au şi venit şi când au ajuns în oraşul Genova i-au vândut ca sclavi, faptă care e netrebnică » [6]. Solia aduce apoi cererea de eliberare din lanţurile sclaviei a acestor copii, cuprinsul ei alcătuind al noulea paragraf din lista lungă de plângeri cu care ei se înfăţişează guvernului genovez: or, protocolul negocierilor, deşi redă îndeobşte, cu toate

---

[1] Reamintim că numai pe vremea lui Bartolomeu, negoţul cu robi moldoveni este semnalat a se fi extins chiar înlăuntrul Moncastrului.

[2] Cronice inedite, ed. I. Bogdan, p. 50.

[3] Cf. de asemenea justificările foarte caracteristice prezentate de Genovezi în scrisoarea din 13 Februarie 1434 prin care răspund unor reproşuri ale Papei (Notes et extraits, I, p. 566).

[4] Inafară de scuzele îngăimate pe care le aduc Genovezii în scrisoarea din 1434 (cf. nota precedentă), merită subliniate recomandările făcute de guvernul genovez în 1351 solilor trimişi de el la Caffa pentru a cere bani; vorbind în cuvinte acoperite despre un impozit asupra negoţului cu sclavi, guvernul nu uită să adauge în instrucţiunile sale recomandări de prudenţă şi discreţie (Atti liguri, XXVIII, p. 558).

[5] Documentul este publicat, op. cit, XIII, p. 110 şi urm.; cf. şi comentariul lui C. Manfroni « Le relazioni fra Genova, l'impero bizantinoe i Turchi » (Atti liguri, XXVIII), p. 693—694.

[6] Atti liguri, XIII, p. 113.

detaliile, răspunsurile negustorilor italieni cuprinzând tot felul de proteste, denegări de fapte şi contestaţii de drept, devine brusc aici de o conciziune dramatică: *« de asemenea asupra celui de al noulea paragraf s'a procedat cu matură chibzuinţă iar* [membrii guvernului genovez] *au statuat, au hotărît şi au dispus după cum se cuprinde în paragraf »*.

Discreţia neaşteptată a acestui răspuns ar putea surprinde, la fel ca şi faptul în sine că împăratul Bizanţului introduce asemenea preocupări într'o desbatere politică [2] menită să rezolve cele mai grave probleme de Stat. Dar asemenea nedumeriri se risipesc de îndată ce constatăm că însuşi Toctai, hanul Tătarilor, a fost silit să poarte *un război* împotriva Genovezilor în 1307—1308 pentru motivul, limpede enunţat de o cronică arabă a vremii: *« Francii... prind copii de Tătari şi îi vând în ţările musulmane »* [3]. Este vădit că la această dată îndeletnicirea Genovezilor cu capturarea de sclavi pe *cont propriu* se generalizase într'atât, încât ea nu mai putea fi ţinută ascunsă de negustorii italieni, că ea se transformase pe întreg litoralul Mării Negre într'o adevărată plagă ce făcea să crească peste tot un val de mânie antigenoveză, silind pe toţi stăpânitorii litoralului, din Bosfor până în Crimeea, să ia act de problemele *politice* născute de aici.

Or, acelaşi val de mânie se manifestă în acelaşi timp pe litoralul de Vest, *de asemenea*, silind la aceleaşi măsuri împotriva Genovezilor şi pe Svetislav, stăpânitorul de atunci al ţinuturilor dela Nordul Dunării: mişcarea pornită *« la Moncastru şi în alte părţi »*, până în Bulgaria, de către *« oastea »* lui Svetislav în 1314 [4], oglindeşte fără îndoială reacţia populară împotriva traficanţilor de sclavi ce operau şi pe acest teritoriu, cu metodele pe care le denunţă concomitent împăratul bizantin şi hanul tătar.

Continuarea acestor procedee genoveze în tot restul veacului al XIV-lea explică înfăţişarea, în multe privinţe importantă pentru noi, a târgului de robi din insula Creta [5]; aici găsim în 1382 opt Tătari (printre care o femeie) [6] şi este evident că ei nu pot proveni decât din raziile nemijlocit organizate de negustorii italieni în condiţiile zugrăvite de Toctai. Dar în acelaşi timp şi loc apar, pe lângă sclavi unguri şi ruşi [7], *cele două femei « de genere Blacorum »* [8] a căror provenienţă poate pune probleme asemănătoare; ni se pare cu totul limpede provenienţa numeroşilor robi care declară a fi venit *« dela Dunăre »* [9] şi care trebue să fi fost aduşi din Dobrogea, mai exact *din coloniile genoveze dela gurile Dunării aflate tocmai în acest timp într'un nou război împotriva căpeteniilor locale* [10].

---

[1] Atti liguri, XIII, p. 115.

[2] C. Manfroni (loc. cit.) defineşte cadrul politic al acestor negociaţii în care erau puse în discuţie problemele cele mai grave ale momentului, în deosebi în legătură cu luptele dintre Genova, Bizanţ şi Catalani.

[3] B. D. Grekov şi A. Iakubovski, Hoarda de Aur şi căderea ei, p. 116 — 117.

[4] Cf. precizările documentului genovez din 22 Martie 1316 (Monumenta Hungariae Historica, Diplomataria, XIII, p. 469) şi discuţia, pe larg, în capitolul VI al lucrării de faţă.

[5] Folosim documentele din registrul notarului Bresciano Manoli din 1381—1383, publicate în « Makedonski pregled », VII, 2—3, 1932.

[6] Tătăroaica este adusă din Crimeea la 23 Iunie 1383 (op. cit., p. 62, CCIX).

[7] Cf. în deosebi contractul în care apar la 26 August 1382 *un Tătar şi un Rus* în aceeaşi vânzare (op. cit., p. 42, doc. CXVII). Altădată apare o sclavă unguroaică (p. 35, doc. LXXXII).

[8] Op. cit., p. 26, doc. XIII şi p. 54, doc. CLXXXVIII.

[9] Op. cit., p. 27, doc. XXIV, p. 33, doc. LX etc.

[10] In aceşti ani nu « operau » la Dunăre bandele turco-tătare (furnizorii obişnuiţi ai traficanţilor de sclavi). In schimb la 8 Iunie 1383 se află la Veneţia despre măsurile militare luate de Genovezi *« în părţile lui Dobrotici »* (cf. deliberările senatului, publicate de N. Iorga în « Veneţia în Marea Neagră » I, p. 24—25, doc. XIII).

Pe teritoriul Ţărilor Române s'au produs aşa dar, la răstimpuri, aceleaşi acţiuni de înrobire directă pe care ştim că Genovezii le iniţiau şi le înfăptuiau cu arme proprii, pe întreg litoralul Mării Negre. Nu ne este îngăduit să neglijăm măcar o clipă acest aspect al lucrurilor, atunci când studiem condiţiile generale ale furtului de sclavi în preajma gurilor Dunării. In adevăr, în cazurile amintite mai sus se manifestă până la evidenţă *iniţiativa traficanţilor de sclavi* şi anume, sub o formă care, deşi are fără îndoială şi unele trăsături excepţionale, nu este mai puţin semnificativă totuşi pentru împrejurările «normale» ale negoţului lor; ni se pare limpede că oamenii care se îndeletniceau ei înşişi uneori cu vânătoarea de sclavi, nu pot fi socotiţi prea străini de operaţiile de înrobire, nici în cazurile (numericeşte dominante) unde Genovezii evitau să apară într'o lumină direct compromiţătoare şi unde ei se foloseau de pildă de incursiuni organizate prin intermediul hanilor tătari.

Este incontestabil că *în genere*, traficul de sclavi era condiţionat de menţinerea unei strânse asocieri între Genovezi şi Hoardă, întreruptă numai din când în când de răfuielile interne obişnuite în toate mediile banditeşti. Când, în 1246, a fost inaugurat contactul dintre negustorii italieni şi populaţia dela Nordul Dunării, sclavii «Blaci» ajunseseră desigur în mâna Genovezilor tocmai pe calea unor înrobiri de acest fel: era, la numai cinci ani după apariţia Tătarilor la Dunărea de Jos, o primă manifestare a «colaborării» ce va aduce atâtea suferinţe în căminurile moldovene până la mijlocul veacului al XV-lea [1].

La această dată însă, în momentul isbucnirii crizei multilaterale pe care am analizat-o mai sus, rolul practic al traficanţilor de sclavi apare în lumina brutală a întreprinderilor fraţilor Senarega, proprietarii genovezi ai cetăţii Lerici dela gura Niprului. Condiţiile în care se desfăşură comerţul lor cu robi moldoveni, desvălue cu o claritate deosebită poziţia concretă a negustorului faţă de toate problemele înrobirii prin forţă, precum şi legăturile inevitabile dintre însuşi traficul analizat aici şi ansamblul activităţii Genovezilor la Nordul Dunării. Este necesar să cercetăm cu atât mai atent semnificaţiile foarte convingătoare ale intervenţiei fraţilor Senarega [2], cu cât ele au fost în mod ruşinos răstălmăcite de istoriografia burgheză când era vorba de a defini rolul negustorilor italieni [3] şi au fost complet ignorate când trebuia lămurit un moment însemnat al luptelor duse pe teritoriul Moldovei, în cadrul grelei încercări politice din 1453—1456 [4].

Faptele ne sunt cunoscute în primul rând din relatările actorilor genovezi ai episodului: nu este greu să desluşim, însă, între rândurile acestei versiuni îngăimate, împrejurările desigur penibile pentru Genovezi şi la care se referă

---

[1] Evoluţia veniturilor «Oficiului sf. Anton» stabileşte, după cum am arătat, atât rolul primordial jucat aici de această colaborare, cât şi proporţiile «de masă» în care ea «producea» sclavi proveniţi din populaţia liberă dela Nordul Dunării.

[2] Va trebui să reluăm de câteva ori analiza episodului Senarega, tocmai din pricina multiplelor sale aspecte; vom urmări deocamdată, în aceste rânduri, semnificaţiile sale pe *tărâmul poziţiei negustorului* în cadrul colaborării italo-tătăreşti.

[3] Astfel a fost cu putinţă ca cele mai importante lucrări ale istoriografiei burgheze în problema noastră să prezinte faptele ca şi cum Moldovenii ar fi fost agresorii, iar bieţii traficanţi de sclavi, nişte victime. Socotim ruşinos faptul că această interpretare a episodului Senarega (dată mai întâi de N. Iorga, Chilia şi Cetatea Albă, p. 116 şi urm.: cf. şi discuţia mai jos) să nu fi fost măcar o singură dată pusă la îndoială, deşi evenimentul însuşi a fost povestit de nenumărate ori.

[4] Asupra cadrului politic al raporturilor moldo-genoveze (dominate în aceşti ani *de agresiunea otomană)*, vom reveni în continuarea acestei lucrări.

numai indirect memoriul redactat la 14 Martie 1455 de către reprezentanţii fraţilor Senarega[1].

Se arată aici chipul în care cei cinci fraţi din Genova *au cumpărat dela Tătari castelul Lerici* şi l-au ţinut ani de zile « cu multă cheltuială » pentru a servi drept cadru al unor îndeletniciri despre care memoriul vorbeşte numai prin aluzii discrete: ar fi fost vorba de răscumpărarea locuitorilor înrobiţi de către Tătari în împrejurimile castelului. In realitate, fraţii Senarega dovedesc curând că sunt reprezentanţii tipici ai traficanţilor de sclavi, a căror activitate o analizăm aici. In timpul agresiunilor otomane, menite să-l silească pe Petru Aron la plata tributului, sunt aduşi la Lerici 14 orăşeni din « părţile Moldovei »[2] şi anume, din Moncastru, *în calitate de sclavi.* Li se oferă « răscumpărarea » potrivit cu datina locului: memoriul, însă, fiind redactat în vederea recuperării unor interese negustoreşti, este silit să aducă şi anume precizări concrete şi mărturiseşte în adevăr că s'au cerut 3.400 ducaţi, adică suma enormă de peste 242 ducaţi pentru fiecare cap de rob.

Procuratorii fraţilor Senarega isbucnesc aici în imprecaţii la adresa brutalităţii, a lipsei de recunoştinţă şi a neomeniei acestor orăşeni din Moncastru; în adevăr, *« din însărcinarea conducătorilor lor »* un număr de 60 de orăşeni se introduc în castel sub pretextul pescuitului şi împreună cu Moldovenii[3] înrobiţi, provoacă răsturnarea completă a situaţiei dela Lerici unde garnizoana era relativ slabă. Fraţii Senarega sunt arestaţi şi aduşi în Moldova, cel mai mare dintre ei fiind trimis la Suceava lui Petru Aron. Domnul îl eliberează însă şi promite despăgubiri, dezavuând astfel întreaga acţiune întreprinsă fără ştirea şi încuviinţarea lui.

Prelungirile acestui episod în anii următori nu ne interesează deocamdată: faptele de până aici sunt de altminteri suficient de clare pentru a caracteriza fondul activităţii unor negustori de teapa fraţilor Senarega, natura şi amploarea veniturilor lor. Este necesar să subliniem, spre înlesnirea unor comparaţii indispensabile înţelegerii acestor venituri, faptul că negustorii din Caffa, Tana şi Moncastru, al căror comerţ ne este descris de către Bartolomeu de Genova în 1438, îşi cumpărau sclavii pe preţuri variind între 4—10 florini de cap[4]; este probabil că ei îşi procurau aceşti robi dela Tătari pe preţuri mult mai mici, căci, *în genere,* capturile turceşti dela Nordul Dunării erau cumpărate de negustorii italieni pe *« mai puţin de un ducat »*.[5] Este deosebit de instructiv, de asemenea faptul că pe la sfârşitul veacului al XV-lea, Tătarii cereau ei înşişi în jurul sumei de 100 florini ca preţ de răscumpărare al unor boieri de neam foarte mare din Moldova luaţi în robie în cursul unor năvăliri[6].

---

1 Acte şi fragmente, ed. N. Iorga, III, p. 32 şi urm.

2 « *partium Velachie* ».

3 « *cum his Velachis* ».

4 Memoriul lui Bartolomeu de Genova precizează că Egiptenii « cumpără sclavi creştini dela creştini » pe aceste preţuri (« Revista Istorică », XIX, 1933, p. 159).

5 Ioan de Raguza dă el însuşi această echivalenţă pentru suma de 30 aspri care, după ştiinţa lui, reprezintă *preţul mediu* al sclavilor la Adrianopole. (Notes et extraits, ed. N. Iorga, IV, p. 28).

6 O astfel de răscumpărare pe « 5.000 de aspri » (= 100 florini sau ducaţi) dela sfârşitul veacului al XV-lea este amintită într'un document din 8 Aprilie 1528 (Uricariul, XVIII, p. 112 şi urm.). In 1499, solia lui Ştefan cel Mare la cneazul Lituaniei pune, *printre alte probleme de stat,* chestiunea răscumpărării unei boieroaice din robia Tătarilor pe preţul de « 120 zloţi ungureşti » prin intervenţia principalilor dregători ai Moldovei şi Lituaniei. (Documentele lui Ştefan, ed. I. Bogdan, II. p. 452). Adăugăm că *însuşi sultanul Mehmed II* pretinde în 1481 lui Ştefan cel Mare suma de 5.000 aspri (= 100 florini) ca preţ de răscumpărare pentru prizonierii politici din Caffa, pe care domnitorul refuzase să-i predea Turcilor (ibidem, p. 366).

Dar orăşenii deţinuţi de fraţii Senarega erau de o condiţie socială în orice caz mult inferioară faţă de aceea a boierilor eliberaţi în asemenea condiţii; constatăm că totuşi li se cere o sumă reprezentând în cazul cel mai rău *o valoare de 50 ori mai mare* (şi în realitate una probabil de *250 de ori mai mare)* decât *« preţul de cost » plătit în genere de Genovezi furnizorilor lor de robi* [1].

Chiar dacă vom compara această sumă cu preţurile de răscumpărare cele mai monstruos umflate cele *fixate de Tătari ei înşişi* unor boieri de rang foarte înalt) tot rămâne că în castelul Lerici Moldovenii aveau de a face cu oameni putem spune de două-trei ori mai aspri încă decât proprii lor înrobitori. Socotim că beneficiile râvnite de traficanţii de sclavi, astfel cum ele se oglindesc în cifrele de mai sus, înlătură cu desăvârşire motivarea protestelor fraţilor Senarega, care în memoriul lor invocă « umanitatea », « credinţa », « dreptatea divină » şi bineînţeles... cer represalii militare împotriva Moldovei până la recuperarea completă, cu importante dobânzi, a bunurilor pierdute.

Răspunsul dat de autorităţile genoveze la 3 Martie 1456 [2] invocă de altminteri un număr de considerente practice de cu totul altă natură; se stărue, anume, nu asupra unei « umanităţi » în care protectorii traficanţilor de sclavi nu ar fi avut cuvânt să creadă, ci se cântăresc şansele unei întreprinderi militare ce părea pe bună dreptate hazardată într'un moment în care tocmai se realizase între Moncastru şi domnie o învoială, pe baza căreia armata Moldovei putea oricând să intre în acţiune împotriva unei noi agresiuni [3]. Concluzia guvernului genovez era cât se poate de logică, aşa dar, când recomandă coloniei să se abţină *« dela război sau dela orice violenţă »*; dar este vorba de o logică în întregime străină de natura argumentelor folosite de fraţii Senarega.

Este vădit că şi pentru autorii acestui document apărea de-a-dreptul comică invocarea justiţiei împotriva Moldovei şi că, spre deosebire de fraţii Senarega, autorităţile genoveze dispreţuiesc camuflările mai mult sau mai puţin naive, sub care se ascundea negoţul lor. Calculul rece al raportului material de forţe, unde se ţine socoteală în primul rând de transformarea ce se pregătea pe tărâmul raporturilor cu Turcii [4], era singura atitudine potrivită cu natura activităţii foştilor stăpâni din Lerici. Această activitate constă în adevăr *în exerciţiul direct şi continuu al agresiunii militare*; o dovedeşte aici până la evidenţă utilizarea unor garnizoane şi cetăţi proprii, alături de serviciile bandelor otomane sau tătăreşti, faptul că şi unele şi altele erau folosite în cadrul general al războiului ce se desfăşura pe litoralul de Nord-Vest al Mării Negre şi anume, *în condiţiile izbucnirii crizei politice dela Caffa.*

Am lăsat înadins la o parte până aici semnificaţiile faptului că stăpânii cetăţii Lerici s'au aflat tocmai în acest moment a interveni în luptele de pe teritoriul Moldovei. Este isbitor în adevăr că înrobirea orăşenilor din Moncastru s'a petrecut concomitent cu apariţia acelor simptome de disperare în colonia

---

[1] Ţinem socoteala în acest calcul mai întâi de preţul minimal indicat de către Bartolomeu de Genova, deşi, după cum vom vedea mai jos, *preţurile turceşti sunt un indiciu mai potrivit* pentru simplul motiv că orăşenii fuseseră înrobiţi în 1454 *cu ajutorul Turcilor.*

[2] Vigna, Codice diplomatico tauro-ligure, I, p. 539.

[3] Cf. pe larg capitolul VII.

[4] Alianţa turco-genoveză, confirmată *chiar în seara căderii Constantinopolei* printr'un privilegiu special al cuceritorului (N. Iorga, Privilegiul lui Mehmet II pentru Pera), a început îndată după aceea să fie supusă presiunii crescânde a pretenţiilor turceşti. Negocierile Turcilor cu Moldova joacă şi rolul stabilirii unor legături comerciale, efectiv întărite de sultan la 6 Iunie 1456 (« Revista Istorică », X, p. 105). Pentru Genovezi *dispărea în aceste condiţii unul dintre factorii altădată atât de eficace al agresiunii lor împotriva ţărilor române.*

genoveză, despre care ştim că erau pricinuite, pe de o parte de falimentul finanţelor publice, iar pe de altă parte, de încordarea raporturilor politice dintre Caffa şi Hoardă.

Ne interesează aici în mod deosebit împrejurarea că exact în acelaşi timp criza generală a comerţului de transit se manifestă în chip *precumpănitor* şi cu o violenţă extraordinară *pe tărâmul traficului de sclavi* şi că unii dintre negustorii dela Caffa (ca un oarecare Marino Cigala de pildă) încercau să suplinească *prin furtul organizat cu mijloace proprii* dispariţia furnizorilor obişnuiţi de robi de pe piaţa genoveză: în adevăr, în vreme ce Tătarii încetaseră pentru un moment să aprovizioneze Caffa cu « materia primă » a uriaşului său trafic, însuşi consulul cetăţii ne informează într'un raport oficial din 6 Septembrie 1455, pe care l-am analizat mai sus, despre acţiunea întreprinsă de acest Cigala asupra corăbiilor emirului de Sinope; capturând în plină mare un convoi de sclavi aparţinând stăpânitorului asiatic, Genovezul vinde apoi robii pe seama lui, fără alte formalităţi faţă de « proprietarul legitim » [1].

Se poate lesne vedea cât de însemnate sunt împrejurările acestea pentru întregirea lacunelor voluntare din memoriul fraţilor Senarega. Este limpede în primul rând că *ei mint prin omisiune* atunci când, vorbind despre colaborarea lor cu Tătarii, uită să adauge că ea nu a funcţionat *în 1454*, în cazul orăşenilor din Moncastru.

Nu este vorba de a tăgădui că *în genere* castelul Lerici era, aşa cum o mărturisesc chiar proprietarii lui, un instrument al colaborării italo-tătăreşti pe care se baza negoţul cu sclavi. Dar în momentul isbucnirii crizei multilaterale dela mijlocul veacului al XV-lea, centrul de operaţii dela Lerici era silit să suplinească într'un fel oarecare defecţiunea momentană a Hoardei; este mai mult ca probabil că a folosit metode de aceeaşi natură cu cele puse în aplicare (în aceleaşi condiţii) şi de Marino Cigala [2], că a făcut, cu alte cuvinte, să intre în joc *mijloacele militare proprii* pe care, oricum, le întreţineau pe seama lor stăpânii cetăţii Lerici [3]. Este la fel de vădit că de altminteri comportarea fraţilor Senarega în 1454 nu este *ruptă* complet de practicile negoţului lor obişnuit de dinainte de criză: dimpotrivă, această criză nu face decât să expliciteze, aici ca şi în întreaga sferă de activitate a negustorilor din Caffa, stări latente *în funcţionarea normală şi permanentă* a mecanismului ce producea veniturile genoveze în cadrul traficului de robi.

Analiza episodului Senarega duce la încheieri pe care trebue să le considerăm, aşa dar, semnificative pentru *întreaga* comportare a negustorilor italieni. Este esenţial să subliniem *caracterul activ* al participării lor la acţiunile de înrobire; organizate în deobşte în asociaţie cu Tătarii, ele rămâneau posibile şi când lipsea concursul Hoardei, *tocmai pentrucă factorul principal al iniţierii acestor acţiuni erau Genovezii şi nu Tătarii.*

Travestirea colaborării dintre negustori şi înrobitorii mongoli, sub forma preocupării umanitare de a « răscumpăra » din sclavie pe captivi, reprezintă o

[1] Cf. pentru toate aceste împrejurări, Vigna, Codice diplomatico tauro-ligure, I, p. 366—367, şi discuţia de mai sus, p. 95—96.

[2] Vom vedea că, de altfel, există şi unele trăsături specifice ale acţiunii fraţilor Senarega, care au folosit, alături de mijloacele lui Cigala, ajutorul indirect al forţelor turceşti; este însă, în ce priveşte tema analizată aici, un detaliu fără prea mare însemnătate.

[3] Fraţii Senarega vorbesc în versiunea lor a evenimentelor, despre faptul că aveau o garnizoană *slabă;* esenţială este însă împrejurarea că *exista* o garnizoană şi că cetăţuia Lerici funcţiona pe baza unei forţe militare proprii; este vădit că şi în cadrul « colaborării » cu Tătarii era cel puţin de o recomandabilă prudenţă de a prevedea orice eventualitate.

încercare naivă şi menită unui eşec desăvârşit. Beneficiile râvnite de fraţii Senarega arată că întreaga lor activitate (şi mai cu seamă cea de dinainte de criză) consta în a investi în «industria» prădalnică a hanilor capitaluri [1], dela care aşteptau un profit de minimum 5.000 %; castelul Lerici era o întreprindere comercială pe tejgheaua căreia se găseau, printre accesoriile cele mai des întrebuinţate, lanţuri şi arme, pregătite şi unele şi altele pentru a desăvârşi înrobirea locuitorilor de pe litoralul Mării Negre şi a Moldovenilor printre aceştia.

Nu numai că ar fi absurd să presupunem măcar o clipă, un simţământ de ostilitate al traficanţilor de sclavi faţă de chipul în care Tătarii procurau *în genere* robii; dar nu poate fi nici umbră de îndoială despre solidaritatea deplină şi atotcuprinzătoare a Genovezilor cu întreaga activitate de pradă şi furt de oameni care este definiţia însăşi a principalei îndeletniciri a căpetenilor Hoardei. Interesul comun pe care-l determina rentabilitatea cu totul excepţională a traficului de sclavi reprezenta de altfel doar *materia* în care s'a cristalizat în chip practic solidaritatea de origini mai îndepărtate între Tătari şi Genovezi. Nu trebue să uităm că profitul specific comerţului de transit *în genere* se realiza numai în anumite condiţii economice (printre care joacă un rol primordial slaba desvoltare comercială a populaţiilor exploatate) şi că din pricina lor interesele negustorilor genovezi la gurile Dunării erau în orice caz solidare cu menţinerea aici a stăpânirii tătăreşti; comerţul de sclavi şi formele de colaborare cărora el le dă naştere, nu fac decât să exprime, pe tărâmul unei activităţi nemijlocit producătoare de venituri, această *legătură obiectivă*, adânc caracteristică pentru rolul istoric general îndeplinit de negustorii italieni faţă de societatea de pe teritoriul Ţărilor Române.

★

Atât cronologia însăşi a procesului prin care coloniile italiene s'au fixat pe litoralul Mării Negre în veacul al XIII-lea [2], cât şi mai ales evenimentele petrecute pe acest tărâm în secolele XIV—XV, confirmă *caracterul necesar* al alianţei dintre Genovezi şi cele mai brutale forţe de agresiune şi distrugere din Sud-Estul Europei; pentru înţelegerea legăturilor de care e vorba aici, are mai cu seamă importanţă faptul că în a doua jumătate a veacului al XIV-lea, când puterea Hoardei de Aur a intrat în declin sub loviturile ce primea din partea cnezilor ruşi, Genovezii au simţit nevoia de a adăuga la alianţa lor iniţială cu Tătarii *o colaborare întru totul analoagă, cu Turcii*. Această din urmă alianţă, manifestată în prilejuri care au avut un deosebit răsunet în Europa vremii, a fost studiată de istoricii străini, în deosebi italieni, care nu au putut ascunde sentimentul de desgust ce-l provoacă cinismul politicii genoveze şi *încercările ei statornice de a împiedeca acţiunile de cruciată antiotomană* [3]. In asemenea condiţii, poziţia respingătoare ocupată de Genova în marile probleme puse de înaintarea turcească, nu a

---

[1] Reamintim că cetăţuia Lerici fusese *cumpărată* dela Tătari.

[2] Deşi corăbiile italiene au început să circule în Marea Neagră încă dinainte de mijlocul veacului al XIII-lea, se ştie că întemeierea coloniilor genoveze urmează îndată *după marea invazie a Tătarilor;* vom vedea mai jos că şi întemeierea coloniei dela gurile Dunării *a fost condiţionată de o colaborare politică strânsă cu hanii tătari.*

[3] Cf. de pildă C. Manfroni, «Le relazioni fra Genova, l'impero bizantino e i Turchi» (Atti liguri, XXVIII, p. 577 şi urm.) care stărue de nenumărate ori asupra acestei alianţe (în deosebi p. 714 şi urm., p. 717, p. 727 şi urm., p. 731 şi urm., p. 739 şi urm.), deşi pretinde, ca toţi istoricii burghezi de altfel, că ea era străină de scopuri comerciale (p. 718). Vom vedea îndată multiplele aspecte ale acestei erori.

putut fi negată în întregime nici de istoriografia burgheză din ţara noastră [1] în studiile sale de istorie generală. In schimb, au fost complet trecute sub tăcere urmările sale asupra Ţărilor Române, în ciuda faptului că un bogat material documentar ilustrează colaborarea dintre sultani şi curtierii marelui transit în cadrul unor agresiuni comune îndreptate împotriva popoarelor balcanice şi a poporului român. Credem necesar să stăruim cu atât mai mult asupra acestui material, pentru a da la iveală caracterul politicii genoveze în epoca unor grele lupte purtate de Ţările Române pentru independenţa lor.

Insuşi N. Iorga a arătat că pătrunderea otomană pe teritoriul Peninsulei Balcanice se explică prin folosirea sistematică (şi alternativă) a armatelor turceşti de către Genova şi Bizanţ în luptele pe care le-au dus în al treilea sfert al veacului al XIV-lea . Rolul jucat aici de către negustorii genovezi a fost deosebit de odios: pe lângă că stabilesc o alianţă militară directă prin care flota genoveză este pusă la dispoziţia agresorilor otomani [3], ei sunt de asemenea prima putere europeană care încheie tratate formale cu sultanii. Ni s'a păstrat textul celui de al doilea tratat, încheiat la 8 Iulie 1387 [4] şi care confirmă stipulările primei învoeli dintre Genova şi Turci, din 1352 [5]; este isbitor din capul locului rolul deosebit de important pe care-l joacă în aceste tratate şi în confirmările lor ulterioare [6], problema comerţului cu sclavi.

Nu poate fi îndoială că atenţia acordată acestei probleme caracterizează natura legăturii de interese dintre noii aliaţi, că în centrul preocupărilor lor comune se află venituri întemeiate în mare parte pe înrobirea populaţiilor din Sud-Estul Europei. Existenţa acestor venituri şi importanţa lor în politica genoveză faţă de Turci sunt de altfel amplu ilustrate de toate împrejurările în care *negustorii italieni apar, în calitate lor de traficanţi de sclavi, ca beneficiari ai înaintării otomane în Peninsula Balcanică.*

Documentele pe care le cuprinde registrul ţinut de notarul Manoli Bresciano din Creta în anii 1381—1385 sunt deosebit de sugestive în această privinţă; pe lângă că ilustrează, cum am văzut mai sus, unele acţiuni de înrobire organizate chiar de negustorii italieni, aceste documente oglindesc înainte de toate o stăruitoare coincidenţă între afluenţa robilor în târgurile mediteraniene şi momentele de creştere a ofensivei otomane [8].

---

[1] Totuşi, mai catolici decât Papa şi mai filogenovezi decât istoricii italieni, unii dintre epigonii istoriografiei burgheze din ţara noastră s'au apucat să justifice politica de colaborare cu Turcii dusă de către Genova sau uneori să o conteste de-a-dreptul, împotriva evidenţei. Este tipic cazul recenziei lui Gh. Brătianu la lucrarea unui cercetător german, C. Silberschmidt, pe care pretinde să-l « îndrepte » în sensul apologetic, propriu lucrărilor sale. (Cf. Byzantion, I, 1924, p. 636—637).

[2] N. Iorga, Latins et Grecs d'Orient et l'établissement des Turcs en Europe (studiu republicat în Etudes byzantines, II, p. 277 şi urm., după care citâm).

[3] Op. cit., p. 315, passim. Cf. şi exemple mai târzii de asemenea colaborare, în deosebi *în momentele cele mai grele ale luptei Ţării Româneşti împotriva Turcilor*, ca de pildă în vremea lui Dan II (materiale în Notes et extraits. I, p. 393, 395—396) sau în timpul agresiunii otomane din anul 1431 (op. cit., p. 546—553).

[4] Publicat şi de N. Iorga în « Anal. Acad. Rom. », Mem. Secţ. Ist., seria a II-a, t. XXXVI, p. 82—84.

[5] N. Iorga, Etudes byzantines, II, p. 317. Acest prim tratat al cărui text s'a pierdut nu este cunoscut decât din menţiunea pe care o fac în legătură cu el, alte alianţe genoveze.

[6] Cf. de pildă, tratatul din 1403 (« Anal. Acad. Rom. », Mem. Secţ. Ist., seria a II-a, t. XXXVI, p. 85—87).

[7] Registrul a fost studiat şi în parte publicat de istoricul bulgar Sakâzof în « Makedonski pregled », 1932, VII, 2—3, p. 1 şi urm.

[8] Cf. concluziile lui Sakâzof, op. cit., p. 236—237.

La un rezultat încă şi mai concludent se poate ajunge studiind direcţiile pe care se desfăşura acţiunea de înrobire şi anume, folosind indicaţiile furnizate de notar cu privire la neamul şi locul de origine al sclavilor vânduţi la Creta; reiese că majoritatea acestora sunt Bulgari din Macedonia şi provin astfel de pe teatrul principal al operaţiilor otomane din anii corespunzători activităţii notarului [1].

Legătura astfel stabilită între atacurile turceşti în Balcani şi activitatea negustorilor italieni, se explică prin unele trăsături binecunoscute ale « politicii de stat » condusă de sultani; ele sunt caracterizate prin locul pe care îl ocupă în organizarea generală a imperiului « instituţia » armatelor neregulate de azapi şi achingii [2]. Se ştie că înafară de « ghazii » (oştenii armatelor regulate care erau plătiţi prin soldă sau prin venitul micilor feude concedate pe teritoriile cucerite de ei) existau printre forţele militare otomane cete numeroase de ostaşi, definite tocmai prin faptul că unica lor plată consta în încuviinţarea pe care o aveau de a prăda şi de a lua robi din ţinuturile necucerite de Turci.

Pe baza activităţii acestor cete se acumulau adevărate « turme de sclavi » în imperiul turcesc, în stăpânirea personală a sultanilor [3], ca şi în aceea a feudalilor otomani mai mari sau mai mărunţi [4]. Dar robii păstraţi în stăpânirea acestora (în calitate de servitori de pildă) reprezentau o mică parte a « produsului » furturilor realizate de azapi şi achingii; cei mai mulţi erau destinaţi *vânzării* [5] şi constituiau tocmai prin aceasta *puntea de legătură dintre Genova şi imperiul sultanilor*. Negustorii italieni reprezentau în adevăr un factor indispensabil *pentru valorificarea pe piaţă* a acţiunilor de înrobire întreprinse de bandele otomane. Nu poate fi îndoială că *frecvenţa* binecunoscută a acestor acţiuni se explică prin activitatea traficanţilor de sclavi, mijlocitorii uriaşelor venituri de care beneficiau şi sultanii ca organizatori ai incursiunilor de azapi şi achingii [6].

Este locul să amintim că istoriografia noastră a neglijat cu totul rolul acestor incursiuni *pe teritoriul Ţării Româneşti şi al Moldovei*, deşi acţiunea lor a fost mai însemnată, fiind, practic vorbind, mai eficace în urmările sale de lungă durată, decât marile expediţii « ghaza » întreprinse de sultani. Fără a ne opri asupra acestei teme cu ramificaţii multilaterale [7], vom arăta deocamdată, în legătură cu problema studiată aici, unele aspecte ale colaborării turco-genoveze în jefuirea periodică a Ţărilor Române şi în înrobirea populaţiei lor.

Cu o satisfacţie direct mărturisită, cronicarii turci înregistrează în chip minuţios nenumăratele prilejuri în care bandele de achingii au trecut la Nordul Dunării unde (după expresia brutală a lui Aşîk-paşa Zade) « *s'au tăvălit şi au*

---

[1] cf. concluziile lui Sakâzof, op. cit., p. 236—237.

[2] Azapii erau pedeştrii iar achingiii formau cavaleria.

[3] Se ştie că sultanului îi revenea o cincime din robii aduşi de azapi şi achingii în incursiunile lor.

[4] Unul dintre aceşti feudali mărunţi, cronicarul Aşîk-paşa Zade, ne-a lăsat o descriere savuroasă a operaţiunilor de înrobire la care participase el însuşi. Cf. Die altosmanische Chronik des Asîk-pasha Zade. Ed. Fr. Giese, Leipzig, 1929, p. 114—115.

[5] Aşîk-paşa mărturiseşte el însuşi în cronica lui (loc. cit.) că lua în robie prizonieri de război *pentru a-i vinde*.

[6] Aici se vădeşte însemnătatea faptului că *sultanii erau cointeresaţi la furtul de robi* prin « cincimea » pe care achingiii trebuiau să le-o cedeze.

[7] Este suficient să amintim că însăşi plata haraciului se datoreşte incursiunilor de achingii şi nu marilor expediţii sultanale; această plată nu avea alt înţeles în veacul al XV-lea decât răscumpărarea « păcii » din spre bandele de pradă.

călcat»[1] bogățiile agonisite prin munca pașnică a țăranilor. Obiectul principal al incursiunilor de care este vorba, era luarea în robie a locuitorilor care puteau fi găsiți fără apărare în casele lor; aceștia erau aduși *cu miile*[2] peste Dunăre, pentru a fi în cele din urmă vânduți de către Turci traficanților de sclavi din porturile mediteraniene. Pe noi ne interesează aici frecvența excepțională a unor asemenea incursiuni[3] și răspunderea pe care o au aici negustorii genovezi.

Este deosebit de convingătoare în această privință mărturia lui Ioan de Raguza, solul oficial al conciliului dela Basel pe lângă împăratul bizantin. In memoriul său adresat conciliului la 17 Noembrie 1436[4], solul descrie jefuirea Țărilor Române și vânzarea «turmelor» de sclavi aduse de aici în uriașul târg dela Adrianopole; negustorii care plăteau *câte 30 aspri pentru un sclav*[5] (preț extrem de semnificativ pentru devalorizarea unor mărfuri «produse» în proporții de massă prin repetarea incursiunilor turcești) și care sunt așa dar principalii beneficiari ai acestor incursiuni[6], ne apar ca autorii morali ai suferințelor îndurate de femeile și copiii din Țările Române. Accentele de durere neprefăcută ale lui Ioan de Raguza, când descria vânzarea acestora «ca vitele» și scenele de desnădejde la care asistase el însuși în târgul de robi, reprezintă un act de acuzare îndreptat fățiș împotriva traficanților de sclavi.

Dar alături de asemenea declarații, ce pot fi uneori recuzate ca declamatorii, există dovezi materiale la fel de împovărătoare pentru negustorii genovezi și care stabilesc existența unei solidarități depline între ei și înrobitorii țărilor balcanice sau dunărene. Nu este vorba *numai* de solidaritatea obiectivă pe care o determină însuși mecanismul producător de venituri al colaborării turco-genoveze, ci chiar de poziția conștient adoptată de către negustorii italieni față de situațiile dramatice cărora un asemenea mecanism de înrobire le dă naștere în chip inevitabil. Este cât se poate de caracteristică în acest sens brutalitatea cu care Genova a pus în aplicare clauzele primelor sale tratate cu Turcii, pentru restituirea reciprocă a sclavilor fugiți. Se știe că în 1387, cel mai târziu, se stabilise între sultani și negustorii coloniilor genoveze o convenție care reglementa minuțios modalitățile acestor restituiri. In anii următori, registrele coloniei Pera cuprind numeroase însemnări cu privire la sclavi (Bulgari, Greci sau de alt neam) refugiați pe teritoriul coloniei; în 1391 este vorba de niște femei «*care au fugit dela Turci și au fost încarcerate, în închisoarea comunei... prin ordinul domnului podesta, la cererea Turcilor*»[7]. Lanțurile făurite de Genovezi pentru aceste femei, refugiate pe teritoriul lor după ce scăpaseră din captivitatea otomană, arată cât se poate de bine atitudinea negustorilor italieni față de suferințele omenești pe care le provocau agresiunile bandelor de achingii.

---

[1] Op. cit., p. 111. Este vorba de prădarea Țării Românești și a Transilvaniei *timp de 45 de zile* în anul 1438.

[2] Cu un singur prilej, în 1432, domnitorul Alexandru Aldea a trebuit să răscumpere *trei mii de robi* furați în asemenea condiții.

[3] Numai cronica lui Urudj, Istoria dinastiilor otomane (ed. Babinger, Hanovra, 1925) pomenește asemenea incursiuni *pe teritoriul românesc* la p. 26, 47, 51—52, 52—53, 97, 109, 113, 128, 133.

[4] Notes et extraits, ed. N. Iorga, IV, p. 25 și urm.

[5] Op. cit., p. 28.

[6] Știm că *în cazul cel mai rău* pentru traficanții de sclavi, ei revând marfa pe un preț de 50 de ori mai mare (cf. mai sus discuția privind prețurile pomenite de Bartolomeu de Genova).

[7] Notes et extraits, I, p. 47, 50, 52; cf. p. 74—75, știrile din 1403 care trebue puse în legătură cu *noul tratat încheiat între Genova și Turci* și unde problema negoțului de sclavi este reluată pe o bază mai largă, încă decât în 1387.

Era în această atitudine a făuritorilor de lanţuri mai mult decât o simplă asprime negustorească; era simbolul însuşi *al unei politici* prin care traficanţii de sclavi colaborau conştient la instalarea jugului otoman pe teritoriul Europei sud-orientale pentru a-şi consolida beneficiile lor monstruoase. Este necesar să subliniem aici că această politică s'a manifestat şi în împrejurările în care *Moldova a devenit tributară faţă de Turci*, în 1454—1456; va trebui să reamintim evenimentele petrecute pe teritoriul ei în aceşti ani de criză politică generală în care se produce, de asemenea, intervenţia fraţilor Senarega [1].

Se cunosc situaţiile în care Moldova a fost silită să înceapă a plăti tribut lui Mehmet II [2]; adunarea boierilor dela Vaslui din primăvara anului 1456 justifică ea însăşi această măsură arătând că, altminteri, Turcii «*ei singuri vor lua precum au luat şi până acum soţiile şi copiii fraţilor noştri*» [3]. Au avut loc în adevăr în anii precedenţi închinării, repetate incursiuni ale unor cete otomane care pătrundeau până în inima Moldovei, înrobind pe locuitorii ei. In toiul acestor agresiuni, care au culminat printr'o «demonstraţie» a flotei otomane la gurile Dunării, urmată de debarcarea în forţă a unor drâmbe de oaste [4], apar deodată în sclavia stăpânilor genovezi ai castelului Lerici cei 14 orăşeni din Moncastru.

Am arătat mai sus rolul garnizoanei pe care o întreţineau fraţii Senarega în acest castel, unul din centrele fostei alianţe italo-tătăreşti, iar în 1454, unul dintre focarele de cotropire organizate pe cont propriu de Genovezi. Este limpede însă că înrobirea orăşenilor moldoveni a fost posibilă numai fiindcă era în acelaşi timp ajutată de condiţiile agresiunii otomane; este suficient să amintim că această agresiune se desfăşura pe teritoriul Moldovei începând din toamna anului 1453, având ea însăşi, în primul rând, forma unor incursiuni de înrobire [5].

Nu se poate imagina o ilustrare mai vie a legăturii indisolubile dintre diferitele alianţe pe care le-au înjghebat pe rând traficanţii de sclavi; episodul din 1454 este expresia *originii comune* a colaborării lor cu Tătarii şi a celei cu Turcii, două forme ale aceleiaşi solidarităţi dintre Genova şi forţele de agresiune pe care se sprijinea, oricum, îndeletnicirea castelanilor din Lerici. Se manifestă aici o legătură necesară, postulată şi de analiza teoretică a naturii veniturilor genoveze, între comerţul de transit şi cotropirea brutală a ţinuturilor exploatate; este o legătură ce apare mai limpede în cazul traficului de sclavi, dar care nu este mai puţin inevitabilă *pentru întreg restul activităţii negustorilor italieni.*

Cazul Senarega prezintă tocmai particularitatea de a evidenţia această legătură obiectivă dintre absolut toate formele de violenţă îndreptate de Genovezi împotriva Moldovei. Nu trebue să uităm că desfăşurarea evenimentelor analizate aici se inserează între două momente foarte caracteristice pentru pira-

---

[1] Episodul pe care-l vom analiza acum a mai fost deseori povestit, fără a se trage însă vreodată încheierile pe care le comportă faptele — ba chiar fără ca ele să fi fost complet înfăţişate. Caracterul tendenţios al prezentării evenimentelor în istoriografia burgheză este perfect ilustrat în principala lucrare a acestei istoriografii, unde N. Iorga merge până la a pretinde că *Moldovenii au fost agresorii* în 1455 (Chilia şi Cetatea Albă, p. 116).

[2] «Pe marginea folosirii izvoarelor cu privire la supunerea Moldovei la tributul turcesc (Vaslui 1456)», în «Studii», III, anul 5, Iulie—Septembrie 1952, p. 187 şi urm.

[3] Op. cit., p. 197.

[4] Op cit., p. 189—190 şi notele.

[5] Vom întrezări mai limpede forma posibilă a ajutorului turcesc, după ce vom analiza în capitolul al VII-lea al lucrării de faţă cadrul politic general al evenimentelor din 1453—1456; în adevăr, lămurirea episodului Senarega (povestit de toţi istoricii ca unul petrecut în... 1455) cere rectificări de cronologie şi deci discuţii mai lungi de istorie politică.

teria mai mult sau mai puţin legală organizată pe seama unor corăbii şi mărfuri aparţinând orăşenilor moldoveni; este vorba, în primul rând, de sentinţa dată în conflictul Gravaigo-Petruman [1], unde ştim că autorităţile din Genova hotărăsc un adevărat război comercial împotriva negustorilor dela gurile Dunării.

Socotim că deslănţuirea acestui război nu poate fi în niciun caz străină de forma răspunsului pe care am văzut că Moldovenii l-au dat fraţilor Senarega. In condiţiile confiscărilor arbitrare de mărfuri ce s'au operat pe baza sentinţei amintite după data de 17 Mai 1453 [2], atacul *chibzuit de autorităţile orăşeneşti* din Moncastru împotriva cetăţii Lerici [3] are înţelesul unui răspuns dat agresiunii multilaterale organizate de negustorii italieni *atât pe tărâmul raporturilor comerciale, cât şi pe acela al furtului de robi* : numai astfel se explică rolul de iniţiativă şi îndrumare pe care şi-l asigură conducătorii oraşului Moncastru în timpul luptei din 1454 cu fraţii Senarega. Merită subliniat că această interpretare a faptelor este dată *de însuşi consulul din Caffa* în memoriul său din 6 Septembrie 1455; el justifică aici o cerere de ajutoare militare pentru recucerirea cetăţii Lerici prin *teama de concurenţa comercială* pe care noii ei stăpâni ar putea să o facă vadurilor negustoreşti din Crimeea [4].

Ne mai rămâne să adăugăm că, în Martie 1456, guvernul genovez, deşi se arăta prudent în ce privea recucerirea cetăţii Lerici, nu pierdea deloc din vedere obiectivele luptei sale comerciale şi continua să le urmărească, folosind mijloace de forţă armată. Am analizat în capitolul precedent conţinutul unui ordin emis tot în Martie 1456, pentru atacarea oricărei corăbii ce ar transporta grâne în Marea Neagră şi am văzut, de asemenea, semnificaţiile lui în cadrul concurenţei dintre negustorii din Caffa şi exportatorii grânelor moldoveneşti [5]; era un ordin de piraterie brutală care completa în mod firesc măsurile, în fond analoage, prevăzute în sentinţa procesului Gravaigo, tinzând şi unele şi altele să menţină vestigiile monopolului comercial genovez în vremea în care declinul său se îndrepta vădit spre catastrofă. Or, căpitanul corăbiei căruia i se dau asemenea instrucţiuni, menite să întregească un sistem complex de cotropire militară, *nu este altul decât Toma Senarega*, cel mai mare dintre cei cinci fraţi care organizau traficul de sclavi în cetăţuia Lerici în 1454 şi care se înfăţişează acum în dregătoria de principal conducător al oficiului grânelor din Caffa.

Este cu totul limpede că în aceste condiţii, seria cronologică a evenimentelor din 1453—1456, în care se încadrează şi episodul Senarega, oglindeşte tocmai unitatea dintre diferitele manifestări ale agresiunii genoveze. Scopurile rezistenţei care se organizează în aceşti ani la Nordul Dunării, *unde traficul cu sclavi şi comerţul de grâne apar* împreună *în centrul luptei dusă de orăşenii Moldovei*, ilustrează deplin împrejurarea că politica genoveză era fundamental aceeaşi în toate domeniile în care o cunoaştem, că ea *urmărea în toate aceste domenii*

[1] S'a analizat pe larg în capitolul precedent chipul arbitrar în care Moldovenii erau puşi să plătească oalele sparte la Liov şi la Pera printr'un ordin cinic menit *să introducă forţa armelor acolo unde mijloacele comerciale dăduseră greş*.

[2] Deşi sentinţa este dată la 17 Mai 1452, ea a intrat în vigoare de abia un an mai târziu (Acte şi fragmente, III, p. 30—31).

[3] Fraţii Senarega sunt arestaţi şi castelul lor este cucerit prin acţiunea celor 60 de orăşeni din Moncastru, trimişi în chip special sub pretextul pescuitului « *comissione rectorum loci illius* » (op. cit., p. 32).

[4] Vigna, Codice diplomatico, I, p. 365.

[5] Vigna, Codice diplomatico, I, p. 595—596 şi discuţia mai sus, p. 81.

să mențină prin mijloace militare supraprofituri isvorîte din jefuirea directă și care erau înlăturate în condițiile istorice dela mijlocul veacului al XV-lea prin rezistența opusă cu forțe noi de către societatea locală.

★

Episodul Senarega se găsește la o răscruce a raporturilor moldo-genoveze și face astfel cu putință studiul unui fenomen aflat în plină criză. Rolului monstruos jucat în asemenea împrejurări de către negustorii italieni îi corespunde însă, în cadrul desvoltării științei moderne, activitatea apologeților burghezi ai comerțului de transit de teapa lui Gh. Brătianu și a « școalei » de obscurantism pe care a ilustrat-o. Este suficient să recapitulăm principalele rezultate la care am ajuns în ultimele două capitole, comparându-le cu teoriile istoriografiei burgheze despre contribuția adusă de Genova la nașterea orașelor din Țările Române și în genere la desvoltarea lor social-economică [1]. Afirmând că negustorii italieni au fost la Nordul Dunării un factor de progres, a cărui dispariție în a doua jumătate a veacului al XV-lea ar fi avut urmări catastrofale pentru Moldova, istoriografia burgheză a falsificat în întregime faptele și a împiedecat înțelegerea unor însemnate lupte din istoria medie a țării noastre; nu este vorba de o « exagerare » a rolului jucat de acești negustori, ci de răstălmăcirea completă a conținutului său istoric real.

Incheierea generală care se desprinde din analiza de mai sus este că Genovezii s'au înfățișat la gurile Dunării ca *un factor istoric reacționar*, ale cărui interese în mediul societății locale erau în contrazicere directă cu mersul ascendent al acestei societăți. Vital interesați în menținerea populației locale pe o treaptă cât mai înapoiată de desvoltare, negustorii italieni au depus efectiv toate sforțările pentru a frâna progresul Moldovei și au legat necontenit aceste sforțări de cotropirea militară, în alianță strânsă cu bandele turco-tătare.

Trebue subliniată în mod cu totul deosebit claritatea cu care *politica genovează de agresiune apare ca expresia* necesară *a condițiilor economice obiective în care se desvoltă activitatea lor.* Profitul urmărit de curtierii marelui transit era cu putință numai dacă în societatea pe care ei o exploatau, produsele nu aveau încă în mod curent o valoare de schimb; acest profit devine imposibil pe măsură ce se desvoltă producția de mărfuri și activitatea unor orășeni locali, legați prin mii de fire de această producție.

Politica negustorilor italieni se explică prin faptul că ei *cunoșteau* secretul uriașelor lor profituri, măcar în măsura în care poziția adoptată de Genova exprimă convingerea conducătorilor ei că interesele « comunei » sunt potrivnice desvoltării orășenilor Moldovei. Politica genoveză nu este decât transpunerea acestei convingeri generale în măsuri practice de guvernământ, unde *puterea militară este deliberat folosită pentru a împiedeca activitatea negustorilor dela Nordul Dunării.*

Comerțul cu sclavi este îndeletnicirea caracteristică a curtierilor marelui transit; în acest sector de comerț, din care a isvorît cea mai mare parte a veniturilor lor, se concentrează trăsăturile cele mai tipice ale unei activități care, aici, nu se mai poate acoperi cu aparențele civilizației. « Rolul istoric » îndeplinit în acest domeniu de către Genovezi constă în străduința lor de a restabili

---

[1] Cf. analiza acestor teorii și bibliografia problemei în introducerea acestei lucrări. « Studii », anul 6, I, Ianuarie—Martie, 1953, p. 192—195.

în veacul al XV-lea raporturi sociale depăşite la Nordul Dunării cu un mileniu în urmă. In strânsă legătură cu *caracterul istoriceşte reacţionar* al unei asemenea îndeletniciri, se află *necesitatea* agresiunii militare implicită în înşişi scopurile urmărite de negustorii italieni. Pe niciun alt tărâm de activitate nu se învederează atât de limpede faptul că *Genovezii nu erau « liberi » să aleagă o politică sau alta*, că ei trebuiau *să facă apel la forţa armelor* dacă voiau să-şi păstreze veniturile, adică să rămână ei înşişi.

Multe zeci de mii de Moldoveni vânduţi ca sclavi în toate colţurile lumii în secolele XIII-XV [1] reprezintă tot atâtea cazuri de distrugere militară a unei gospodării paşnice şi productive de către Genovezi sau de către uneltele lor turco-tătare, căci înrobirea presupune furtul de oameni, adică un act de violenţă îndreptat împotriva acestor Moldoveni, luaţi de obicei din mijlocul familiei şi al gospodăriilor lor. Nu poate să ne mai surprindă faptul că Moldovenii au confundat în aceeaşi ură, în 1454, pe înrobitorii lor direcţi şi pe comanditarii genovezi ai acestora. Practica vieţii însăşi înlăturase deosebirea de nuanţă între cele două căi pe care negustorii italieni îşi procurau sclavii — prin raziile lor proprii sau pe calea raziilor de Tătari sau achingii; rămăsese numai rezultatul acestei activităţi « civilizatoare » şi el se materializa în cenuşa unor gospodării, ruinate prin grija de umanitate a fraţilor Senarega şi a consorţilor lor.

Rezistenţa opusă de orăşenii moldoveni agresiunilor organizate de Genovezi se împletea în cursul evenimentelor din 1453—1456 cu o luptă generală dusă pentru consolidarea condiţiilor economice pe care se rezema progresul Moldovei. Era de altminteri un episod *de luptă populară* în care domnia nu intervine decât pentru a stânjeni desfăşurarea acţiunii pornită şi condusă de forţe locale, în acest caz, orăşeneşti. Lupta de care este vorba exprimă în chip nemijlocit interesele apărării unor gospodării productive şi a poziţiilor cucerite prin mersul ascendent al civilizaţiei la Nordul Dunării. Ea este la fel de strâns legată de însuşi procesul desvoltării societăţii pe teritoriul jefuit de Genovezi, pe cât este de inevitabilă cotropirea militară ca mod de manifestare a activităţii acestora din urmă.

Evenimentele politice şi militare legate de această luptă au fost adeseori ignorate de istoriografia burgheză [2] şi când erau prezentate în treacăt, în unele lucrări [3], au fost înfăţişate izolat, drept manifestări întâmplătoare ale năravului războinic care este tipic în genere pentru comportarea feudalilor [4]. Incheierile de mai sus ne îngădue să considerăm aceste evenimente ca *un fenomen organic legat de desvoltarea societăţii.*

---

[1] Cifra nu este deloc exagerată; e suficient să amintim că de pe întreg litoralul Mării Negre, Genovezii « recoltau » în *fiecare an* mai mult de 10.000 de sclavi.

[2] Astfel, Gh. Brătianu, care îşi făcuse o specialitate din prezentarea istoriei Genovezilor în Marea Neagră, a ocolit mereu evenimentele din veacul al XV-lea, unde nu puteau fi neglijate fapte ca *războiul lui Ştefan cel Mare împotriva negustorilor din Caffa.* Chiar atunci când s'a ocupat de un moment extrem de caracteristic al acestor lupte, ca acel din 1314—1316, în vremea stăpânirii ţarului bulgar Svetislav la Nordul Dunării (Les Bulgares à Akkerman au début du XIV-ème siècle) nu discută decât fapte cu totul secundare şi prezintă pe supuşii lui Svetislav ca pe nişte « jefuitori » de mărfuri genoveze (op. cit., în « Byzantion », II, 1920, p. 153—168).

[3] O menţiune specială trebue făcută aici pentru lucrările lui N. Iorga al căror material, deosebit de preţios, trebue însă întrebuinţat cu multă precauţiune şi mereu controlat cu cercetările mai noi.

[4] Tipic în această privinţă este de pildă N. Iorga, Veneţia în Marea Neagră, I, Dobrotici.

Este necesar să subliniem că o bună parte a evenimentelor politice dela gurile Dunării în secolele XIII-XV se explică prin *contradicțiile obiective fundamentale* dintre interesele progresului local și cele ale forțelor istoricește reacționare reprezentate de negustorii italieni. Pe această bază, întreaga înfățișare a faptelor capătă o semnificație nouă și astfel devine posibilă restabilirea adevăratei imagini a vieții dela Dunărea de Jos într'o perioadă deosebit de însemnată pentru istoria poporului român [1].

[1] Vom încerca să schițăm istoria acestor lupte în lucrarea « Coloniile genoveze de pe litoralul apusean al Mării Negre » (din care cele două fragmente tipărite în revista « Studii » fac parte integrantă). In cadrul unor articole mărginite ca întindere, prezentarea lor este deosebit de grea, căci cercetarea este mereu silită a relua aici discuția unor numeroase probleme din domeniul istoriei politice, pentru a stabili în materialitatea lor fapte și acțiuni complet ignorate de istoriografie. Este o împrejurare ce nu e lipsită însă și de alte semnificații; socotim astfel ca deosebit de caracteristic, că *factologia* burgheză a fost incapabilă să prezinte corect măcar momente izolate ale acestor lupte, atât timp cât Genovezii au fost considerați ca un factor de progres.

ÎN JURUL PROBLEMEI DIALECTICII DESVOLTĂRII SOCIETĂŢII SOCIALISTE *

DE

A. VIŞNIACOV

Societatea comunistă se făureşte în Uniunea Sovietică prin activitatea conştientă, planificată, desfăşurată de poporul sovietic, condus de Partidul Comunist. Căile de construire a comunismului sunt luminate de învăţătura lui Marx-Engels-Lenin-Stalin, care dă partidului şi poporului sovietic o mare putere de orientare, claritatea perspectivei, încrederea de neclintit în victoria finală a comunismului.

Ca şi orice altă societate, societatea socialistă se desvoltă în conformitate cu legile generale ale dialecticii materialiste. Ca şi orice altă societate, societatea socialistă se desvoltă prin trecerea dela o calitate veche la una nouă, pe baza contradicţiilor şi a biruirii lor, pe baza luptei dintre nou şi vechi, dintre ceea ce moare şi ceea ce se naşte. Dar acţiunea acestor legi în societatea socialistă se deosebeşte fundamental de acţiunea lor în societatea împărţită în clase antagoniste. Studiul acestei deosebiri principiale are o mare însemnătate ştiinţifică şi practică. Partidul Comunist se bazează în activitatea sa pe dialectica obiectivă a desvoltării societăţii, pe legile obiective ale desvoltării sociale.

VICTORIA SOCIALISMULUI ŞI APARIŢIA LEGILOR NOI ALE DESVOLTĂRII SOCIALE.

Din momentul apariţiei claselor antagoniste — exploatatorii şi exploataţii — lupta de neîmpăcat dintre clase a devenit forţa motrice a desvoltării societăţii. Contradicţiile antagoniste şi lupta dintre exploatatori şi exploataţi rămân şi acum în ţările capitaliste forţa motrice a istoriei. Aceste contradicţii şi lupta între clasele antagoniste pătrund în toate laturile vieţii sociale — dela producţia materială până la conştiinţa socială a oamenilor.

Minţile progresiste au visat vreme de secole crearea unei societăţi eliberate de antagonismele de clasă, de vrajba naţională, de înrobirea omului de către om. Această societate a fost construită pentru prima oară în patria sovietică. Victoria socialismului în Uniunea Sovietică constitue o epocă din cele mai mărețe din istoria omenirii. După victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie prin eforturile maselor de oameni ai muncii, în U.R.S.S. au fost înfăptuite sub conducerea Partidului Comunist transformări social-economice de însemnătate istorică mondială: exproprierea capitaliştilor şi moşierilor, industrializarea socialistă a ţării, colectivizarea agriculturii şi lichidarea pe această bază a ultimei

* Din « Comunist », Nr. 10, 1953.

clase exploatatoare — chiaburimea, revoluţia culturală. Odată cu victoria relaţiilor de producţie socialiste în toate sferele economiei naţionale, societatea sovietică creşte şi se desvoltă în întregime pe o bază unică, socialistă, potrivit legilor obiective proprii modului de producţie socialistă.

Marxism-leninismul ne învaţă că legile ştiinţei despre societate, la fel ca şi legile ştiinţelor despre natură, sunt legi obiective, care există independent de conştiinţa şi voinţa oamenilor. In societatea capitalistă legile economice acţionează ca o forţă oarbă, care subordonează voinţa oamenilor. Astfel este acţiunea legii valorii, a plusvalorii, a profitului, a concurenţei şi anarhiei în producţie, a crizelor de supraproducţie. In condiţiile capitalismului, oamenii se află sub stăpânirea acestor legi care se manifestă asemenea forţelor distructive ale naturii. Societatea nu poate să subordoneze acţiunea acestor legi controlului ei, deoarece mijloacele de producţie se află în proprietatea privată a capitaliştilor, a exploatatorilor. In societatea burgheză se desfăşoară o luptă neîmpăcată între exploataţi şi exploatatori, se adâncesc şi se ascut contradicţiile şi conflictele sociale, care duc inevitabil la revoluţia socialistă, la dictatura proletariatului.

Odată cu nimicirea capitalismului, a sistemului de exploatare, apar şi se statornicesc pe baza noilor condiţii economice noi legi şi forţe motrice ale desvoltării sociale, principial deosebite de legile economice ale capitalismului. In condiţiile socialismului, a cărui bază economică este proprietatea socială asupra mijloacelor de producţie, economia se desvoltă planificat în virtutea necesităţii obiective şi este dirijată de organele conducătoare ale societăţii, în conformitate cu legile economice cunoscute. In condiţiile socialismului, acţiunea legilor economice ca şi forţele naturii, cunoscute şi supuse voinţei omului, se află sub controlul societăţii. Tocmai în aceasta constă saltul istoric al societăţii, din imperiul necesităţii oarbe în imperiul libertăţii, salt despre care scriau Marx şi Engels. Dar libertatea, ne învaţă marxism-leninismul, nu înseamnă independenţa omului faţă de forţele şi legile naturii şi ale societăţii. Adevărata libertate constă în cunoaşterea acestor legi, în cunoaşterea necesităţii şi în priceperea de a acţiona înţelegând necesitatea obiectivă. Oamenii pot cunoaşte şi îşi pot însuşi legile obiective şi sprijinindu-se pe ele pot să le folosească în interesul societăţii, să limiteze sfera de acţiune a cutăror sau cutăror legi, pot să dea câmp liber de acţiune legilor care-şi croiesc drumul şi a căror acţiune şi-o subordonează puterii lor. Dar priceperea de a subordona controlului şi puterii lor forţele oarbe, spontane şi distructive ale naturii şi societăţii, nu înseamnă că oamenii, societatea în ansamblu, ar putea suprima şi lichida după placul lor unele legi economice şi ar putea crea altele. După cum a arătat I. V. Stalin, şi legile economice ale socialismului există în mod obiectiv, adică independent de voinţa şi conştiinţa oamenilor.

Trăsăturile şi cerinţele esenţiale ale legii economice fundamentale a socialismului se reduc la asigurarea satisfacerii maximale a nevoilor materiale şi culturale mereu crescânde ale întregii societăţi, prin creşterea şi perfecţionarea neîntreruptă a producţiei, pe baza tehnicii celei mai înalte. Economia socialistă se desvoltă în mod planificat, potrivit legilor reproducţiei socialiste lărgite. Planificarea economiei naţionale, înfăptuită de statul socialist, obţine rezultate pozitive, întru cât ea reflectă just cerinţele legii desvoltării planificate (proporţionale) a economiei naţionale şi se conformează în totul cerinţelor legii economice fundamentale a socialismului. Baza economică a acţiunii acestor legi o constitue modul de producţie socialist, proprietatea obştească asupra mijloacelor de producţie, care exclude legile capitalismului ce acţionează în mod spontan,

— goana după profit, concurenţa şi anarhia producţiei, crizele periodice de supraproducţie etc.

Sistemul economic socialist şi proprietatea socială asupra mijloacelor de producţie constitue fundamentul economic al unităţii moral-politice a întregii societăţi, unitate care nu are precedent în istorie. In timp ce proprietatea privată desbină şi izolează pe oameni, transformându-i în grupuri sociale care se duşmănesc între ele, proprietatea socială asupra mijloacelor de producţie apropie şi uneşte strâns pe oameni într'un singur colectiv, uneşte strâns popoarele în familia prietenească, frăţească a constructorilor comunismului.

In timp ce în ţările capitaliste contradicţiile de clasă se ascut şi duc în mod inevitabil la o explozie, la revoluţia socială — în societatea sovietică, în care domină orânduirea socialistă, se întăresc din ce în ce mai mult unitatea moral-politică, prietenia popoarelor şi patriotismul sovietic.

Unitatea moral-politică a societăţii sovietice, care reprezintă unul din cele mai importante avantaje ale ei faţă de societatea capitalistă, s'a făurit în focul luptei crâncene pentru întărirea orânduirii sovietice, împotriva claselor exploatatoare şi a agenturii lor. In toate etapele luptei pentru consolidarea Puterii Sovietice şi pentru construirea socialismului, Partidul Comunist a întărit permanent alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănime, care reprezintă majoritatea societăţii. El a transformat această alianţă într'o puternică forţă socială, care s'a dovedit a fi capabilă să învingă rezistenţa turbată a claselor reacţionare, să le sdrobească pe acestea în luptă deschisă şi să le lichideze. In ţara noastră, odată cu victoria socialismului şi cu lichidarea claselor parazitare, exploatatoare, au dispărut contradicţiile antagoniste, adică contradicţiile care existau între clasele exploatatoare şi oamenii muncii; alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănime s'a ridicat pe o treaptă nouă, superioară, s'a transformat în unitatea moral-politică a societăţii, a poporului.

Lichidarea claselor exploatatoare şi întărirea alianţei dintre clasa muncitoare şi ţărănime, transformarea acestei alianţe în unitatea moral-politică a întregii noastre societăţi au avut o însemnătate hotărîtoare pentru întărirea prieteniei popoarelor din U.R.S.S.

Vrajba seculară, războaie între popoare, dominaţia unor naţiuni şi înrobirea altora, discordie naţională — iată tabloul relaţiilor dintre naţiuni în societatea cu clase antagoniste. Această vrajbă se intensifică în deosebi în epoca imperialismului, când jugul naţional se adânceşte şi se lărgeşte. Burghezia imperialistă şi ideologii ei cultivă inegalitatea naţională şi de rasă, aţâţă vrajba între popoare, propagă intens teorii rasiste, pline de ură faţă de om.

Cu totul altul este tabloul în societatea sovietică socialistă. Această societate se bazează pe deplina egalitate în drepturi şi pe colaborarea frăţească a popoarelor. Politica înţeleaptă a Partidului Comunist a asigurat lichidarea inegalităţii dintre popoarele care fac parte din Uniunea Sovietică, a asigurat desvoltarea puternică a economiei şi culturii lor. Condamnate de ţarism la întuneric şi înapoiere, aceste naţiuni şi popoare au creat, în condiţiile orânduirii sovietice şi cu ajutorul permanent al fratelui lor mai mare — marele popor rus — într'o perioadă istorică scurtă, o puternică economie socialistă, o cultură înaintată. Ele au crescut numeroase cadre ale intelectualităţii naţionale, şi-au creat şi şi-au consolidat viaţa lor de stat. In ţara sovietică au apărut şi s'au desvoltat naţiuni moderne, înaintate, socialiste, mult mai strâns unite decât oricare naţiune burgheză, libere de contradicţiile de clasă de neîmpăcat care macină naţiunile burgheze.

Nimicirea exploatării, lichidarea claselor exploatatoare — purtătorii şi organizatorii vrajbei naţionale şi a războaielor — au dus la schimbarea radicală a aspectului popoarelor Uniunii Sovietice. Sentimentul de neîncredere reciprocă dintre ele, care fusese întreţinut de-a-lungul secolelor de către moşieri şi capitalişti, a dispărut. Socialismul a generat la toate popoarele care populează Uniunea Sovietică, sentimentul de prietenie reciprocă, a asigurat colaborarea frăţească a popoarelor în toate domeniile vieţii sociale. Colaborarea frăţească a naţiunilor şi popoarelor care locuesc în Uniunea Sovietică, este una din sursele puterii invincibile a societăţii sovietice. Unitatea moral-politică a societăţii sovietice şi prietenia popoarelor U.R.S.S. sunt indisolubil legate de patriotismul sovietic, propriu tuturor grupelor sociale, tuturor popoarelor Uniunii Sovietice. Patriotismul sovietic este un patriotism de tip nou, superior, el înseamnă dragostea oamenilor muncii faţă de Patria socialistă, dragoste care se manifestă în munca fără preget pentru binele Patriei, în hotărîrea de a o apăra până la ultima picătură de sânge, împotriva oricărui duşman. In patriotismul sovietic se îmbină armonios tradiţiile naţionale ale popoarelor şi interesele vitale generale ale tuturor oamenilor muncii din Uniunea Sovietică. Patriotismul sovietic nu desbină, ci, dimpotrivă, uneşte toate naţiunile şi popoarele din U.R.S.S. într'o singură familie frăţească. Aceasta constitue baza prieteniei de nesdruncinat, din ce în ce mai puternică, între popoarele U.R.S.S.

Unitatea moral-politică a societăţii sovietice, prietenia popoarelor şi patriotismul sovietic dătător de viaţă, exprimă natura şi superioritatea relaţiilor de producţie socialiste. Aceste forţe motrice ale desvoltării societăţii sovietice cresc şi se întăresc tot mai mult în cursul construcţiei comuniste.

La baza unităţii moral-politice şi a prieteniei popoarelor sovietice, la baza patriotismului lor, se află comunitatea intereselor fundamentale ale muncitorilor, ţăranilor şi intelectualilor, comunitatea intereselor tuturor popoarelor, generată de orânduirea socialistă de stat şi socială.

DESPRE MANIFESTAREA LEGII TRECERII DELA VECHEA LA NOUA CALITATE ÎN SOCIETATEA SOCIALISTĂ

Apariţia noilor legi şi forţe motrice ale desvoltării societăţii sovietice pune într'un fel nou problema manifestării şi acţiunii legilor dialecticii în societatea socialistă, problema caracterului salturilor şi a contradicţiilor în condiţiile socialismului.

In lucrarea sa « Marxismul şi problemele lingvisticii », I. V. Stalin a subliniat că legea trecerii dela vechea la noua calitate prin explozii este obligatorie pentru societatea împărţită în clase duşmane, dar nu este obligatorie pentru societatea socialistă, bazată pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producţie, care nu are în componenţa sa clase duşmane şi care este liberă de contradicţiile antagoniste de clasă.

In formaţiunile social-economice împărţite în clase antagoniste, desvoltarea progresivă a societăţii, trecerea dela vechi la nou se face în mod inevitabil printr'o explozie revoluţionară, prin nimicirea puterii vechi şi prin crearea unei puteri noi. Altfel se produce trecerea dela vechea la noua calitate în condiţiile socialismului. Un exemplu grăitor în acest sens este înfăptuirea colectivizării agriculturii în U.R.S.S. Aceasta a fost o revoluţie care a lichidat orânduirea economică veche, burgheză, la sate şi a creat o orânduire nouă, socialistă. Trecerea societăţii sovietice la o stare calitativă nouă a fost în acest caz posibilă

fără explozie, deoarece societatea socialistă s'a bazat şi se bazează pe alianţa trainică dintre clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare; contradicţiile dintre aceste clase nu au un caracter antagonist, sunt acoperite de comunitatea intereselor lor fundamentale, sunt biruite cu succes în cadrul alianţei dintre ele. Massele principale ale ţărănimii, sprijinind politica Puterii Sovietice, care se bazează pe alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănime, au păşit pe calea colectivizării.

Colectivizarea agriculturii a reprezentat un salt revoluţionar în desvoltarea societăţii sovietice. Pe baza ei s'a produs schimbarea radicală a vechii orânduiri economice la sate, a fost înfăptuită cotitura hotărîtoare şi definitivă spre socialism, spre forma colectivă de proprietate a milioanelor de gospodării ţărăneşti individuale, legate timp de secole de proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie; a fost lichidată definitiv baza economică care genera în U.R.S.S. capitalism, exploatarea omului de către om. Politica justă a Partidului Comunist şi a Statului Sovietic, bazată pe cunoaşterea legilor economice obiective, a asigurat victoria orânduirii noi, socialiste, la sate, rezolvarea cu succes a contradicţiilor dintre clasa muncitoare, care-şi bazează munca pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producţie, şi ţărănimea muncitoare care, până la colectivizare, îşi baza munca pe proprietatea privată şi pe mica producţie de mărfuri.

In timp ce în societăţile cu clase antagoniste desvoltarea economică se desfăşoară inevitabil în condiţiile luptei de neîmpăcat dintre clasele antagoniste, în condiţiile revoluţiilor sociale violente, în socialism, salturile, care au loc în toate domeniile vieţii, se manifestă de obicei sub forma trecerii treptate dela vechea la noua calitate sub forma acumulării treptate a calităţii noi şi a dispariţiei calităţii vechi. Aceste salturi nu duc la ciocniri violente între clase şi nici la revoluţii sociale, deoarece la noi nu există clase antagoniste. Exprimând interesele fundamentale ale întregului popor, Partidul Comunist şi Statul Sovietic folosesc legile economice în interesele oamenilor muncii, iar poporul sovietic sprijină prin toate mijloacele iubitul său Partid Comunist şi Statul său socialist.

Particularitatea calitativă a societăţii socialiste în comparaţie cu cea capitalistă reiese clar din exemplul desvoltării bazei economice a societăţii socialiste. Trecerea dela socialism la comunism înseamnă în primul rând trecerea radicală dela o economie, economia socialismului, la o altă economie, superioară, la economia comunismului; aceasta va reprezenta un salt în desvoltarea forţelor de producţie şi a relaţiilor de producţie, ca şi în desvoltarea culturii. Acest salt se va produce însă treptat, fără explozie, lucru care este condiţionat de caracterul deosebit al legilor, al forţelor motrice şi al contradicţiilor societăţii socialiste.

In condiţiile socialismului, desvoltarea economică are loc nu prin revoluţii sociale violente, ci prin schimbări treptate; aici vechiul nu se desfiinţează pur si simplu complet, ci îşi schimbă natura, potrivit cu particularităţile şi sarcinile noului, menţinându-şi pentru un anumit timp forma sa veche. Noul nu nimiceşte pur şi simplu vechiul, ci pătrunde treptat în el, îi schimbă natura şi funcţiile, fără a-i sfărâma forma; forma veche este conştient folosită pentru desvoltarea noului.

Se ştie că în societatea noastră socialistă sunt folosite cu succes astfel de categorii economice ale capitalismului ca, de pildă, marfa, banii, băncile. Acest fapt este condiţionat de particularităţile apariţiei şi desvoltării societăţii socialiste. Socialismul este faza iniţială, inferioară a comunismului, în condiţiile căreia circulaţia mărfurilor şi economia bănească se menţin. In socialism, societatea nu are încă la dispoziţie relaţii economice gata pregătite care să corespundă în

întregime societăţii comuniste mature. Societatea socialistă foloseşte, în interesul construirii comunismului, unele categorii economice ale capitalismului, care s'au format în decursul istoriei. Aceasta nu înseamnă însă că în economia socialistă categoriile capitalismului îşi menţin puterea şi rămân neschimbate. In condiţiile socialismului ele se schimbă în mod principial, radical. Clasicii marxismului ne învaţă să facem o strictă deosebire între conţinutul şi forma procesului economic. In societatea socialistă, arată I. V. Stalin, dela vechile categorii ale capitalismului s'a menţinut mai ales forma; în fond însă, ele s'au schimbat în mod radical, potrivit cu nevoile desvoltării economiei naţionale a socialismului.

In societatea capitalistă, marfa, banii, comerţul, băncile, exprimă, după cum se ştie, relaţiile de dominaţie şi supunere, contradicţiile antagoniste dintre burghezie şi proletariat. Ele reprezintă un instrument de exploatare a masselor populare, un instrument pentru obţinerea profitului capitalist maximal.

In societatea socialistă, marfa, banii, comerţul, servesc desvoltării economiei socialiste. Ele exprimă aici relaţiile noi, socialiste dintre oameni în procesul producţiei. De aceea şi rolul lor social este cu totul altul. In condiţiile socialismului mai sunt şi alte multe forme vechi care au căpătat un conţinut principial nou, socialist. Aceasta nu înseamnă, fireşte, că la noi nu apar forme noi şi că, în general, nu dispar niciun fel de forme vechi.

Marxiştii pornesc dela faptul că negarea dialectică a vechiului include o succesiune. De exemplu, în procesul revoluţiei culturale, în procesul creării culturii socialiste, negarea culturii vechi nu înseamnă înlăturarea ei nihilistă, ci prelucrarea critică şi înglobarea într'o sinteză nouă, superioară, a tuturor elementelor înaintate, progresiste care au fost cucerite până acum în istoria gândirii umane şi a practicii. Aceasta se referă nu numai la domeniul culturii, ci şi la celelalte domenii ale vieţii.

DESPRE CONTRADICŢIILE ÎN SOCIALISM ŞI CĂILE DE BIRUIRE A LOR

Victoria socialismului şi lichidarea antagonismelor de clasă şi naţionale nu înseamnă că societatea socialistă este liberă de orice contradicţii şi de orice luptă. Desvoltarea tuturor proceselor prin contradicţii, prin lupta dintre forţe şi tendinţe opuse a fost caracterizată de Lenin ca nucleul dialecticii. Contradicţiile, lupta dintre vechi şi nou, dintre ceea ce moare şi ceea ce se naşte constitue conţinutul intern al oricărui proces de desvoltare, al trecerii fenomenelor dela o stare calitativă la alta.

Contradicţiile sunt inerente tuturor proceselor şi fenomenelor: ele sunt inerente şi societăţii socialiste. Problema este următoarea: care este caracterul acestor contradicţii, unde este sursa lor, care este însemnătatea lor, care sunt căile şi mijloacele pentru rezolvarea lor, pentru biruirea lor? Este inadmisibil să se confunde contradicţiile antagoniste ale capitalismului cu contradicţiile neantagoniste ale socialismului. V. I. Lenin a subliniat în mod deosebit că antagonismele şi contradicţiile nu sunt unul şi acelaşi lucru. Antagonismele sociale sunt nimicite odată cu lichidarea exploatării şi a claselor exploatatoare. Contradicţii rămân şi în socialism. Lupta dintre vechi şi nou, ca lege generală a desvoltării, se manifestă concret şi în societatea socialistă. Societatea sovietică socialistă se desvoltă în condiţiile acţiunii contradicţiilor externe şi interne, interdependente şi intercondiţionate.

Dialectica materialistă ne învaţă că izvorul mişcării, izvorul desvoltării, al progresului nu se află în afara fenomenelor, a lucrurilor, a obiectelor, ci rezidă

în însăşi fenomenele şi obiectele lumii materiale, în însăşi esenţa lucrurilor. Marxism-leninismul a dovedit că în procesul desvoltării, contradicţiile interne au rolul hotărîtor.

Fiecărei formaţiuni sociale îi sunt proprii anumite contradicţii specifice. Astfel, de pildă, principala contradicţie a capitalismului este cea dintre caracterul social al producţiei şi forma privat-capitalistă a însuşirii. Orânduirea capitalistă condamnă massele muncitoare la foame şi ruină, coboară necontenit nivelul, şi aşa scăzut, al consumului masselor, puterea lor de cumpărare. Crizele periodice de supraproducţie, şomajul etc.— toate acestea sunt expresia şi rezultatul contradicţiei fundamentale a capitalismului. Ascuţirea acestei contradicţii este provocată de acţiunea legii economice fundamentale a capitalismului contemporan, ale cărei trăsături şi cerinţe principale constau, după cum se ştie, în asigurarea profitului capitalist maxim prin exploatarea, ruinarea şi pauperizarea majorităţii populaţiei ţării respective, prin aservirea şi jefuirea sistematică a popoarelor din alte ţări, mai ales din ţările înapoiate, în sfârşit, prin războaie şi prin militarizarea economiei naţionale, utilizate pentru asigurarea profiturilor celor mai ridicate. Acţiunea acestei legi ascute în mod inevitabil contradicţiile antagoniste dintre burghezie şi proletariat înăuntrul fiecărei ţări capitaliste, contradicţiile dintre ţările imperialiste, pe de o parte, coloniile şi ţările dependente, pe de altă parte, precum şi contradicţiile dintre statele imperialiste înşile.

Societatea socialistă este diametral opusă societăţii capitaliste. In societatea socialistă, construită în U.R.S.S., există o concordanţă deplină între forţele de producţie şi relaţiile de producţie, deoarece aici caracterul social al procesului de producţie este întărit prin proprietatea socială asupra mijloacelor de producţie. Relaţiile de producţie ale socialismului dau câmp liber desvoltării forţelor de producţie. Aceasta exclude crizele şi anarhia producţiei în condiţiile socialismului şi creează posibilitatea creşterii neîncetate a producţiei.

Ar fi însă greşit să se presupună că modul de producţie socialist nu cunoaşte niciun fel de contradicţie în procesul desvoltării sale.

Se ştie că principiul fundamental al socialismului spune: « dela fiecare după capacităţile sale, fiecăruia după munca sa ». Acest principiu trebue respectat cu stricteţe în prima fază a comunismului. Dece nu poate fi aplicat imediat principiul: « dela fiecare după capacităţile sale, fiecăruia după nevoile sale »? In primul rând pentrucă nivelul producţiei atins în prima fază a comunismului este încă insuficient pentru a satisface pe deplin şi sub toate aspectele nevoile tuturor membrilor societăţii. Acţiunea legii economice fundamentale a socialismului care cere asigurarea satisfacerii maximale a nevoilor mereu crescânde ale întregii societăţi prin creşterea şi perfecţionarea neîntreruptă a producţiei socialiste pe baza tehnicii celei mai înalte, urmăreşte lichidarea treptată a contradicţiei dintre nivelul atins în producţia socială şi nevoile crescânde ale membrilor societăţii, urmăreşte crearea condiţiilor care să facă posibilă trecerea la principiul fundamental al comunismului. Această contradicţie va fi biruită datorită creşterii impetuoase a forţelor de producţie, datorită creării unei abundenţe de articole de consum şi datorită trecerii radicale dela economia socialismului, la o economie superioară, la economia societăţii comuniste. In condiţiile socialismului, apare permanent şi este rezolvată în mod planificat contradicţia dintre nevoile crescânde ale membrilor societăţii şi diviziunea existentă a muncii pe diferitele ramuri de producţie. Această contradicţie va fi proprie şi fazei superioare a comunismului. Spre deosebire de contradicţiile capitalismului care duc la catastrofe sociale, la pieirea orânduirii burgheze — contradicţiile socialismului sunt contradicţii şi

greutăţi ale creşterii, care includ în sine posibilitatea rezolvării lor pe baza întăririi orânduirii socialiste.

In ţara noastră se desvoltă cu succes industria grea — baza creşterii şi perfecţionării neîntrerupte a producţiei sociale. Pe baza industriei grele desvoltate, a construcţiei de maşini care creşte rapid, societatea sovietică are posibilitatea să îmbunătăţească neîncetat activitatea industriei uşoare şi alimentare, menită să satisfacă nevoile imediate ale poporului de articole de larg consum. La oamenii sovietici, cererea de mărfuri, variate prin sortimentul lor şi de o calitate superioară, creşte neîncetat. Partidul şi Guvernul sovietic iau toate măsurile pentru a mări producţia articolelor de larg consum. In cursul cincinalului se prevede lărgirea considerabilă a producţiei de produse ale industriei uşoare şi alimentare. Anul acesta se va produce peste plan o mare cantitate de mărfuri de larg consum: ţesături, încălţăminte, îmbrăcăminte, mobilă, produse alimentare etc. Calitatea produselor se îmbunătăţeşte simţitor. O asemenea grijă permanentă pentru popor nu există şi nu poate exista într'un stat burghez.

Până la apariţia operei lui I. V. Stalin « Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S. » în rândurile unei părţi dintre economiştii, filosofii şi juriştii sovietici, era răspândită o interpretare greşită asupra concordanţei depline dintre relaţiile de producţie socialiste şi caracterul forţelor de producţie ale socialismului. Această concordanţă nu era considerată în mod dialectic, ci metafizic, în afara mişcării şi a desvoltării. Unii filosofi şi economişti credeau greşit că în cursul desvoltării nu apare niciun fel de contradicţii între forţele de producţie ale socialismului şi relaţiile socialiste de producţie.

Astfel, în articolul « Unele probleme ale dialecticii în lumina lucrării lui I. V. Stalin cu privire la lingvistică », publicat în culegerea « Problemele materialismului dialectic şi istoric în lucrarea lui I. V. Stalin „Marxismul şi problemele lingvisticii" », V. P. Certcov scria: « In socialism acţionează o lege principial deosebită: nu contradicţia, ci concordanţa deplină dintre relaţiile de producţie şi forţele de producţie ale societăţii »[1]. Autorul spune just că în socialism « acţionează o lege principial deosebită », dar el greşeşte atunci când exclude din desvoltarea socialismului, contradicţiile. Mai sunt şi alte câteva lucrări în care găsim o interpretare greşită a concordanţei depline dintre forţele de producţie şi relaţiile de producţie, în cadrul socialismului.

Asemenea concepţii sunt contrare tezelor fundamentale ale marxismului cu privire la dialectica desvoltării forţelor de producţie şi a relaţiilor de producţie. Marxismul ne învaţă că forţele de producţie nu sunt numai elementul cel mai mobil, cel mai revoluţionar, ci şi elementul determinant în desvoltarea producţiei. Caracterul şi starea forţelor de producţie determină şi caracterul relaţiilor de producţie corespunzătoare, iar relaţiile de producţie, la rândul lor, influenţează activ desvoltarea forţelor de producţie. Relaţiile de producţie pot avea totodată un rol dublu în istoria societăţii. Aceasta este în funcţie de faptul dacă ele corespund sau nu nivelului şi stării forţelor de producţie ale societăţii. Relaţiile de producţie vechi, pe cale de dispariţie, intră în conflict cu forţele de producţie care au crescut, se transformă în cătuşe ale acestora, frânează desvoltarea lor. Acest conflict se manifestă într'un mod cât se poate de pronunţat şi de ascuţit în societatea burgheză contemporană, în care relaţiile de producţie s'au transformat

---

[1] V. P. Certcov, Problemele materialismului dialectic şi istoric în lucrarea lui I. V. Stalin « Marxismul şi problemele lingvisticii », Academia de Ştiinţe a U.R.S.S., 1951, ed. a II-a completată, p. 319.

în una din cele mai mari frâne pentru forțele de producție, pe care le condamnă la lâncezire.

Relațiile de producție noi, corespunzătoare caracterului și stării forțelor de producție au un rol cu totul diferit: ele constitue forța principală și hotărîtoare, care determină desvoltarea continuă și puternică a forțelor de producție. Realitatea răstoarnă teoriile metafizice, care neagă rolul pozitiv activ al noilor relații de producție ca principal motor al forțelor de producție. Teoriile care susțin că în socialism nu există și nu poate exista niciun fel de contradicție între relațiile de producție și forțele de producție ale societății, sunt greșite.

In desvoltarea producției socialiste există diferite feluri de contradicții. Astfel, de pildă, în anii de după război s'a constatat o discordanță serioasă între mecanizarea agriculturii, care crescuse considerabil și posibilitățile limitate ale colhozurilor mici de a folosi tehnica complexă și realizările științei agrobiologice înaintate. In timp ce în perioada inițială a construcției colhoznice, când înzestrarea agriculturii cu mașini era relativ scăzută, colhozurile mici jucau un rol progresist; acum, când statul sovietic a desfășurat o largă rețea de stațiuni de mașini și tractoare înzestrate cu o tehnică puternică, când electrificarea producției agricole crește, iar satul colhoznic se îmbogățește cu cadre de mecanizatori, colhozurile mici au început să frâneze desvoltarea continuă a forțelor de producție ale agriculturii. Pornind dela interesele de producție ale colhozurilor și ținând seama de dorința colhoznicilor înșiși, Partidul Comunist și Statul Sovietic au înfăptuit, după cum se știe, comasarea colhozurilor mici. Realizarea acestei măsuri a creat condiții mai favorabile pentru creșterea continuă a forțelor de producție din agricultură, pentru întărirea orânduirii colhoznice.

Proprietatea colhoznică, gospodăria obștească a colhozurilor constitue una din cele mai importante surse pentru ridicarea buneistări materiale a țărănimii sovietice, pentru ridicarea nivelului ei cultural și a conștiinței ei. Forma colhoznică a proprietății socialiste constitue baza economică a educării țărănimii în spiritul colectivismului, a îmbinării juste a intereselor obștești și personale, baza desvoltării forțelor creatoare și a aptitudinilor oamenilor muncii din agricultură. Dovada convingătoare a acestui lucru o găsim în patriotismul țărănimii colhoznice, patriotism care s'a manifestat cu toată amploarea în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei, în activitatea de producție a colhoznicilor, care crește din an în an, în lupta pentru sporirea fertilității ogoarelor și a productivității creșterii vitelor, în ridicarea nivelului agrotehnic al agriculturii socialiste. Țărănimea sovietică se distinge, în imensa ei majoritate, prin înalta conștiință a datoriei față de Patrie. Ea dă pilde de slujire cinstită și devotată a Patriei socialiste. Din aceasta se vede marele rol al orânduirii colhoznice. Proprietatea colhoznică și circulația mărfurilor sunt folosite astăzi cu succes pentru desvoltarea economiei socialiste. Ele sunt și vor fi de folos societății sovietice în procesul trecerii dela socialism la comunism. Partidul nostru privește însă mai departe. El pornește dela indicațiile clasicilor marxismului că socialismul trebue să se transforme inevitabil în comunism. Iar comunismul, a arătat I. V. Stalin, este incompatibil cu existența celor două forme de proprietate socialistă — a întregului popor și colhoznică, de grup — și cu circulația mărfurilor. In faza superioară a comunismului vom avea o singură formă de proprietate socială, proprietatea întregului popor, și o singură formă de repartiție, repartiția directă. Necesitatea circulației mărfurilor va dispare. Ridicarea proprietății colhoznice la nivelul proprietății întregului popor va întări și mai mult rolul relațiilor de producție socialiste ca principal motor al desvoltării forțelor de producție ale U.R.S.S.

Ridicarea proprietăţii colhoznice la nivelul proprietăţii întregului popor este însă o chestiune de viitor; aceasta este perspectiva desvoltării noastre pe calea spre comunism. Această ridicare poate fi realizată numai în viitor, pe baza creşterii impetuoase a forţelor de producţie, pe baza unei puternice şi continue întăriri a orânduirii colhoznice.

Bazându-se pe sprijinul activ şi unanim al colhoznicilor, Partidul Comunist şi Statul Sovietic desvoltă şi întăresc prin toate mijloacele forţa principală a colhozurilor gospodăria obştească — întăresc proprietatea colhoznică şi creează astfel condiţiile materiale necesare pentru rezolvarea sarcinilor noi în agricultura socialistă. Exprimând interesele vitale ale tuturor colhoznicilor cinstiţi, ale întregii noastre societăţi, Partidul Comunist şi Statul Sovietic stau de strajă intereselor gospodăriei obşteşti. In perioada de după război, organizaţiile de partid şi sovietice au înfăptuit o serie de măsuri importante pentru lichidarea încălcărilor statutului artelului agricol, pentru continua întărire organizatorico-economică a colhozurilor, pentru reglementarea organizării muncii. Ele au început să abordeze într'un mod mai concret rezolvarea problemelor practice mai importante ale construcţiei colhoznice. Sporirea productivităţii muncii, întărirea continuă a proprietăţii colhoznice, mărirea bogăţiei obşteşti a colhozurilor — iată sarcina primordială a organizaţiilor de partid şi sovietice, a tuturor oamenilor muncii din agricultură.

Clasicii marxism-leninismului au avertizat în repetate rânduri că nu se poate sări peste etapele nedesăvârşite ale desvoltării.

In literatura noastră propagandistică putem găsi o interpretare simplistă, şi de aceea nejustă, a trecerii dela circulaţia mărfurilor la schimbul de producţie în societatea socialistă. Unii autori încearcă să prezinte schimbul de produse ca sarcina principală şi primordială a zilei. Astfel, E. Carnauhova scrie în broşura ei « Despre lichidarea deosebirii esenţiale dintre oraşe şi sate » următoarele: « In etapa actuală schimbul de produse se transformă în mijlocul principal, în veriga hotărîtoare a perfecţionării relaţiilor de producţie la sate, deci şi în întreaga societate »[1].

Un asemenea punct de vedere este greşit; trecerea la schimbul de produse este o chestiune de perspectivă îndepărtată. Această chestiune mai trebue studiată şi elaborată în continuare.

Un singur lucru este cert şi anume că pentru trecerea la schimbul de produse, trebue pregătite în prealabil condiţiile materiale corespunzătoare. Printre acestea au o însemnătate primordială: ridicarea continuă a productivităţii muncii în industrie, sporirea în proporţii uriaşe a producţiei industriale şi îmbunătăţirea calităţii ei. Statul trebue să aibă la dispoziţie toate rezervele mereu crescânde de articole industriale pe care oraşul le livrează statului. Sunt necesare de asemenea: sporirea avuţiei obşteşti a colhozurilor, mărirea considerabilă a productivităţii la hectar a tuturor culturilor agricole, mărirea numărului de vite — proprietate obştească şi sporirea productivităţii lor — pe scurt, puternica şi continua desvoltare a agriculturii socialiste.

Atenţia principală trebue concentrată în prezent asupra desvoltării pe toate căile a comerţului sovietic, asupra desfăşurării circulaţiei mărfurilor între oraş şi sat. Un comerţ perfect organizat reprezintă premisa necesară pentru trecere la schimbul de produse. Desvoltarea comerţului sovietic, ridicarea nivelului lui,

---

[1] E. Carnauhova, Despre lichidarea deosebirii esenţiale dintre oraşe şi sate. Gospolitizdat, 19?3, p. 32.

întărirea continuă a legăturilor economice dintre oraş (industrie) şi sat (agricultură) constitue principala sarcină practică, a cărei înfăptuire va reprezenta una din cele mai importante condiţii pentru trecerea la schimbul direct de produse.

Una din particularităţile desvoltării societăţii socialiste este faptul că în condiţiile politicii juste a partidului şi statului, contradicţiile dintre forţele de producţie şi relaţiile de producţie nu se pot transforma într'un conflict, în vreme ce în societatea cu clase antagoniste, conflictul dintre forţele de producţie şi relaţiile de producţie este inevitabil. Prin ce se explică aceasta? In primul rând prin faptul că în societatea socialistă nu există clase interesate în frânarea desvoltării forţelor de producţie; în al doilea rând prin faptul că Partidul Comunist descoperă din timp contradicţiile care se ivesc şi ia măsuri pentru rezolvarea lor; în construirea socialismului şi a comunismului, Partidul Comunist se călăuzeşte după ştiinţa marxist-leninistă cu privire la legile de desvoltare a societăţii, ştiinţă care permite nu numai o orientare justă în prezent, dar şi prevederea tendinţelor şi direcţia desvoltării fenomenelor şi proceselor vieţii sociale.

Legea desvoltării planificate (proporţionale) a economiei naţionale dă organelor de stat posibilitatea de a planifica just producţia socială şi de a asigura desvoltarea ei neîntreruptă. Posibilitatea obiectivă a desvoltării planificate a economiei sovietice, care rezidă în natura producţiei socialiste, nu se transformă însă dela sine în realitate, ci numai în urma activităţii multilaterale economico-organizatorice şi cultural-educative a statului sovietic. Condus de Partidul Comunist, statul sovietic organizează şi îndrumează desvoltarea economiei naţionale, asigură lichidarea discordanţelor, a disproporţiilor dintre ramurile economiei naţionale şi a contradicţiilor care se ivesc în procesul înaintării societăţii sovietice pe calea spre comunism.

In U.R.S.S. a fost lichidată contradicţia seculară dintre oraş şi sat, dintre munca intelectuală şi cea fizică. Dar la noi s'au mai menţinut deosebirile esenţiale dintre oraş (industrie) şi sat (agricultură), dintre munca intelectuală şi cea fizică. Aceste deosebiri generează, la rândul lor, contradicţii în desvoltarea societăţii socialiste. Politica Partidului Comunist şi a Statului Sovietic urmăreşte să birue deosebirile esenţiale dintre oraş şi sat, dintre munca intelectuală şi cea fizică. Pe baza creşterii neîntrerupte a producţiei socialiste, pe baza ridicării proprietăţii colhoznice la nivelul proprietăţii întregului popor, pe baza desvoltării continue a culturii sovietice şi a succeselor educaţiei comuniste a oamenilor muncii, deosebirile esenţiale dintre oras şi sat, dintre munca intelectuală şi cea fizică vor fi lichidate treptat, iar limitele dintre clasa muncitoare, ţărănime şi intelectualitate, vor dispare.

Contradicţiile societăţii sovietice nu se limitează la domeniul producţiei materiale. Contradicţiile din domeniul vieţii materiale pot da şi dau naştere la anumite contradicţii între grupele sociale ale societăţii noastre. Aceste contradicţii dispar, sunt biruite în cursul construcţiei comunismului, pe baza comunităţii intereselor fundamentale ale acestor grupe, pe baza unităţii moral-politice a societăţii sovietice. Dar ele încă nu au dispărut complet şi nu vor dispare dela sine.

Să luăm, de pildă, relaţiile dintre clasa muncitoare şi ţărănime — cele două clase principale ale societăţii socialiste. Acestea sunt clase prietene, care îşi bazează viaţa pe munca colectivă în condiţiile proprietăţii socialiste asupra mijloacelor de producţie. Desvoltarea şi întărirea continuă a proprietăţii obşteşti asupra mijloacelor de producţie apropie, unesc aceste clase, întăresc interesul lor comun pentru realizarea de noi succese în construirea comunismului.

Aceasta nu înseamnă însă că la noi nu există nicio deosebire între clasa muncitoare şi ţărănime, şi, deci şi unele contradicţii între ele; dar aceste contradicţii nu sunt antagoniste. Trebue să ţinem seama că clasa muncitoare şi ţărănimea colhoznică îşi bazează în prezent munca pe două forme diferite de proprietate socialistă: pe proprietatea de stat, a întregului popor, şi pe proprietatea de grup, cooperatist-colhoznică. Fiind una din formele proprietăţii socialiste, proprietatea de grup, colhoznică, are particularităţile ei specifice, care o deosebesc de forma proprietăţii întregului popor. Artelul agricol se deosebeşte de o întreprindere de stat, ale cărei mijloace de producţie şi a cărei producţie sunt în întregime proprietate a statului, adică proprietate a întregului popor. Colhozul nu este o întreprindere de stat, ci o întreprindere cooperatistă. Pământul lucrat de colhozuri şi care le este dat în folosinţă fără termen, reprezintă proprietatea întregului popor. Principalele mijloace de producţie, folosite în colhozuri, sunt concentrate în S.M.T.-uri şi constitue de asemenea proprietatea întregului popor. Colhozul foloseşte munca membrilor săi şi repartizează veniturile între colhoznici după zile-muncă. Artelul agricol dispune de seminţele sale, care sunt reînoite anual şi folosite în producţie. Colhozurile dispun de producţia lor, obţinută din diferitele ramuri ale gospodăriei artelului, ca de proprietatea lor, după cum găsesc de cuviinţă. O mare parte a acestei producţii care constitue surplusul producţiei colhoznice, se include prin intermediul pieţii în sfera circulaţiei mărfurilor. Atunci când colhozurile nu au o conducere justă se pot produce manifestările unor tendinţe antistatale, când interesele de grup se opun celor ale întregului popor. Inafară de aceasta, în conformitate cu normele stabilite de statutul artelului agricol, fiecare gospodărie de colhoznic are în proprietate personală o gospodărie auxiliară pe lotul de pământ de pe lângă casă — o casă de locuit, vite productive, păsări, inventar agricol mărunt. Obţinând produse în baza zilelor-muncă prestate, precum şi dela gospodăria lor personală, colhoznicii vin pe piaţă ca vânzători. Comerţul colhoznic este o formă a comerţului sovietic. Totuşi, în anumite condiţii, prin încălcarea principiilor comerţului sovietic, comerţul colhoznic poate crea în rândurile părţii înapoiate a colhoznicilor un teren favorabil pentru reînvierea tendinţelor de proprietar privat. Aceste tendinţe sunt duşmănoase însăşi bazei orânduirii socialiste — proprietatea obştească asupra mijloacelor de producţie. Ele vin în contradicţie atât cu interesele fundamentale ale clasei muncitoare, cât şi cu interesele fundamentale ale însăşi ţărănimii colhoznice.

Bazându-se pe sprijinul majorităţii covârşitoare a colhoznicilor, Partidul Comunist şi Statul Sovietic luptă împotriva tendinţelor antistatale, împotriva rămăşiţelor mentalităţii de proprietar privat şi a manifestărilor lor în colhozuri împotriva speculanţilor şi a elementelor hrăpăreţe, asigurând traducerea fermă în viaţă a statutului artelului agricol. Partidul Comunist şi Statul Sovietic întăresc prin toate mijloacele alianţa de nesdruncinat dintre clasa muncitoare şi ţărănime, unitatea moral-politică a societăţii sovietice, educă pe colhoznici şi pe toţi oamenii muncii în spiritul îmbinării juste a intereselor obşteşti şi personale, în spiritul grijii pentru sporirea continuă a avuţiei obşteşti a colhozurilor, ca bază a vieţii înstărite a colhoznicilor.

Contradicţiile din desvoltarea societăţii socialiste îşi găsesc expresia şi în interacţiunea bazei şi suprastructurii. Această interacţiune este dialectică. Suprastructura trebue să oglindească la timp schimbările din bază, dar aceasta nu se produce în mod automat, dela sine. Partidul Comunist ia din timp măsuri pentru a aduce toate părţile suprastructurii socialiste în concordanţă cu baza, pentru a

întări influenţa activă a suprastructurii asupra bazei. Baza economică a societăţii noastre şi suprastructura care o deserveşte se desvoltă, se perfecţionează, iar acest lucru nu se poate înfăptui decât prin lupta între vechi şi nou. Acest proces se desfăşoară pe baza biruirii a ceea ce este vechi, înapoiat şi a afirmării a ceea ce este nou atât în sfera bazei, cât şi în sfera suprastructurii. In înaintarea sa progresivă, economia intră într'o anumită contradicţie cu formele învechite, rămase în urmă ale conducerii economice, cerând ca ele să fie puse în concordanţă cu condiţiile noi ale desvoltării economiei naţionale.

Să luăm de pildă construcţia aparatului de stat sovietic. In anii Puterii Sovietice a fost construit un aparat de stat nou, socialist, indisolubil legat de popor, care slujeşte poporul cu devotament şi cu cinste. Societatea sovietică înaintează. In faţa ei se ridică sarcini noi legate de construirea comunismului. Ţinând seama de aceste sarcini, Partidul Comunist manifestă o grijă neobosită pentru perfecţionarea continuă a aparatului de stat, pentru îmbunătăţirea activităţii sale în scopul satisfacerii sub toate aspectele a nevoilor materiale şi culturale crescânde ale membrilor societăţii. Partidul duce o luptă hotărîtă împotriva rămăşiţelor vechilor mentalităţi ale organelor de stat, împotriva manifestărilor de birocratism la unii salariaţi din aparatul de stat, care se rup de masse, împotriva încălcărilor legilor socialiste, a disciplinei de stat, împotriva cazurilor de tărăgăneală birocratică, de nepăsare politică, de atitudine de gură-cască etc.

Trasând şi înfăptuind perfecţionări în aparatul de stat, Partidul Comunist caută să-l facă tot mai elastic şi mai operativ în mobilizarea şi folosirea bogatelor posibilităţi şi rezerve ale orânduirii socialiste, să facă din el un aparat cât mai ieftin şi mai economicos.

Fundamentalele transformări economico-sociale care au fost înfăptuite în U.R.S.S. pe baza victoriei socialismului, au dus la profunde schimbări în viaţa poporului. In conformitate cu acestea, s'a schimbat şi conştiinţa masselor. In societatea noastră a fost lichidată pentru totdeauna baza socială de clasă, a dominaţiei ideologiei reacţionare burgheze. La noi domină indivizibil ideologia socialistă, a cărei bază de neclintit este marxism-leninismul. Radicala schimbare în conştiinţa covârşitoarei majorităţi a membrilor societăţii sovietice îşi găseşte manifestarea concretă în primul rând în atitudinea cinstită şi conştiincioasă faţă de muncă, în slujirea intereselor statului, în respectarea normelor convieţuirii socialiste, în devotamentul faţă de cauza comunismului.

In societatea socialistă mai există totuşi unele rămăşiţe ale ideologiei burgheze, ale psihologiei şi moralei de proprietar privat. In societatea socialistă rămâne valabilă cunoscuta teză a filosofiei marxiste despre rămânerea în urmă a conştiinţei oamenilor faţă de situaţia lor economică. Schimbările intervenite în situaţia economică a oamenilor se resfrâng asupra conştiinţei lor, dar nu dintr'odată, ci treptat; aceasta are loc în lupta împotriva concepţiilor şi ideilor vechi, pe cale de dispariţie.

Conştiinţă comunistă nu se poate ivi la membrii societăţii în mod automat. Ea apare în urma uriaşei activităţi educative a partidului şi a statului, în procesul luptei poporului sovietic pentru construirea comunismului, împotriva rămăşiţelor capitalismului.

In anumite condiţii şi în special atunci când nu se duce o luptă sistematică împotriva lor, rămăşiţele capitalismului pot chiar să se accentueze. Aceste rămăşiţe au purtători concreţi şi ele nu rămân numai în conştiinţa lor, ci se manifestă în unele acţiuni ale oamenilor. Incercuirea capitalistă, duşmănoasă nouă, caută să folosească elementele şovăielnice ale societăţii sovietice — pe purtătorii con-

cepţiilor burgheze — în scopurile ei subversive. De aici decurge primejdia acestor rămăşiţe şi necesitatea luptei hotărîte împotriva lor, necesitatea unei înalte vigilenţe politice.

In întreprinderile sovietice mai există cazuri de lipsuri nemotivate dela lucru, de întârzieri, şi de alte încălcări grosolane ale disciplinei muncii. Aceste cazuri arată că la o serie de membri ai societăţii socialiste, s'a mai menţinut concepţia după care munca era considerată ca o povară, mai există la noi şi purtători ai tradiţiilor capitalismului, care vor să trăiască fără muncă, « uşor » şi « liber », pe seama societăţii, a statului, pe seama poporului, adică să trăiască parazitar. Asemenea « obiceiuri » şi « tradiţii » sunt într'o contradicţie ireductibilă cu orânduirea socialistă a vieţii: socialismul şi munca sunt de nedespărţit.

Intărirea proprietăţii socialiste — baza orânduirii socialiste — este o condiţie necesară pentru îmbunătăţirea continuă a situaţiei materiale a poporului, pentru ridicarea nivelului lui cultural, pentru întărirea forţelor motrice ale desvoltării societăţii socialiste.

Majoritatea covârşitoare a cetăţenilor sovietici are o atitudine plină de grijă, o atitudine gospodărească faţă de proprietatea socialistă — de stat şi cooperatist-colhoznică — şi este preocupată de extinderea ei. Cu toate acestea, în societatea sovietică nu au fost încă extirpate cazurile de jefuire a proprietăţii socialiste, de atitudine lipsită de răspundere faţă de păzirea acesteia. Partidul Comunist şi Statul Sovietic educă la toţi oamenii muncii intransigenţa faţă de rămăşiţele orânduirii vechi.

Statul socialist există în sistemul altor state. U.R.S.S. este bastionul păcii, democraţiei şi socialismului. In sfera relaţiilor reciproce dintre Uniunea Sovietică şi lumea capitalistă apar contradicţii externe cu un caracter antagonist.

Socialismul şi capitalismul reprezintă două moduri de producţie opuse: cel socialist se bazează pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producţie, pe colaborarea tovărăşească şi pe ajutorul reciproc între oameni ai muncii liberi de exploatare; cel capitalist se bazează pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie şi pe exploatarea omului de către om.

De aici nu rezultă însă nicidecum că, aşa cum susţin aţâţătorii la un nou război, coexistenţa şi desvoltarea paşnică a celor două sisteme ar fi cu neputinţă. Intemeietorii statului nostru, V. I. Lenin şi I. V. Stalin, au demascat demult această manevră propagandistică a ideologilor burgheziei, dovedind că în anumite condiţii, când există dorinţa de a colabora, sistemele socialist şi capitalist pot pe deplin exista paşnic.

Definindu-şi politica în problemele internaţionale, Partidul Comunist şi Guvernul Sovietic pornesc dela faptul că baza relaţiilor Uniunii Sovietice cu ţările capitaliste constă în admiterea coexistenţei celor două sisteme opuse. Această politică porneşte dela respectarea drepturilor popoarelor celorlalte ţări, atât mari, cât şi mici, dela respectarea normelor internaţionale şi a tuturor tratatelor încheiate d› Uniunea Sovietică cu alte state. In prezent nu există vreo problemă litig'oasă sau nerezolvată care să nu poată fi rezolvată pe cale paşnică, pe baza unei înţelegeri reciproce. Politica de pace elaborată de partid şi confirmată de practica Statului Sovietic Socialist, este singura politică justă, corespunzătoare intereselor vitale ale poporului sovietic, intereselor oamenilor muncii din întreaga lume. Această politică decurge din natura orânduirii sovietice sociale. Ea se bazează pe puterea mereu crescândă a Patriei socialiste, pe uriaşa superioritate a sistemului socialist faţă de sistemul capitalist, pe creşterea forţelor lagărului socialismului şi democraţiei.

Imperialiştii se tem ca de moarte de mişcarea crescândă a popoarelor pentru pace, de colaborarea economică liberă. Politicienii războinici din ţările capitaliste caută să arunce popoarele în focul nimicitor al unui nou război. După cum arată evenimentele din ultima vreme, ei se opun reglementării paşnice a problemelor internaţionale de importanţă vitală, complică în mod conştient rezolvarea acestora, recurg la aventuri şi provocări.

Uniunea Sovietică opune acestei nepopulare şi primejdioase politici, pe care o duce lagărul imperialist în frunte cu S.U.A., o consecventă politică de pace în problemele internaţionale, care corespunde intereselor fundamentale ale poporului sovietic, ale popoarelor tuturor ţărilor, ale întregii omeniri progresiste.

ROLUL ACTIVITĂŢII PRACTICE A PARTIDULUI COMUNIST ŞI A STATULUI SOVIETIC ÎN REZOLVAREA CONTRADICŢIILOR.

Marea artă de conducere a Partidului Comunist constă în primul rând în faptul că el descoperă la timp contradicţiile în desvoltarea societăţii, că posedă priceperea de a îndrepta la timp eforturile poporului spre rezolvarea acestor contradicţii, spre biruirea obstacolelor, înlăturând implicit pericolul stagnării şi asigurând mersul înainte. In societatea noastră, contradicţiile nu se rezolvă dela sine, ci în urma activităţii intense a clasei muncitoare, a tuturor oamenilor muncii, conduşi de Partidul Comunist. Partidul Comunist, exprimând interesele poporului, mobilizează din timp massele la rezolvarea contradicţiilor în desvoltarea societăţii, pentru ca aceste contradicţii să nu se transforme într'un conflict. Puternica forţă transformatoare a partidului nostru constă în faptul că el îşi organizează întreaga activitate în conformitate cu dialectica obiectivă a desvoltării societăţii socialiste.

Conducând construirea comunismului. Partidul Comunist porneşte dela teza fundamentală a materialismului istoric cu privire la rolul hotărîtor al masselor populare în desvoltarea societăţii. Adevăraţii creatori ai istoriei, care rezolvă practic, prin munca şi prin lupta lor, toate contradicţiile desvoltării sociale, sunt massele muncitoare — producătorii bunurilor materiale necesare pentru existenţa societăţii. Partidul Comunist şi Statul Sovietic se sprijină în întreaga lor activitate pe massele muncitoare, întăresc permanent legătura lor cu massele, sprijină şi desvoltă iniţiativa şi activitatea masselor în opera de construire a societăţii comuniste.

Statul Sovietic este cu adevărat un stat al poporului; el organizează eforturile întregii noastre societăţi şi le dirijează spre rezolvarea problemelor legate de desvoltarea economiei şi culturii socialiste. Statul burghez care se opune masselor populare ca o forţă străină, duşmănoasă lor, nu cunoaşte şi nu poate să cunoască această funcţie — funcţia economico-organizatorică şi cultural-educativă. Statul Sovietic asigură creşterea neîncetată a nivelului cultural tehnic al poporului sovietic, ridicarea conştiinţei sale comuniste. Cu cât nivelul conştiinţei masselor largi ale poporului este mai ridicat, cu atât munca în întreprinderile, colhozurile şi instituţiile noastre se desfăşoară cu mai mult succes.

Partidul Comunist şi Statul Sovietic folosesc toate mijloacele culturii socialiste pentru educarea comunistă a masselor. Ele întăresc rolul activ al ştiinţei, literaturii şi artei, rolul agitaţiei, propagandei şi presei în biruirea rămăşiţelor capitalismului din conştiinţa oamenilor, în ridicarea nivelului cultural al oamenilor muncii. Partidul Comunist introduce consecvent marxismul în toate ramurile de cunoştinţe, mobilizează pe oamenii de ştiinţă sovietici la lupta împotriva

concepţiilor idealiste şi metafizice, împotriva prejudecăţilor de tot felul, la elaborarea problemelor actuale puse de construirea comunismului, întăreşte legătura dintre ştiinţă şi producţie. In ţara sovietică, toate iniţiativele inovatoare, căutarea de noi căi pentru crearea abundenţei de produse, pentru îmbunătăţirea continuă a vieţii poporului, sunt sprijinite cu căldură. Călăuzindu-se după teoria marxistă a cunoaşterii, oamenii de ştiinţă sovietici studiază experienţa construcţiei socialiste în U.R.S.S., luptă pentru victoria ideilor şi tendinţelor înaintate, progresiste, împotriva rutinei şi inerţiei în ştiinţă şi tehnică, împotriva îndepărtării ştiinţei de viaţă, de producţie, şi ajută muncitorilor şi ţăranilor să învingă greutăţile şi să meargă înainte. Partidul Comunist arată că literatura şi arta sovietică trebue să înfăţişeze cu curaj contradicţiile şi conflictele din viaţă, să ştie să mânuiască arma criticii.

Noile legi şi forţe motrice ale societăţii socialiste condiţionează şi noile forme de scoatere la iveală şi rezolvare a contradicţiilor din desvoltarea societăţii socialiste. Una din principalele metode cu ajutorul cărora Partidul Comunist şi Statul Sovietic descoperă contradicţiile din desvoltarea societăţii socialiste, o constitue critica şi autocritica. Critica şi autocritica oglindesc şi exprimă lupta dintre vechi şi nou în societatea sovietică. Ele urmăresc întărirea orânduirii socialiste, sprijinirea a tot ceea ce este înaintat, progresist, desrădăcinarea fenomenelor negative. Munca organizaţiilor de partid, sindicale şi economice nu poate fi îmbunătăţită fără a da în vileag cinstit şi deschis lipsurile şi greşelile în muncă; fără de aceasta, stagnarea, putrezirea sunt inevitabile.

Partidul Comunist creează condiţii prielnice pentru desfăşurarea largă a autocriticii şi criticii de jos, pedepseşte cu asprime pe gâtuitorii criticii asigurând astfel un nou avânt al activităţii creatoare a masselor, întărirea forţelor motrice ale societăţii socialiste, Cu ajutorul criticii şi autocriticii partidul scoate la iveală contradicţiile în germen, trasează căile şi mijloacele pentru rezolvarea lor. Autocritica şi, în special, critica de jos constitue o dovadă a forţei şi vitalităţii orânduirii sovietice, o dovadă grăitoare a interesului profund al poporului sovietic pentru înmulţirea victoriilor comunismului.

Un mijloc eficace pentru rezolvarea contradicţiilor din societatea sovietică este întrecerea socialistă — metoda încercată de construire a comunismului. Intrecerea socialistă este forţa motrice a desvoltării sociale, proprie exclusiv formaţiunei social-economice comuniste. Dela primele subotnice comuniste, care au luat fiinţă din iniţiativa feroviarilor din Moscova în anii memorabili ai războiului civil, până la întrecerea socialistă a întregului popor — aceasta este calea desvoltării iniţiativei creatoare a patrioţilor sovietici. Intrecerea socialistă este expresia autocriticii revoluţionare a masselor, vital interesate în ridicarea Patriei lor, în întărirea Statului Socialist. Intrecerea socialistă este critica prin fapte. Ea sparge normele tehnice învechite, contribue la statornicirea formelor şi metodelor înaintate de organizare a muncii şi de gospodărire, la descoperirea rezervelor suplimentare pentru sporirea productivităţii muncii, la mărirea producţiei şi la îmbunătăţirea calităţii ei. Oamenii muncii din societatea socialistă cresc şi se călesc în întrecerea socialistă în munca de zi cu zi pentru binele patriei, debarasându-se tot mai mult de povara vechiului, de rămăşiţele capitalismului. Partidul Comunist cultivă şi desvoltă sub toate aspectele iniţiativa creatoare a masselor.

Partidul Comunist — conducătorul şi organizatorul masselor de oameni ai muncii — se desvoltă el însuşi potrivit legilor dialecticii marxiste. Lenin şi Stalin ne învaţă că partidul revoluţionar proletar nu poate să se desvolte şi să se întărească, să-şi îndeplinească cu succes rolul de conducător, călăuzitor, învă-

țător și organizator al clasei muncitoare, al oamenilor muncii, decât luptând cu intransigență împotriva oportunismului, împotriva oricăror manifestări de nestatornicie, de ezitări sau șovăeli din partea unor elemente și grupe supuse influenței ideologice și politicii dușmănoase burgheze. Partidul nostru s'a desvoltat și s'a călit în lupta neîmpăcată împotriva partidelor mic-burgheze din sânul mișcării muncitorești — narodnicilor, socialiștilor revoluționari, menșevicilor, anarhiștilor, naționaliștilor burghezi, împotriva tuturor grupărilor antileniniste din sânul partidului însuși — a naimiților și a altor dușmani înrăiți ai clasei muncitoare, dușmani ai poporului. Cadrele partidului cresc și se călesc în lupta împotriva devierilor de tot felul dela marxism, dela politica partidului și a Statului Sovietic.

Caracterizând dialectica creșterii Partidului Comunist, I. V. Stalin a spus următoarele la Congresul al XV-lea al P.C. (b) al U.R.S.S.: « Partidul nostru este un organism viu. Ca și în orice organism, în el are loc un schimb de substanțe: ceea ce este vechi, pe cale de dispariție — dispare, ceea ce este nou, în desvoltare — trăiește și se desvoltă. Pleacă unii, și sus și jos. Cresc alții noi, și sus și jos, ducând lucrurile înainte. Astfel a crescut partidul nostru. Așa va crește el și de acum înainte ».

Partidul Comunist este de nedespărțit de massele fără de partid. Fiind forța conducătoare și îndrumătoare a societății sovietice, el trăiește și acționează în popor, este indisolubil legat de popor.

Izvorul forței Partidului Comunist îl constitue devotamentul său față de învățătura revoluționară a marxism-leninismului, legătura sa indisolubilă cu poporul, unitatea și coeziunea rândurilor sale. Partidul Comunist al Uniunii Sovietice a făurit unitatea rândurilor sale în lupta intransigentă împotriva dușmanilor leninismului Această unitate constitue trăsătura cea mai caracteristică a situației sale interne, a vieții sale interne, constitue izvorul invincibilității sale.

Lupta pentru întărirea continuă a unității rândurilor partidului capătă în actualele împrejurări o însemnătate uriașă, deoarece în condițiile trecerii treptate dela socialism la comunism și ale creșterii neîncetate a activității masselor populare, rolul organizator și îndrumător al partidului, răspunderea sa pentru soarta construcției comuniste cresc neobișnuit de mult. Partidul conduce țara în condițiile unei situații internaționale complicate. In legătură cu aceasta, în Statutul P.C.U.S. este înscrisă, ca una din cele mai de seamă îndatoriri ale membrului de partid, îndatorirea de a păzi prin toate mijloacele unitatea partidului, ca principala condiție a forței și tăriei partidului.

Partidul Comunist crește și se întărește pe baza luptei împotriva devierilor dela politica elaborată de el, împotriva încălcărilor programului și Statutului său. Conducătorii și învățătorii Partidului Comunist, Lenin și Stalin, au subliniat în repetate rânduri că în partidul revoluționar al clasei muncitoare nu pot exista două discipline — una pentru membrii de rând și alta pentru conducători. Partidul Comunist recunoaște o singură disciplină, o singură lege pentru toți comuniștii, independent de meritele lor și de funcțiile pe care le ocupă. Forța și invincibilitatea Partidului Comunist constau în faptul că el birue la timp și cu hotărîre rămășițele individualismului mic burghez, ale atitudinii boierești, antipartinice față de disciplina de partid, desrădăcinează elementele de anarhism și carierism, profund străine clasei muncitoare și ideologiei acesteia. Respectarea întocmai și necondiționată a Statutului de către toți comuniștii, atât de către conducători cât și de către membrii de rând ai partidului, este o condiție absolut necesară pentru întărirea unității și ridicarea capacității de luptă a Partidului Comunist.

Partidul taie din rădăcină manifestările de atitudine pasivă sau de atitudine formală a comuniştilor faţă de hotărîrile lui, cazurile de lipsă de sinceritate şi de onestitate faţă de partid, elementele de îngâmfare, birócratism şi de îndepărtare de masse Intări.rea continuă a rândurilor partidului nu este posibilă decât pe baza lichidării hotărîte a unor asemenea fenomene negative.

Congresul al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice a chemat toate organizaţiile de partid să desvolte larg democraţia internă de partid, activitatea şi iniţiativa membrilor de partid, să desfăşoare autocritica şi în special critica de jos, să scoată la iveală lipsurile în muncă şi să obţină înlăturarea lor, să îmbunătăţească pregătirea politică a comuniştilor şi să ridice nivelul muncii ideologice. Indeplinirea acestor sarcini constitue condiţia principală pentru ridicarea capacităţii de luptă a organizaţiilor de partid.

Pornind dela sarcinile imediate ale construirii comunismului în U.R.S.S., Partidul Comunist este permanent preocupat de întărirea Statului Sovietic, deoarece puterea statului socialist este una din cele mai importante condiţii ale construirii victorioase a comunismului în Uniunea Sovietică şi ale apărării sigure a muncii paşnice a oamenilor sovietici împotriva acţiunilor aventuriere ale statelor imperialiste.

Marea forţă a influenţei Partidului Comunist asupra desvoltării sociale se datoreşte faptului că în politica sa internă şi externă partidul se orientează întotdeauna după ceea ce este nou, înaintat, în desvoltare. Elementul nou, progresist este invincibil. Partidul Comunist educă în rândurile cadrelor simţul preţios al noului, el este totdeauna de partea elementului nou, înaintat, dirijează cu pricepere eforturile poporului spre crearea formelor înaintate, comuniste de viaţă. In aceasta constă izvorul succeselor sale, izvorul marelui său rol organizator, mobilizator şi transformator în desvoltarea societăţii sovietice care păşeşte ferm înainte spre comunism.

UNELE TEXTE DIN OPERELE LUI V. I. LENIN CARE SE REFERĂ LA ROMÂNIA

Pentru a veni în ajutorul istoricilor care lucrează la întocmirea unor lucrări privind istoria modernă şi contemporană a României, redacţia revistei « Studii » publică periodic, începând cu acest număr, texte ale clasicilor marxism-leninismului, privind ţara noastră. In numărul de faţă publicăm texte din operele lui V. I. Lenin.

« ... Presa străină a tuturor ţărilor şi a tuturor partidelor este plină de ştiri, de telegrame, de articole cu privire la trecerea unei părţi din vasele flotei Mării Negre de partea revoluţiei ruse. Ziarele nu găsesc cuvinte pentru exprimarea uimirii lor, pentru caracterizarea suficient de puternică a ruşinii la care a ajuns guvernul autocrat.

Culmea acestei ruşini a fost *apelul guvernului ţarist adresat României şi Turciei în care cere ajutor poliţienesc* împotriva marinarilor revoltaţi! Iată când s'a constatat, că « Turcii dinăuntru » sunt mai răi pentru poporul rus, decât orice « Turci dinafară ». Sultanul turc trebue să apere autocraţia ţaristă de poporul rus; — ţarul nu se poate sprijini pe forţele militare ruse şi el imploră ajutorul puterilor străine. Este greu să-ţi imaginezi o mai bună dovadă a falimentului complet al puterii ţariste. Este greu să găseşti un material mai potrivit pentru a lămuri soldaţilor armatei ruse rolul lor.

Iată ce scrie ziarul « Times » în articolul de fond din 4 Iulie (st. n.)...

« Slăbiciunea guvernului rus pe mare — scrie « Times » — îşi găseşte o surprinzătoare confirmare în nota cu care, după cum se comunică, s'a adresat către *Poartă* (adică către guvernul *turc)* şi către guvernul *român*. In această notă guvernul rus roagă statele menţionate să considere pe marinarii revoltaţi din flota rusă, ca pe nişte criminali de drept comun, şi le avertizează că, în caz contrariu sunt posibile complicaţiuni internaţionale. Cu alte cuvinte, guvernul ţarist s'a înjosit până acolo, încât imploră pe *sultanul turc* şi pe *regele român* să fie atât de buni şi să presteze pentru el un serviciu poliţienesc, pe care el însuşi nu mai este în stare să-l îndeplinească pentru sine...

In ceea ce priveşte guvernul român, acesta a procedat just ignorând cererea de a considera pe marinarii revoltaţi ca pe criminalii de drept comun. Aceasta, desigur, era şi de aşteptat dela guvernul unei naţiuni care se respectă pe sine însăşi. Guvernul român a ordonat ca să nu se dea nici provizii şi nici cărbuni vasului « Potemkin », dar în acelaşi timp el a comunicat celor 700 de marinari de pe vas, că dacă ei vor debarca pe litoralul României, vor fi consideraţi numai ca dezertori străini ».

Aşa dar, guvernul român nu este de fel de partea revoluţiei, nici de cum! Dar cu toate acestea, el nu vrea să se înjosească până la prestarea unui serviciu poliţienesc pentru ţarul întregii Rusii, dispreţuit şi urît de toţi. El refuză pe ţar în cererea sa. El procedează în singurul fel în care poate proceda « *guvernul unei naţiuni care se respectă* ».

... Se comunică de asemenea, că atunci când torpilorul « Stremitelnâi »[1], împreună cu alte câteva vase de război, a ajuns la Constanţa (România) în căutarea vasului « Potemkin », atunci guvernul român a arătat autorităţilor ruse că în apele româneşti ordinea este supraveghiată de armata română şi poliţia română, chiar şi în cazul când « Potemkin » s'ar afla încă în apele româneşti.

... Oare guvernul rus nu a ascuns poporului ştirile despre evenimentele din flota Mării Negre până când « Potemkin » nu s'a îndreptat liber spre România?

In România crucişătorul revoluţionar a transmis consulilor proclamaţia conţinând declararea de război flotei ţariste, confirmând faptul că, în ceea ce priveşte vasele neutre, el nu îşi va permite nici un fel de acţiuni duşmănoase. *Revoluţia rusă a anunţat Europei despre războiul deschis al poporului rus contra ţarismului.* De fapt, revoluţia rusă face cu aceasta o încercare de a vorbi în numele unui guvern nou, revoluţionar al Rusiei. Desigur, aceasta este numai o primă şi slabă încercare... »

V. I. LENIN, Opere, ed. a IV-a rusă, v. 8,
p. 533—534, 535—536—537, 10 Iulie 1905.

« Rămas singur după moartea lui Marx, Engels a continuat să fie sfătuitorul şi conducătorul socialiştilor europeni. Lui i se adresau pentru sfaturi şi directive, în egală măsură, şi socialiştii germani a căror forţă, cu toate persecuţiile din partea stăpânirii, creştea repede şi necontenit, şi reprezentanţii ţărilor înapoiate, de pildă Spaniolii, Românii, Ruşii, care trebuiau să-şi chibzuiască şi să-şi măsoare primii lor paşi. Cu toţii sorbeau din bogata comoară de cunoştinţe şi experienţă a bătrânului Engels... »

«... Votând rezoluţiile de simpatie faţă de muncitorii suedezi, care au organizat una din cele mai mari greve generale din ultima vreme, şi faţă de muncitorii din Spania, care au luptat eroic împotriva aventurii militare a guvernului lor, precum şi rezoluţiile de protest împotriva bestialităţilor şi asasinatelor săvârşite de ţarism în Rusia, de către guvernele din Spania, România şi din Mexic, Biroul Socialist internaţional a trecut la problema principală a ordinei sale de zi — la problema sciziunilor din Olanda ».

V. I. LENIN, Opere, ed. a IV-a rusă, v. 16,
p. 123, 24 Decembrie 1909.

« ... Autorul este un ticălos bismarchist. Insă, cu toate acestea, cartea este foarte folositoare, ca o adunare de fapte şi un informator.

Această simplă adunare de materiale dă tabloul imperialismului şi al mişcărilor democratice ca trăsătura principală a epocii (N. B. Pentru înţele-

[1] Se spune că pe vasul « Stremitelnâi » nu există mateloţi. Intregul efectiv aproape constă numai din ofiţeri. Aristocraţia împotriva poporului!

gerea « epocii » este foarte importantă). Pentru socialism însă, este foarte puţin importantă din cauza reacţionarismului stupid al autorului. Este foarte caracteristic faptul că idiotul de autor, care cu un pedantism penibil, dă date şi informaţii despre orice regişor, despre neamurile regişorilor, despre avorturile reginei olandeze (aici p. 440) etc., nu aminteşte deloc răscoala ţăranilor din România din anul 1907 [1] ».

V. I. LENIN, Caiete despre imperialism. Ed. de Stat pentru literatură politică, ed. rusă, 1939, p. 615.

« ... Preţul petrolului era în 1902 de 6 copeici un pud, către anul 1904 preţul se ridică la 14 copeici. După aceasta « saltul » preţurilor devine din ce în ce mai « vesel » astfel că după revoluţia din 1905, preţul unui pud ajunge, în anii 1908—1909, la 21 copeici, iar în preajma anului 1912 până la *38 copeici.*

Astfel, preţurile au crescut cu *mai mult de 6 ori* în 10 ani! Iar producţia de petrol a *scăzut* în această vreme dela 600—700 milioane de puduri, în anii 1900—1902, până la 500—585 milioane de puduri în anii 1908—1912...

Domnul ministru al industriei şi comerţului, apărând pe negustori şi industriaşi, care s'au înţeles între ei, a adus argumente de-a-dreptul uimitor de jalnice.

Se măreşte cererea de combustibil — spunea el — creşte cererea de petrol pentru industria automobilelor şi cea aviatică, acest fenomen este « mondial », ne consolează domnul ministru, pe noi şi poporul rus.

... Şi iată, pentru a impresiona pe ascultătorii neatenţi, domnul ministru, care apăra pe tâlharii petrolişti care se înţeleseseră între ei, a adus cifre despre America... *însă numai pentru doi ani!!*

In ultimii doi ani, preţul petrolului în America s'a dublat, la fel şi în România ».

V. I. LENIN, Opere, ed. a IV-a rusă, v. 19, p. 14—15, 26 Martie 1913 (8 Aprilie).

« ... Forma în care se manifestă această falsitate fundamentală a « kautskismului » variază dela ţară la ţară. In Olanda, Roland-Holst, respingând ideea apărării patriei, susţine unitatea cu partidul oportuniştilor. In Rusia, Troţchi, respingând şi el această idee, susţine de asemenea unitatea cu grupul oportunist şi şovin dela « Naşa Zaria ». In România, Racovschi, declarând război oportunismului, ca fiind vinovat de falimentul Internaţionalei, e gata totodată să admită legitimitatea ideii apărării patriei. Toate acestea sunt manifestări ale răului pe care marxiştii olandezi (Gorter, Pannekoek) l-au denumit « radicalism pasiv » şi care se reduce la înlocuirea marxismului revoluţionar prin eclectism în teorie şi prin servilism sau neputinţă în faţa oportunismului în practică ».

V. I. LENIN, Opere. Ed. P.M.R, 1952, v. 21, p. 306.

[1] Printre altele, în « Calendarul Istoric European » din anul 1907, despre această răscoală se găsesc numai comunicatele guvernamentale (p. 540), în care se afirmă că marinarii ruşi de pe Potemkin « au fost un element periculos de aţâţare ».

«... Adevărul este însă că războiul este dus de «tripla (şi cvadrupla) înţelegere» *nu* pentru Belgia: adevărul acesta este perfect de bine cunoscut, şi numai ipocriţii îl ascund. Anglia acaparează coloniile Germaniei şi cotropeşte Turcia, Rusia cotropeşte Galiţia şi Turcia, Franţa vrea Alsacia-Lorena, ba chiar şi ţărmul stâng al Rinului; cu Italia s'a încheiat un tratat în vederea împărţirii prăzii (a Albaniei şi a Asiei Mici); cu Bulgaria şi România se duc negocieri tot în vederea împărţirii prăzii».

V. I. LENIN, Opere, Ed. [P.M.R. 1952, v. 21, p. 299

«Dacă ţarismul s'a convins că chiar cu tot ajutorul din partea societăţii liberale, cu tot zelul comitetelor industriei de război, cu tot concursul dat cauzei nobile de sporire a muniţiilor din partea domnilor Plehanovi, Gvozdevi, Potresovi, Bulkini, Cirkini, Ciheidze «salvarea ţării», nu glumiţi !), Kropotkini şi de cealaltă servitorime, chiar cu toate acestea şi cu situaţia actuală a forţelor militare (sau a slăbiciunii militare) ale tuturor aliaţilor posibili atraşi în război, *nu se poate* obţine mai mult, nu se poate învinge *mai puternic* Germania sau aceasta costă peste măsură de mult (de exemplu, costă *încă* pierderea a zece milioane de soldaţi ruşi, pentru a căror recrutare, instruire şi echipare trebue încă atâtea miliarde şi atâţia ani de război), în acest caz ţarismul *nu poate să nu caute* pace separată cu Germania.

Dacă «noi» vom căuta o pradă peste măsură de mare în Europa, atunci «noi» riscăm să slăbim definitiv resursele «noastre» militare, să nu primim aproape nimic în Europa şi să pierdem posibilitatea de a primi ceea ce e al «nostru» în Asia, — astfel judecă ţarismul şi judecă *just* din punctul de vedere al intereselor imperialiste. Judecă mai just decât flecarii burghezi şi oportunişti ca Miuliukovii, Plehanovii, Gucikovii, Potresovii.

Dacă nu putem lua mai mult în Europa, chiar după alipirea României şi a Greciei (dela care «noi» am luat totul, ce am putut), atunci să luăm ce se poate !

Anglia acum *nu poate* să ne dea «nouă» nimic».

V. I. LENIN, ed. a IV-a rusă, v. 23, p. 119, 6 Noembrie 1916.

«Piaţa mondială a petrolului» — scria Jeidels în 1905 — este încă şi astăzi împărţită în fond între două mari grupe financiare: «Trustul petrolului» american (Standard Oil Comp.), aparţinând lui Rockefeller, şi stăpânii petrolului rusesc din Bacu, Rotschild şi Nobel. Ambele grupe sunt strâns legate între ele; situaţia lor monopolistă este însă ameninţată, în ultimii ani de cinci duşmani: 1. secătuirea izvoarelor americane de petrol; 2. concurenţa firmei Mantaşev din Bacu; 3. izvoarele de petrol din Austria şi 4. acelea din România; 5. izvoarele de petrol de peste Ocean, în deosebi în coloniile olandeze (două foarte bogate firme — Samuel şi Shell — care sunt legate şi cu capitalul englez). Cele din urmă trei grupe de întreprinderi sunt în legătură cu mari bănci nemţeşti, în frunte cu uriaşa «Banca Germană». Aceste bănci au desvoltat în mod independent şi metodic industria petrolului, de pildă în România, cu scopul de a-şi avea punctul «lor» de sprijin. In 1907, suma capitalurilor străine plasate în industria română de petrol era evaluată la 185 milioane franci, din care 74 milioane erau germane.

Incepu lupta, care în literatura economică se şi numeşte lupta pentru «împărţirea lumii». Pe de o parte, «Trustul petrolului» al lui Rockefeller,

dorind să acapareze *totul*, fondă o « societate-filială » *chiar* în Olanda şi începu să cumpere izvoare de petrol în India olandeză, urmărind în chipul acesta să dea o lovitură duşmanului său de căpetenie, trustului anglo-olandez « Sheel ». Pe de altă parte, « Banca Germană » şi celelalte bănci berlineze se străduiau « să păstreze » « pentru ele » România şi să o unească cu Rusia împotriva lui Rockefeller. Acesta din urmă dispunea de un capital incomparabil mai mare şi de o organizare minunată pentru transportul petrolului şi pentru livrarea lui către consumator. Lupta a trebuit să se termine aşa cum s'a şi terminat, în 1907, cu înfrângerea completă a « Băncii Germane », căreia îi rămase să aleagă una din două: sau să-şi lichideze, cu pierderi de milioane, « interesele de petrol » sau să se supună. « Banca Germană » îşi alese a doua alternativă şi încheie cu « Trustul petrolului » un contract foarte desavantajos pentru ea.

V. I. LENIN, Imperialismul stadiul cel mai înalt al capitalismului. Ed. P.M.R., 1950, p. 77—78.

« Piedica cea mai mare pentru începerea unei propagande şi agitaţii sistematice în acest sens în toate ţările nu este nicidecum « oboseala masselor » la care, în mod mincinos, se referă Scheidemann-ii plus Kautski ş.a.m.d. — « massele nu au obosit încă să tragă şi vor trage încă în mai mare măsură în timpul primăverii, dacă duşmanii lor de clasă nu se vor înţelege în privinţa împărţirii Turciei, României, Armeniei, Africii etc., — piedica cea mai mare este *încrederea* unei părţi a muncitorilor conştienţi în social - imperialişti şi în social - pacifişti; nimicirea încrederii în aceste curente, *idei*, feluri de *politică* trebue să devină sarcina principală a zilei ».

V. I. LENIN, Opere, ed. a IV-a rusă, v. 23, p. 203, 7 Ianuarie 1917 (25 Decembrie 1916).

« Grupul statelor din Europa de răsărit—Rusia, Austria, Turcia (aceasta din urmă trebue considerată acum mai just, din punct de vedere geografic, un stat asiatic, iar din punct de vedere economic « o semicolonie ») şi cele şase state balcanice mici: România, Bulgaria, Grecia, Serbia, Muntenegru şi Albania — ne arată dela prima privire un tablou care se deosebeşte fundamental de cel precedent. *Nici un singur* stat dintre acestea nu are o structură naţională pură ! Doar statele mici din Balcani pot fi numite state naţionale, totuşi nu trebue să uităm că şi în acestea populaţia de naţionalitate străină alcătueşte dela 5% până la 10%, că un număr enorm (în comparaţie cu numărul întreg al reprezentanţilor naţiunii respective) de Români şi Sârbi trăiesc în afara statelor « lor », că în general « formarea statelor » în Balcani, în sensul naţional-burghez, nu s'a terminat nici chiar prin războaiele, am putea spune, « de eri », din anii 1911—1912 ».

V. I. LENIN, Opere, ed. a IV-a rusă, v. 23, p. 270—271, Ianuarie 1917.

« ...Oare burghezia română şi bulgară nu ne-au asigurat luni întregi, în modul cel mai solemn, că pregătirile de război sunt dictate « numai » de apărarea neutralităţii?

Există oare motive serioase, ştiinţifice pentru stabilirea în această problemă a unei deosebiri *principiale* între burghezia ţărilor amintite şi cea elveţiană?

Desigur că nu! Când ni se arată că în România şi în Bulgaria burghezia este cuprinsă de o anumită pasiune de cuceriri şi anexări, iar în ceea ce priveşte burghezia elveţiană acest lucru nu se poate constata, aceasta nu poate fi considerată ca o deosebire *principială*. Interesele imperialiste se manifestă, după cum ştim cu toţii, nu numai în achiziţii teritoriale, ci şi în cele *financiare*. Nu trebue să scăpăm din vedere că burghezia elveţiană exportă capital de cel puţin 3 miliarde de franci, adică exploatează în mod imperialist popoarele înapoiate. Aceasta-i un fapt. Un alt fapt este şi acela că capitalul bancar elveţian este legat şi împletit cât se poate de strâns cu capitalul bancar al marilor puteri, că în Elveţia etc., « Fremdenindustrie » înseamnă o *împărţire* permanentă a bogăţiei imperialiste între marile puteri şi Elveţia. Pe lângă aceasta Elveţia se găseşte pe o treaptă mult mai ridicată de desvoltare a capitalismului decât România şi Bulgaria; despre vreo mişcare populară « naţională » nu poate fi nici vorbă în Elveţia: această epocă de desvoltare istorică a luat sfârşit pentru Elveţia cu multe secole în urmă, ceea ce nu se poate spune despre nici unul din statele balcanice amintite mai sus ».

V. I. LENIN, Opere, ed. a IV-a rusă, v. 23,
p. 253—254, Ianuarie 1917.

« . . . Luaţi numărul de azi al ziarului « Deni ». Acolo Vodovozov, un om cu nimic vinovat în materie de bolşevism, fiind însă un democrat cinstit, declară: eu sunt duşman al tratatelor secrete, permiteţi-mi să vorbesc despre tratatul cu România. Tratatul secret cu România există, şi constă în faptul că România va primi o serie întreagă de popoare străine, dacă ea va lupta de partea aliaţilor. La fel sunt toate tratatele celorlalţi aliaţi. Fără un tratat, ei nu ar merge să sugrume pe ceilalţi ».

V. I. LENIN, Opere, ed. a IV-a rusă, v. 24,
p. 374, 14 (27) Mai 1917.

« . . . Numai datorită faptului că revoluţia noastră a avut loc în acest fericit moment, când nici unul din cele două grupuri uriaşe de tâlhari nu a putut să se arunce imediat unul asupra celuilalt şi nici să se unească împotriva noastră — numai de acest moment al relaţiilor politice şi economice internaţionale a putut să profite şi a profitat revoluţia noastră ca să facă acest strălucit marş triumfal în Rusia europeană, ca să treacă în Finlanda, să înceapă să cuprindă Caucazul şi România ».

V. I. LENIN, Opere, ed. rusă, v. 27, p. 71,
6—8 Martie 1918.

« Iată de ce pentru noi apare acum un nou pericol, care nu s'a desfăşurat încă, în întregime, care nu este pe deplin vizibil şi pe care imperialiştii anglo-francezi îl pregătesc pe ascuns, pe care noi trebue să-l înţelegem cât mai clar, pentru ca, prin conducătorii masselor să ducem în masse cunoaşterea acestui pericol, pentrucă Englezii şi Francezii nici în Siberia şi nici la Arhanghelsc nu au avut un succes mare, — dimpotrivă au suferit o serie de înfrângeri; iar acum ei îşi îndreaptă forţele pentruca să atace Rusia din spre Sud, fie din

Dardanele fie pe Marea Neagră, fie pe uscat prin Bulgaria şi România. Deoarece aceşti oameni acţionează păstrând secretul militar, noi nu putem arăta în ce măsură este pregătită această campanie şi care din cele două planuri sau, poate, şi un al treilea, va fi ales de ei; tocmai aici stă pericolul, că nu putem şti cu precizie. Insă noi ştim foarte precis că aceasta se pregăteşte, că presa acestor ţări scrie uneori nu destul de prudent, câte un ziarist anunţă deschis scopurile principale, respingând toate cuvintele mincinoase despre alianţa naţiunilor ».

V. I. LENIN, Opere, ed. a IV-a rusă, v. 28, p. 100—101, 23 Octombrie 1918.

« Insă au rămas astfel de state, cum este România, care nu a încercat să lupte cu Rusia, şi altele, cum este Polonia, unde există o clică militară dominantă de aventurieri şi o clasă exploatatoare dominantă. Noi ştim că ei nu pot aduna forţe mari împotriva noastră, şi în acelaşi timp noi ştim că pentru noi cel mai scump lucru este păstrarea păcii şi posibilitatea deplină de a consacra toate forţele refacerii economiei, şi noi trebue să fim extraordinar de atenţi. Noi suntem în drept să spunem că greutăţile principale ale politicii internaţionale sunt în spatele nostru, dar noi am fi foarte uşurateci, dacă am închide ochii la posibilitatea unor noi încercări.

Desigur, când la noi a fost lichidat definitiv frontul lui Vranghel, când România, într'un moment favorabil pentru ea, nu s'a hotărît să pornească războiul, acum devine mai puţin probabil că ea se va hotărî pentru război; nu trebue însă să uităm că clasa conducătoare din România şi Polonia se găseşte într'o situaţie aproape de aceea pe care putem să o numim absolut disperată. Ambele ţări sunt vândute cu ridicata şi cu amănuntul capitaliştilor străini. Ele sunt pline de datorii şi nu au cu ce să le achite. Falimentul este inevitabil. Mişcarea revoluţionară a muncitorilor şi ţăranilor creşte mereu. De multe ori, în asemenea situaţie, guvernul burghez s'a aruncat ca un zăpăcit în cele mai smintite şi mai nechibzuite aventuri, pe care nu au cum să le explice, decât prin situaţia lor disperată şi fără de ieşire ».

V. I. LENIN, Opere, ed. a IV-a rusă, v. 32, p. 94—95, Februarie 1921.

« Noi am suportat o astfel de greutate a războiului imperialist, pe care este îndoielnic să o fi suportat oricare alt popor. După aceasta noi am suportat greutatea războiului civil, pe care ni l-au impus reprezentanţii claselor dominante care apărau Rusia emigrantă — Rusia moşierilor, Rusia capitaliştilor. Noi ştim, ştim foarte bine, câte dezastre nemaipomenite aduce cu sine războiul pentru muncitori şi ţărani.

De aceea noi trebue să tratăm această chestiune în modul cel mai atent şi cu cea mai mare precauţiune.

Suntem dispuşi să facem cele mai mari concesii şi sacrificii ca să păstrăm pacea, dar nu de orice fel şi nu fără limită, — iar acei, din fericire, puţini la număr, reprezentanţi ai partidelor războinice şi ai clicelor acaparatoare ale Finlandei, Poloniei şi României, care se joacă cu aceasta, să-şi bage bine în cap acest lucru ».

V. I. LENIN, Opere, ed. a IV-a rusă, v. 33, p. 122, 23 Decembrie 1921.

DOCUMENTE PRIVIND UNELE RĂSCOALE ŢĂRĂNEŞTI DIN ANUL 1900

ADUNATE DE

GH. MATEI şi M. DAMASCHIN

1

Inregistrat Nr. 1563—16/X
din 1900

TELEGRAMĂ *

Prezentată la Buda

Ministru de Interne
Buc.

Revolta ia proporţii serioase; comune întregi se opun la aplicarea legii. La sosirea armatei în comuna Buda au ieşit înaintea ei cu ciomege şi pietre; căpitanul comandant a fost rănit şi căzând jos, soldaţii văzând acest spectacol au tras fără ordine cu cartuşe pline; sunt 3 morţi şi 7 răniţi; subprefectul plăşii, fugind gonit de revoluţionari, a căzut mort într'o vale. Armata care pentru un timp de o oră n'a putut înainta a sosit la localitatea subprefecturii unde mă găsesc şi unde revoltaţii au vroit să intre spărgând uşile şi ferestrele. Acuma s'au liniştit plecând pe la casele lor. Am cerut încă armată, dar regimentul R. Sărat nu mai are decât 100 oameni.

Rog dispuneţi a se trimite dela Tecuci un escadron cavalerie.

Prefect Alexandrescu

[Rezoluţie:]
16/X/900
S'a dat ordin.
General Lahovary

2

Inregistrat Nr. 1562—16/X
din 1900

TELEGRAMĂ

Prezentată la G. Bucureşti

Ministru General Lahovary
Bucureşti

Escadronul ce aţi dat ordin să se trimită din Brăila nu va pleca decât la 4 dimineaţa şi nu va ajunge decât la $8^1{}_2$, ceeace este prea târziu, căci prefectul mi-arată că este temere

* Documentele care n'au indicaţia de unde sunt luate se găsesc în depozitul Bibliotecii Acad. R.P.R., secţia manuscrise, neinventariate.

de nouă răscoală la noapte; rog dispuneţi a se trimite imediat şi din Tecuci cu destinaţia în staţia Sihlea, unde va aştepta o secţie de gendarmi, pentru a-i conduce la Buda. Escadronul din Tecuci poate ajunge încă în astă noapte, ordine sunt date pentru tren special din Tecuci care va pleca la cererea comandantului. Rog comunică-mi dispoziţia ce vei fi luat; este temere de răscoală şi în celelalte sate şi după nenorocirile întâmplate, este bine să avem la îndemână trupe suficiente.

Olănescu

[Rezoluţie:]
16/X/900
S'a dat ordin
General Lahovary

3

Inregistrat Nr. 1564—16/X
din 1900

TELEGRAMĂ
Prezentată la R. Sărat

General Lahovary
Ministru de Resboiu
București

Sosit aci, prefectul cu judecătorul de instrucţie şi procurorul sunt la Buda. Acolo se găseşte 300 soldaţi fără nici un ofiţer superior. Pornesc 4 ore dimineaţa cu trăsura acolo. Las ordin escadronului să vie acolo direct.

General Comăneanu

[Rezoluţie:]
16/X/900
Văzut
General Lahovary

4

Inregistrat Nr. 1565—16/X
din 1900

TELEGRAMĂ
Prezentată la R. Sărat

General Lahovary
Ministru de Resboiu
Buc.

Rog ordonaţi ca escadronul de roşiori din Tecuciu ce aţi dat ordin să se oprească în Sihlea, să vie la R. Sărat. Telefonat prefectului în Buda nimic nou alarmant.

General Comăneanu

[Rezoluţie:]
16/X/900
S'a răspuns că are escadronul sub ordinele sale.
General Lahovary

5

Inregistrat Nr. 1566—16/X
din 1900

TELEGRAMĂ
Prezentată la G. R. Sărat
Urgent

Ministru de Resboiu
București
Sosit Râmnic 7.55 a. m. Plec imediat Buda.

Lt. Colonel Cremlău

[Rezoluţie:]
19/X/900
Văzut
General Lahovary

6

Inregistrat Nr. 34—17/X
din 1900

TELEGRAMĂ
Prezentată la Tecuciu

General Lahovary
Ministru de Resboiu
București

Ordinul executat. Escadronul căpitan Angheleanu din Reg. 3 Roşiori. Florescu plecat tren special Sihlea, ora 6.25 minute dimineaţa.

General Manu
539

[Rezoluţie:]
19/X/900
Văzut.
General Lahovary

7

Inregistrat Nr. 35/17/X
din 1900

TELEGRAMĂ
Prezentată la Dumitreşti

General Lahovary
Ministru de Resboiu
București

Mă găsesc cu prefectul în comuna Dumitreşti. Incepând de dimineaţă comisiunile să opereze vorbind şi explicând legea locuitorilor, s'a liniştit, revenind din rătăcirea în care se găseau de rău voitorii lor. Locuitorii din Cătunul Pleşeşti se arată recalcitranţi. Am trimis 50 oameni infanterie şi patrule necontenit de cavalerie; acuma este linişte.

Diseară mă întorc în Buda.

General Comăneanu

[Rezoluţie:]
17/10/1900
Văzut.
Secr. General
Colonel Mareş

8

Districtul R. Sărat
Comuna Buda
Nr. 23

1900 Octombrie 15
Reg. Nr. 38/17/X/1900

Domnule Ministru,

Din cele ce mi s'a raportat şi făcut cunoscut D-lui Prefect reiese cu prisosinţă că nenorocirea întâmplată aci în ziua de 14 Oct., de a fost morţi şi răniţi, se datoreşte lipsei de energie a comandantului detaşamentului, fricii de care au fost cuprinşi toţi oamenii şi neputinţa de a rezista nici două minute sătenilor îngrămădiţi, retrăgându-se detaşamentul în loc de a înainta şi sătenii imprimând mişcarea şi voinţa lor detaşamentului. Sunt convins că dacă şeful regimentului R. Sărat No. 9 ar fi trimis un maior cu detaşamentul s'ar fi evitat această nenorocire.

Detaliurile voi avea onoarea a le consemna în raportul meu, ce-l voi prezenta la întoarcerea mea de aci.

Acum, la orele 4 p.m. totul este liniştit, însă s'a luat toate măsurile ce am crezut de cuviinţă.

La Buda am 250 oameni sub comanda unui maior şi un pluton Călăraşi-Brăila, unde mă găsesc şi eu cu Dl. Prefect, Procurorul General dela Curtea de Galaţi şi cu tot aparatul Parchetului Trib. R. Sărat. Operaţiile s'a început şi se continuă în linişte. S'a arestat din instigatori şi s'a început instrucţia.

La Deduleşti am instalat escadronul de Roşiori din Tecuciu sub comanda căpitanului Angheleanu, cu consemn de a asigura liniştea şi a aştepta sosirea noastră şi a comisiunilor, pentru a începe operaţiunea. In această comună pare, după indiciile culese, că locuitorii sunt îndârjiţi şi ar fi gata să se opună când vor începe să opereze comisiunile; în acest caz voi trimite acolo un pluton de infanterie de 50 oameni.

La Dumitreşti am instalat escadronul de Călăraşi-Brăila, sub comanda Dlui. Lt. Colonel...*, dându-i consemnul de a asigura liniştea şi patrula şi a asigura telegraful şi telefonul. Aci oamenii asemenea par învrăjbiţi, profitând de aceste două sărbători şi cea mai mare parte sunt într'o stare de beţie îngrijitoare. Am trimis un pluton de 50 oameni infanterie sub comanda unui căpitan şi la ordinele comandantului cavaleriei; iar în scopul de a fi mai siguri am trimis pe substitutul Orăşeanu cu ordinele luate dela Procurorul General, ca în anumite cazuri să axiseze chiar. Mâine vom merge acolo şi comisiunile vor începe operaţiunile; atunci vom constata dacă locuitorii vor persista a se opune. Vă voi ţine în curent.

Totuşi pot a vă asigura că o altă nenoricire nu va mai avea loc, dacă comandanţii vor executa ordinele ce am dat şi recomandaţiile personale repetate ce le-am făcut. Eu voi fi totdeauna acolo unde comisiunile vor opera.

Cred d-le Ministru că va trebui a lăsa câteva zile toate aceste detaşamente în comunele sus menţionate, până ce se va termina operaţiunile Comisiilor şi Controlori.

Tot aci este locul de a vă face cunoscut că gendarmii rurali au avut o conduită exemplară şi un curaj nemărginit, ţinând piept mulţimii cu tot devotamentul.

Zilnic vă voi ţine în curent de tot ce se va petrece aci.

General Comăneanu

S'a executat
Şeful Biroului
Maior Th. Petrescu

* Text ilizibil.

[Rezoluție:]
17/10/900

Se va răspunde telegrafic generalului Comăneanu că dânsul este autorizat a trimite trupele în garnizoanele lor îndată ce ar crede de cuviință. Il rog a face personal un raport asupra modului cum s'a purtat detașamentul din reg. R. Sărat nr. 9 și mai ales ofițerii săi. In privința Lt. Teodorescu se va cere comandantului Jandarmeriei a face raport de darea în judecată pentru părăsire de post față de turburători.

Ministru
General Lahovary

9

Districtul R. Sărat
Comuna Buda
Nr. 25

1900 Octombrie 16
Intr. Nr. 39/17/X/ 900

Domnule Ministru,

Ca urmare raportului nostru sub nr. 23, am onoare a vă face cunoscut cele ce urmează:

Locuitorii comunei Dumitrești erau rău povățuiți de agenți cari dorea să semene vrajbă. Astăzi urmând ca comisiunile să înceapă operațiunile, de dimineață am pornit acolo cu prefectul și strângând locuitori, vorbindu-le și dându-le detaliuri de aplicarea legii s'au calmat și s'a înlesnit astfel operațiile comisiunilor.

Am fost înștiințat din cătunul Pleșești că locuitorii sunt înrăiți și sunt hotărâți a se opune comisiunilor ce este a începe operațiunile mâine, la 17 curent. Am ordonat a se organiza patrule de călărași care să cutreere acel cătun și am trimis plutonul de infanterie din Dumitrești, ca să ocupe acel cătun.

La Dedulești a început comisiunile să opereze fără ca să fie supărate, cu toate că locuitorii păreau recalcitranți. Escadronul de Roșiori ocupând acea comună a influențat mult.

La Buda se continuă operațiunile fără să fie oprite de nimeni, dominând liniște complectă. Parchetul instrumentează; s'a început percheziții și adună armele dela locuitori. S'a constatat că dezordinea aci s'a plăsmuit, de aci au plecat ordinele, aci a fost focarul.

Mâine 17 curent, se va lansa mandate de arestare în Dedulești, iar în Pleșești vor începe comisiunile să lucreze.

Eu voi porni în Dedulești și apoi mă voi duce în Pleșești. Sunt încredințat că nu se va mai întâmpla nici o nenorocire, iau răspunderea. Totuși gândesc că trupele trebuie a rămâne aci până ce se va termina operațiunile și pentru aceasta cred că va mai dura 5 sau 6 zile.

Rog a mă autoriza ca atunci când voi găsi de cuviință și în de acord cu Prefectul să trimit trupele în garnizoanele lor, raportându-vă din ajun. Aștept ordin.

Aci este locul a completa informațiile culese asupra faptului dela 14 Octombrie. Dl Locot. Teodorescu, comand. jandarmilor din R. Sărat, ar fi dosit, în momentul când sătenii ataca armata și localul subprefecturii, iar jandarmii nețînând seama au stat la postul lor și au luptat ca bravi; au ținut ei opt piept la 100 de săteni. Acest fapt mi-l afirma prefectul că l-a constatat el însuși și din care cauză era să cază victima oamenilor răsvrătiți, dacă jandarmii urma pe comandantul lor.

Eu ajungând în Buda, am găsit pe acest oficer într'o stare de plâns, întins pe o velință pe scândurile unei odăițe cu piciorul stâng gol și bandajat fiindu-i scrântit, căzând când sărea un gard.

Alt fapt: între sătenii răniți s'a constatat un soldat din trupa cu schimbul, care era printre oamenii revoltați. Este grav rănit, poate chiar să moară.

General Comăneanu

10

Inregistrat Nr. 1590—18/X/900

TELEGRAMĂ
Prezentată la Buda

General Lahovary
Ministru de Resboiu
Bucureşti

Azi dimineaţă mers cu prefectul şi procurorul general în cătunele Pleşeşti şi Dumitreşti, bănuite ca recalcitrante. Le-am ocupat cu detaşamente mixte, s'a vorbit locuitorilor şi astfel am putut începe în Pleşeşti operaţiunile fără rezistenţă. S'a arestat cei dârzi.

Raport detailat pornesc diseară. Linişte în toată regiunea ocupată.

General Comăneanu

[Rezoluţie:]
18/10/900
Văzut
General Lahovary

11

Secretariatul General
Nr. 45 din 18 Oct. 1900

Conf. pers.

Dlui General Comăneanu
Comand. Div. 5-a
Buzău

Ca urmare rap. Dv. nr. 25 binevoiţi a ne arăta numele soldatului din trupa cu schimbul, care s'a constatat că a luat parte la turburările din jud. R. Sărat şi ce dispoziţiuni s'a luat contra lui, pentru a se preveni asemenea fapte pe viitor.

Colonel Mareş

12

Secretariatul General
Nr. 47 din 18 Oct. 1900

Conf. pers.

D-lui Inspector General al Jandarmeriei
Rurale

Din rapoartele primite la acest minister asupra turburărilor ce au avut loc în comuna Buda şi împrejurimi din jud. R. Sărat, reese că comandantul jandarmilor rurali, locot. Theodorescu a dosit dela post în momentul când sătenii atacau armata şi localul subprefecturii, iar jandarmii, neţinând seama de şeful lor, au stat la post şi au luptat ţinând piept ici opt oameni, la 100 de săteni, scăpând pe prefectul judeţului dela o moarte sigură. Numitul locot. a fost văzut în comuna Buda de către Dl. General Comăneanu, comand. div. 5-a infanterie, cu piciorul stâng scrântit şi bandajat, fiind rănit în sărituri peste garduri, când a dosit.

Binevoiţi a face cercetare şi a dispune trimiterea locot. Theodorescu din jandarmeria rurală înaintea judecăţii, pentru părăsire de post faţă de turburători şi a propune acestui departament pe jandarmii rurali, grade inferioare, cari merită distincţiuni onorifice pentru purtarea lor exemplară în împrejurări aşa de grave. Rezultatul cercetărilor şi propunerile Dvs. veţi binevoi a-l înainta de urgenţă ministerului.

Ministru
General de div. J. Lahovary

13

Inregistrat 48/19/X/900

TELEGRAMĂ
Prezentată la Buda
General Lahovary
Ministru de Resboiu
Bucureşti

Situaţia zilei de azi este următoarea: am trimis 17 oameni din Buda sub escortă penitenciarul R. Sărat cu mandat de depunere. Am arestat din Deduleşti şase din nouă capi de revoltă şi aduşi la Buda; pe cei trei îi caut. Asemenea am adus 11 oameni compromişi şi arestaţi aci. Operaţiile s'au terminat în Buda, Deduleşti şi Pleşeşti. Astăzi s'a început în cătunul Muceşti şi Damileşti, continuă operaţiile în Dumitreşti, 5 controlori pentru terminare. Am trimis o patrulă în Chiojdeni să recunoască sentimentul locuitorilor, căci mâine încep acolo operaţiile de constatare. Oficerul le-a explicat aplicarea legii şi s'a arătat mulţumiri. Asemenea trimit mâine dimineaţă o patrulă Jiţia tot în scopul de recunoaştere. Aceste două comuni sunt afară de regiunea revoltată. In caz de a nu se întâmpina rezistenţă, dupe două sau trei zile trimit trupele în garnizoanele lor. Totul se petrece în linişte.

General Comăneanu

[Rezoluţie:]
19/10/900
Văzut
General Lahovary

14

Inregistrat Nr. 49/19/10/900

TELEGRAMĂ
Prezentată la Buda
General Lahovary
Ministru de Resboiu
Bucureşti

Un fapt care sunt dator a-l raporta: între cei arestaţi la Pleşeşti, am găsit un soldat aflat în concediu, din şcoala de artilerie şi geniu, anume Negoiţă Grama, ordonanţă la maior Iliescu. L-am trimis garnizoanei R. Sărat ca să-l trimită corpului respectiv şi să-l dea judecăţii. Dânsul a alergat între cei dintâi să tragă clopotele la biserică; aşa aduna locuitorii să se opună armatei, care sosea să ocupe cătunul.

General Comăneanu

[Rezoluţie:]
19/10/900
Văzut
General Lahovary

15

Districtul R. Sărat
Comuna Buda
Nr. 29

1900 Octombrie 17
Intr. Nr. 54/19/X/900

Domnule Ministru,

Eri noapte am primit ştiinţă că oamenii din cătunul Pleşeşti sunt tare învrăjbiţi şi că în sfaturile lor au decis să se opue comisiunilor ce ar opera la dânşii, ba încă, când

detașamentul de infanterie ce trimisesem din Dimitrești și de care v'am făcut cunoscut, a ajuns în sat, unii din locuitori au forțat pe dascălul bisericii să tragă clopotele. Mișcarea astfel manifestată, au trimis vorbă și celor din cătunul Dănilești să se opue și dânșii, așa că acești locuitori pașnici până aci, declară că și dânșii se vor opune; trebuie de notat că aceste două cătune fac parte din aceeași comună.

Aflând aceasta, am trimis imediat un pluton din călărașii ce avem în Buda, să ocupe cătunul Dănilești și să împiedice orice dezordine până la sosirea noastră, căutând a le vorbi și a-i povățui să se liniștească.

Asemenea am dat ordin Lt. colonel Caramlîu din Dimitrești ca în dimineața zilei de 17 să trimită un pluton în Pleșești. Azi de dimineață am pornit cu prefectul și Procurorul General pentru cătunele Dănilești și Pleșești, luând încă un pluton din escadronul de roșiori, din Dedulești, pe unde treceam.

Ajunși la Dănilești, am găsit oameni la primărie și vorbindu-le și explicându-le legea și cum se va aplica măsurătoarea vaselor și scăzământul ce li se vor face, oamenii s'au calmat, au mulțumit și au făgăduit că nu vor mai rezista.

De dimineață însă pornisem din Buda un pluton de 50 oameni în Dănilești, așa că cătunul era ocupat la sosirea noastră de călărași și infanterie. Neapărat că a influențat mult sosirea trupelor și ocuparea cătunului. De aci ne-am îndreptat spre Pleșești și cum acest cătun era din cel mai tare bănuit, am luat și plutonul de călărași din Dănilești, lăsând numai infanteria și însoțiți de amândouă plutoanele de cavalerie am ajuns în Pleșești; aci am găsit infanteria sub arme și plutonul de călărași trimis din Dimitrești. Săteni cu preoți și fruntași erau adunați în mijlocul satului și vâzând toate aceste trupe întocmite în fața lor — de unde până aci aveau tonul ridicat și amenințător — au schimbat atitudinea. Am chemat pe fruntași și am cerut să formuleze plângerile ce au.

Erau și aceștia induși în eroare de agenți răuvoitori și învrăjbiți sistematic de cei mai fără căpătâiu. S'a început a le explica Legea și modul de aplicare a ei, s'a ordonat comisiunilor a începe operațiunile în prezența noastră, și a ne arăta ce nemulțumiri întâmpină la măsurătoarea vaselor, în adevăr au recunoscut că au fost în rătăcire dupe spusele unora și altora. Ne-au numit pe acești oameni și cum dânșii nu venise pe piață cu toți locuitorii, am trimis dupe dânșii și i-am arestat, trimițându-i sub escortă la Buda. Pe cei care comisese chiar bătăi asupra locuitorilor pașnici, parchetul a ordonat anchetarea.

Am rămas acolo până după amiazi și comisiunea lucrând fără a întâmpina rezistență, am trimis plutonul de roșiori în Deduleni, plutonul de călărași din Dimitrești în cantonamentul său, iar plutonul de călărași din Buda, escortând pe cei arestați, la Buda, la cartierul meu, rămânând în Pleșești numai plutonul de infanterie, nemai prezentând nici o teamă.

Am dat ordin comand. de detașamente de infanterie din Pleșești și Dănilești să fie în intimă legătură, ca în orice caz să-i dea ajutor la caz de trebuință și până ar ajunge acolo alte trupe ce ași trimite.

Am dat ordin Dlui Lt. Col. Caramlîu ca zilnic să aibă ochiul asupra acestor două cătune, trimițând de dimineață și după amiază câte o patrulă din Dimitrești, parcurgând această regiune a celor două cătune. Gândesc că nu voiu întâmpina nicio rezistență și operațiunile se vor efectua conform Legii.

Am inspectat la întoarcerea mea cătunul Dedulești; am găsit asemenea liniște și comisiunile vor termina până mâine operațiunile lor. Aci în Buda astăzi s'au terminat cu totul constatările și comisiunile vor fi îndreptate spre Dimitrești și cătune. Cred că Joi se vor termina constatările și în Dimitrești. Atunci toți controlorii, afară de doi, îi voi trimite la cătunele Pleșești, Dănilești și Mucești, a termina cât se poate mai de grabă. Iar pe

ceilalţi doi îi voi trimite să înceapă operaţiunile în comunele din jurul şi apropierea regiunii revoltată, ca să mă încredinţez dacă se poate urma fără ajutorul armatei...

[Rezoluţie:] General Comăneanu

19/10/900

Lucrat cu Nr. 116 şi 117 din 31 Oct. 1900.

Ministru
General Lahovary

16

Inregistrat Nr. 56/20/10/900

TELEGRAMĂ

Prezentată la Buda
General Lahovary
Ministru de Răsboiu

Situaţia de astăzi a zonei ocupate este următoarea: am expediat sub escortă la penitenciarul R. Sărat opt arestaţi cu mandat de depunere, s'a terminat constatările din cătunele Dănileşti şi Muceşti; în Dimitreşti continuă mâine — gândesc a se termina şi acolo — aşa că întreaga regiune revoltată a fost terminată. Am trimis comisiuni din Chiojdeni şi Bisoca pentru a mă încredinţa de atitudinea locuitorilor, am trimis o patrulă în Jiţia cu recunoaştere, a găsit telefonul distrus, luat dispoziţii a-l repara, spiritul oamenilor liniştit, mâine trimit un controlor acolo să înceapă operaţiunile. Am dat ordin escadronului roşiori din Deduleşti a pleca mâine R. Sărat să se îmbarce pentru Tecuci. Asemenea mâine trimit o companie infanterie din Deduleşti şi Muceşti la Buda...

General Comăneanu

[Rezoluţie:]
20/10/900

Văzut
General J. Lahovary

17

Inregistrat Nr. 57/20/10/900

TELEGRAMĂ

Prezentată la Tecuciu
General Lahovary
Ministru de Răsboiu
Bucureşti

Ordinul Nr. 474 executat; trimis două escadroane reg. 1 roşiori sub comanda maior Baranga tren special Bucu ora 4,35 d.

[Rezoluţie:] General Manu
20/10/900 Nr. 543

Văzut
General Lahovary

18

Inregistrat Nr. 59/20/10/900

TELEGRAMĂ

Prezentată la Buda
General Lahovary
Ministru de Răsboiu
Bucureşti

Patrula trimisă Jitia a arestat un locuitor, Stan Dumitrescu, ca instigator şi agent al unuia Pella din Râmnic, confiscat la casa lui acte care justifică aceste acuzaţii. L-am trimis

parchetului R. Sărat sub escortă, căci de aseară judecătorul de instrucţie şi procurorul au plecat la Râmnic. Prefectul îmi comunică ordinul Dv. relativ la mişcarea din Podgorie; când termin aci, cel mai târziu mâine, Sâmbătă, pornesc la Râmnic să iau înţelegere cu prefectul. Cele două escadroane le ţin încă până ce voi decide cu Podgoriele. Linişte aici.

[Rezoluţie:] General Comăneanu
20/10/900

Văzut
General Lahovary

19

Districtul R. Sărat 1900 Octombrie 19
Comuna Buda Inregistrat Nr. 61/20/X/900
Nr. 37

Domnule Ministru,

Ca urmare telegramei mele vă rog a cunoaşte că dacă nu am pornit toate trupele aci concentrate în garnizoanele lor, este teama ce am avut de comuna Bisoca, care este limitrofă jud. Buzau, unde sunt informat că spiritul locuitorilor nu este liniştit. Am dispus ca comisiunea de constatare să înceapă cu Chiojdeni, la proprietatea d-lui Marghiloman, ca pildă pentru locuitorii atât din Chiojdeni cât şi din Bisoca. Tot astfel am considerat şi comuna Jiţia. Pentru acest sfârşit am lăsat pe Dl. colonel Caramlîu la Dimitreşti cu escadronul, cu ordin de a da asistenţă administratorului financiar din Chiojdeni, în caz de va cere ajutor. Aci în Buda mai reţin o companie de infanterie de 130 oameni până ce se va termina în Dimitreşti şi mă voi încredinţa că trupa nu mai este trebuincioasă...

Profit pentru a vă face cunoscut că soldatul din trupa cu schimbul care a luptat în rândurile revoltaţilor în contra trupei este împuşcat în picior, este f. grav şi este probabil că va trebui a i se face amputaţia dela coapsă, aşa că poate chiar să moară. Dânsul este din comuna Deduleşti, această comună are cea mai rea reputaţie...

Rog să binevoiţi a-mi da ordine dacă după întoarcerea mea la Buzău pot veni a mă prezenta Dv. şi a vă mulţumi de deplina confienţă ce mi-aţi acordat.

General Comăneanu

D sale
Dlui General de Divizie Lahovary
Ministru de Răsboiu

20

Reg. Nr. 78/23/10/900

TELEGRAMĂ

Prezentată la R. Sărat
General de Divizie Lahovary
Ministru de Răsboiu
Bucureşti

Sunt informat că astă seară la ora 11 soseşte aci o comisiune a presei ca să meargă în regiunea comunelor dela Buda, să facă anchetă asupra faptelor petrecute. Considerând că liniştea nu este total restabilită în judeţ şi mai cu seamă în comunele din Podgorie, limitrofe acelei regiuni şi fiind răspunzător de situaţie fac cunoscut măsurile ce am crezut de cuviinţă a lua:

La sosirea lor aci, un căpitan să le comunice ordinul meu că nu permit a se transporta în comune, fiind încă o stare anormală. In cazul de a nu respecta acest ordin şi totuşi vor merge la Buda, am dat ordin jandarmilor de acolo de a nu le permite a face ancheta, punându-le în vedere ordinul meu. Dacă însă vor insista, să-i pornească sub escortă la Râmnic. Am făcut cunoscut această măsură prefectului...

General Comăneanu

[Rezoluţie:]
23/10/900

S'a răspuns de aprobare.
General Lahovary

21

Reg. Nr. 84/24/10/900

TELEGRAMĂ
Prezentată la G. Sihlea
General de Divizie Lahovary
Ministru de Răsboiu
Bucureşti

In interesul chestiunii Urecheşti, Păunescu şef de birou în ministerul de răsboiu trebuie mutat urgent la divizia Focşani şi cel de acolo în locul lui. Rog nu refuzaţi. Comunicaţi decizia Dvs.

General Comăneanu

[Rezoluţia:]
24/10/900
A se comunica telegrafic că în principiu nu refuz cererea, dar am nevoie de explicaţii prin poştă.
General Lahovary

22

Secretariatul General
Confidenţial
Nr. 88—25 Octombrie 1900

D-lui General Pilat,
Comandant. Corpului 3 Armată
Galaţi

Binevoiţi a face cunoscut d-lui General Comăneanu Achil, Comand. div. 5 infanterie, mulţumirile mele pentru zelul, inteligenţa şi energia cu care şi-a îndeplinit misiunea în jud. R. Sărat.

Ministru
General de Divizie, Lahovary

23

Râmnicu Sărat — 1900 Octombrie 23
Nr. 41 — Reg. Nr. 90/25/10/900

Domnule Ministru,

Din cele patru comune din Podgorie care sunt bănuite că vor să reziste în a se aplica legea asupra ţuicii, numai comuna Urecheşti este îndărjită şi nu s'a putut încă ajunge la înţelegere; mai cu seamă că aşteaptă rezultatul ce va obţine delegatul lor după audienţa

ce i s'a acordat de M. S. Regele la Sinaia. In acelaşi timp, locuitorii au cumpărat toate cutiile cu iarbă de puşcă şi gloanţe ce le avea un cârciumar din localitate. Incercări de a-i linişti se pune în mişcare în toate direcţiile:

Dl. I. Fridman care are influenţă asupra acestui sat, căci locuitorii se hrănesc pe moşia D-sale, prin oamenii săi de confienţă din ad-ţia moşiei sale şi chiar el însuşi caută a le explica că sunt rău povăţuiţi. Dl. prefect, prin mijloacele sale lucrează tot în acest sens şi aci se prezintă cazul Păunescu, pentru care v'am rugat a consimţi a-l muta la Focşani. Păunescu are un socru, un preot din Ureche$ti, om cu vază şi cu influenţă asupra locuitorilor; dânsul ne-a promis că va lucra ca agent al nostru în a potoli spiritele şi ca preţ al acestui serviciu cere ca ginerele său să fie adus la Focşani, ca să-l aibă în apropiere de dânsul. Oricum, acest om este de folos nouă. Am crezut de cuviinţă a supune cazul Dv., în scop de a putea cu acest mijloc să se evite nenorociri. Rog dar a binevoi a aproba această mutare, eu i-am anunţat-o, ca să poată lucra în sensul vederilor administraţiei. Tot aci este locul a vă ruga să binevoiţi a profita de prezentarea delegatului din Ureche$ti la Sinaia, înaintea M. S. Regelui şi a insista ca să făgăduiască că întorcându-se în satul său să primească dânsul mai întâi a i se măsura borhotul şi ţuica şi astfel a face să primească şi ceilalţi locuitori aplicarea legii. Susţin aceasta fiindcă este singurul om influent din acel sat, care conduce cum vroeşte întregul sat. El a dat semnalul de revoltă, tot dânsul poate potoli lumea.

Vom urma astfel, convergind spre Ureche$ti, ca astfel să dăm pildă de moderaţiune... Insă dacă nici prin acest procedeu nu vom putea obţine supunere din parte-le şi având în vedere că sunt armaţi şi hotărâţi a rezista, considerând încă că faza parlamentară nu a isbutit, când va fi să începem operaţia în aceea comună trimit acolo trupele de care dispun, eu însumi dau semnalul de somaţiune luând şi pe Procuror şi de voi fi silit a-i şarja, dela început voi căuta a le imprima pedeapsa ce merită, fără a le da timp a ataca trupele, pentru a nu lăsa să se reproducă greşeala dela Buda. Vă voi ţine în curent zilnic.

General Comăneanu

D-sale
Domnului General de divizie Lahovary,
Ministru de Răsboiu

24

Intr. Nr. 98/27/X/900

TELEGRAMĂ

Prezentată la R. Sărat
General de Divizie Lahovary
Ministru de Răsboiu
Bucureşti

Primesc ştire că locuitorii comunei Bordeşti sunt revoltaţi, nu primesc cu nici un preţ legea, a tăiat comunicaţia telefonică între Tâmboeşti şi Bordeşti; s'a ordonat restabilirea Pornit acolo două escadroane de cavalerie, un detaşament de infanterie, eu cu prefectul pornesc acolo însoţiţi de procuror şi judecătorul de instrucţie. Vă voi ţine în curent.

General Comăneanu

[Rezoluţie:]
27/10/900
Văzut
General Lahovary

25

Intr. Nr. 101—27/X/900

TELEGRAMĂ
Prezentată la R. Sărat
General de Divizie Lahovary
Ministru de Război
Bucureşti

Bănuesc în Podgorie se pregăteşte de rezistenţă armată; revolta din Bordeşti este numai un început. Profit de escadroanele de roşiori care ajung astăzi din Ploeşti la Buzău pentru a se îmbarca imediat, de a veni la Râmnic şi a veni în Podgorie, a putea să previn nenorociri. Am dat ordin comandantului divizionului de Buzău a se îmbarca imediat. Am dat ordin gara Buzău a pregăti un tren ca să se îmbarcheze divizionul. Rog aprobaţi măsura şi daţi ordinele ce veţi găsi de cuviinţă.

General Comăneanu
Nr. 49

[Rezoluţie:]
27/X/900
Văzut
General Lahovary

26

Intr. Nr. 102/10/900

TELEGRAMĂ

Prezentată la Tâmboeşti — telefon
General de Divizie Lahovary
Ministru de Războiu
Bucureşti

Ajuns la Tâmboeşti, ales ca cartier general, trimis escadronul de cavalerie la Bordeşti să recunoască şi dacă se va putea să-l ocupe. Acum ajunge aci detaşamentul de infanterie pentru ocupare, hotărît voesc a ocupa întreaga zonă Tâmboeşti, Bordeşti, Dragosloveni, Popeşti, Urecheşti şi lacul din Baban, dacă se va putea fără rezistenţă.

General Comăneanu
Nr. 54

[Rezoluţie:]
27/X/900
Văzut
General Lahovary

27

Confidenţial

Buzău, 27 Octombrie 1900
R. Sărat
Intr. Nr. 104/27/X/900

Domnule Ministru,

La ordinul Dvs. n. 900 am onoare a răspunde: Căpit. Luca nu cunoaşte regulamentele, de aceea nu a cunoscut nici somaţiunea ce a luat cu trupa când a mers în satul Buda. nici a ştiut să facă recunoaşterea satului, pentru a-şi da seama pe unde poate merge,

cum trebuie a-şi dispune trupa şi ce număr de locuitori poate întâmpina ca să-i reziste, adică de-a vedea ce trebuie să facă ca să aibă succes a-i îndepărta şi a evita cu multă probabilitate ca să dea focuri cu cartuşe de război şi astfel a omorî şi răni câţiva oameni, cum s'a întâmplat.

A intrat cu compania de 150 oameni în sat, a mers în coloană de marş şi la o cotitură ce face satul pentru a lua şoseaua drept la sub-prefectură, în depărtare ca la 300 m, a format secţii având la 10 paşi înainte tiraliori cot la cot în număr de 10—12 oameni, iar D-sa postându-se între întâia secţie şi tiraliori; ajungând în această formaţie ca la 80—100 m. de subprefectură şi văzând pe locuitori pe şosea, adunaţi înaintea sub-prefecturii, fără să fie agresivi, a oprit dispozitivul, în loc de a înainta şi ajunge la sub-prefectură, unde în poartă îl aştepta prefectul cu toţi ceilalţi. Locuitorii văzând că trupa nu înaintează ci se opreşte, s'a îndreptat cu toţi spre dânşii şi văzând numai cei 12 oameni cu armele la mână şi invitaţi a se retrage, unii din cei care erau prin curţile ce bordau şoseaua au aruncat câteva pietre, — acest exemplu imediat a fost imitat şi de ceilalţi, căci pietrele erau pe şosea la îndemână, aşa că trupa s'a găsit imediat bombardată din toate părţile cu pietre chiar în această nenorocită formaţiune dacă înaintau cu avânt, sunt convins că puteau a-şi deschide drumul, dar din contră, cei 12 tiraliori s'au întors stânga împrejur, a căzut pe întâia secţie; toate celelalte au început şi dânsele retragerea şi astfel au urmat a se retrage ca la 200 m. înapoi, dacă nu mai mult, până la o răspântie, unde era o mai mare lărgime de desfăşurare şi unde s'a oprit. Atunci acei locuitori resvrătiţi, vezând retragerea trupei, turbaţi cum erau, s'au luat dupe dânşii şi a început a-i bombarda şi mai mult cu pietre, bolovani şi ciomege. Aci trupa oprindu-se a început a face foc cu cartuşe oarbe, patru soldaţi din trupă au fost loviţi împreună cu Căpit. Luca. Căpitanul cade jos ameţit, trupa rămâne fără comandant, căci Locot. Ionescu în loc să iasă în capul detaşamentului să ia comanda, din contra, Locotenentul se retrage la cea din urmă sub-împărţire şi nici strigătele locuitorilor nu l-a deşteptat, dânşii strigau: Dle locotenent vino în faţă dacă-ţi dă mâna, iar Sub-Locot. Hristofor Ion, care era în faţă, striga inutil la oameni să înainteze, căci nimeni nu'l mai asculta. Aci a fost momentul când zece din soldaţi au tras cu cartuşe de război, consumând 28 de cartuşe; hotărîre luată dela sine, văzând situaţia încordată, Căpitanul căzut sub lovituri de pietre, sângele curgând pe feţele celor patru camarazi ai lor, neapărat au încărcat armele cu cartuşe de războiu.

Cum vedeţi, Dle Ministru, soldaţii detaşamentului au rămas necomandaţi, nu avea cine să-i conducă, Căpitanul demoralizat mai mult decât se justifică prin lovitura ce primeşte şi Locotenentul prins de frică.

. . . .

Tot aci este locul, Dle Ministru, a vă raporta de întreaga stare ce am găsit relativ la ofiicerii acestui regiment şi care am rămas cu totul nemulţumit. Cunoaşteţi din rapoartele ce am avut onoare a vă înainta zilnic, că în ziua de 12 Octombrie Regim. R. Sărat a mai trimis un al doilea detaşament având doi căpitani şi doi ofiţeri în sub ordine. In locul lui Căpit. Luca am însărcinat pe Căpit. Constantinescu Alex., iar Căpit. Constantiniu Ion comanda celeilalte companii.

Organizând măsurile de ocupare a regiunii revoltate şi organizând patrularea în toate direcţiile, am trimis pe Căpitanul Constantiniu a ocupa cătunul Dănileşti. L'am pornit noaptea; ajuns şi instalat acolo a executat ordinele ce le dedesem. A doua zi dimineaţa am mers să-l inspectez, l'am găsit asemenea umflat la figură, cerându-mi voe a-l evacua la Râmnic; neapărat că i-am acordat cererea, nemai fiind util. Mă întreb ce se poate aştepta dela asemenea oficeri în momente serioase, dacă nu poate face faţă unui marş de noapte şi unui serviciu mai activ. Memoriul său dealtfel confirmă că este un rău oficer. Cum vedeţi, din trei căpitani, în 48 de ore am rămas numai cu unul.

Nici Căpitanul Constantinescu Alex. nu a răspuns serviciului cu care l'am însărcinat. Pe dânsul îl trimisesem a ocupa cătunul Pleşeşti. Primind răspunsul comisiunei că a terminat operaţiunile şi că a doua zi de dimineaţă trebuia să înceapă în cătunul Munceşti, am ordonat ca imediat Căpit. cu detaşamentul să părăsească Pleşeşti, să treacă la Munceşti, unde avea să însoţească comisiunea de operaţiune în dimineaţa zilei ce urmează. Distanţa Pleşeşti-Munceşti se poate parcura în 3—4 ore; dânsul putea părăsi Pleşeşti cel mai târziu la 4 ore p. m. şi la opt seara să ocupe Munceşti. In loc de a urma ast-fel, vine şi opreşte la Dănileşti, cei ce'i era în drum, campează lângă detaşamentul ce'l avem acolo, doarme noaptea şi în loc de a se pune în marş la orele 6 dimineaţa şi să fie la opt ore cel mai târziu la Munceşti, rămâne acolo, şi la 9 ore dimineaţa 'mi telegrafiază să-i permit a lua mâncarea în Dănileşti unde se află şi apoi să pornească la Munceşti, când eu credeam că este deja de cu seară în acel cătun...

Pentru acest fapt am pedepsit pe Căpit. Constantinescu Alex. cu zece zile închisoare...

Căpit. Iliescu, comand. Comp. 10 cu reşedinţa în comuna Berceni, care neapărat urma să ştie prin agenţii sei, cu câteva zile mai înainte de ceeace se organizează pe teritoriul Companiei sale şi a veni în aceste comune, a povăţui pe locuitori şi a lua măsurile dictate în ast-fel de împrejurări, dar în ziua de 12 Octombrie pleacă din Berceni la sub-prefectură Pleşcoi din judeţul Buzău pentru a lua înţelegere cu subprefectul acelei plăşi în privinţa recensământului cu care era însărcinat şi trebuia să înceapă a 2-a zi, la 15. Acolo nu s'a putut face nimic şi în loc de a se întoarce la compania sa, a alergat la Buda despre care fapt se duseră svon în toată ţara, dânsul se mulţumeşte a trece pe lângă această regiune şi a merge să asiste la înmormântarea sub-prefectului, care a murit de frică în Buda fără să caute a se prezenta mie.

Nici o grije, nici o ordine, nici un comandament, nici un control nu am găsit în regiunea acestei companii teritoriale.

Rezultă dar cu prisosinţă că o dezordine şi confuzie totală domină în comandament.

‹ Propune apoi ce pedepse să se dea ofiţerilor ›.

[Rezoluţie:]

Eşit Nr. 105/27/X/900

D-lui Comandant al Corpului 3 Armată.

Binevoiţi a cunoaşte că însărcinând pe dl. Comandant al Diviz. V cu o misiune specială în regiunea răsculată, i-am cerut prin deosebit ordin a-mi relata în special faptele şi a dovedi purtarea ce a avut oficeri şi trupa în această împrejurare. Vă trimit raportul ce i-am cerut spre a vă cere să binevoiţi a ordona măsurile ce legea prevede pentru pedepsirea oficerilor ce au avut o aşa tristă purtare în faţa răscoalei.

Veţi binevoi a-mi arăta ce pedepse aţi hotărît, fie disciplinare, fie chiar pentru unii de ordine judiciară, spre a le aprecia şi spori la cas.

Ministru
General Lahovary

28

Intr. Nr. 108/28/X/900

TELEGRAMĂ

Prezentată la Tamboeşti

General de Divizie Lahovary
Ministru de Război
Bucureşti

Ocupat la orele 4 s. comuna Bordeşti. arestat 8 locuitori instigatori şi capi de revoltă, i-am pedepsit violent. Dl. judecător instructor sosit şi anchetează; las aci infanteria şi

escadronul Călăraşi. Am pus să înceapă operaţiile. Locuitorii din cătunul Gura Caliţei s'au semnalat asemenea ca revoltaţi. Pornesc acum escadronul roşiori a pune mâna pe cătun, eu cu prefectul pornesc acolo, cartierul pentru noapte îl am la Dragosloveni; aştept la noapte sosirea divizionului Buzău.

General Comăneanu
Nr. 55

[Rezoluţie:]
28 X/900
Văzut
Ministru General Lahovary

29

Râmnicu Sărat
Comuna Cucu
Nr. 62

1900 Octombrie 28
Intr. Nr. 115/30/10/900

Domnule Ministru

Dacă am cerut Dvs. ca divizionul de Roşiori din Buzău să se oprească aci, a fost că am fost anunţat în acelaş timp de revolta locuitorilor din Bordeşti şi cătunul Gura Caliţei, una de alta în depărtare de 20— 25 km şi de teamă de a nu se întinde răsvrătirea şi în comunele cele mari, Popeşti şi Urecheşti, care lăsase bănuiala prin cuvintele lor ţinute în fiecare zi în faţa autorităţilor comunale. In adevăr am avut dreptate de a lua această măsură. Cei din Bordeşti tăese pari de servit telefonul şi se pregătea de rezistenţă, ameninţând că va împuşca pe toţi care vor îndrăsni să pătrundă la dânşii. Imediat am pornit cu două escadroane de cavalerie şi două companii de infanterie; am ajuns pe două părţi ale satului, mai repede decât se aşteptau; locuitorii credeau că a doua zi trupele vor sosi acolo. Astfel, ocupând satul de două părţi, am putut pune mâna pe capii răsvrătitori şi pentru pilda tuturor din jurul lor, am pedepsit. După ce judecătorul de instrucţie a ajuns, i-am dat în primirea parchetului.

Potolind spiritele, am pornit la Cucu, pentru a lua măsuri pentru cătunul Gura Caliţei. Aci locuitorii erau cu totul răsvrătiţi. O bandă de 40 inşi s'au dus la primăria Lacul Baban, unde controlorul începuse operaţiunile de constatare, l'a oprit din lucru, l'a ameninţat şi l'a prevăzut că'l va tăia de va cuteza să vie la dânşii în cătun, s'a întors la dânşii acasă ca să ia măsuri de rezistenţă şi a pornit curieri în cătunul Tirşeni, care face parte din comuna Dragosloveni, ca să se prepare de revoltă. Fiind informat de aceasta, am pornit imediat un escadron în Lacu-Baban pentru a proteja comisiunea, a face ca să nu se turbure liniştea până a doua zi în zori de ziuă ca să se ocupe Gura-Caliţii.

Divizionul de Roşiori, sosiţi seara la Gara Gugeşti, până în ziua l-am pornit prin Popeşti direct să cază în acest cătun odată cu escadronul din Lacu-Baban; în acelaş timp o companie din Bordeşti, prin păduri şi peste dealuri, în linie dreaptă, am îndreptat-o spre acest cătun tot în zori de ziuă, ca să abordeze cătunul odată cu trupele celelalte de cavalerie. In adevăr, la $6^1/_2$ ore dimineaţa, când încă mare parte din locuitori dormeau, trupele scoborau în cătun şi'l ocupa, le-a pus imediat pe capi cari organizau revolta şi i-a arestat, i-am pedepsit şi pe aceştia.

La Tirkeşti am trimis o patrulă imediat şi a arestat pe cei care încerca să revolteze pe locuitori de acolo, ast-fel stăpân pe această regiune, comisiunile au început a lucra şi liniştea a fost restabilită, influenţând mult asupra comunelor din prejur.

Am găsit cărămizi în sânul locuitorilor arestaţi.

Mă veţi scuza D-le Ministru dacă am fost silit să recurg la măsura de a-i pedepsi aspru, dar am făcut-o atât în interesul ordinei, cât şi al locuitorilor din regiune, ca să-i feresc de a-i pedepsi în urmă cu gloanţe.

General Comăneanu
Confidenţial

[Rezoluţie:]
30/X/900
La dosar.
General Lahovary

30

R-Sărat
Nr. 63

1900 Octombrie 30
Intr. Nr. 120/31/X/900

Domnule Ministru,

Liniştea restabilindu-se în regiunea revoltată din acest judeţ şi nemai fiind trebuinţă de trupele trimise în acest scop, am onoare a vă face cunoscut că am trimis în garnizoana sa şi escadronul din Regimentul Brăila Nr. 11.

<Propune apoi pe ofiţerii cari vor fi decoraţi>.

Aci este locul a vă solicita o favoare...

In tot timpul dela 15—30 Octombrie, toţi oficerii au făcut cheltuieli suplimentare şi mai cu seamă că toţi căutau a specula şi profita, mărind preţurile tuturor obiectelor de consumaţie... Consequent, Domnule Ministru, vă rog să binevoiţi a lua în considerare şi a da ordine ca intendenţele respective să aprobe ca îndemnitate de misie întreagă suma...., iar corpurilor respective să înainteze conpturile pe aceste sume.

Regiunea R-Sărat a dat ordin ca pe toţi soldaţi din trupa cu schimbul arestaţi de prin comunele revoltate, ca răsvrătitori şi părtaşi la rebeliune, să fie daţi judecăţii pentru a-şi lua pedeapsa cea mai aspră.

General Comăneanu

[Rezoluţie:]
Lucrat cu Nr. 123 din 1 Nov. 1900

31

Secretariatul General. Eşirea Nr. 142
din 11 Noembrie 1900

Domnului General Pilat
Comand. Corpului 3 Armată
Domnule Comandant,

Deşi am recunoscut zelul şi activitatea cu care Dl. General Comăneanu, Comand. diviziei 5-a a îndeplinit misiunea cu care s'a însărcinat în jud. R. Sărat, cu ocazia turburărilor ivite în această regiune, totuşi rezultă atât din rapoartele sale cât şi din informaţiile date de autorităţi că în două localităţi a ordonat pedepsirea unor săteni cu lovituri. Regret că a depăşit astfel drepturile ce avea şi oricare ar fi fost nevinovăţia intenţiunei sale... nu pot admite acte ce dau loc la protestări întemeiate pe o lipsă dela drepturile conferite de Lege.

Veţi binevoi dar, Dle Comandant, a arăta printr'un ordin o mustrare dlui Comandant al Diviziei 5 pentru acest fapt şi a-i arăta că este totdeauna preferabil a uza de energie în limitele legalităţii, cât de crudă ar fi, decât de a întrebuinţa mijloace de represiune neprevăzute de lege.

Ministru de Războiu
General Lahovary

82

‹ Extras dintr'un raport al prefectului de R. Sărat ›.

Pe de o parte, am înştiinţat parchetul; pe de alta, am luat înţelegere cu d. general Comăneanu, care a dispus trimiterea cavaleriei, sub comanda dlui Colonel Caramliu, înainte, spre a ocupa comuna Bordeşti, mai dispunând şi trimiterea în acea comună a unui detaşament de infanterie, sub comanda d-lui maior Mănescu, tot la comuna Bordeşti, unde, după informaţiunile ce ni se dau, locuitorii ameninţau rezistenţa cu arme, apoi am plecat şi noi însoţiţi de d. procuror Sărăţeanu şi d. judecător de instrucţie, Manea.

Ajungând la comuna Tâmboeşti, vecină cu comuna răsculată Bordeşti, s'a raportat dlui general Comăneanu că cavaleria a sosit deja acolo şi a ocupat satul, după care, ne-am continuat drumul.

Ajungând la Bordeşti, am găsit comuna ocupată de cavalerie; la primărie, adunaţi în număr de vreo 11 locuitori, dintre cei indicaţi ca capi de revoltă, iar ceilalţi locuitori stând, pe la casele lor în linişte. Imediat noi, d. procuror şi d. jude instructor am intrat în primărie, iar d. general a rămas afară, între armată. D. judecător de instrucţie a început cercetarea faptelor, cum s'au petrecut în comună, luând mai întâi şi informaţii dela notar, şi, pe când eram atenţi la cele ce ni se narau de notar, de odată se auzi un sgomot afară şi, uitându-ne pe fereastră am văzut cum doi soldaţi băteau cu cureaua pe unul din sătenii arestaţi.

Am invitat îndată în localul primăriei pe d. general şi cu toţii i-am atras atenţia asupra faptului petrecut. D-sa ne-a declarat că singur a dat acest ordin şi-şi asumă răspunderea, având convingerea că numai prin aplicarea unor asemenea corecţii la acei cari, cu toate explicaţiile date, cu toate avantajele ce li s'au făcut prin lege, nu vor să înţeleagă şi urmează calea răsvrătirilor, va putea înăbuşi revoltele ce tind a lua proporţii ameninţătoare şi în celelalte sate de podgorie. Am întâmpinat dlui General astfel de măsuri aşa că pe lângă responsabilitatea d-sale şi noi, autorităţile civile, putem fi responsabili, explicaţiuni cari au avut de efect încetarea bătăii, contramandată fiind de însuşi d. general, iar d. judecător de instrucţie a continuat cu anchetarea judiciară.

★

Sosind în cătunul Gura Caliţei, am găsit satul ocupat de armată, s'au luat dispoziţiuni de a se aresta toţi acei cari în ziua precedentă ni s'a indicat de autoritatea comunală că au luat parte la revoltă, ridicând pe locuitori de pe la casele lor cu ameninţări şi s'a dus la primărie, împiedecând pe controlori de a lucra. Am dispus înaintarea lor parchetului căci d. procuror şi d. judecător de instrucţie au rămas în comuna Bordeşti până a doua zi, anchetând acolo... Cum însă mă găseam bolnav... M'am retras în casa unui sătean din Gura Caliţei, Ion Militeanu, rămânând d. general a opera arestarea celor urmăriţi, cărora am fost informat că le-a aplicat, ca şi la Bordeşti, aceeaşi corecţiune.

(Desb. Ad. Deputaţilor, 30 Nov. 1900).

★

‹ Extras dintr'un raport din 9 Noembrie 1900 al lui N. Sărăţeanu, procuror al tribunalului Râmnicu-Sărat ›.

In dimineaţa zilei de 27 Octombrie, d. prefect Alexandrescu ne-a înştiinţat verbal că locuitorii comunei Bordeşti s'au revoltat, au alungat controlorii, cari erau duşi în acea comună spre a aplica legea ţuicei, au tăiat şi liniile telefonice... d. general Comăneanu, fiind înştiinţat şi d-sa a şi trimis trupa de infanterie şi cavalerie a ocupa satul.

Imediat, sesizând pe dl. jude-instructor am pornit la faţa locului şi pe drum ne-am întâlnit cu d. Prefect şi d. general cu cari continuând călătoria, am ajuns aproape în acelaş timp în comuna revoltată. Aci am găsit satul în cea mai mare linişte, ocupat de armată, sub conducerea d-lui colonel Caramlîn, iar în faţa primăriei, vreo 11 locuitori arestaţi, ca şefi ai răscoalei. Noi cu d-nu jude instructor am intrat în primărie... uitându-ne pe fereastră am văzut cum doi soldaţi băteau cu curele (trăgători) un locuitor trântit jos. Pentru respectul datorit autorităţii militare, am invitat pe d. general... şi i-am atras atenţia.... D-sa ne-a declarat că din ordinul d-sale se fac acestea şi îşi asumă răspunderea, întru cât voeşte ca prin acestea să dea exemplu şi să pună capăt revoltei...

Noi, împreună cu d. jude-instructor, am rămas în Bordeşti, unde d-sa, continuând ancheta, a dovedit că din cei 11 arestaţi, numai trei erau vinovaţi, şi anume: Constantin Năstase, Constantin al Babei şi Răducan Enuţă, contra cărora au şi deschis acţiune publică... In afară de cei trei de mai sus, s'au mai găsit culpabili încă: Vasile Constandache, Dinuţă Rezescu şi Vasile Stoian, cari pentru moment erau dispăruţi din comună.

In ziua de 28 Octombrie, ancheta fiind terminată acolo, ne-am reîntors la Râmnic. D. prefect şi d. general s'au reîntors la 29, odată cu armata, cari au adus arestaţi 21 locuitori, bănuiţi a fi instigatori.

D. jude instructor, pe cei care noi i-am găsit vinovaţi de răsvrătire, deschizând în contra lor acţiune publică, i-a cercetat dacă au fost bătuţi şi numai trei din ei au declarat că au fost bătuţi de soldaţi, dar n'au nicio pretenţie şi nu înţeleg a cere darea în judecată a unei persoane...

Procuror, N. Sărăţeanu.

(Desb. Ad. Deputaţilor, 30 Nov. 1900).

33

REVOLTA DELA BUDA

ORDONANŢA D-LUI JUDECĂTOR DE INSTRUCŢIE

« Noi Cristea M. Manea, jude instructor al Tibunalului Jud. Râmnicu Sărat.

Văzând actele de procedură penală redactate contra indivizilor:

1) Ştefan Chitroianu, de 28 ani, domiciliat în comuna Buda, căsătorit.
2) Vasile Iordache, de 24 ani, domiciliat în comuna Dediuleşti, căsătorit.
3) Ion Neculaiu Lăudatu, de 37 ani, domiciliat în Buda, căsătorit.
4) T. Zaharia, de 25 ani, domiciliat în Buda, căsătorit.
5) Constantin Popescu, de 30 ani, domiciliat în Buda, căsătorit.
6) Negoiţă Bursuc, 32 ani, domiciliat în Buda, căsătorit.
7) Ion Ginerica zis şi Oncică, de 48 de ani, domiciliat în com. Buda, căsătorit.
8) Tudor Negoiţă zis şi Marchidan, de 39 ani, domiciliat în Buda, căsătorit.
9) Petrache Nişcoveanu zis şi Slavaston, de 40 ani, domiciliat în Buda, căsătorit.
10) Radu Chiriţoiu, de 37 ani, dom. în Buda, căsătorit.
11) Petrache Stanciu Guzu, de 26 ani, din Buda, căsătorit.
12) Radu Bătaie, de 35 ani, din Buda, căsătorit.
13) N. Trăsnitu, de 41 ani, din Buda, căsătorit.
14) Panaite Mănescu, de 50 ani, domiciliat în Buda, căsătorit.
15) Petcu Anton Nica, de 36 ani, domiciliat în Buda, căsătorit.
16) Nicolae Mânzală, de 48 de ani, domiciliat în Buda, căsătorit.
17) Dumitrache Christoiu, de 33 ani, dom. în Buda, căsătorit.
18) Stan Anghel, de 29 ani, din com. Dediuleşti, căsătorit.

19) Gheorghe N. Mocanu, de 36 ani, din Dediuleşti, căsătorit.
20) Radu Voicu zis şi Chioară de 60 ani, din Dediuleşti, căsătorit.
21) Ion Drăgoiu, de 54 ani, din comuna Dediuleşti, căsătorit.
22) Oprea Constantin, de 35 ani, din Dediuleşti, căsătorit.
23) Filip Panaite, de 48 ani din comuna Dediuleşti, căsătorit.
24) Neagu Rădulescu, de 31 ani, din Dediuleşti, căsătorit.
25) Tudor Enache zis şi Buzatu, din Dediuleşti, căsătorit.
26) Negoiţă Chitroianu, de 50 ani, din comuna Buda, căsătorit.
27) Enache Fâştoc, de 40 ani, din Buda, căsătorit.
28) Mihăilă Petrea, zis şi Petruş, de 40 de ani, din comuna Dediuleşti, căsătorit.
29) Dumitru Moscu, de 36 ani, cojocar, din Buda, căsătorit.
30) Vasile Gheorghiţă, de 48 ani din Dediuleşti, căsătorit.
31) Stoica Muşat, de 44 ani, din comuna Dediuleşti căsătorit.
32) Radu Manea, de 29 ani, muncitor, din comuna Dediuleşti, căsătorit.
33) Stan Al. Mocanu, de 28 ani, din comuna Buda, căsătorit.
34) Ion Miroiu, de 58 ani, din Buda, căsătorit.
35) Gh. Panaite, de 55 ani, din comuna Dediuleşti.
36) Dumitru Gh. Panaite, de 26 ani, din comuna Dediuleşti, căsătorit.
37) Marcu Gavrilă, de 58 ani, din Buda, căsătorit.
38) Radu Buruiană, de 47 ani, din Buda, văduv.
39) Petrea Lupu, de 36 ani, din Dediuleşti, căsătorit.

Toţi români, muncitori, afară de Filip Panaite, care e cârciumar ne decoraţi decât acesta cu serviciul credincios şi trecerea Dunărei; au fost condamnaţi numai Neagu Rădulescu, la 15 zile pentru furt şi Marcu Gavrilă, prin anul 1868, la un an închisoare.

Deţinuţii în arestul preventiv local sunt inculpaţii: St. Chitroianu, V. Iordache, Negoiţă Bursuc, Tudor Negoiţă, Radu Chiriţoiu, Gh. N. Mocanu, Stoica Muşat, Radu Manea, în baza mandatelor noastre de depunere Nr. 4802, 4803, 4807, 4809, 4811, 4820, 5058, 5131, iar ceilalţi inculpaţi afară de Negoiţă Chitroianu, Ion Miroiu, Gh. Panaite Marcu, Gavrilă, Radu Buruiană şi Petrea Lupu, care dela începutul instrucţiei au fost lăsaţi liberi, au fost deţinuţi şi ei, dar în cursul instrucţiei au fost puşi în libertate.

Inculpaţii cu rechizitoarele introductive a D-lui Procuror din 15, 16, 17, 18 ,19, 21 Octombrie şi 11 Decembrie, St. Chitroiană, C. Popescu, N. Bursuc, Ion Ginerica, N. Trăsnitu, Filip Panaite, Enache Fâştoc şi Lupu Petrea pentru faptele prevăzute şi penate de art. 47 comb. cu 170 şi 171 c.p., iar ceilalţi inculpaţi pentru faptele prevăzute şi pen. de art. 170 şi 171 c.p.

Văzând că din actele de instrucţiune penală dresate în cauză rezultă următoarele: In ziua de 25 Septembrie a.c., corpurile legiuitoare au fost convocate în sesiune extraordinară, spre a se pronunţa asupra mai multor proecte de legi de natură urgentă. Printre proectele propuse a fost şi acel modificator a unor dispoziţiuni din legea importului asupra beuturilor spirtoase, propus de dl. Ministru de finance. Iar mobilul ce l-a îndemnat pe D-sa să vie cu un asemenea proect se vede din răspunderea de motive ce-l însoţeşte şi din care rezultă cum că a voit a se uniformiza chipul perceperei taxei alcoolului, întru cât după legea ce era atunci în vigoare se făcea o distincţie între alcoolurile preparate din cereale, asupra cărora taxa se percepea pe grad şi alcoolurile preparate din fructe, taxa percepându-se pe hectar.

Modul perceperei alcoolurilor din fructe fiind dăunător atât fiscului, permiţând o fluctuaţie prea mare în produsele impozitului, cât şi producătorului, întru cât plata pe hectar fiindu-i lesnicioasă în timpul când recolta e abondentă, contrar în anii de lipsă şi deci prin menţionatul proect se decidea că după cum se încasează taxa dela alcoolurile preparate din cereale tot aşa să se încaseze şi dela alcoolurile preparate din fructe, adică taxa de

grad. Acest proect fiind admis de secţiunile camerei a fost citit de d-l reportor Vlădescu în şedinţa dela 3 Octombrie a.c.

Camera l-a votat în şedinţa din 5 Octombrie, Senatul în şedinţa din 6 Octombrie a.c., aşa că devenind lege a fost promulgată la 7 Octombrie.

Inainte însă cu câteva zile de prezentarea acestui proect corpurilor legiuitoare, marele critic « Presa » a început a-l analiza şi a-şi da părerile, cari natural că nu puteau fi uniforme, ci difereau după aprecierile fiecăruia şi conform principiului « quod capita, tot sensu ».

Şi cum gazetele azi sunt foarte citite nu numai în oraş ci şi la ţară, căci şi acolo preotul, învăţătorul, primarul sau notarul, cârciumarul şi chiar unii locuitori cu cunoştinţă de carte primeşte gazete, această lege cât şi criticile făcute asupra ei, încă de atuncea a început a pătrunde şi pe acolo, dar cum nu toţi cei ce citesc gazete au şi pregătirea de a le pricepe, apoi cum pe depozitarii mari de ţuică, ca cârciumarii, proectul de lege-i cam atingea, explicaţiile date locuitorilor a fost greşite, prezentată fiind lor legea ca o lege impilătoare; tot şi pentru moment dânşii nu dau nicio atenţie şi nici nu se preocupă de legea care are să vină. Cam tot prin acel timp unii fie din convingerea cum că legea ce se propunea n'ar fi salutară, fie din spiritul de contradicţie, fie în fine din spiritul egoistic, că legea i-ar fi atins, având depozite mari de ţuică, a început a împărţi petiţii tipărite adresate către d-nii Deputaţi, cerând a nu vota legea; aşa că în ziua de 24 Septembrie, D-l Zamfir Negru proprietar din Comuna Dediuleşti, acest judeţ, trecând spre Bucureşti, în gara Ploeşti, i s'a dat de un d-n două petiţii după chipul menţionat mai sus, şi una din aceste petiţii semnând-o, a adresat-o D-lui deputat Oroveanu, iar una, a păstrat-o şi când s'a întors în comună a dat-o lui Neagu Rădulescu pădurar al statului, din acea comună, care strângând la primărie pe consăteni a transcris-o şi semnat-o şi aşa semnată, cârciumarul Filip a adus-o D-lui Vespasian Pella, avocat, pentru ca D-sa prin mijloacele de cari va dispune să o aducă la cunoştinţă camerei.

Aşa că din acel timp locuitorii comunei Dediuleşti şi prin chipul acesta a început a lua cunoştinţă cum că are să propue o lege asupra ţuicei şi deşi poate că nu le mulţumea, dar nemulţumirea şi-a arătat-o pe cale pacinică permisă de constituţie, apoi dânşii în urma nu s'au mai interesat ce soartă a avut petiţia lor şi nici dacă legea s'a votat sau nu.

In urma promulgărei menţionatei legi, ea a fost publicată în Monitorul Oficial Nr. 151 din 1900, din 8 Octombrie şi apoi prin organul Prefecturei, acest număr de Monitor a fost distribuit la toate comunele din judeţ, pe lângă aceasta prefectura locală cu adresa Nr. 6176, din 10 Octombrie 1900, a trimis subprefecturilor respective estrase din dispoziţiunile legei, pentru ca dânsele la rândul lor să dispuie ca aceste estrase să fie afişate pe la uşile primăriilor şi localurilor frequentate mai mult de săteni, spre a putea ei lua cunoştinţi de lege şi de dispoziţiunile ei.

Iar în ziua de 11 Octombrie agenţii financiari căpătând ordin de a începe aplicarea legei din comunele de munte, unde fabricarea ţuicei se face pe o scară mai întinsă, fiindcă în comunele de podgorie fabricarea ţuicei se face în mic, controlorii I. V. Sandru şi V. Theodoru pleacă spre a începe operaţiunile de măsurătoare, cel întâi în comuna Buda, iar cel din urmă în Dumitreşti, în drumul lor se opresc în comuna Dediuleşti, dela care locuitorii acelei comune au auzit cum că legea pentru care petiţionaseră ei a fost votată şi urmează a fi aplicată, totuşi văzând că operaţiile nu încep dela comuna lor pentru moment au rămas liniştiţi; de aci controlorii şi-au continuat drumul, controlorul Sandru oprindu-se în Buda, iar controlorul V. Theodoru, continuând drumul spre Dumitreşti.

In dimineaţa zilei de 12 Octombrie controlorul Şandru, mergând la primărie, pune în vedere primarului cum că trebue să-l însoţească în a începe măsurătoarea borhotului; în acelaşi timp, locuitorii aflând cum că legea despre care auzia ei fie dela negustorii din oraş, fie dela cârciumari şi preot cum că are să se voteze, în adevăr că a fost votată şi controlorul a şi venit să o aplice, a început a se aduna la primărie spre a auzi şi din gura lui cum

glăsueşte legea, aşa că pe când controlorul şi cu autoritatea comunală se pregăteau să pornească prin comună şi să înceapă operaţiile de măsurătoare se trezesc cu sătenii adunaţi, la început în număr mic, care se mărea din ce în ce.

Controlorul a început a le citi legea şi în acelaşi timp a le-o esplica, însă locuitorii comentând greşit legea şi esplicaţiunile date, a început ei a-şi esplica, după mintea lor slabă, unii spunând că-i obligă a plăti taxa borhotului în termen de 60 de zile, fie că ar prepara sau nu ţuica, alţii că o taxă trebuia să plătească borhot şi alta pentru ţuică ce ar prepara-o în urmă, în fine, alţii că taxa urmează a fi plătită imediat, aşa că din cauza acestor interpretări greşite date de ei legei, dânşii au crezut-o subjugătoare şi a început a striga, că nu o primesc, că preferă mai bine să taie căzile decât să plăteacă taxă pentru el, aşa că controlorul văzând că toate sforţele sale esplicative nu pot avea nici un rezultat convingător, a cerut sprijinul Suprefecturei şi însoţit de D-l Dumitriu Suprefect, Primarul şi notarul comunei s'a dus la preotul Sofronie, crezând că aci nu vor întâmpina nicio piedică şi apoi odată începând aplicarea legei, locuitorii nu se vor opune, însă au fost înşelaţi în aprecieri, întru cât locuitorii i-a urmărit şi intrând în curtea preotului să măsoare, iar preotul, fie că intimidat de opunerea locuitorilor, fie că şi lui nu-i plăcea taxele impuse de lege, a început a spune controlorului că el preferă mai bine să tae căzile şi să arunce borhotul, aşa că atât Dl. controlor, cât şi d. sub-prefect, văzând că locuitorii continuă a fi iritaţi, a crezut că e prudent că să amâne până a doua zi începerea operaţiunilor şi s'au retras.

Totuşi locuitorii nu s'au calmat şi a început a se consfătui că ce trebue să facă; în cele din urmă s'a hotărît ca să facă o telegramă D-lui Ministru de finance să ceară ca să-i lase a-şi prepara mai întâi din borhot ţuica şi când o vor pune în consumaţie, atunci să li se perceapă o taxă de 3 bani de grad şi chiar în dimineaţa zilei de 13 Octombrie s'au adunat în număr mare la primărie; aci notarul le-a scris telegrama, însă pe când se adunau parale pentru costul telegramei, locuitorul N. Trăsnitu a început a-i sfătui ca să nu facă telegrama, să nu se lege ei singuri; că cui face telegrama? nu tot acelui ce a făcut legea? Ci mai bine să stea cu toporul lângă cadă şi cine va veni să-i măsoare borhotul, să-l culce lângă cadă, că el aşa are să facă; aşa că aceste îndemnări i-a făcut pe locuitori să renunţe de a mai da telegrama.

In timpul acesta, D-nii controlori şi suprefect, însoţiţi de primar şi de notar, au plecat să măsoare borhotul la cârciumarul Stan Mihăescu; locuitorii cum au auzit de aceasta, au început a se aduna şi ei în număr destul de mare pe lângă cârciumă şi au început a-l ameninţa pe cârciumar ca să nu lase să i se măsoare borhotul, căci are să fie rău de el. In timpul acesta Radu Chiriţoiu se şi repede şi smuceşte cotul de măsurat din mâna notarului şi-l rupe, iar cârciumarul, intimidat de locuitori, fără a ameninţa sau a spune ceva autorităţilor, ia toporul şi dă de vreo două ori în cada cu borhot, voind a o tăia, însă este oprit de controlor şi de suprefect, care găsesc şi de data aceasta că este mai prudent de a amâna operaţiunea şi toate cele petrecute a le aduce la cunoştinţa D-lui prefect, în acelaş timp dresând şi acte în cauză.

In urma acestora, locuitorii au început a ţinea din nou conciliabule ce trebue să facă şi svonindu-se printre ei cum că D-l prefect a fost anunţat şi că are să vină a doua zi şi are să aducă şi armata, s'au hotărît ca şi ei să anunţe pe vecinii lor Dediuleşteni şi Dănuleşteni de aceasta.

Pentru aceasta, Constantin Popescu, om cu ştiinţa de carte, ficiorul dascălului bisericei, cât şi Ion Ginerică, zis şi Oncică, încep a îndemna pe Negoiţă Bursuc, care n'avea niciun strop de borhot şi pentru care legea-i era indiferentă şi pe St. Chitroianu, ca să meargă la Dediuleşti şi să-i îndemne ca pentru a doua zi să vină cu toţii la Buda, că are să vină D-l prefect şi procuror şi armata şi să se opună la măsurarea borhotului. In acelaşi timp Enache Fâştoc, locuitor fruntaş din cătunul Muceşti le-a promis că el merge la Dănuleşti să-i îndemne şi pe ei să vină a doua zi la Buda.

Negoiţă Bursuc şi Ştefan Chitroianu ascultându-le îndemnul consătenilor săi se şi duc în seara aceleiaşi zile la Dănileşti, unde unul mergând în partea satului din deal şi celalt în vale, a îndemnat pe săteni să se adune pentru a doua zi la Buda să se opună la măsurarea borhotului. In drumul lor s'au întâlnit şi cu Vasili Iordache, ajutorul de primar a acelei comune, care, ca autoritate comunală, în loc să-i împiedice pentru a continua a face astfel de propagandă, el din contră le-a dat şi el sprijinul, mergând cu ei prin sat. In aceiaşi noapte doi locuitori din Dediuleşti, anume Radu Manea şi Lupu Petrea se îndreaptă spre Băbeni, ca să îndemne şi pe locuitorii din această comună să vină a doua zi la Buda, dar ei n'au avut mulţumirea să-şi vadă planul realizat întru cât au dat de casa primarului Th. Dumitrescu, care fiind om naţional şi înţelegând gravitatea faptului, în loc să le promită sprijinul, i-a alungat din comună.

In aceiaşi zi D-l prefect Alexandrescu, fiind înştiinţat de cele petrecute în comuna Buda, D-sa a sesizat parchetul, iar în ziua de 14 Octombrie împreună cu D-l Procuror Sărăţeanu, D-l administrator financiar şi şeful birou Dl Pătărlăgeanu au plecat spre Buda şi trecând prin comuna Dediuleşti, primarul acelei comune i-a înştiinţat cum, că o parte din locuitori sunt chemaţi la sediul sub-prefecturei într'o cercetare cu o ovreică Păsculeasa, D-l prefect i-a dat ordin să-i oprească de a se duce la Buda, continuându-şi drumul.

Ajunşi la Buda cam pe la orele 8 dimineaţa, au găsit locuitorii acestei comuni adunaţi în faţa sub-prefecturii; imediat, atât d-l prefect, cât şi d-l procuror au intrat în mijlocul lor, au început a le spune că legea fiind votată, urmează a fi aplicată şi că în zadar se mai opun, căci ori ce vor face, legea tot va fi aplicată, a chemat apoi înăuntru sub-prefecturei pe doi din fruntaşii satului, anume: N. Trăsnitu şi Iordache Popescu, le-a explicat matematiceşte cum că legea nu-i împovărătoare, cum cred ei, aşa că aceştia, intrând în mulţime, a căutat să o calmeze, apoi D-l Prefect a trecut urmat fiind de locuitori, la cârciumarul Stan Mihăescu şi ca probă a măsurat o cadă de borhot, explicând cât trebue să plătească, explicaţiuni care păreau a da rezultatul dorit, acel al liniştirei spiritelor, întrucât locuitorii începuseră a se arăta satisfăcuţi şi a se împrăştia, iar D-nii prefect, procuror şi ceilalţi funcţionari ce-i întovărăşea au trecut spre localul poştei, unde urmau să ia prânzul. Insă, pe când se aflau încă acolo le vine vestea cum că pe şosea numărul locuitorilor s'a îngroşat şi că din cauză că unii din ei sunt ameţiţi de beutură, sunt într'o completă agitaţie, lucru ce i-a făcut pe d-nii prefect şi procuror să intre din nou în mijlocul mulţimei, dar de data asta nu mai avură succesul ce-l obţinuse cu o oră mai înainte, întru cât propaganda din ajun a lui St. Chitroianu şi Negoiţă Bursuc obţinuse punctele dorite de ei, deoarece Dediuleştenii venise în corpore şi cum majoritate din ei erau beţi, rămâne refractari la orice explicaţiuni.

D-nii prefect şi procuror, văzând că acum nu mai sunt ascultaţi, că explicaţiunile şi consiliile date de D-lor nu produc niciun efect salutar, că agitaţia locuitorilor în loc să descrească, creşte, că dânşii susţin una, că mai bine varsă borhotul şi unul dintre ei, Panaite Mănescu, merge cu îndrăzneală până acolo că-şi ia cojocul din spate, aruncându-l asupra prefectului, spunând să i-l ia şi pe acela; că locuitorii nu vor să se împrăştie, ci staţionează în număr de câteva sute în faţa sub-prefecturei, a telefonat regimentului să trimită 150 soldaţi şi, spre a garanta liniştea, D-l Procuror ne-a sesizat.

Aşa că, cam pe la ora unu p.m., însoţit de D-l Căpitan Luca, sub a cărui comandă s'a dat 150 soldaţi şi de grefierul nostru, am plecat spre Buda, dar în trecerea noastră prin comuna Dediuleşti, ne-am văzut înconjuraţi de vreo 40—50 oameni, vociferând că ei nu vor să lase să se măsoare borhotul.

Am încercat a le explica legea cu scop de a-i calma, dar văzând că dânşii rămân refractari, ne-am continuat drumul. Inainte de a intra în satul Buda, D-l căpitan a dat soldaţilor explicaţiile necesare, apoi la intrarea în sat a aşezat fruntea, compusă din 12 soldaţi cu baionetele în armă, cu ordin de a nu lăsa mulţimea ce circula a intra printre soldaţi, după care imediat venia d-l căpitan Luca, sub-locotenent Cristofor, noi şi grefierul nostru şi

apoi grosul armatei cu D-l Locotenent Ionescu. In timpul acesta, în faţa sub-prefecturei, locuitorii în număr de vreo 5—6 sute, fără a fi înarmaţi cu ciomege staţiona pe şosea şi păreau liniştiţi, iar D-nii prefect şi procuror cum au auzit că armata se apropie, a ieşit la poarta sub-prefecturei, dând ordin locuitorilor să se dea într'o parte, ordin ce pentru moment a fost ascultat şi locuitorii s'au şi retras puţin, aşa că ajungând la o distanţă cam de vreo douăzeci de metri de unde se putea vedea subprefectura, întru cât până la acea distanţă, din cauza unei curbe ce face gardul Bisericei, nu s'a putut vedea nimic, am observat că mulţimea staţiona liniştită, dar într'o clipă, cum ea a dat cu ochii de armată, a început a vocifera şi a se năpusti asupra armatei, aruncând cu pietre, aşa încât era o adevărată ploaie de pietre, nimeni nu mai eram sigur de viaţă, o aplecare a capului într'o parte sau alta era salvarea vieţei.

In timpul acesta D-l Căpitan Luca, înfruntând ploaia de petre, trecu înaintea vârfului, somând mulţimea a se retrage, dar cuvintele lui nici nu puteau ajunge la urechile agitaţilor, acoperite fiind de strigătele lor, iar dânsul căzu, lovit de o piatră în cap. In acelaşi timp, o parte din soldaţii din frunte, fiind şi ei loviţi de pietre, încep a se retrage, iar mulţimea agitată, devenea atât de îndrăzneaţă, încât intra până în baionetele soldaţilor; atunci a început a se trage focuri cu cartuşe oarbe, dar se vede că unii din soldaţi la vederea căpitanului lor căzut lovit, a crezut că e timpul să tragă şi cu cartuşe pline şi a şi tras, dar imediat căpitanul s'a ridicat, am început împreună a soma din nou mulţimea a se retrage, în care timp se şi opri focurile, întru cât câţiva din locuitorii agresivi căzuse împuşcaţi.

Dupe aceasta, d. căpitan a comandat din nou înaintarea şi locuitorii, deşi se mai încearcă a se opune, dar pierduse din curagiu, aşa că am putut înainta spre subprefectură.

In timp ce mulţimea se aruncase asupra armatei, o parte din ea s'a reîntors spre subprefectură, strigând că să omoare pe cei ce a adus armata, adică pe prefect şi procuror, aşea că Procurorul şi sub-prefectul plăşei, Dumitriu, a căutat să-şi scape viaţa prin fugă şi procurorul a reuşit să şi-o scape dar Subprefectul fiind suferind de inimă, pe când fugea a căzut mort.

Dl. Prefect împreună Ad-financiar şi şef de birou Pătărlăgeanu a reuşit să intre în subprefectură, însă au fost urmăriţi de o parte din locuitorii agresivi şi în special trei locuitori din Dediuleşti, Stoica Muşat, ajutorul de primar V. Iordache şi consilierul C. Mocanu înarmaţi cu ciomege smulse din gardul lui C. Mocanu, au început a lovi în uşa sub-prefecturei încercând a o sparge şi a pune mâna pe D-lor şi poate că reuşeau, dar norocul a fost că geandarmii au venit la timp şi cu un curaj demn de imitat au reuşit să evacueze curtea sub-prefecturei, ţinând piept locuitorilor agitaţi, cari aruncau cu pietre şi în ei, până la sosirea armatei, care, ocupând localul subprefecturei, locuitorii s'au liniştit, retrăgându-se pe la casele lor. In ziua de 15 Octombrie începând investigaţiile, cu ajutorul D-lor Negrescu şi căpitan Abramescu, am constatat că pe lângă căpitan, care a suferit de o plagă în regiunea occipitală dreaptă, a mai fost răniţi de pietrele locuitorilor agitaţi soldaţii: Racoviţeanu Constantin având o plagă cauzată la partea externă a pleoapei superioare drepte, Leica Ion o escoriaţie echimatică pe lobalul nasal, Bercaru Stan o plagă deasupra sprâncenei stângi, Cheptea Ştefan o contuzie la regiunea radi carpiană a mânei drepte, aghiotantul de geandarmi Gh. Popovici o escoriaţie echimotică în regiunea dorsală a piciorului drept, Papadopol, şeful secţiei Buda, o plagă în regiunea frontală, geandarmul Damian Dumitru o chimosă la partea extero-internă, terţiu inferior a braţului drept, toate aceste leziuni urmând a fi vindecate dela 4—8—10 sau 12 zile, fără incapacitate de lucru. Dintre locuitori, Neculaiu Bucălău din Dediuleşti a rămas mort, străpuns fiind de baionetă, Dobre Baciu şi Radu Stan Baciu, morţi prin împuşcare şi opt locuitori răniţi, iar aplicarea legii a început a se face din aceeaşi zi, în cea mai mare linişte.

Faptele petrecându-se astfel după cum au fost descrise, rămâne să stabilim mai întâi pe care din inculpaţi urmează să-i facem responsabili de dânsele şi apoi cum trebue să fie calificate în drept.

In privința punctului întâi, cu toate greutățile întâmpinate în aducerea dovezilor, întru cât pe de o parte foarte puțini din inculpați au avut francheța a mărturisi faptele cumise, iar majoritatea a căutat să tăgăduiască în totul comiterea lor; ceva mai mult, inculpații din Dediulești, căutând să justifice prezența lor în ziua de 14 Octombrie la Buda, că fiind chemați în cercetare cu o ovreică Păsculeasa, lucru inesact, deoarece din tabloul celor chemați în acea cercetare, tablou primit de noi cu adresa sub-prefecturii nr. 2372/900, se constată că numai trei din inculpați fusese chemați, anume: Gheorghe Mocanu, I. Drăgoiu și Th. Negoiță.

Pe de altă parte majoritatea martorilor oculari fiind consăteni de ai lor a căutat să se solidarizeze și în consecință să ascundă adevărul, totuși, din dovezile adunate s'a constatat cu suficiență că faptele descrise mai sus au fost comise de următorii inculpați:

1) *Neculaiu Trăsnitu*, (72), în ziua de 13 Octombrie, pe când locuitorii din Buda făceau telegrama către D-l ministru de finance, i-a îndemnat să nu o mai dea, ca să nu se lege ei singuri, ci mai bine să dea cu toporul în cel ce va veni să măsoare borhotul, în urma căror, locuitorii n'au mai dat telegrama și s'au hotărît să-l asculte; dovedindu-se aceasta cu depozițiile martorilor N. Dima (439), Ion D. Mânzală (479), coinculpații C. Popescu (40), Radu Chirițoiu (60).

2) *Ion Ginerica* zis și *Oncica* (46) și

3) *Costică Popescu* (40) sunt acei ce a îndemnat pe St. Chitroianu și Negoiță Bursuc de a merge la Dediulești să-i îndemne să vină a doua zi spre a se opune D-lui Prefect și armatei și pentru a-i hotărî pe Chitroianu și Bursuc să comită acest fapt le-a dat câte 10 b. să cumpere câte o pâine, promițându-le că în urmă le vor mai da câte 50 bani, fapt mărturisit de ei (40, 46) de coinculpații St. Chitroianu și Negoiță Bursuc (13, 12), cât și la confruntările făcute între ei (45).

4) *Ștefan Chitroianu* (13), 5) și *Negoiță Bursuc* (42) în seara zilei de 13 Octombrie a mers în comuna Dediulești și a îndemnat pe locuitorii acelei comuni să vină a doua zi la Buda să se opună d-lui Prefect și armatei, ca să nu se măsoare borhotul, iar Negoiță Bursuc în ziua de 14 Octombrie a aruncat cu pietre asupra geandarmilor, fapte mărturisite de preveniți (13, 42), de martorii Ion Negulescu (449), St. I. Moisescu (454), Dumitra N. Bucălău (425), Constantin Andrei Balan (467) Iordăchescu Ion (430) și de co-inculpații Vasile Iordache (45) Panaite Filip (139), Radu Manea (264), Petrca Lupu (403).

6) *Radu Manea*, 7) *Petrea Lupu* (403) au mers la Băbeni, îndemnând pe primarul acelei comuni să trimeată oameni pentru a două zi 14 Octombrie la Buda, ca să se opună să se măsoare borhotul și Radu Manea în ziua de 14 Octombrie a aruncat cu pietre în armată, fapte mărturisite în parte de inculpații (264, 403), de martorii T. Dumitrescu (505), Grigore Bragău (607) St. I. Moisescu, (454) Iordache Popescu (433) N. I. Dima (439) Stan Mihăescu (443).

8) *Radu Chirițoiu* (66) în ziua de 13 Oct. a.c., pe când controlorul Șandru venea să măsoare borhotul la Stan Mihăescu, s'a repezit și cu furie a luat cotul din mâna notarului rupându-l, iar în ziua de 14 Octombrie a aruncat cu pietre asupra geandarmilor, fapte mărturisite în parte de prevenitul (66) de martorii Grigore Papadopol (421) Iordăchescu (430), Iordache Popescu (433), N. I. Dima (439), C. Andreiu Bălan (467), I. D. Mânzalescu (479) și de coinculpații Șt. Chitroianu (13), Petcu Anton Nica (76).

IX) *Radu Buruiană*, (402), X) *Tudor Enache Buzatu* (159), XI) *Stan Anghel* (100), XII) *Ion Drăgoiu* (112), XIII) *C. Oprea* (114), XIV) *Marcu Gavrilă* (401), XV) Ion Miroiu (328); XVI) *Panait Dumitru* (400), XVII) *Gheorghe Panait* (329), XVIII) *Rădăuță Pioară* (110) au aruncat cu pietre asupra soldaților și a noastră în ziua de 14 Octombrie, rănind la cap pe Dl. căpitan Luca și pe vreo 4 soldați și, deși inculpații tăgăduesc comiterea acestui fapt, dar cum că ei l-au comis, aceasta se dovedește cu depozițiile martorilor:

C. Marcu (427), Iordache Popescu (433), Popovici Gheroghe geandarm (446) St. I. Moisescu (454), I. D. Mânzălescu (479) Neagu Bucur (482), coinculpaţii Costică Popescu (40), Radu Chiriţoiu (66).

XIX) *Ion Nicolici Lăudatu* (338) a aruncat cu pietre asupra armatei şi apoi s'a reîntors şi s'a năpustit asupra sub-prefecturei, luptând cu geandarmii spre a putea pătrunde înăuntru, unde era închis Dl. Prefect.

XX) *Th. Negoiţă Marchidan* (48) iarăş a aruncat cu pietre asupra armatei şi apoi întorcându-se spre sub-prefectură, a început a distruge gardul lui C. Marcu şi a aruncat spre mulţime, a da în geandarmi, apoi chiar el rupea ciomege în bucăţi şi arunca în geandarmi, şi, deşi numai inculpatul din urmă recunoaşte în parte faptul, totuşi că ei au comis faptele menţionate, rezultă din depoziţiile martorilor C. Marcu (427), Iordăcheescu (430), Iordache Popescu (433), C. Bălan (467), C. St. Dima (500) şi mărturisirile coinculpaţilor C. Popescu (40), Negoiţă Bursuc (42).

XXI) *Stoica Muşat* (255), XXII) *Consilierul Gheorghe N. Mocanu* (108), au aruncat cu pietre în armată şi apoi amândoi, împreună cu XXIII) *ajutorul de primar al comunei Dediuleşti, Vasile Iordache,* care tocmai în ziua de 14 Octombrie îşi găsise timpul să-şi dea dimisia din primărie şi care cu o seară mai înainte umblase prin sat cu Şt. Chitroianu şi N. Bursuc, îndemnând lumea să vină la Buda, înarmaţi cu ciomege, a urmărit pe D-l prefect până în balconul (sub-prefecturii) şi cum d-sa s'a închis înăuntru, cei trei inculpaţi au început a da cu pari în uşa sub-prefecturei, voind a o sparge, strigând să iasă prefectul să-l omoare, dar au fost îndepărtaţi de geandarmi fapte tăgăduite de preveniţi dar dovedite cu depoziţiile martorilor C. Marcu (427), Şt. I. Moisescu (454), A. Iordăchescu (430), V. Dobre geandarm (432), Iordache Popescu (433), C. Bălan (467), Luca Dobrescu (496), I. Pătărlăgeanu (562), N. Eustaţiu (639), G. Papadopol (446), mărturisirile coinculpaţilor Radu Chiriţoiu (66), Negoiţă Bursuc (43).

XXIV) *Panaite Mănescu* (74) a aruncat cu cojocul în Prefect, fapt mărturisit atât de inculpat cât şi de martorii Gh. Râpeanu (481), Luca Dobrescu (496), Georgescu (516), Gh. Popovici (446).

XXV) *Petrache Slavaston* (50) a rupt bucăţi de lemne din gardul lui C. Marcu, aruncând spre geandarmi.

XXVI) *N. Mânzală* (78), XXVII) *T. Zaharia* (19).

XXVIII) *Dumitru Marcu* (246), XXIX) *Stan Al. Mocanu* (331), XXX) *D. Christoiu* (80), XXXI) *Petrache Stanciu Guzu* (68), XXXII) *Petcu Anton Nica* (76) au aruncat cu pietre asupra geandarmilor cari nu i-au lăsat a intra în sub-prefectură, fapt mărturisit întru totul de inculpatul Petcu Anton Nica, de martorii C. Marcu (427), Iordăchescu (430), V. Dobre (432), Popovici Gh. (446), Grigore Papadopol (421), Georgescu Vasile, Ilicaru Vasile, Radu Gheorghe (275), C. St. Dima (500), Iordache Popescu (433).

Rămâne acum să vedem ce calificare urmează să dăm faptelor petrecute în zilele de 13 şi 14 Octombrie, să fie calificate rebeliune, după cum a făcut-o D-l Procuror în rechizitoriile instructive sau unile din ele constitue un delict ce are puncte asemănătoare cu rebeliunea, dar în acelaş timp şi de deosebire şi anume, delictul de ultragiu? Pentru a răspunde la această cestiune trebue să analizăm care sunt mai întâi elementele cerute de lege pentru existenţa rebeliunei şi pentru a delictului de ultragiu.

Ca să fie rebeliune, art. 170, C.p. cere trei elemente:

1) Un atac ori o rezistenţă cu violenţă prin fapt.

2) Acest atac sau rezistenţă prin fapt să fie exercitat contra unui funcţionar administrativ sau judecătoresc.

3) Ca funcţionarul în momentul când se exercitează contra lui violenţa să fie în lucrarea executărei unei legi, a unui ordin, a unei autorităţi publice, a unui mandat sau hotărîri judecătoreşti.

La delictul de ultragiu tot trei elemente se cer, ca şi la rebeliune, întru cât art. 182 şi 183 c.o. cere:

1) Un gest, un cuvânt, o scrisoare care să fie de natură a atinge onoarea.

2) Acestea să fie adresate unui funcţionar sau chiar unui cetăţean însărcinat cu un serviciu public.

3) Apoi ca ele să fie adresate funcţionarului sau cetăţeanului însărcinat cu serviciu public, pe când acesta s'ar găsi în exerciţiu sau să se raporte la un act a funcţiunei lor.

Ori, din elementele decrise atât la rebeliune, cât şi la ultragiu, se vede că asemănarea între ele constă în aceea că ambele se manifestă prin acte de o culpabilă nesupunere, însă deosebirea este în înprejurarea că la rebeliune cel ce a suferit, trebue să fie numaidecât funcţionar, pe când la ultragiu poate să fie şi un cetăţean însărcinat cu serviciu public; apoi la rebeliune trebue să fie exercitată asupra celui ce o suferă numai decât o violenţă prin fapt, ci şi o ofensă prin cuvinte şi în fine la rebeliune funcţionarul trebue să fie în aplicarea unei legi sau ordin, pe când există ultragiu ori de câte ori funcţionarul sau cetăţeanul investit cu serviciul public este în exerciţiul funcţiunii sale. Şi acum să ne reîntoarcem la faptele petrecute şi analizându-le să vedem care din amândouă delicte ar constitui, rebeliune sau ultragiu.

Mai întâi, Vineri 13 Octombrie, locuitorii s'au strâns în număr mare pe lângă cârciuma lui Stan Mihăescu, pe când controlorul cu ceilalţi funcţionari se ocupau să măsoare borhotul, aplicând legea ţuicei; dar s'au opus ei? nu, n'au ameninţat pe funcţionari, ci numai s'a adresat cârciumarului, ameninţându-l pe el că dacă va lăsa să-i măsoare borhotul au să-l bată, aşa că cu toată această adunare de oameni, funcţionarii tot puteau să-şi continue operaţiunile: dacă unul din locuitori, anume Radu Chiriţoiu, probabil sub influenţa îndemnului dela primărie a lui N. Trăsnitu, care a făcut pe locuitori să nu dea telegramă D-lui Ministru de Finance, sfătuindu-i ca să culce lângă cadă pe cei ce vor veni să le măsoare şi bazat şi pe numărul mare al locuitorilor adunaţi, nu s'ar fi aruncat asupra notarului, smulgând cotul de măsurat ori acest fapt coprinde elementele rebeliunei, întru cât cele trei elemente ale rebeliunei prev. de art. 170 şi 173 c.p. sunt coprinse, atât atacul prin fapt, cât şi acest atac a fost exercitat contra notarului ce-l însoţea pe controlor, apoi aceşti funcţionari în acel moment erau în aplicarea legei ţuicei şi aici urmează că şi faptul comis de N. Trăsnitu care înainte ca Chiriţoiu să fi comis acest fapt, i-a îndemnat pe locuitori să se poarte astfel, intră în prevederea aceloraşi articole combinate cu 47 c.p.

Faptul că în ziua de 14 Octombie a.c. Panaite Mănescu a aruncat cu cojocul asupra D-lui Prefect, coprinde elementele de ultragiu prev. şi gen. de art. 183 c.p.

Faptul cum că în aceiaşi zi inculpaţii, cari până la venirea armatei erau agitaţi, dar nu ireverenţioşi faţă de D-nii prefect şi procuror, când a venit armata, s'a năpustit asupra ei, aruncând cu pietre şi spărgând capul D-lui Căpitan Luca şi a câtorva soldaţi, apoi în urmă s'a repezit asupra sub-prefecturei, voind a sparge uşa şi a pune mâna pe prefect, după care a aruncat cu pietre în geandarmii ce-i îndepărtase din localul sub-prefecturei, aceste fapte nu constitue rebeliune, întru cât lipseşte unul din elementele fără de care nu poate exista acest delict, anume elementul al treilea, căci în adevăr există atacul făcut contra funcţionarilor şi celor învestiţi cu serviciul public, dar acei funcţionari în acel moment nu erau în executarea unei legi, căci atât prefectul, cât şi procurorul nu aplicau legea ţuicei; altora le inculpa în acel moment aplicarea legei, anume funcţionarilor financiari, ori ei în acea zi nici nu s'au încercat să înceapă operaţiunile şi nu se ştie dacă locuitori se opunea, apoi armata, ia era şi nu era să aplice legea! ia fusese chemată pentru ca să garanteze liniştea satului.

Lucrurile s'ar fi schimbat, dacă agenţii financiari ar fi încercat aplicarea legei şi aceste rezistenţe s'ar fi comis faţă de ei; atunci în adevăr ar fi fost rebeliune; urmează deci ca să

fie calificate de ultragiu, la care elementul ultim nu este cerut şi anume delictul prevăzut şi penat de art. 183 şi 196 c.p., întru cât, după cum am menţionat mai sus, căpitanul, mai mulţi soldaţi şi geandarmi au fost răniţi. Faptele comise în seara zilei de 13 Octombrie de: Ion Ginerica, C. Popescu, St. Chitroianu, Petrea Lupu, Negoiţă Bursuc, Radu Manea, şi Vasile Iordache, din a căror cauză s'a comis faptele petrecute în ziua de 14 Octombrie, urmează a fi calificate de provocare la ultragiu, prevăzut şi penat de art. 183, 186, 47 şi 40 c.p., în privinţa celor trei din urmă, întru cât ei a luat parte şi în ziua de 14 Octombrie, smulgând pari din gardul lui C. Marcu şi dedea mulţimei să dea în geandarmi este prevăzut şi penat de art. 183, 186 comb. cu art. 47 c.p.

In ce priveşte inculpaţii Enache Fâştoc, Panaite Filip, Neagu Rădulescu, Radu Bătale, V. Gheorghiţă, Negoiţă Chitroianu întru cât din complectul instrucţiunei nu se constată că şi dânşii au comis faptele de mai sus, căci deşi Enache Fâştoc a spus în ziua de 13 Octombrie locuitorilor din Buda că dânsul va merge la Dănuleşti, să îndemne locuitorii de acolo să vină la Buda, totuşi nu s'a dus, ci a plecat cu fructe la Galaţi, iar ceilalţi cinci deşi au fost în ziua de 14 Octombrie pe la subprefectură, dar ei nu au aruncat cu pietre şi nici nu s'au purtat necuviincioşi faţă de D-nii Prefect şi Procuror, apoi Radu Bătaie şi N. Chitroianu au fost în ziua de 13 Octombrie printre locuitorii ce se adunase la Stan cârciumarul, când controlorul a venit să măsoare borhotul, dar dânşii nu s'au opus la aceasta, în consecinţă urmează a fi scoşi de sub urmărire.

Pentru aceste motive, în unire cu rechizitorul definitiv al D-lui Procuror şi în baza art. 131 şi 129 pr. p.

Declarăm:

Că este loc de urmărire contra indivizilor Ştefan Chitroianu, Ion Ginerica, zis şi Oncică Constantin Popescu, Petrea Lupu, pentru delictul prev. şi penat de art. 183 şi 186 comb. cu 47 şi 40 c.p. Negoiţă Bursuc, Vasile Iordache, Radu Manea pentru delictele prev. şi pen. de art. 183, 186 comb. cu 47 c.p. Neculai Trăsnitu pentru delictul prev. şi pen. de art. 170, 173 comb. cu 47 c.p. Radu Chiriţoiu pentru delictele prev. şi pen. de art. 170, 173, 186 comb. cu 40 c.p. Panaite Mănescu pentru delictul prev. şi pen. de art. 183 c.p. Tudor Zaharia, Ion Neculiciu Lăudatu, Petrache Stanciu Guzu, Petcu Anton Nică, Nicolae Mânzală, Dumitrache Christoiu, Gheorghe N. Mocanu, Radu Voicu zis şi Chioară, Stan Anghel, Ion Drăgoiu, Oprea Constantin, Tudor Enache zis şi Buzatu, Dumitru Moscu, Stoica Muşat, Stan Al. Mocanu, Ion Mixoiu, Gheorghe Panaite, Dumitru G. Panaite, Marcu Gavrilă, Radu Buruiană, pentru delictele prev. şi pen. de art. 186 c.p.

Că nu este loc de urmărire contra indivizilor Ştefan Chitroianu, Enache Fâştoc, Mihăilă Petrea zis şi Petruş, Vasile Gheorghiţă, pentru delictele ce li se impută, şi

Ordonăm:

A se preschimba mandatele de depunere decernate contra inculpaţilor Ştefan Chitroianu, Vasile Iordache, Negoiţă Bursuc, Gheorghe N. Mocanu, Stoica Muştar, Radu Manea, Radu Chiriţoiu şi Tudor Negoiţă zis şi Marghidan, în mandate de arestare.

Dosarul cauzei se va înainta în judecata onor. Tribunalului local, după ce mai întâi D-l Procuror general al curţii de apel din Galaţi va binevoi a lua cunoştinţă de prezenta.

Părţi civile nu sunt constituite.

Cheltuieli penale 337 lei şi 60 bani.

Dată în cabinetul nostru de instrucţiune, astăzi

4 Ianuarie 1901.

Jude Instr. C. Manea

(Renaşterea, 21 şi 28 Ian. 1901, R. Sărat).

84

Intr. Nr. 135/6/XI/900

TELEGRAMĂ

Prezentată la Bucureşti

Urgent

Ministrului Rezboiu
Bucureşti

Urmare telegramelor nr. 9170 şi 9173, dupe cererea procurorului Putna, am dat ordin generalului Rasti chiar astă noapte o companie cu un efectiv 100 oameni.

General Pilat
Nr. 9174

[Rezoluție:] 5/11/900

Văzut:
General Lahovary

85

Intr. Nr. 136/6/XI/900

TELEGRAMĂ

Prezentată la Buzău

Ministru de Războiu
Bucureşti

Comandantul Diviziei a 6-a comunică telegrafic că, dupe cererea Prefectului Putna, a trimis 100 artilerişti călări pentru calmarea agitației din comuna Găuri, plasa Vrancea.

General Pilat
9170

[Rezoluție:] 5/11/900

Văzut
General Lahovary

86

Intr. Nr. 137/6/XI/900

TELEGRAMĂ

Prezentată la Buzău

Urgentă

Ministru de Răsboi
Bucureşti

Urmare telegramei n. 9170, generalul Rasti 'mi telegrafiază că cei 100 artilerişti ar fi ineficaci pentru calmarea agitațiunei comunei Găuri. Cere trimiterea de Roşiori din Tecuci, fiind mai apropiați, prin Mărăşeşti şi mai bine armați.

Am dat moment ordine telegrafic generalului Manu, Tecuci, a trimite comuna Găuri, plasa Vrancéa, două escadroane sub comanda unui maior a se pune la dispoziția auto-

rităţilor civile şi juridice. Rog telegrafiaţi urgent dacă aprobaţi dispoziţiile luate sau luaţi Dvs. altele direct. Am comunicat acest ordin şi generalului Rasti.

General Pilat
9173

[Rezoluţie:]
5/11/900
S'a respuns din cabinet a lua toate măsurile ce va crede de cuviinţă.
General Lahovary

87

Nr. 159, 18/11.

TELEGRAMĂ

Prezentată la Focşani

Finance
Bucureşti

Astăzi locuitorii comunei Găuri, în număr de 200—300, s'au opus la măsurătoarea borhotului. Controlorul încetat lucrarea. In urma măsurilor luate de Dl. Prefect, a pornit la localitate procurorul şi judele instructor însoţiţi de armată.

p. Administrator.
Diamandescu
25.248

[Rezoluţie:]
5/11/900
S'a dat concursul armatei.
General Lahovary

88

C. 3. *Arm.* Reg. Nr. 144/20/11/900
Eşire conf. Nr. 1185

Domnule General,

Conform ordinului Dvs. telegrafic nr. 9176, comunicat cu al Diviziei 6-a Infanterie nr. 9234, în noaptea de 5—6 Noembrie m'am transportat la Găuri, unde se anunţase o revoltă a ţăranilor. Ajuns la Vidra dimineaţa, am găsit 100 călăreţi din Artilerie cu 4 oficeri, pe comandantul Companiei teritoriale şi pe comandantul Companiei de Jandarmi rurali cu 8 călăreţi. Tot în Vidra se găseau autorităţile civile compuse din Prefectul judeţului, Judecătorul de instrucţie, Procurorul şi sub-prefectul. Imediat am luat informaţii prin telefon de starea spiritelor locuitorilor din Găuri şi din răspunsurile căpătate am putut deduce că nu va fi trebuinţă de forţa armată pentru a se calma cei ce aveau veleităţi spre revoltă. La ora 9 a.m. am pornit la Găuri, împreună cu autorităţile civile şi jandarmii rurali. Pentru orice precauţiune am luat şi un număr de 12 călăreţi cu un oficer din artilerie, care să ne urmeze până la intrarea în sat. Restul trupei am lăsat-o în Vidra . . .

Imediat după sosirea noastră, s'au adunat între 150—200 locuitori, cari au început a vocifera contra dispoziţiunilor nouei legi asupra alcoolului. Poziţiunea noastră devenea din

ce în ce mai grea prin faptul că fiecare din noi eram înconjuraţi de un grup de oameni care căutau cu toţi a arăta relele ce apasă asupra lor şi nu ascultau deloc ceeace voeam a le spune. A trebuit două ore de explicaţiuni dintr'o parte şi alta . . .

Nemulţumiri şi veleităţi spre revoltă s'au manifestat şi'n satele Purcei şi Secături, cătune ale comunei Găuri, unde a trebuit să mergem şi să calmăm oamenii. Abia la ora $8^1/_2$ seara am putut fi înapoi la Vidra.

Escadroanele de Roşiori ce ştiam că au ordin a veni la Vidra şi Găuri nu s'au arătat deloc, aşa că nici nu ştiu ce au devenit, nici dacă s'au contramandat venirea lor de vre-o autoritate superioară. Am stat în Vidra până a 2-a zi, 7 Noembrie, ora 1 p.m., împreună cu autorităţile civile, pentru a ne asigura că locuitorii sunt astâmpăraţi şi apoi ne-am întors la Focşani.

Ceeace am putut observa cu oarecare grije pentru viitor în această tristă misiune este lipsa de încredere completă a ţăranilor în cuvintele şi actele autorităţilor. Găsesc că este locul a marca Dv. tânguirile ce am cules dela ţărani pentru ca să puteţi deduce de unde provine această lipsă de încredere şi starea de agitaţie a spiritelor.

1. Impozitele pentru fonciar apasă mult mai mult pe sărac decât pe bogat, cu toate că legea este aceiaşi pentru toţi. Mi-arătau locuri ponorite, compuse numai din ardză sfărâmată, netrebnice pentru orice fel de cultură or vegetaţiune, taxate că produc 40 lei pe hectar, astfel de locuri aparţineau săracilor, pe când din contră terenuri proprii culturilor or păşunatului, cari aparţineau celor bogaţi, erau taxate că dau un venit anual de 20 lei la hectar.- Aceste evaluări nedrepte s'au făcut de cei bogaţi ai satului de oare ce făceau parte la întocmirea rolurilor în comisiunile de recensământ.

2) Autoritatea civilă în timpul legei vechi a alcoolului a lăsat pe un antreprenor al axizelor comunei să perceapă taxe ilegale şi pentru care posedă probe suficiente. In această privinţă am atras atenţiunea dlui Procuror şi judecător de instrucţie a lua act, de oare ce mulţi din cei de faţă posedau acte doveditoare de sumele cu care au fost înşelaţi.

3) Evaluarea suprafeţelor de vii şi a livezilor de pruni este făcută după starea locuitorilor, iar nu după buna dreptate, dând a înţelege că cinstea lipseşte cu desăvârşire agenţilor însărcinaţi cu ast-fel de operaţiuni. Ni se mai plângeau că sunt bogătaşi care posedă 12 hectare de vie şi plătesc taxa filoxerei şi foncierei pentru 1 hectar.

4) Pentru locurile ce împrejmuesc locuinţele lor plătesc 4 feluri de dări: foncieră, filoxeră, pruni şi pentru alcool, şi aceasta pentru motivul că pe acel loc au câţiva butuci de vie, pruni şi păpuşoi.

5) Locurile date lor pentru cultură, cu excepţie cele aparţinând bogaţilor, nu le produce nimic. Ei din această cauză sunt robiţi la proprietarii mari, unde au învoeli foarte grele şi unde muncesc toată vara, ca să aibă ce mânca iarna.

6) Taxele după legea veche a alcoolului li s'a perceput până la 1 Aprilie 1901, contrar dispoziţiunilor legii care spune că plăţile să se facă trimestrial, iar nu pe 1 an anticipat şi că ei ca să scape de perceptor care le sefestrase până şi cămăşile femeilor, au fost siliţi a se împrumuta pe la bogaţii locului cu dobândă de sută la sută, devenind ast-fel robii acestora.

Din toate tânguirile lor am dedus că actuala lege a alcoolului nu a fost decât un pretext mai mult ca să se revolte contra autorităţilor. Că se comit în dauna lor o mulţime de acte reprobabile şi care nu pot ajunge până la auzul celor ce ar fi în măsură să le curme.

Că în viitor, pentru a se înlătura revoltele şi a le reda încrederea în legi şi autorităţi, trebuie să se procedă cu cea mai mare dreptate şi băgare de seamă în evaluările pământurilor şi averilor supuse la taxe. Se găsesc printre dânşii indivizi cu oarecare cunoştinţe de carte şi de legi şi care-i aţâţă, mărind chiar adevărul, atunci când li se dă ocaziunea a observa o protecţiune or nedreptate.

Am crezut ca o datorie pentru mine ca aceste plângeri să le aduc la cunoştinţa Dv., cu speranţa că se vor sesiza autorităţile ţinute a cerceta şi ancheta asupra celor mai sus arătate şi pentru a aduce pe viitor liniştea şi bunul traiu în populaţiunea rurală ce astă-zi este nemulţumită.

Lt. Colonel
Cotescu

D-sale
Dlui General de Divizie Pilat Constantin
Comand. Corp. 3 Armată—Galaţi

39

Reg. 50,10 900

TELEGRAMĂ

Prezentată la Cab. Cons. de Miniştri

Urgent

D-lui Ministru de Războí
Bucureşti

Prefectul de Buzău îmi comunică telegrafic că locuitorii din comuna Ungurii s'au răsvrătit şi că au bătut crunt pe controlorul care voia să înceapă constatările pentru aplicarea legii. Sunt acum peste 300 resculaţi; prefectul îmi cere armată ca să poată merge în localitate şi linişti spiritele. Rog daţi ordin să se pună la dispoziţia sa un regiment de cavalerie, dacă este posibil luat din garnizoanele a căror regimente nu se recrutează din judeţul Buzău.

Ministru C. Olănescu

[Rezoluţie:]
19/10/900
S'au trimis două escadroane de Roşiori
şi escadronul Ploeşti.
General Lahovary

40

Reg. 51/19/10/900

TELEGRAMĂ

Prezentată la Gara Ploeşti

Ministrului de Războí
Bucureşti

La ordinul telegrafic nr. 571 escadronul plecat din gară la ora 1,40 noaptea.

Comandantul garnizoanei
General Candiano
nr. 52

[Rezoluţie:]
19/10/900
Văzut
General Lahovary

41

Reg. Nr. 55/20/10/900

TELEGRAMĂ

Prezentată la Cab. C. Miniştri

Urgent

Ministru de Război
Bucureşti

Prefectul găseşte insuficient un regiment de cavalerie, rog daţi ordin colonelului Cocea a pune la dispoziţia sa un batalion infanterie.

Ministru Olănescu

[Rezoluţie:]
20/10/900
S'a dat ordin
General Lahovary

42

Reg. Nr. 67/21/10 900

TELEGRAMĂ

Prezentată la Pârscov
Ministru de Război

Intrat în satul Pârscov cu serviciul de siguranţă la ora $2^1/_2$, fiind informat că ţăranii sunt răsvrătiţi şi sunt înarmaţi cu bolovani şi arme, ajunşi la primărie am găsit peste 300 oameni care ne-au primit cu urlete şi ameninţări. In persoană i-am somat să se liniştească şi să asculte consiliile D-lui Prefect, ca să le explice noua lege a ţuicii. Ţăranii vociferau şi ameninţau că nu vor să ştie nici de lege, nici de guvern. Cu multă greutate am putut pentru moment a-i potoli şi am rugat pe Dl. Prefect să le vorbească. Dl. Prefect abia începu să le vorbească de lege şi ţăranii mai rău revoltaţi, mai rău sberau şi nu ascultau. Cu toate acestea, până la ora $5^1/_2$, atât D-nii Prefect, procuror, judecător cât şi subsemnatul şi ofiţerii superiori le dădeam necontenit sfaturi şi consilii a se supune şi de a asculta. Rezultatul a fost că primeam dela întreg satul ameninţări şi grave insulte. Atunci le-am cerut să ne deschidă drumul pentru a trece cu trupa la locurile noastre de adăpost; ţăranii au refuzat continuând cu ameninţări şi grave insulte. Dl. procuror şi jude instructor intervenind i-a somat a se retrage la casele lor. La această somaţie, atacul începe din partea ţăranilor cu bolovani şi arme asupra escortei subsemnatului şi chiar asupră-mi lovindu-mă grav cu bolovani în piept şi retrăgându-mă am primit alte lovituri în spate; asemenea lovituri au primit şi maiorul Baranga şi locotenentul Răsvan, precum şi escorta şi oamenii din cavalerie. Invălmăşeala deveni generală, ţăranii adăpostiţi prin case şi livezile din prejurul drumului încep un atac înverşunat cu bolovani şi arme. Subsemnatul căzând jos, câţiva soldaţi din infanterie 'mi veni în ajutor, trăgând în sus întâi, iar pe urmă în ţărani, cari ne urmăreau. In retragerea noastră, subsemnatul am fost de asemenea lovit cu bolovani.

Pe la spate, pe când cavaleria se retrăgea, a fost întâmpinată de ţărani ascunşi în grădini trăgând focuri de pistoale şi puşti. Femeile se repezeau la caii ofiţerilor şi trupă, apucând caii de dârlogi şi nu lăsau dârlogii din mână, decât când erau lovite peste mână. Până acum este un ţăran mort şi trei răniţi. Iar din trupă vreo cinci soldaţi răniţi.

Colonel Cocea

[Rezoluţie:]
21/10/900
Văzut
General J. Lahovary

43

Reg. 68/21/X/900

TELEGRAMĂ

Prezentată la Pârscòv

Ministru de Interne

Bucureşti

Am ajuns în comuna Pârscov pe la orele $2^1/_2$, ţăranii în număr de peste 300 aşteptau la primărie, pe care o ocupaseră. Am înaintat cu armata până la o distanţă de 100 metri şi împreună cu dl. Jude Instructor am înaintat în faţa lor, venind lângă ei, am început a le explica legea şi modul ei de aplicare. Ei vociferau necontenit şi după mai multe vorbe schimbate, am cerut să se pună pe două linii şi le-am explicat legea, dar ei nu voiau cu niciun preţ să înţeleagă, cereau suprimarea legii şi nu voiesc să audă de terciu căci zic ei, terciu nu dă 20 vedre rachiu şi le este mai grea taxa ca pe ţuică. Am cerut cu dl. Jude instructor cu dl. Colonel, toată lumea să-i convingem; aveau atitudinea f. dârză. Nu voiau să înţeleagă de nimic. Am parlamentat cu ei în grupuri şi individual până la orele $5^1/_2$, când începând să înopteze, am rugat pe locuitori ca acum să se retragă fiecare pela casele lor şi dimineaţa vom reîncepe convorbirile. Ei n'au voit însă cu niciun preţ să ne lase a ne mai apropia de primărie şi se întrerupsese comunicaţia telefonică. Armata era de 6 ore în picioare şi călăreţii nu descălecase depe cai de acelaşi timp. Dl. colonel 'mi spunea că trebuie să începem a lua măsurile de siguranţă pentru noapte, să aranjăm patrulele prin sat şi să facă serviciul de siguranţă, mai ales că erau încunoştinţaţi că toate satele vecine sunt agitate şi gata a veni asupra noastră; pentru aceasta, Dl. Jude Instructor a făcut somaţiile necesare cu sunete de trompete la intervale f. mari şi aceste somaţii au fost repetate rar şi cu glas tare de dl. Colonel Cocea, la aceste somaţii şi la sfatul dat de mine şi de dl. Jude instructor chiar şi după somaţii, ei în loc să se risipească, ne-au atacat violent cu pietre şi ciomege. Bolovanii curgeau cu grămada dintr'o ogradă cu pruni şi din casele vecine şi curtea primăriei. In acest timp, caii cavaleriei care era în spatele nostru, atacaţi fără veste, s'a produs o încurcătură între cai pe şoseaua f. îngustă şi dintre râpe unde se afla, de care au profitat ţăranii a se năpusti mai cu furie, fugărindu-i. Infanteria care era făcută front mai în sus de primărie, unde o trecusem înainte de somaţii, văzându-se atacată, văzând pe Dl. Colonel Cocea căzând depe cal, a tras câteva focuri în sus, atacul ţăranilor deveni mai violent asupra infanteriei, descărcând câteva puşti cu alice şi atunci s'au tras câteva focuri individuale în ţăranii care atacau cu ciomege. In acest moment, s'a găsit un mort şi trei răniţi, iar nu morţi cum v'am comunicat în momentul când abia se liberase primăria şi telefonul, adică imediat după atac. A mai fost lovit Dl. maior Baranga, Dl. Lt. T. Vasiliu Resvan şi dintre soldaţi au primit lovituri, am scăpat cu dl. Jude ca prin minune şi numai în învălmăşeala cailor. Pentru un moment este linişte şi s'au luat măsuri de siguranţă. Ne temem în timpul nopţii de un atac al satelor vecine agitate. Satul fiind f. accidentat, livezi şi grădini, drumul îngust şi f. multe văi şi dealuri acoperite de livezi. Dl. Colonel Cocea este grav rănit şi suferă de respiraţie. Ţăranul mort este cel ce a lovit pe dl. Colonel Cocea cu bolovani. In toate satele din Plai toţi locuitorii cu care ne-am întâlnit pe drum ne-au comunicat că spiritele sunt f. agitate şi locuitorii mai toţi sunt f. îndârjiţi.

Bărbulescu

44

Reg. 71 21 10 900

TELEGRAMĂ

Prezentată la C.M.I.

General Lahovary Ministru de Resboi acasă la D-sa sau la Minister, unde se va afla.
Bucureşti

Prefectul Buzău telegrafiază că Colonelul Cocea arată că trupa de infanterie dupe 3 nopţi de nedormire şi 2 zile sub arme şi cu marşuri îndelungate este cu totul obositor.

Rog dar, trimiteţi încă un batalion de infanterie, tot efectivul din localitate fiind numai de 500 oameni şi răsculaţii cu satele vecine mai numerosi.

Ministru Olănescu

[Rezoluţie:]
21/10/900
S'a dat ordin a se trimite Bat. 7 Vânători.
Secretar General
Colonel Mareş

45

Reg. Nr. 72/21/10/900

TELEGRAMĂ

Prezentată la Pârscov

Ministru de Război
Bucureşti

Astă noapte pela orele 1, ante-posturile din infanterie au fost atacate de grupe mari de ţărani cu arme de foc şi bolovani, ante-posturile i-au respins cu energie. Am găsit azi dimineaţă pe câmp doi ţărani răniţi; ei sunt dintre capii revoltei. Ante-posturile au prins şi parte din ţăranii care-i atacau şi au fost închişi. Acum liniştea stabilită.

Se începe lucrările perceptorilor.

Colonel Cocea

[Rezoluţie:]
21/10/900
A se vedea rezoluţia d-lui Ministru pe
Contra pagină.
Secretar General
Colonel Mareş

Rezoluţia:
1) Ordin telegrafic la Galaţi să pornească Bat. 7. Vânători la Buzău.
2) Ordin D.C.F. a le organiza tren.
3) Ordin Colonelului Cocea, Pârscov-Buzău că îi trimit Bat. 7. Vânători la Buzău să înştiinţeze la Buzău pe comandantul de piaţă despre localitatea unde au să-l trimită.
4) Ordin generalului Comăneanu ca să nu trimită escadroanele ce are în garnizoanele lor până la al 2-lea ordin.

General Lahovary

46

Reg. Nr. 74/22/10/900

TELEGRAMĂ

Prezentată la G. Galaţi

Ministru de Războiu
Bucureşti

Ordinul telegrafic 63, Batalionul 7 Vânători sub controlul Căpit. Condeescu, 255 oameni, 15 ofiţeri, pornit Buzău, ora 1,50. p.m.

Sub Şef stat major
Corp 3 armată
Maior Theodorescu
Nr. 240

[Rezoluţie:]
21/10/900
General Lahovary

47

Conf. pers.
Nr. 121 din 31 Octombrie 1900
Depeşe poştală
Dlui General Comăneanu, comand. div. 5 Inf.,
la Buzău

Binevoiţi a cunoaşte că Dl. Ministru doreşte să veniţi la Bucureşti spre a vă vedea după terminarea misiunei cu care aţi fost însărcinat.

D. ordin
S. G.
Colonel Mareş

48

Intr. nr. 841/6/XI/900

Geandarmeria Rurală
Compania Dâmboviţa
nr. 1981

Domnule Ministru,

Ca urmare telegramei noastre nr. 1963 am onoare a raporta că transportându-mă în comuna Ocniţa, împreună cu dl. Prefect, Judecător de instrucţie şi procuror, dupe ancheta făcută la faţa locului s'au arestat 8 indivizi, spiritele s'au liniștit, astfel că funcţionarii fiscului, şi continuă operaţiunile. Insă după cererea prefecturii s'a lăsat 3 gendarmi la acea comună pentru a da concursul controlorilor la aplicarea legei la băuturile spirtoase.

Comand. Companiei
Căpitan Atanasiu

[Rezoluţie:]
7/11/1900

Văzut
General Lahovary

UNELE DOCUMENTE PRIVIND PARTICIPAREA MUNCITORILOR TEXTILIŞTI DIN BUHUŞI LA RĂSCOALA ŢĂRANILOR DIN 1907

DOCUMENTE ADUNATE DE

J. BENDITER

In urma unor cercetări făcute la arhiva Tribunalului din Piatra Neamţ, a fost găsit un dosar întitulat « Răscoala locuitorilor din comuna Costişa-Buhuşi, dosar Nr. 1084/1908 din 12 Martie 1907 » care conţine un material ce vine să îmbogăţească istoria frământărilor sociale din Moldova. Ceea ce aduce ca un element deosebit materialul găsit este legătura dintre ţăranii răsculaţi şi muncitorii dela fabrica de postav Buhuşi în timpul răscoalei.

« ...locuitori din Buhuşi, înpreună cu ţărani s'au dedat la devastări, au ocupat străzile principale, vociferau şi strigau să li se dea pămînt. Armata din cauza numărului mare al locuitorilor nu putea să-i liniştească ».

(Dosar Nr. 1084 1908 din 12 Martie 1907, p. 30).

« ...Duminică 4 Martie a.c. de dimineaţă au început a se aduna în grupuri de oameni ca lucrători de fabrică, ţărani, astfel că s'au dus la şcoala de băieţi înainte însă de a se opri aici au manifestat pe străzi în mod turbulent. A doua zi Luni dimineaţă, după plecarea din localitate a inspectorului comunal la Roznov, unde a fost chemat pentru a restabili liniştea, fiindcă şi acolo izbucnise răscoala... au început a se aduna în grupuri ţărani, lucrători din fabrică şi agricultori, precum şi locuitori de profesie plutaşi, plecând cu toţi la Oficiul Postal unde au început a manifesta cerînd Dirigintelui să li se dea răspunsul la telegrama ce ei dăduse de ieri Duminică pe la ora 4 domnului Prim Ministru, căruia îi cereau să le dea pămînturi. Marţi dimineaţă, până la ora 10 a fost linişte. La această oră însă au început a se aduna săteni în grupuri. Atunci s'au postat santinelele. Cu toate acestea locuitori buhuşeni s'au strâns în grup destul de mare. Toţi aceştia strigau la soldaţi ca să nu dea într'înşii, fiindcă ei luptă a le da şi lor pămînt. Pe la orele 12, ieşind dela fabrica de postav un număr de peste 200 lucrători se întâlniră cu cei de mai sus. Cu toţi uniţi au plecat pe stradă, ducîndu-se la primărie şi de acolo la curtea proprietaţi ».

(Din memoriul arendaşului moşiei Alecu Istrati, dosar Nr. 1084 1908, p. 33—34).

« ...faţă de evenimentele petrecute în această comună, ele s'au făcut de nişte lucrători dela fabrica din localitate şi parte din comunele învecinate ».

(Din declaraţiile către procuror, dosar Nr. 1084 1908, p. 238).

« ... din dosarul cauzei rezultă că în cele trei zile cît numiţii au umblat prin Costişa şi Buhuşi, autorităţile şi armata au intervenit pentru a menţine liniştea. Intervenţia a fost însă zadarnică iar atitudinea inculpaţiilor era aşa, încît a fost nevoie ca în cîteva rânduri să se tragă focuri spre a-i înprăştia. Mai mult încă la primăria din Costişa, judecătorul de instrucţie care se afla prezent, înpreună cu autorităţile locale şi cu o companie de soldaţi, au trebuit să lupte piept la piept cu mulţimea înfuriată.

(Din expunerea Parchetului, dosar Nr. 1084 1908, p. 635).

« ... văzînd că inculpaţii trimişi odată cu menţionatul rechizitoriu sunt opriţi la arestul preventiv din localitate, văzînd că arestul se află situat la marginea oraşului, aşa că aducerea inculpaţilor la cabinetul nostru ar putea provoca incidente faţă de agitaţia spiritelor, din cauza răscoalei în vederea acestora, dispunem a ne trasporta înpreună cu domnul procuror şi grefierul nostru la arestul preventiv din Buhuşi pentru luarea interogatorilor inculpaţilor ».

(Ordonanţa judecătorului de Instrucţie al Tribunalului Neamţ, dosar Nr. 1084 1908, p. 43).

FALSIFICAREA EVENIMENTELOR ISTORICE*

« Marile evenimente ale lumii », New-York, 1950

Editura P. F. Collier and Son Corporation din New York a reeditat seria istorică în multe volume denumită « Marile evenimente ale lumii ». Potrivit afirmaţiei autorilor prefeţei, această serie de volume este singura istoric universală de acest gen şi este destinată masselor largi de cititori.

Ce reprezintă în realitate această aşa zisă « istorie universală »? Ea este o culegere de articole şi materiale cu privire la diferite evenimente care, după părerea autorilor, sunt cele mai însemnate din istorie. Conţinutul culegerii arată însă că scopul principal al ediţiei nu este abordarea ştiinţifică a procesului istoric universal, ci falsificarea istoriei în favoarea intereselor politice ale imperialiştilor din S.U.A. şi alegerea arbitrară a evenimentelor şi faptelor, care sunt prezentate într'o lumină falsă.

Autorii încearcă prin toate mijloacele să ascundă adevăratele lor scopuri sub masca unei pretinse « obiectivităţi şi spirit ştiinţific ». In prefaţă, ei caută să-şi dovedească deplina lor imparţialitate în alegerea materialului istoric. Pentru a imprima întregii serii un aspect exterior ştiinţific şi obiectiv, ei inserează pe lângă articolele unor istorici şi politicieni reacţionari contemporani, fragmente din operele autorilor antici, precum şi articole ale « corifeilor » istoriografiei burgheze din secolele XVIII şi XIX.

Insuşi faptul că, începând din anul 1908, seria « Marile evenimente ale lumii » a fost reeditată de mai multe ori, constitue o dovadă că această serie ocupă un loc însemnat în propaganda mincinoasă al cărei scop este de a justifica politica imperialistă a cercurilor guvernante din S.U.A. Analizând această serie pseudoştiinţifică, ne convingem odată mai mult de adevărul profund al cuvintelor marelui Lenin: « A ne aştepta să găsim o ştiinţă imparţială în societatea robiei salariate este o naivitate tot atât de prostească ca şi aceea de a te aştepta dela industriaşi la imparţialitate în problema dacă salariile muncitorilor trebuesc mărite reducând profiturile capitalului »[1].

Lucrarea în zece volume a editorilor americani se distinge prin caracterul ei extrem de reacţionar şi prin sărăcia de « idei » care sunt prezentate cititorului ca un fel de « filosofie a istoriei ». Baza « teoretică » a seriei « Marile evenimente ale lumii » o constitue diferitele curente idealiste ale epocii imperialismului şi, în primul rând, pragmatismul.

Pragmatismul propovădueşte incognoscibilitatea lumii, neagă cauzalitatea, adevărul obiectiv, nu recunoaşte previziunea ştiinţifică. Pragmatiştii prezintă procesul istoric ca un haos al întâmplărilor, ca un rezultat al arbitrarului subiectiv.

---

* Din « Comunist », Nr. 10, 1953.

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. XIX, p. 3.

Iată dece într'o ediţie care pretinde că abordează cele mai însemnate evenimente ale istoriei mondiale, nu se face nici cea mai neînsemnată încercare de a generaliza faptele istorice. Avem în faţa noastră un amestec de diferite evenimente şi fapte, care ilustrează neputinţa istoriografiei burgheze contemporane de a explica în mod ştiinţific desvoltarea societăţii. Legile economice obiective de desvoltare a societăţii omeneşti sunt aici cu desăvârşire ignorate. Autorilor burghezi reacţionari le este complet străină ideea înlocuirii progresive a formaţiunilor social-economice, care sunt subordonate atât legilor lor specifice de desvoltare, cât şi legilor generale pentru toate formaţiunile.

Pragmatiştii proclamă utilitatea drept criteriu al adevărului. Ei propovăduesc folosirea oricăror mijloace pentru atingerea scopului. După această filosofie cu adevărat iezuită, orice crimă sângeroasă, orice trădare a clicilor cârmuitoare faţă de massele populare este justificată. Călăuzindu-se după această « învăţătură », autorii ediţiei analizate declară ca fiind raţional şi util în istoria omenirii numai ceea ce este avantajos pentru clasa dominantă şi aleg faptele istorice din acest punct de vedere.

Aşa arată această aşa zisă « filosofie a istoriei » din seria « Marile evenimente ale lumii ». Ea este un indiciu viu al crizei extrem de profunde şi al declinului gândirii filosofice şi istorice în America contemporană. Tratarea subiectiv-idealistă a fenomenelor sociale, care constitue trăsătura principală a filosofiei reacţionare americane contemporane, este aplicabilă în întregime la studiul istoriei societăţii omeneşti.

Numai materialismul istoric dă o înţelegere cu adevărat ştiinţifică a procesului istoric mondial. Numai atunci când istoria este tratată de pe poziţia marxismului, ea încetează de a mai fi o îngrămădire de « întâmplări », iar studierea ei se transformă în ştiinţă.

★

Lucrarea în zece volume începe cu articolul « Originea Civilizaţiei ». Tratarea problemei originii omenirii şi a apariţiei celor mai vechi societăţi uimeşte prin sărăcia ei de idei. Autorul articolului ignorează îndelungata istorie a omenirii dinainte de apariţia primelor formaţiuni de stat, adică întreaga perioadă a existenţei societăţii dinainte de apariţia claselor. Astfel, cadrul istoriei se îngustează cu multe milenii şi este ignorată perioada existenţei relaţiilor gentilice, fără a căror studiere înţelegerea societăţii împărţite în clase şi a statului nu este cu putinţă. Este locul să spunem că problema originii claselor şi a statului este ocolită în acest articol.

In primele două volume ale seriei, consacrate în special lumii antice, lipseşte caracteristica orânduirii sclavagiste, a esenţei, originii şi desvoltării ei. Economia societăţii sclavagiste, caracterul proprietăţii antice, situaţia sclavilor şi multe alte probleme din cele mai importante ale istoriei formaţiunii sclavagiste sunt trecute cu desăvârşire sub tăcere, totul reducându-se în special la anumite fapte privind istoria politicii externe. Mai mult, chiar adevărul istoric este denaturat în mod brutal. Astfel, de pildă, autorul articolului « Originea civilizaţiei », menţionat mai sus, se strădueşte foarte serios să convingă pe cititor că în Egiptul antic ar fi existat, chipurile, feudalismul [1].

Bazându-se pe tezele marxismului şi pe diferite surse, istoricii sovietici au demonstrat fără putinţă de tăgadă că în Egiptul antic domina orânduirea scla-

[1] Marile evenimente ale lumii, v. I, p. 3.

vagistă. Nu există niciun fel de date convingătoare, care să confirme existenţa relaţiilor feudale într'o perioadă atât de îndepărtată a istoriei omenirii. Afirmaţiile autorului articolului sunt neîntemeiate şi nu au nicio bază ştiinţifică.

In volumul al doilea este inserat articolul cu privire la desvoltarea feudalismului. Zadarnic am căuta în acest articol o analiză ştiinţifică a feudalismului. Autorul zugrăveşte un tablou idilic al societăţii feudale, bazată, chipurile, pe « temelia trainică » a « fidelităţii » şi « ajutorului reciproc » între seniori şi vasali, între feudali şi ţăranii iobagi. El estompează contradicţiile de clasă din societatea feudală şi propovădueşte teoria falsă a « armoniei » intereselor sociale ale claselor antagoniste ale acestei societăţi.

Considerând ştiinţa istoriei ca o servitoare a burgheziei imperialiste, autorii prezintă în toate cele zece volume o serie de « idei » politice în sprijinul cărora ei aleg în mod tendenţios materialul istoric şi falsifică faptele.

Una din aceste idei, folosită ca instrument de influenţă ideologică asupra cercurilor largi ale cititorilor, este proslăvirea deşănţată a cuceririlor, cultul « imperiilor mondiale », preamărirea entuziastă a războaielor nedrepte, de cucerire. Prin faţa cititorilor se perindă şirul nesfârşit al « marilor » cuceritori din trecut — Ramses al II-lea şi Cirus, Alexandru Macedon şi Cezar, Carol cel Mare, Ghinghis-han şi Tamerlan. Sângeroasele lor « vitejii », bătăliile şi războaiele lor sunt zugrăvite într'o formă extrem de idealizată. Nicăieri nu se vorbeşte despre nenumăratele nenorociri şi suferinţe pe care aceşti cuceritori le-au pricinuit popoarelor subjugate. In felul acesta ideologii burgheziei imperialiste reacţionare caută să găsească în trecutul istoric fundamentarea şi justificarea planurilor de cotropire ale agresorilor contemporani.

Problema şi rolul personalităţii în istorie este tratată în ediţia analizată de pe poziţii extrem de subiectiviste şi idealiste. Pe avantscena istoriei universale sunt promovate exclusiv « marile » personalităţi — împăraţii, comandanţii de oşti, cârmuitorii, întemeetorii religiilor « universale ». Numai lor li se atribue un rol activ şi creator în istorie, numai faptele lor merită, după părerea autorilor seriei, să fie înglobate între evenimentele mari. Din punctul lor de vedere, principala forţă motrice a procesului istoric nu este legea istorică obiectivă, ci voinţa unor anumite personalităţi proeminente.

Istoria masselor populare, istoria oamenilor simpli, care au creat cu sudoarea şi sângele lor bogăţiile imperiilor, nu interesează pe autori. Ei trec sub tăcere rolul hotărîtor al poporului în desvoltarea istorică. Pentru massele largi, care sunt adevăraţii creatori ai istoriei, nu s'a găsit loc în paginile acestei ediţii în multe volume, al cărei scop este — după cum spun autorii prefeţei — acela de a arăta evenimentele care au influenţat asupra istoriei progresului omenirii.

Intreaga ediţie este străbătută de denaturarea conştientă a problemei luptei de clasă şi a rolului ei în istorie. Inlocuirea revoluţionară a unei orânduiri sociale printr'o altă orânduire mai înaintată este pe-de-a'ntregul negată. Iată un exemplu grăitor. In două volume, consacrate istoriei societăţii sclavagiste, care, după cum se ştie, a fost sguduită de o înverşunată luptă de clasă, de răscoale în massă ale sclavilor, ale colonilor, ale ţărănimii ruinate, nu se pomeneşte decât o singură dată despre prima răscoală a sclavilor din Sicilia (138—132 î.e.n.) şi aceasta numai în două rânduri [1]. Cea mai însemnată răscoală a sclavilor, aceea care a avut loc sub conducerea lui Spartac, este în mod conştient ignorată. Autorii nu consi-

[1] Marile evenimente ale lumii, v. II, p. 44.

deră probabil această răscoală drept unul din marile evenimente ale istoriei universale. In zadar ar căuta cititorul în paginile « Marilor evenimente ale lumii » informaţii despre mişcările masselor populare care au sguduit imperiul roman în secolele III—V şi care au contribuit la pieirea societăţii sclavagiste.

Răscoalele ţărăneşti antifeudale din Evul Mediu sunt de asemenea trecute sub tăcere sau intenţionat denaturate. Unei răscoale ţărăneşti atât de importante din Evul Mediu, cum este răscoala condusă de Walt Taylor în Anglia (1381) i se acordă numai o frază [1] iar despre răscoala lui Dolcino din Italia de Nord (1304 1307), despre răscoala antifeudală de sub conducerea lui Ivailo (1277—1280) din Bulgaria şi despre multe alte mişcări populare nici nu se pomeneşte. Răscoala ţăranilor din Franţa, cunoscută sub numele de « La Jacquerie » (1358) este expusă sub o formă denaturată; comportarea ţăranilor răsculaţi este zugrăvită în culorile cele mai negre [2]. Una din cele mai importante mişcări antifeudale şi de eliberare naţională din Cehia — războaiele husite (1419—1434) — este prezentată ca o mişcare religioasă [3]. Marele război ţărănesc din Germania (1525), căruia Fr. Engels i-a consacrat minunata sa lucrare, este efectiv aruncată în întregime peste bordul istoriei, se pierde în mişcarea reformistă [4]. Despre lupta de clasă din oraşele medievale nu se pomeneşte nimic. Luptătorilor pentru libertatea poporului — Walt Taylor, John Bull, Thomas Müntzer, Ivan Bolotnicov, Stepan Razin şi multor altora — nu li s'a găsit loc în această lucrare, care promite să trateze « lupta veşnică a omului pentru libertatea individuală şi eliberarea de sub jug » [5]. Câtă ipocrizie este în aceste fraze sforăitoare ale autorilor ediţiei, care nu admit nicăieri nici măcar să se pomenească despre eroii populari ai trecutului, în timp ce faptele sângeroase ale lui Atila, conducătorul hoardelor Hunilor [6] sunt zugrăvite în culori vii.

Trăsătura cea mai caracteristică a ediţiei constă în desconsiderarea la maximum a istoriei popoarelor din Orient şi Europa răsăriteană. Istoria ţărilor din Orient, în special a Chinei şi Indiei, nu este tratată decât din punctul de vedere al poftelor expansioniste ale puterilor europene, subliniindu-se totodată în fel şi chip rolul « civilizator » al acestor puteri în răsărit [7]. In această lucrare, chemată, chipurile, să pună în lumină principalele evenimente ale istoriei universale, nu se face nici cea mai mică încercare de a da o istorie a marelui popor chinez, a marii sale culturi multiseculare, precum şi o istorie a Indiei şi a altor ţări din Orient. Această ignorare intenţionată a istoriei popoarelor din Orient dovedeşte tendinţa camuflată de a împărţi popoarele lumii în popoare « superioare » şi « inferioare », adică de a reînvia aiurelile rasiste.

Istoria popoarelor din Europa răsăriteană şi centrală şi în primul rând a Slavilor este fie denaturată, fie trecută sub tăcere. Acordând atenţie chiar unor fapte de mică însemnătate din istoria ţărilor din Europa occidentală şi America, falsificatorii burghezi trec în mod intenţionat sub tăcere multe evenimente de importanţă mondială, legate de popoarele slave. Istoria medievală a Poloniei, Cehiei, Bulgariei, precum şi a altor ţări din Europa de Sud-Est — Ungaria, România, Albania — dispare aproape cu totul din câmpul de observaţie al auto-

[1] Marile evenimente ale lumii, v. III, p. 170.
[2] Ibidem, v. III, p. 164—170.
[3] Ibidem, p. 191—199.
[4] Ibidem, v. IV, p. 34.
[5] Ibidem, v. I, p. 4.
[6] Ibidem, v. II, p. 171 şi urm.
[7] Ibidem, v. III, p. 83—91, 317—327, etc.

rilor acestei serii. Aceasta nu este, desigur, o simplă întâmplare, ci consecinţa directă a orientării generale europocentriste a întregii ediţii.

Neavând posibilitatea de a trece sub tăcere marele popor rus, faţă de care simpatiile cresc pretutindeni zi de zi, inclusiv în America, autorii recurg la o falsificare grosolană a istoriei sale şi în special a istoriei originii statului rus. In această ediţie se reînvie teoria normană, demult îngropată şi profund greşită asupra originii vechiului stat rus. In articolul « Originea Rusiei »[1] se propovădueşte tocmai această teorie antiştiinţifică şi, bineînţeles, fără niciun fel de temei se neagă, sau pur şi simplu se trec sub tăcere, datele primelor izvoare ale cercetărilor arheologice, care dovedesc fără putinţă de tăgadă că Slavii răsăriteni au fost întemeetorii statului vechi rus. Sensul politic al reînvierii falsei teorii normane asupra originii statului rus este cât se poate de limpede: tendinţa de a diminua rolul istoric al poporului rus.

Ceea ce este cu deosebire caracteristic pentru întreaga ediţie este desconsiderarea totală a istoriei culturii populare, ignorarea minunatelor valori materiale şi spirituale create de popoarele lumii de-a-lungul veacurilor, estomparea caracterului de clasă al culturii şi ideologiei în societatea sclavagistă şi în cea feudală, analizate în primele patru volume. In schimb, autorii manifestă un interes deosebit faţă de problemele religiei şi ale bisericii catolice, idealizează făţiş papalitatea şi obscurantismul medieval[2].

Perioada istoriei contemporane, care a început după revoluţia burgheză din Anglia din secolul al XVII-lea, este mai plină de evenimente importante decât toate perioadele anterioare. Feudalismul a fost înlocuit de o formaţiune socială nouă, mai progresistă — capitalismul.

Revoluţia burgheză franceză dintre anii 1789—1794 a avut o însemnătate deosebită pentru istoria trecerii dela feudalism la capitalism. Ea a răsturnat feudalismul în Franţa şi a exercitat o influenţă revoluţionizatoare asupra multor altor ţări. Cum este interpretat evenimentul de importanţă mondială a revoluţiei franceze în această lucrare în multe volume?

Autorii au hotărît să se folosească şi aici de un text străin, şi anume de fragmente dintr'o carte tipărită în Franţa cu peste 70 de ani în urmă. Adoptarea unor opere învechite, nesigure şi antiştiinţifice, constitue prin el însuşi un fapt remarcabil care dovedeşte odată mai mult sărăcia de minte şi neputinţa de a creea a autorilor « Marilor evenimente ale lumii ». In cazul de faţă însă, alegerea textului adoptat este foarte caracteristică. Ei au recurs la una din cele mai false şi mai ticăloase lucrări — la cartea lui H. Taine « Originea Franţei contemporane », scrisă în cea mai mare parte curând după evenimentele Comunei din Paris din anu 1871. In acea vreme presa reacţionară împroşca cu noroi şi calomnii pe comunarzi şi pe toţi revoluţionarii, inclusiv pe iacobini, revoluţionarii burghezi ai secolului al XVIII-lea. Cartea lui H. Taine este unul din pamfletele furibunde şi calomnioase care nu au nimic comun cu ştiinţa. Taine cunoştea atrocităţile împotriva comunarzilor în anul 1871; el ştia că chiar după căderea Comunei, în acele zile când niciun pericol nu mai ameninţa burghezia, burghezii parizieni, « domnii » şi « doamnele », scoteau ochii muncitorilor ucişi şi-şi revărsau furia lor bestială asupra cadavrelor comunarzilor. Şi totuşi această răzbunare a burgheziei pariziene din 1871, H. Taine a atribuit-o în mod calomnios populaţiei muncitoare din Paris.

---

[1] Marile evenimente ale lumii, v. II, p. 269—278.
[2] Ibidem, p. 163—169, 315—326 etc.

Falsificatorii americani l-au depăşit însă chiar şi pe H. Taine; ei au ales în mod arbitrar din cartea sa fragmente care se referă numai la un singur episod al revoluţiei — la răfuiala poporului cu contrarevoluţionarii care se aflau în închisorile Parisului. Această răfuială a avut loc într'un moment când cea mai mică încetineală în lupta împotriva contrarevoluţiei putea fi deosebit de primejdioasă şi cu consecinţe grele pentru popor. Menţionând numai acest episod şi intitulându-l « Imperiul teroarei » (1793—1794), autorii nu s'au sfiit să recurgă la un fals grosolan: ei au substituit istoria unei perioade întregi, perioada dictaturii iacobine (1793—1794), cu un episod pentru zilele din Septembrie 1792 când dictatura iacobină nu mai exista.

Cititorul nu va găsi în această serie istorică nu numai descrierea mişcărilor proletare revoluţionare (de pildă, a răscoalelor din Lyon din 1831 şi 1834, a răscoalei muncitorilor din Paris din Iunie 1848, a Comunei din Paris din 1871), dar nici măcar descrierea revoluţiei burgheze franceze din 1830. Revoluţia burghezo-democratică din 1848 din Franţa este prezentată prin fragmente din opera învechită şi plină de greşeli a lui William Taylor[1]. Desigur că este imposibil să se extragă din aceste fragmente date cu privire la situaţia masselor populare şi la lupta lor din ajunul şi din timpul revoluţiei din 1848. Aici nu se pomeneşte nimic despre organizaţiile revoluţionare secrete ale muncitorilor parizieni, care au fost iniţiatorii revoluţiei din Februarie 1848. Fragmentul trunchiat « Revoluţia franceză din 1848 », care n'a fost dus nici până la deschiderea Adunării Constituante (Mai 1848), este dintr'odată înlocuit în această lucrare în zece volume cu o înşirare confuză a evenimentelor revoluţiilor din 1848 din Italia, Austria, Ungaria, Germania. Fragmentele din vechea lucrare a lui W. Allison Philipps nu ne dau nicio idee despre însemnătatea istorică a revoluţiilor din 1848 şi a mişcărilor naţionale din acea vreme, care sunt menţionate numai în treacăt. Lupta naţională a numeroase popoare europene din aceeaşi perioadă a anilor 1848 — 1849: a Polonezilor, Slovacilor, Sârbilor, Horvaţilor, Slovenilor, Irlandezilor, Grecilor, Valahilor şi Moldovenilor este trecută sub tăcere.

« Marile evenimente ale lumii » nu rezistă la critică nici în ceea ce priveşte istoria economiei şi a tehnicii. Cititorul va căuta în zadar aici materiale cu privire la crizele economice. Citind această lucrare în zece volume nu ne putem face o idee nici despre formarea pieţii mondiale, nici despre desvoltarea economică a unor anumite ţări. De pildă, fragmentele folosite privind revoluţia industrială din Anglia nu fac decât să inducă în eroare pe cititor, îl împiedecă să înţeleagă succesiunea cronologică şi legătura cauzală a evenimentelor. Astfel, în volumul al VI-lea al « Marilor evenimente ale lumii » se tratează mai întâi problemele politicii economice a Angliei în anii când revoluţia industrială se desăvârşea deja[2] şi numai mai departe, după alte câteva articole, aproape la sfârşitul volumului[3], se dă un studiu fugitiv şi confuz al inovaţiilor tehnice care au apărut în perioada iniţială a revoluţiei industriale. Aici, ca şi în multe alte locuri, autorii înhamă în mod conştient « căruţa înaintea calului », căutând să deruteze pe cititor, să-l îndepărteze pe cât se poate mai mult de adevărata ştiinţă care descoperă legile obiective ale desvoltării omenirii. La tratarea revoluţiei industriale autorii au folosit cu o deosebită predilecţie confuzia intenţionată în expunerea evenimentelor, omisiunile, trecerea sub tăcere şi alte procedee de falsificare. In definitiv,

[1] Marile evenimente ale lumii, v. VI, p. 269—275.
[2] Ibidem, p. 233—239.
[3] Ibidem, v. VI, p. 299—309.

tocmai ca urmare a revoluţiilor industriale a apărut clasa proletariatului din fabrici şi uzine, din marea industrie, acest gropar al orânduirii capitaliste.

Autorii lucrării au ascuns cititorului american contribuţia uriaşă, de nepreţuit a poporului rus la cultura, tehnica, ştiinţa, literatura şi arta mondială. Cititorul nu va găsi în această ediţie nicio informaţie asupra genialelor lucrări ale lui Lomonosov, asupra invenţiilor lui Polzunov, Culibin, Popov, asupra descoperirilor ştiinţifice ale lui Lobacevschi, Butlerov, Mendeleev, Secenov, Pavlov; despre Belinschi, Herzen, Cernîşevschi... Oamenii care-şi dau osteneala să studieze cele zece volume ale « Marilor evenimente ale lumii » nu vor găsi în ele absolut nimic despre marile genii ale culturii care au ieşit din sânul popoarelor patriei sovietice.

Remarcăm între altele că în această lucrare în zece volume faptele de arme ale poporului rus au fost în mod intenţionat fie ascunse, fie « eliminate » cu desăvârşire din istoria universală. De pildă, bătălia dela Borodino din 1812 — una din cele mai minunate victorii militare ale armei ruse — este în mod fals zugrăvită în această lucrare ca o încăerare « fără învingători şi învinşi » [1]. Expunând evenimentele războiului din Crimeea, autorii lucrării au umbrit în mod artificial atât victoria Ruşilor la Balaclava cât şi întreaga epopee eroică nemuritoare dela Sevastopol. In istoria în mai multe volume a războiului din Crimeea, englezul Kinglake era entuziasmat de vitejia trupelor ruseşti. Autorii au extras însă din opera lui Kinglake numai descrierea înfrângerii Ruşilor în lupta dela Inkerman [2].

Intreaga istorie socială a desvoltării modului de producţie capitalist este cu totul ascunsă cititorilor: în întreaga lucrare nu există nicio pagină despre condiţiile mizere de viaţă ale oamenilor muncii, despre jefuirea lor de către moşieri şi burghezie, despre lupta eroică a oamenilor muncii împotriva exploatării capitaliste crescânde, despre organizaţiile, uniunile, partidele lor politice de luptă. Apariţia organizaţiilor internaţionale ale proletariatului, apariţia marxismului, a Internaţionalei I-a ca şi a Internaţionalei a II-a, naşterea bolşevismului şi ieşirea lui pe arena internaţională, revoluţia din Rusia din 1905, care a trezit popoarele din răsărit şi care a exercitat o uriaşă influenţă asupra masselor muncitoare din ţările occidentale — toate acestea sunt evenimente care nu au atras atenţia autorilor lucrării în zece volume. Dar iată unde apar adevăratele evenimente « mari »: « încoronarea lui Alfons al XIII-lea », « încoronarea regelui Eduard al VII-lea ». Unor asemenea evenimente li se consacră capitole separate.

Se falsifică de asemenea şi istoria S. U. A. Problema formării şi desvoltării statului american, a politicii sale externe sunt prezentate într'o lumină falsă. Un exemplu caracteristic de trecere sub tăcere a rolului poporului american în istoria S.U.A. îl constitue interpretarea subiectivistă a războiului civil din 1861 — 1865, care a avut, după cum arăta Lenin, o importanţă istorică, mondială, progresistă şi revoluţionară, în care poporul american şi-a demonstrat tradiţiile sale revoluţionare. Dar falsificatorii americani ai istoriei se tem de tradiţiile revoluţionare ale poporului lor şi fac tot posibilul pentru ca oamenii muncii americani să le uite. Ei nu au pomenit niciun cuvânt despre participarea masselor populare, şi în special a Negrilor, la războiul civil. Eliberarea Negrilor este prezentată ca un fel de « act generos » al guvernului [3].

---

[1] Marile evenimente ale lumii, v. VI, p. 129.
[2] Ibidem, p. 347—356.
[3] Ibidem, v. VII, p. 63.

Trebue subliniat că şi războiul pentru independenţă care, după cum spunea Lenin, a fost unul din marile războaie cu adevărat eliberatoare, cu adevărat revoluţionare, este tratat de pe poziţii analoage. Un asemenea război nu ar fi putut avea loc şi nu ar fi putut fi victorios fără participarea poporului. Dar cititorul va căuta în zadar în « Marile evenimente ale lumii » o descriere a activităţii masselor populare. Intreaga luptă revoluţionară este redusă la activitatea anumitor cârmuitori şi generali. Nu este de mirare că în numeroasele articole consacrate istoriei S.U.A. lipseşte o istorie a poporului american, lipseşte o istorie civilă internă a Americii.

Istoria politicii externe a statului american nu este expusă în mod obiectiv. In articolul « Naşterea imperiului american », războiul de cotropire al S.U.A. împotriva Mexicului (1846—1848) este expus ca o « apărare » împotriva « expansiunii » Mexicului. Autorul justifică, drept firească şi legitimă, anexarea la S.U.A. a mai mult de jumătate din teritoriul mexican [1]. Volumul al VII-lea cuprinde un vast material cu privire la războiul americano-spaniol din 1898 şi în special cu privire la desfăşurarea operaţiunilor militare. Dar autorii nu scapă niciun cuvânt despre caracterul războiului sau cu privire la faptul că acesta a fost primul război imperialist al Statelor Unite pentru reîmpărţirea lumii, că începând cu acest război, S.U.A. au pornit făţiş pe calea cuceririlor imperialiste şi a luptei pentru dominaţia mondială.

Propunându-şi să abată pe cititor dela înţelegerea justă a istoriei societăţii şi în special a epocii capitalismului în stadiul premonopolist şi în cel monopolist, autorii seriei caută să ascundă cauzele şi sensul unor astfel de fenomene ca războaiele imperialiste. Imperialismul generează în mod fatal războaiele, care apar ca un rezultat inevitabil al desvoltării forţelor economice şi politice mondiale pe baza capitalismului monopolist contemporan. Or, după părerea autorilor seriei, primul război mondial a apărut nu ca rezultat al putrezirii întregului sistem capitalist şi al luptei statelor capitaliste pentru dominaţia mondială, ci datorită acţiunilor unor anumite personalităţi. Astfel, « asasinatului dela Sarajevo » i se atribue o importanţă aproape primordială în deslănţuirea primului război mondial [2].

In această ediţie se denaturează în mod grosolan chiar şi desfăşurarea primului război mondial. Ea prezintă cititorului date extrem de fragmentare despre operaţiunile armatelor engleze, franceze, ruse şi altele. In acelaşi timp, operaţiunile trupelor americane sunt descrise în mod amănunţit. Descrierea mersului operaţiunilor militare este, de fapt, limitată la perioada dintre 28 Aprilie şi 11 Noembrie 1918, adică la perioada de participare a S.U.A. la războiul din Europa. Articolul încearcă să convingă cititorul că participarea trupelor americane a fost hotărîtoare pentru rezultatul primului război mondial [3].

Falsificatorii istoriei încearcă să ascundă cauzele intrării S.U.A. în primul război mondial. Este ştiut însă că monopolurile din S.U.A. se aflau printre principalele forţe care au deslănţuit războiul. Mai mult decât oricare altă putere imperialistă, Statele Unite s'au îmbogăţit de pe urma războiului, transformând chiar şi cele mai bogate ţări capitaliste în vasali ai lor. Editorii lucrării caută să absolve miliardarii şi milionarii americani de răspunderea pentru pregătirea acestui război şi pentru târîrea poporului american în măcelul mondial. Participarea S.U.A. la război este zugrăvită ca o luptă pentru « drepturile omului ». Despre

---

[1] Marile evenimente ale lumii, v. VI, p. 230—231.
[2] Ibidem, v. IX, p. 1.
[3] Ibidem.

adevăratele scopuri, scopurile imperialiste ale participării S.U.A. la primul război mondial, nu se vorbeşte absolut nimic.

Or, rezultatele anchetei cu privire la cauzele intrării S.U.A. în primul război mondial sunt bine cunoscute. Din această anchetă efectuată în 1934 de Comisia senatorială a lui Ney reiese că monopolurile din S.U.A. poartă răspunderea directă pentru pregătirea războiului şi pentru târîrea în război a poporului american. Războiul este un business avantajos pentru magnaţii capitalului, însă tocmai acest lucru caută să-l ascundă autorii ediţiei.

In 1917 a început perioada celor mai însemnate şi măreţe evenimente din istoria universală. In Octombrie 1917 a învins în Rusia revoluţia socialistă care a deschis o eră nouă în desvoltarea societăţii omeneşti. Particularitatea caracteristică a acestei perioade o constitue prăbuşirea sistemului capitalismului mondial unic, scindarea lumii în două lagăre — lagărul socialismului şi lagărul capitalismului.

Ca şi în părţile precedente ale « Marilor evenimente ale lumii » în volumele IX şi X se trece sub tăcere istoria unei serii de ţări şi popoare, istoria unor continente întregi. Cititorul nu va găsi în această lucrare de zece volume nu numai un studiu complet de istorie, dar nici măcar fapte separate despre U.R.S.S., despre China, ţările Asiei, despre popoarele Orientului Mijlociu şi Apropiat, despre popoarele Africii. Autorii au redus istoria bogată în evenimente a popoarelor la un număr de fapte, în majoritatea cazurile neînsemnate, alese în mod tendenţios. De pildă, unor asemenea fapte « istorice » ca erupţia Vezuviului şi cutremurul din San Francisco li se consacră articole deosebite. Iar unui astfel de eveniment, de o uriaşă însemnătate în istoria omenirii, cum a fost Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie din Rusia, i s'au acordat literalmente numai 7 cuvinte [1].

Măsurile înfăptuite de Puterea Sovietică pentru realizarea păcii în întreaga lume şi pentru ridicarea bunei stări a oamenilor muncii, măsuri care au atras atenţia şi simpatia popoarelor din toate ţările, nici nu sunt pomenite în această lucrare. Autorii ei au ascuns cititorului un act istoric atât de important al guvernului sovietic cum este Decretul asupra păcii, care a proclamat principiile fundamentale ale politicii externe a Puterii Sovietice. Ei au adoptat dela început cursul trecerii sub tăcere şi al denaturării politicii externe de pace a Uniunii Sovietice. Niciun singur cuvânt nu pomenesc ei despre revoluţiile din Germania, Austria şi din alte ţări, care au urmat după Revoluţia din Octombrie din Rusia. Ei trec de asemenea sub tăcere şi faptul că puterile imperialiste au încercat să sugrume patria tuturor oamenilor muncii, — tânăra Republică Sovietică — şi să restaureze capitalismul în Rusia. Lumea întreagă cunoaşte rolul activ pe care l-a jucat burghezia americană în această « invazie a celor 14 state » împotriva Rusiei Sovietice. Acesta este un fapt istoric incontestabil. Despre acest fapt au fost scrise multe cărţi, inclusiv în Statele Unite. Trecerea lui sub tăcere nu face decât să arate cât de neobiectiv şi cu câtă rea credinţă procedează autorii « Marilor evenimente ale lumii » în relatarea faptelor istorice.

La timpul său, când Ţara Sovietelor făcea abia primii paşi pe calea construcţiei socialiste, burghezia şi presa ei au organizat « un complot al tăcerii » în ce priveşte succesele noastre. Indeplinirea cu succes a primului cincinal a făcut

[1] Marile evenimente ale lumii, v. IX, p. 21.

însă să eşueze acest complot. Lumea capitalistă a fost nevoită să vorbească despre realizările Uniunii Sovietice.

Editorii acestei lucrări ar fi vrut să organizeze din nou un « complot al tăcerii »; ei nu vor să se împace cu faptele unanim cunoscute care dovedesc forţa de nebiruit a socialismului, ei se tem de adevărul istoric, se tem că popoarele vor putea trage din acest adevăr concluziile de care au nevoie. Expunând istoria modernă a ţărilor capitaliste, autorii ediţiei fac tot posibilul pentru a ascunde cititorilor faptele şi evenimentele care arată procesul de putrezire a sistemului capitalist. In această lucrare în zece volume nu se arată, de pildă, că ţările capitalismului au trecut în anii 1929—1933 prin una din cele mai profunde crize economice şi că în a doua jumătate a anului 1937 a început o nouă criză economică care a grăbit începutul celui de al doilea război mondial. Scopul acestei falsificări este clar: să ascundă caracterul vicios al sistemului capitalist, inevitabilitatea crizelor economice în ţările capitalismului.

In schimb, autorii nu-şi precupeţesc cuvintele de laudă la adresa fascismului. Venirea la putere a fascismului prin teroare este zugrăvită ca « o victorie legală obţinută pe cale constituţională »[1], iar acţiunile sale sângeroase sunt prezentate ca « realizări grandioase »[2]. Preamărind dictatura fascistă, autorii caută să mascheze esenţa fascismului ca dictatură a elementelor celor mai reacţionare, celor mai şovine, celor mai imperialiste ale burgheziei, ca un fenomen ce caracterizează intensificarea procesului de putrezire a capitalismului, agravarea crizei sale politice — criza democraţiei burgheze.

Cu o deosebită râvnă sunt falsificate cauzele originii celui de al doilea război mondial. Autorul articolului consacrat istoriei isbucnirii acestui război caută să ascundă adevărul cu privire la cauzele eşecului tratativelor anglo-franco-sovietice din primăvara şi vara anului 1939, să prezinte situaţia astfel ca şi cum puterile occidentale, în special Anglia şi Franţa, ar fi căutat « să creeze un front activ de luptă împotriva expansiunii naziste »[3]. Ele ar fi dorit, chipurile, să realizeze în vara anului 1939, un acord cu Uniunea Sovietică, dar Uniunea Sovietică ar fi refuzat aceasta[4]. Or, întreaga lume ştie că tocmai guvernul sovietic a făcut tot ce era posibil pentru realizarea unui acord cu puterile occidentale şi pentru crearea unui front unic de luptă împotriva agresiunii hitleriste. Incercarea de a evita răspunsul la întrebarea cu privire la adevărata politică a cercurilor guvernante din Anglia şi Franţa din acel moment fatal nu face decât să dovedească că autorii lucrării nu au conştiinţa curată. Cine nu ştie că în acea perioadă, cercurile guvernante ale statelor occidentale continuau vechea lor politică de instigare a Germaniei hitleriste împotriva Uniunii Sovietice. Ele căutau să pună Uniunea Sovietică în situaţia unei izolări internaţionale, să-i impună un acord nedrept şi inegal în drepturi.

In articolele consacrate evenimentelor din ajunul războiului, politica de complicitate cu agresorii fascişti este justificată în fel şi chip sub pretextul că aşa zisele state democratice — Anglia, Franţa, S.U.A. — nu ar poseda suficiente forţe pentru a organiza riposta împotriva agresorului. Această versiune falsă, scornită pentru a justifica politica de deslănţuire a războiului, a fost de mult

[1] Marile evenimente ale lumii, v. IX, p. 279.
[2] Ibidem, p. 341.
[3] Ibidem, p. 16.
[4] Ibidem, p. 20.

demascată de realitatea faptelor. Principala cauză a concesiilor făcute statelor agresive de către Anglia, Franța și S.U.A. a constat în renunțarea acestor țări la politica securității colective, a ripostei colective dată agresorului, și în trecerea la o politică care însemna în fapt deslănțuirea războiului. Această politică era menită să atragă în război pe rivalii lor din lumea capitalistă, să-i instige împotriva Uniunii Sovietice, să obțină o istovire reciprocă a părților beligerante, pentru a intra ulterior în acțiune la momentul oportun și a-și dicta condițiile participanților la război.

Acesta era sensul faimoasei politici «müncheneze» a puterilor occidentale, politică de stimulare a agresiunii fasciste și de deslănțuire a celui de al doilea război mondial. In înfăptuirea acestei politici, cercurile conducătoare din Statele Unite au avut un rol important. Totuși, autorii «Marilor evenimente ale lumii» trec toate aceste lucruri sub tăcere, căutând în zadar să scoată basma curată pe müncheniștii englezi, francezi și americani.

In articolul «München», transacția rușinoasă dintre cele patru puteri figurează ca un «act de împăciuire». Vorbind despre trădarea de către münche-niști a poporului cehoslovac, autorul recunoaște cu cinism că reprezentanții celor patru puteri au găsit cu ușurință un limbaj comun la conferință deoarece «nimeni din ei nu a fost nevoit să vorbească în limba cehă» [1]. Cu alte cuvinte, niciunul dintre ei nu era preocupat de interesele popoarelor Cehoslovaciei.

Justificând târgul încheiat cu agresorii fasciști pentru organizarea războiului împotriva U.R.S.S., autorii «lucrării» în mai multe volume trec sub tăcere și încercările unanim cunoscute ale unei înțelegeri directe între reprezentanții S.U.A. și cârmuitorii Germaniei fasciste, cât și acțiunea de instigare a hitleriștilor la războiul împotriva Uniunii Sovietice.

In seria «Marile evenimente ale lumii», nu numai evenimentele care au precedat cel de al doilea război mondial, ci și mersul și urmările războiului sunt denaturate în mod grosolan. Volumul al X-lea cuprinde peste douăzeci de articole cu privire la cel de al doilea război mondial. Dar și aici domnește cu desăvârșire bunul plac în alegerea și tratarea faptelor istorice; autorii caută să exagereze importanța faptelor care le sunt pe plac, chiar dacă sunt de mică importanță, și să diminueze evenimentele cu adevărat importante. Ei prezintă debarcarea aliaților în Africa de Nord ca pe cel de al doilea front [2], expun pe larg operațiunile militare ale armatei americane în Oceanul Pacific. In același timp însă, ei trec sub tăcere în mod arbitrar evenimentele cu adevărat mărețe ale războiului de eliberare. Mărețul eroism al Uniunii Sovietice, care a salvat popoarele Europei și Asiei de amenințarea robiei fasciste, a intrat în istoria universală ca un fapt incontestabil. Popoarele lumii recunosc acest merit istoric al Uniunii Sovietice și nutresc față de ea un sentiment de adâncă recunoștință.

Totuși, dintre toate articolele privind desfășurarea războiului, numai unul este consacrat rolului Uniunii Sovietice în război: articolul cu privire la lupta dela Stalingrad. Autorii nu au putut ocoli acest eveniment. Dar s'au străduit mult să-l denatureze, să-i diminueze însemnătatea. O parte considerabilă a articolului privitor la cea mai mare luptă din istoria războaielor este scrisă pe baza

---

[1] Marile evenimente ale lumii, v. IX, p. 359.
[2] Ibidem, v. X. p. 136.

arătărilor şi scrisorilor soldaţilor germani, dar se trece în mod conştient sub tăcere eroismul ostaşilor sovietici, influenţa hotărîtoare a bătăliei dela Stalingrad asupra întregii desfăşurări a celui de al doilea război mondial.

Autorii denaturează şi trec sub tăcere marile merite ale U.R.S.S. în sdrobirea fascismului, ei caută să ascundă rolul Statului Sovietic în istoria universală, să diminueze uriaşa influenţă pe care ţara socialismului o exercită asupra desvoltării omenirii pe calea progresului.

Ultima parte a volumului cuprinde perioada dela terminarea celui de al doilea război mondial şi până la începutul războiului dus de Statele Unite împotriva Coreei. Dar şi aici sunt ocolite cele mai însemnate probleme ale politicii internaţionale, ca de pildă problema organizării de după război a Germaniei şi Japoniei. Este adevărat că există articole despre Germania şi Japonia, dar în ele se vorbeşte numai despre situaţia din aceste ţări în momentul capitulării lor şi nu se suflă niciun cuvânt despre istoria lor din perioada de după război. Autorii evită în mod conştient să se ocupe de lupta popoarelor pentru reglementarea paşnică a problemelor germană şi japoneză pe baza acordurilor adoptate de aliaţi.

Aceeaşi metodă este aplicată şi în privinţa unei serii de alte probleme importante ale perioadei de după război. In articolul privitor la Organizaţia Naţiunilor Unite se vorbeşte despre conferinţa dela San Francisco, care a avut loc în 1945 şi care a vestit înfiinţarea acestei organizaţii internaţionale. Autorul povesteşte despre tot felul de combinaţii de culise în legătură cu conferinţa, însă cititorul nu poate afla pentru ce a fost convocată conferinţa, ce hotărîri a luat şi ce a însemnat crearea Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru cauza păcii. Este uşor să recunoaştem aici metoda favorită a presei reacţionare americane de a înşira o mulţime de basme, senzaţii, presupuneri, bănueli, pentru ca în cele din urmă să ascundă fondul chestiunii, sensul evenimentelor. Cititorul nu va afla nici cu ce s'a ocupat O.N.U. în momentul creării sale şi nici ce hotărîri s'au luat.

Tocmai teama de adevărul istoric, de faptele reale, îi împinge pe autorii ediţiei la falsificarea istoriei. In această lucrare de zece volume nu există o istorie a perioadei de după război, ci numai o adunătură de fapte alese arbitrar şi expuse într'o lumină falsă. Cititorul nu va găsi în articolele despre această perioadă explicaţia semnificaţiei pentru popoarele lumii a victoriei în cel de al doilea război mondial asupra forţelor reacţiunii internaţionale — fascismul german şi militarismul japonez. El nu va afla aici că o serie de popoare din Europa şi Asia au instaurat în ţările lor ca urmare a acestei victorii, regimuri cu adevărat democratice. El nu va citi niciun singur cuvânt despre victoria de importanţă istorică mondială a poporului chinez. Cititorul nu va afla nimic despre Uniunea Sovietică, despre succesele ei din perioada de după război. Spre deosebire de ţările capitaliste, Statul Sovietic nu numai că şi-a refăcut într'un termen scurt economia sa naţională, în pofida distrugerilor uriaşe pe care le-a suferit, dar a realizat şi o depăşire considerabilă a nivelului antebelic de producţie, a devenit şi mai puternic, prestigiul său internaţional a crescut într'o măsură considerabilă.-

Autorii aşa zisei «istorii universale» se tem să recunoască acest adevăr obiectiv. Mai mult, ei ameninţă popoarele iubitoare de pace, preamăresc politica de intimidare a altor state. Astfel, articolul «Veacul atomic» cheamă făţiş la

folosirea bombei atomice împotriva popoarelor care nu doresc să se supună dictatului cârmuitorilor imperialişti [1].

Metoda calomniei este folosită pe o scară deosebit de largă cu privire la ţările lagărului democratic, a căror întărire nu este pe placul cercurilor reacţionare din ţările capitaliste. In articolul despre Cehoslovacia, autorul încearcă să prezinte victoria forţelor democratice din Cehoslovacia din Februarie 1948 drept « intrigi ale Moscovei ». Lumea întreagă ştie însă că reprezentanţii oficiali ai puterilor imperialiste în Cehoslovacia şi spionii şi diversioniştii trimişi acolo, împreună cu reacţionarii cehi au căutat să înfăptuiască în Februarie 1948 o lovitură de stat, să lipsească popoarele Cehoslovaciei de cuceririle democratice obţinute în urma victoriei asupra fascismului german şi să restaureze în Cehoslovacia un regim reacţionar. Victoria din Februarie a poporului cehoslovac a făcut să eşueze aceste planuri ale reacţiunii şi a dus definitiv Cehoslovacia pe calea democraţiei şi socialismului.

In articolul privitor la intervenţia americană în Coreea este prezentată versiunea falsă despre aşa zisa « agresiune » a Coreei de Nord. S.U.A. şi « forţele armate ale O.N.U. » au fost, chipurile, nevoite să intervină în problema coreeană pentru « a apăra democraţia ». Toate acestea se afirmă în ciuda bunului simţ şi a faptelor unanim cunoscute, publicate chiar şi în presa burgheză, fapte care dovedesc că războiul din Coreea a fost pregătit şi început de către cercurile reacţionare din America.

★

Am analizat diferitele părţi ale seriei americane « Marile evenimente ale lumii ». După cum vedem, de-a-lungul tuturor celor zece volume autorii falsifică istoria desvoltării omenirii din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre. Caracterul antiştiinţific al acestei ediţii se manifestă în primul rând prin aceea că ea neagă legătura reciprocă şi condiţionarea reciprocă a evenimentelor istorice, neagă legile de desvoltare a societăţii. Istoria este prezentată ca o îngrămădire de fenomene izolate şi întâmplătoare. Faptele istorice sunt trecute sub tăcere sau denaturate în spirit tendenţios, de dragul intereselor claselor guvernante ale lumii capitaliste.

Negarea legii procesului istoric, renunţarea la înţelegerea ştiinţifică a legilor desvoltării sociale, la previziunea ştiinţifică, constitue o metodă obişnuită a istoriografiei burgheze. Istoricii burghezi reacţionari văd cu spaimă în grandioasele evenimente din ultimul timp o confirmare a faptului că orânduirea capitalistă nu este eternă, că ea este condamnată istoriceşte, că ea va fi înlocuită de o orânduire socială nouă, superioară, care aduce omului adevărata libertate a persoanei, eliberarea de sub jug şi exploatare. Tocmai de aceea ei caută prin toate mijloacele să treacă sub tăcere legile desvoltării societăţii, să ascundă faptul că capitalismul este condamnat istoriceşte şi că triumful comunismului este inevitabil.

Z. UDALŢOVA, F. POTEMKIN, B. CRÂLOV

[1] Marile evenimente ale lumii, v. X, p. 404.

ATLAS PENTRU ISTORIA EVULUI MEDIU

Sub redacția generală a academicianului E. A. Cosminski și a docentului A. P. Levandovski

Moscova, Direcția generală a geodeziei și cartografiei de pe lângă Sovietul Miniștrilor U.R.S.S., 1952, in folio (5) + 55 p. cu 70 hărți.

Apariția atlasului de istorie a evului mediu, lucrat de un colectiv de istorici sovietici, sub conducerea unuia din medieviștii de seamă ai Uniunii Sovietice, Acad. Cosminschi și a docentului Levandovski, constitue o serioasă contribuție a științei istorice sovietice în domeniul istoriei medii generale.

Pentru istoricii din țara noastră care se ocupă cu istoria generală a evului mediu, apariția acestui atlas este de o deosebită importanță, punându-le la dispoziție un instrument de lucru, întocmit de către istoricii sovietici după cele mai riguroase metode științifice ale istoriei și geografiei istorice. Necesitatea unui atlas cu adevărat științific de istorie generală era resimțită de către istoricii din țara noastră, care, de cele mai multe ori, erau nevoiți să folosească atlase istorice străine. Reflectând poziția de clasă a autorilor lor, atlasele istorice burgheze ascund sau denaturează în mod intenționat unele aspecte esențiale ale istoriei, ceea ce împiedecă lămurirea unor probleme sau chiar îndrumă la înțelegerea greșită a lor. Astfel, se acordă o atenție insuficientă problemelor economice, lipsește permanent prezentarea luptei de clasă și, promovându-se naționalismul și șovinismul, cosmopolitismul, care toate merg mână în mână, se exagerează rolul țărilor apusene și centrale ale Europei și se subestimează acela al țărilor slave și al istoriei celorlalte continente.

Istoricii români care se ocupă cu istoria țării noastre primesc de asemenea un ajutor binevenit, prin apariția atlasului sovietic, care le indică în chip just situația țării noastre în cadrul istoriei generale.

Dar apariția atlasului sovietic de istoria evului mediu rezolvă mai ales lipsa de material didactic științific dela facultățile de istorie în special, precum și din școlile medii, punându-le la îndemână un instrument de lucru alcătuit în chip științific și metodic. Intr'adevăr, harta istorică ajută pe elevi și pe studenți, ca și cadrele didactice de altfel, să fixeze în spațiu desfășurarea evenimentelor istorice și situația economică, politică etc. a unei țări sau regiuni, într'o anumită etapă a procesului istoric.

Atlasul se adresează nu atât elevilor, cât mai ales profesorilor din școlile medii sovietice și studenților institutelor superioare, care au astfel un prețios îndreptar în muncă. Incepând cu anul universitar 1952—1953, atlasul a fost folosit și în facultatea de Istorie din București, la seminariile de Istorie generală medie, fiind de un real folos în munca cu studenții, care au putut astfel să urmărească pe hartă desvoltarea istorică multilaterală a lumii în perioada orânduirii feudale.

★

Superioritatea științifică și metodică a atlasului sovietic de istoria evului mediu, față de atlasele istorice burgheze, se explică prin aceea că la alcătuirea lui s'a ținut permanent seama de realizările medievistice sovietice, care tratează istoria pe baza metodei de cercetare și interpretare materialist-dialectică și istorică, înfățișând istoria popoarelor sub aspectul multilateral al desvoltării lor economice, sociale, politice și culturale. Atlasul sovietic, consecvent acestei metode științifice de prezentare a istoriei, înfățișează pe bază de hărți istoria popoarelor în timpul orânduirii feudale, sub multiplele laturi ale desvoltării lor.

Astfel desvoltarea economică a societății feudale este redată prin harta economică a Europei și a Orientului Apropiat (Nr. 18), prin prezentarea hărților unor centre industriale și comerciale desvoltate ca Flandra (Nr. 18 v) și Italia de Nord (Nr. 18 b). Harta economică a Europei și Orientului Apropiat în secolele XI—XIII înfățișează în chip amănunțit desvoltarea forțelor de producție din aceste regiuni, indicându-se centrele industriale și comerciale, precum și bogățiile naturale mai importante, dându-se o egală atenție ținuturilor apusene, cât și celor răsăritene ale Europei. Chiar dacă unele atlase istorice burgheze tratează desvoltarea economică în evul mediu, se referă aproape numai la Europa apuseană și centrală, neacordând nicio atenție Europei răsăritene și celorlalte continente, ca de pildă harta economică a Europei Centrale la 1500, din atlasul istoric al lui Putzger, cu referințe doar la Germania, Franța și Anglia [1].

O hartă anexă (Nr. 18 a), prezintă legăturile de comerț dintre diferitele țări ale Europei și Orientului Apropiat în veacurile XI—XIII, care permite să se urmărească direcțiile schimbului de mărfuri. Socotesc că era necesară de asemenea și o hartă a drumu-

[1] Putzger, Historischer Schul-Atlas. Ediția a 58-a, Leipzig, 1940, p. 77—78.

rilor comerciale din evul mediu, referitoare nu numai la aceste regiuni, ci şi la acelea ale Asiei.

O importanţă deosebită se acordă în atlas planurilor oraşelor medievale din secolele XIII—XV, care prezintă desvoltarea luată de Roma, Constantinopol, Paris, Praga, Veneţia, Novgorod (Nr. 19).

Un bogat loc ocupă în atlas înfăţişarea luptei de clasă de-a-lungul evului mediu, reprezentată prin răscoalele sclavilor şi ale colonilor, prin mişcările ţărăneşti şi frământările orăşeneşti.

In ilustrarea trecerii revoluţionare dela sclavagism la feudalism, autorii folosesc cele două teze ale lui I. V. Stalin şi anume că «Revoluţia robilor a lichidat pe stăpânii de robi şi a desfiinţat forma sclavagistă de exploatare a maselor celor ce muncesc»[1] şi, a doua, «... ne-romanii, adică toţi «barbarii», s'au unit împotriva duşmanului comun şi au răsturnat ca o furtună imperiul roman»[2], indicaţii care ne arată legătura strânsă dintre răscoalele sclavilor şi colonilor şi cucerirea popoarelor migratorii. Pe baza acestei învăţături autorii înfăţişează harta imperiului roman în secolele al IV-lea şi al V-lea ale erei noastre, indicând prin puncte roşii provinciile în care s'au produs mai intens mişcările sclavilor şi colonilor şi anume: Galia, Nordul Italiei, Sicilia, Egiptul etc. şi trasează şi direcţia drumurilor popoarelor migratorii, arătând astfel cercetătorului în chip sugestiv legătura dintre cele două forţe care au determinat prăbuşirea imperiului sclavagist roman (Nr. 1 şi 2).

Urmând învăţătura marxistă că «Lupta de clasă între exploatatori şi exploataţi este trăsătura fundamentală a orânduirii feudale»[3] autorii atlasului acordă un loc important înfăţişării luptei de clasă dintre feudali şi iobagi, prezentând cele mai însemnate mişcări ţărăneşti din evul mediu.

Astfel sunt înfăţişate prin puncte roşii: mişcarea lui Toma Slavonul din Bizanţ din 821 (Nr. 13), lupta împotriva şerbizării a ţăranilor liberi din Mecklenburg din 1166 (Nr. 35), răscoala lui Dolcino din Nordul Italiei din 1303—1307 (Nr. 43), Jacqueria din Franţa din 1358 (Nr. 29), răscoala lui Walt Taylor din 1381 (Nr. 29), mişcările ţărăneşti din Catalonia din 1462 şi 1486 (Nr. 33), prezentarea largă a războiului ţărănesc german din 1525 (Nr. 50), mişcările ţărăneşti din Franţa din secolul al XVII-lea (Nr. 55), războaiele ţărăneşti din Ucraina de sub conducerea lui Bogdan Hmielniţchi din 1648—1651 (Nr. 61), mişcările ţărăneşti din China din anii 1628—1644 (Nr. 66) etc.

Mişcările meseriaşilor şi muncitorilor din oraşe din pragul apariţiei capitalismului şi frământările burgheziei în ascensiune sunt şi ele înfăţişate în atlas, ca de pildă: răscoala lucrătorilor ţesători, Ciompii din Florenţa din 1378 (Nr. 43), răscoala oraşelor flamande din secolul al XVI-lea, care constitue prima revoluţie burgheză (Nr. 56), frământările orăşeneşti din secolul al XVII-lea din Franţa (Nr. 55) şi din Italia (Nr. 57). De asemenea este prezentată o hartă cu frământările orăşeneşti şi ţărăneşti dela mijlocul secolului al XVII-lea din întreaga Europă, printre care este semnalată revoluţia burgheză din Anglia (Nr. 70).

Această înfăţişare, sub multiplele sale aspecte, a luptei de clasă în orânduirea feudală este elementul cel mai important şi totdeodată nou, pe care îl prezintă atlasul sovietic faţă de vechile atlase burgheze.

Situaţia şi evenimentele politice sunt redate în strânsă legătură cu frământările sociale ale vremii, arătându-se interdependenţa care există între mişcările masselor.

Procesul de feudalizare a Europei apusene după destrămarea imperiului carolingian şi începutul fărămiţării feudale este exemplificat în harta Nr. 10, care înfăţişează formarea noilor state feudale ale Franţei, Germaniei şi Italiei.

Autorii atlasului prezintă desvoltarea unei ţări arătând, cu etape, chipul în care se desfăşoară procesul istoric. Astfel se înfăţişează felul în care se realizează centralizarea Franţei, începând cu primele încercări din secolele XII—XIV (Nr. 28) şi terminând cu secolul al XV-lea (Nr. 30) şi al XVI-lea (Nr. 54), desvoltarea Angliei între secolele XII-XVI (Nr. 27, 29, 30, 53), desvoltarea şi adâncirea fărămiţării feudale din Germania (Nr. 34, 42) şi din Italia (Nr. 43, 57), etapele recuceririi Spaniei dela Mauri prin lupta de eliberare dusă de poporul spaniol (Nr. 31—33), creşterea statului Moscovei între 1462—1533 (Nr. 37), în secolul al XVI-lea (Nr. 58—59) şi în veacul al XVII-lea (Nr. 60—61), desvoltarea Poloniei (Nr. 10 b, 36, 53), a Ungariei (Nr. 64), întinderea imperiului otoman (Nr. 46—47) etc. De asemenea sunt prezentate şi hărţi politice generale ca: Europa la sfârşitul secolului al V-lea (Nr. 8), în secolul al XI-lea (Nr. 20), în secolul al XVI-lea (Nr. 52) şi în secolul al XVII-lea (Nr. 70). Asia în secolele IV—XII (Nr. 15—17) şi în secolele XIII—XIV (Nr. 25), care permit cercetătorului să vadă ansamblul problemelor, sub aspectul lor politic şi social. Momentele de seamă din istoria

---

[1] I. Stalin, Problemele leninismului. Ed. P.M.R., 1948, ed. a II-a, Bucureşti, p. 660.
[2] Ibidem, p. 691.
[3] Istoria P.C. (b) al U.S. Ed. P.M.R., 1952, ed. a III-a, p. 174.

evului mediu se bucură de o deosebită atenție, consacrându-li-se hărți separate, în care se poate urmări desfășurarea evenimentelor. Astfel sunt ilustrate Cruciadele (Nr. 20—22), lupta poporului rus, a celorlalte țări slave și a Ungariei împotriva năvălirii mongole (Nr. 24), războiul de 100 de ani (Nr. 27—29), războiul de 30 de ani (Nr. 69).

Harta descoperirilor geografice din secolele XIV—XVI prezintă, pe lângă elementele cunoscute, un aspect nou, până acum ținut în umbră de atlasele burgheze și anume, rolul exploratorilor ruși, în cercetarea Oceanului Inghețat de Nord și a Siberiei (Nr. 48).

Atlasul de istoria evului mediu dă de asemenea atenția cuvenită manifestărilor ideologice ale vieții societății feudale, prezentând înființarea și desvoltarea universităților medievale din Europa (Nr. 19), reforma protestantă din Germania (Nr. 49), lupta dintre catolicism și protestantism în Europa centrală și apuseană (Nr. 67).

Astfel, datorită faptului că atlasul sovietic prezintă istoria popoarelor în timpul orânduirii feudale sub multiplele aspecte ale vieții economice, sociale, politice și ideologice și scoate în evidență — și acesta este elementul nou față de atlasele vechi — lupta claselor exploatate, istoria evului mediu ne este înfățișată nu numai sub aspectul static al unei țări sau continent într'o anumită epocă istorică, sub forma de hartă politică, ci și sub aspectul dinamic al luptei masselor populare pentru înlăturarea orânduirii feudale, pentru progresul societății.

★

Autorii atlasului sovietic dau atenția cuvenită tuturor țărilor Europei și celor din celelalte continente.

Astfel harta Nr. 4 prezintă imperiul bizantin și popoarele slave în secolele al VI-lea și al VII-lea, care, spre deosebire de atlasele burgheze, ca de pildă Putzger, unde lumea slavă este redată sub termenul generic de « populații slave », sunt arătate în chip mai larg, cu specificarea numelor lor și a statelor pe care le-au constituit (statul lui Samo, țaratul bulgar etc.). Aceeași lume slavă, atât de superficial tratată în atlasele burgheze, este amplu redată în harta Nr. 5, unde de asemenea sunt înfățișate populațiile slave din secolele al VIII-lea și al IX-lea și statele întemeiate de ele. Pentru secolele următoare, istoria țărilor slave, ca statul Kievului (harta Nr. 11), statul Moscovei (Nr. 37, 58—59, 60, 61), Polonia, Cehia, Bulgaria și Serbia etc., se bucură de o deosebită atenție, potrivit cu rolul istoric al fiecăreia dintre ele.

Autorii înfățișează hărțile Asiei Mici și Asiei de Sud-Vest în secolul al XI-lea (Nr. 14), precum și a Indiei și Chinei, începând din secolul al IV-lea până în secolul al XVII-lea (hărțile Nr. 15—17, 66). Frământările sociale de aici sunt expuse pe larg, ca de pildă mersul răscoalei țăranilor chinezi din anii 874—883 (Nr. 16) și din anii 1628—44 (Nr. 66), de care nici nu se pomenea în atlasele burgheze.

★

Spre deosebire de atlasele istorice burgheze, care sunt lucrate de o persoană, atlasul istoric sovietic este întocmit de un colectiv de medieviști, sub conducerea academicianului E. A. Cosminski. Această muncă în colectiv a dat autorilor posibilitatea să se consulte și să facă schimb reciproc de experiență, ceea ce a contribuit în bună măsură la înaltul nivel științific și metodic al lucrării.

Hărțile sunt prezentate în chip metodic, lăsându-se la o parte amănuntele neesențiale ale înfățișării situației politice ale unor țări din timpul fărâmițării feudale, cu nenumăratele subîmpărțiri teritoriale ale statelor-domenii, ca de pildă din Germania, care ar îngreuna urmărirea procesului istoric și se înfățișează, cu o atentă cântărire, aspectele esențiale ale problemei.

Datorită acestei bune prezentări metodice, hărțile atlasului pot fi urmărite și înțelese și de către începători în domeniul istoriei, ca de pildă studenții și elevii, precum și de către oamenii dornici de a cunoaște desfășurarea istoriei, dar care nu au la bază studii speciale sau mai largi.

Atlasul este prezentat în condiții tehnice superioare, cu hărțile executate cu o deosebită îngrijire, frumos colorate, cu legende desvoltate, care permit înțelegerea hărților și cu un indice bogat, care permite găsirea cu ușurință a țărilor, regiunilor și popoarelor aflate în cuprins.

★

In atlasul sovietic de istoria evului mediu sunt înfățișate, de asemenea, și elemente care se referă — în cadrul unor hărți generale — la istoria țării noastre. Astfel, harta Nr. 5 înfățișează convețuirea Slavilor și autohtonilor pe teritoriul patriei noastre în secolele VIII—IX, indicându-se prin cuvântul de Valahi sau Volohi populația rămasă aici după alungarea Romanilor; de asemenea se înfățișează întinderea țaratului bulgar în regiunea Olteniei și Munteniei la sfârșitul secolului al IX-lea (Nr. 8 și 12) și existența cneazatelor românești din secolele IX—XI (Nr. 13), hărți care subliniază așa dar continuitatea elementului autohton pe teritoriul R.P.R. în secolele VIII—XII. Legăturile populației de pe teritoriul țării noastre

cu marele popor rus sunt ilustrate de harta care arată întinderea statului din Kiev până la Dunărea de Jos (Nr. 13). Se înfăţişează de asemenea hărţile Ţării Româneşti şi Moldovei dela întemeierea lor şi până în secolul al XVII-lea, în cadrul unor hărţi referitoare la Sud-Estul sau centrul Europei. Autorii sovietici au înfăţişat just situaţia Ţărilor Române faţă de imperiul otoman, neprezentându-le ca o parte integrantă a lui, ci ca ţări vasale, colorate în aceeaşi coloare, dar de nuanţă deosebită (Nr. 52, 58, 70 etc.).

Atlasul sovietic de istoria evului mediu este un instrument de lucru binevenit şi foarte necesar facultăţilor noastre de Istorie. De aceea este necesar ca bibliotecile facultăţilor de Istorie să şi-l procure neîntârziat, pentru folosirea lui la seminariile de istorie medie.

M.I.S. ar putea să-şi ia asupra sa sarcina traducerii şi tipăririi acestui atlas în limba română, care astfel ar servi cu şi mai mult folos Universităţile şi chiar şcolile medii. De asemenea întocmirea unor hărţi murale necesare facultăţilor de Istorie şi şcolilor medii, după hărţile atlasului sovietic, ar fi deosebit de binevenite, datorită faptului că materialul didactic folosit azi — hărţi învechite lucrate după concepţia burgheză asupra istoriei — nu mai corespund necesităţilor predării istoriei orânduirii feudale la un înalt nivel ştiinţific şi ideologic.

Radu Manolescu

M. V. JIJCA: *Emelian Pugaciov*

Moscova, 1950, Ed. de Stat pentru literatură ştiinţifică, Bucureşti, 1953.

Acest studiu este o amănunţită povestire istorică, bazată în cea mai mare parte pe material documentar extras din arhive, despre răscoala populară din Rusia, din anii 1773—1775.

Pe la mijlocul secolului al XVIII-lea au avut loc în Rusia nenumărate răscoale ale masselor ţărăneşti. Aceste mişcări spontane aveau însă un caracter local, ceea ce făcea ca ele să fie repede înăbuşite într'un loc, pentru ca să isbucnească în altul. Dintre toate aceste răscoale, mişcarea condusă de Emilian Pugaciov a fost cea mai însemnată, atât prin faptul că ea a cuprins un teritoriu vast, cât şi prin faptul că la ea au luat parte toate păturile sociale şi naţiunile asuprite din partea de Răsărit a Rusiei. Ea a dat mult de lucru statului ţarist şi a grăbit, în 1774, terminarea războiului cu Turcia.

M. V. Jijca expune cauzele economice, sociale şi politice ale acestor necontenite frământări, arătând situaţia înrăutăţită şi mai mult a ţăranilor în sistemul economiei feudalo-iobăgiste în condiţiile desvoltării circulaţiei mărfurilor şi exportului de cereale, prin exploatarea ţărănimii muncitoare şi a lucrătorilor din întreprinderi, prin politica de asuprire şi exploatare a popoarelor conlocuitoare, care erau pur şi simplu jefuite de bogăţiile naturale ale pământului lor. Arătând starea mizerabilă a masselor ţărăneşti, autorul descrie în amănunt situaţia specială a fiecărei categorii de ţărani, drepturile nelimitate ale nobililor feudali asupra lor, întărite prin ucazul Ecaterinei a II-a, din anul 1765; descrie situaţia popoarelor oprimate, a Başchirilor, acapararea şi mai lacomă a pământurilor lor după reprimarea răscoalei lui Batîrşe; situaţia cazacilor de pe Iaic, conflictele dintre cazacii de rând şi cei înstăriţi, în care intervenind administraţia centrală, cazacii de pe Iaic şi-au pierdut privilegiile, precum şi nemulţumirile cazacilor de pe Don.

Profitând de toate aceste frământări şi nemulţumiri permanente şi de svonul răspândit printre cazaci, cum că Petru al III-lea trăieşte, că el se ascunde şi că fusese înlăturat dela domnie de nobili din cauza dragostei lui faţă de ţărani, cărora, chipurile, ar fi vrut să le creeze o stare mai bună, au apărut mai mulţi impostori, care, dându-se drept acel ţar «bun», adunau popor în jurul lor.

M. V. Jijca arată cum, după multe şi variate peregrinări, Emelian Pugaciov, cazac de pe Don, din staniţa Zimovieiscaia, ajunge între cazacii de pe Iaic şi, cunoscându-le nemulţumirile, se dă drept împăratul fugar şi strânge în jurul său mulţi cazaci, mai ales din cei care erau urmăriţi pentru acţiunile lor de nesupunere.

In luna Septembrie a anului 1773, în fruntea a 70 de cazaci, Emelian Pugaciov începe acţiunea lui de răsvrătire, care avea să răscoale regiuni întregi cu populaţie foarte variată (Tătari, Başchiri etc.) unite prin suferinţă şi prin nădejdea unei vieţi mai bune. Această răscoală, neînsemnată la început, s'a transformat repede într'un adevărat război ţărănesc, prin alăturarea masselor de ţărani de toate categoriile şi a

lucrătorilor din întreprinderi. Ea avea să cuprindă imensul teritoriu care se întindea dela orăşelul Gurico (Marea Caspică) pe tot cursul Iaicului (Ural), până la Ecaterinburg şi Congur, dela Ufa la Stavropol şi Samara, pe Volga de mijloc, până la Don.

Povestirea se desfăşoară pe etape, cronologic, urmărindu-se cursul evenimentelor, întinderea răscoalei pe măsură ce răsvrătiţii repurtau succese, creşterea continuă a forţelor lui Emelian Pugaciov. Naraţiunea faptelor, foarte amănunţite, este întreruptă de unele caracter zări, menite să contureze rolul şi personalitatea lui Emelian Pugaciov şi condiţiile în care au luptat el şi tovarăşii lui.

Acest « ţar al nădejdii » promitea cazacilor: « apele, mările şi câmpiile, solda în bani... pâine, plumb şi pulbere »; Başchirilor, Calmucilor şi mahomedanilor: « pământ, apă ... credinţa şi rugăciunea »; poporului: « scutiri de dări »; rascolnicilor: « dreptul de a-şi face cruce şi de a purta barbă, după vechiul obicei » şi tuturor le promitea libertatea.

Ucazurile lui mobilizatoare sunt redate ca o oglindire a problemelor arzătoare, a revendicărilor masselor asuprite şi de asemenea pentru a fi cunoscută frumuseţea redactării lor. Emelian Pugaciov se adresa fiecărula în limba sa, pe înţelesul său.

Oastea răsculaţilor care creştea mereu era organizată cu multă pricepere şi iscusinţă de neobositul « Emelca » şi de tovarăşi ca Zarubin, Miasnicov, Pocitalin — primul grămătic al oastei — Ovcinnicov şi alţii mulţi care s'au dovedit a fi minunaţi organizatori şi buni şefi de oaste. Ei formaseră un « colegiu militar », care trebuia să rezolve toate problemele curente ale armatei şi cele care se iscau. Dacă la început oastea răsculaţilor nu dispunea decât de armele capturate întâmplător sau aduse de grupurile din armatele guvernamentale care treceau de partea lor, curând, mai ales în perioada asediului Orenburgului, prin participarea la mişcarea lucrătorilor din întreprinderile din Uralul de Sud şi de Mijloc, răsculaţii au fost aprovizionaţi de aceştia cu arme; regiunea Başchiriei şi ţinutul Stavropol-Samara atât de bogate îndestulau oastea răsculaţilor cu cereale — afară de capturile făcute prin înaintări continue. S'au înfiinţat regimente şi companii de Cazaci, Tătari, regimente de Calmuci şi Başchiri, care, ţinându-se seama de naţionalităţi, aveau comandanţi aleşi dintre ei. Aceste regimente aveau steag, arme, soldă, făceau exerciţii, aveau de păstrat o strictă disciplină. Abaterile erau aspru pedepsite. Dar cu toată strădiunţa lui Pugaciov de a forma o armată adevărată, aceste sforţări nu au dat decât rezultate insuficiente, din cauza lipsei unei concepţii strategice unitare. Diferitele grupuri acţionau de multe ori independent şi cu toată vitejia în luptă, rezultate organizate, durabile, nu se puteau obţine.

Succesele lui Pugaciov se datorau, deci, mai ales dragostei cu care era întâmpinat de masse şi înlesnirilor care decurgeau de aici.

Descriind impresia pe care au făcut-o în capitală veştile despre răscoală, autorul arată încercarea autorităţilor ţariste de a ţine ascunsă această răscoală, de teamă ca ea să nu isbucnească şi în alte regiuni şi pentru a nu fi dată pe faţă starea cruntă de asuprire a masselor ţărăneşti, care ducea la răsvrătire. Totuşi evenimentele sunt aflate, şi, prin corespondenţa trimişilor străini pe lângă Curtea imperială, ecoul lor ajunge şi în ţările Europei occidentale. La Moscova, lucrătorii manifestau simpatia lor faţă de mişcare.

Pe măsură ce Ecaterina a II-a îşi da seama că nu este vorba de o obişnuită răsmeriţă, ci de un adevărat război ţărănesc, ea trimetea forţe din ce în ce mai mari împotriva impostorului. Aceste armate, conduse de generali încercaţi (au luat parte la expediţiile de represalii generalii Kar, Freiman, Bibicov, apoi Goliţîn, Michelson, Potiomchin, Ciorba, Pancin), erau uşor expuse înfrângerilor, deoarece teritoriul pe care se dădeau luptele era foarte întins, iar acţiunile trupelor erau în bună parte paralizate de atitudinea prietenoasă a populaţiei faţă de răsculaţi. Afară de aceasta, se mai întâmpla deseori ca grupuri din armata ţaristă să treacă de partea răsculaţilor.

Participarea activă la luptă a masselor, întinderea răscoalei şi lipsa de încredere în propriile lor trupe, îi punea într'o situaţie din cele mai grele pe generalii trimişi să-l reprime pe Emelian Pugaciov. Ei căutau să lupte şi cu alte mijloace decât forţa, răspândeau ştiri false, făceau promisiuni de bani şi de alte recompense pentru cei care l-ar fi adus viu sau mort pe acest aprig duşman al lor.

Clasa dominantă, strânsă în jurul Ecaterinei a II-a, lua tot felul de măsuri de apărare şi zădărnicire a mişcării masselor. Au fost organizate miliţii locale de nobili în mai multe oraşe (Cazan, Sviajsc, Simbirsc, Penza), iar trupele trimise împotriva răsculaţilor devin tot mai numeroase, mai ales după terminarea războiului cu Turcia.

Pugaciov, îmbătat de încrederea pe care i-o arăta poporul strâns în jurul lui şi de succesele repurtate la început, dar cu forţele mult slăbite prin pierderea în luptă a unora dintre cei mai buni tovarăşi, nu mai poate face faţă, pe un teritoriu atât de întins, atacurilor înteţite şi suferă mereu noi pierderi în oameni şi arme. In nenumărate rân-

duri forţele lui nimicite sau împrăştiate se refac, pentru ca să înfrunte din nou atacurile armatelor ţariste. Dar după înfrângerea suferită lângă Cazan (în vara anului 1774), Emelian Pugaciov este nevoit să fugă cu un mic grup de răsculaţi şi ajunge în regiunea Volgei.

Pentru a reda mai bine forţa mobilizatoare a lui Emelian Pugaciov, chiar atunci când rătăcea învins, autorul împrumută din cuvintele lui Puşchin: « Pugaciov fugea: dar fuga lui părea o invazie. Succesele lui nu fuseseră nici când mai teribile şi nici când răscoala nu bântuise cu o asemenea forţă. Spiritul de răsvrătire trecea dela un sat la altul... »

Ţăranii din Povoljie, numai la vestea apropierii dârzului luptător porneau să se răfuiască cu asupritorii lor, devastând regiuni întregi, pentru ca să-l întâmpine apoi pe Emelian Pugaciov cu supunere şi ascultare.

Totuşi, mişcarea, care în această fază este mai ales caracterizată prin preponderenţa în rândurile răsculaţilor a ţăranilor şerbi, se apropia de înfrângerea ei. Aceşti ţărani care veneau acum să formeze oastea lui Emelian Pugaciov, erau neinstruiţi; din vechea oaste rămăseseră cadre prea puţine; atacurile trupelor ţariste, care urmăreau de aproape pe răsculaţi, nu le lăsa răgazul unor regrupări mai importante, a unei instruiri şi reorganizări mai temeinice.

Cei mai mulţi dintre luptătorii minunaţi dela început nu mai erau; în schimb, printre căpeteniile cazacilor care îl urmaseră pe Pugaciov, se aflau elemente nesincere, străine de popor, provenite dintre cazacii înstăriţi. Aceştia, văzând situaţia grea în care se aflau, vrând să scape de cumplita răzbunare a ţarinei şi cu preţul trădării să-şi salveze viaţa, au pus la cale prinderea şi predarea în mâinile autorităţilor a conducătorului lor. Autorul arată cum, pentru împlinirea acestui plan, ei l-au izolat pe Pugaciov de grupul de ţărani şerbi, lucrători, Başchiri, Tătari, Calmuci — toţi elemente devotate şi încrezătoare în lupta lor.

Emelian Pugaciov prins, a fost predat, pus într'o cuşcă, în lanţuri şi dus la Moscova.

Prin sângeroase represalii a fost înăbuşită în curând şi răscoala, care continua încă în ţinutul Volgei, ca şi în Başchiria şi ţinutul Camei.

Ecaterina a II-a şi funcţionarii ei s'au purtat cu cea mai mare sălbăticie în perioada lichidării războiului ţărănesc şi a judecării conducătorilor prinşi şi aruncaţi prin închisori. Torturile şi execuţiile aveau menirea nu numai de a răzbuna şi de a pedepsi neascultarea, dar şi de a înfricoşa pe aceia care ar mai fi avut gânduri de răsvrătire.

Se dau detalii de felul feroce în care imperiul nobililor a reprimat mişcarea ţărănească şi amănunte referitoare la execuţia lui Emelian Pugaciov, împreună cu alţi patru tovarăşi ai lui, la 10 Ianuarie 1775, în piaţa Bolotnaia din Moscova.

Această carte privind materialul faptic despre războiul ţărănesc din 1773—1775, scoate în evidenţă rolul şi adevărata figură a lui Emelian Pugaciov.

Lucrarea este importantă prin lumina pe care o aruncă asupra epocii de neagră oprimare, în care se sbătea, în această epocă istorică, atât ţărănimea, cât şi popoarele subjugate din Rusia ţaristă.

După ce sunt arătate cauzele răscoalei, întinderea ei, felul cum s'a desfăşurat lupta, înfrângerea, cauzele înfrângerii şi înăbuşirea răscoalei de către puterea ţaristă, autorul arată cum această răscoală a masselor, prin caracterul ei progresist a dat o lovitură puternică orânduirii bazate pe şerbie şi a grăbit sfârşitul oprimării feudale. Autorul arată apoi cum, cu toată minunata vitejie de care au dat dovadă massele populare în lupta lor înverşunată împotriva asupritorilor, cu toate excepţionalele însuşiri ale conducătorilor ridicaţi din popor, războiul ţărănesc din 1773—1775 nu putea să se termine decât printr'o înfrângere, deoarece el suferea de lipsurile proprii răscoalelor ţărăneşti: caracter spontan, neorganizat, fărâmiţat şi local, lipsa unor forţe militare bine organizate şi mai ales lipsa unei clase menită istoriceşte să conducă ţărănimea în lupte.

In încheiere, autorul subliniază prin cuvintele lui I. V. Stalin că: « Răscoalele ţărăneşti nu pot avea succes decât atunci când se îmbină cu răscoalele muncitoreşti şi când muncitorii conduc răscoalele ţărăneşti ».

M. Cândea

ABUSCH ALEXANDER: *Germania judecată de un german*
Paris, Ed. Sociales, 1950, t. XVI, p. 324.

Una din sarcinile principale ale ştiinţei istorice progresiste este reconsiderarea critică a istoriei Germaniei.

Incă din a doua jumătate a veacului trecut, odată cu ridicarea burgheziei germane, falsificarea istoriei Germaniei a început în mod sistematic. Indepărtarea de realitate, crearea personalităţii sub formă mitică, făcând, dintr'o serie de fenomene obiective perfect explicabile istoriceşte, fenomene

« în sine », subiective, eterne, istoriografia burgheză germană s'a pus dela început în slujba reacțiunii [1].

Este suficient să amintim că problema colonizării regiunilor de la Est de Elba în Evul Mediu a fost reluată și făcută să justifice « Drang nach Osten »-ul burgheziei și moșierilor germani. Intreaga istoriografie reprezintă acest caracter artificial al unei istorii puse în slujba unei idei: aceea a agresiunii. De asemenea trebue să amintim, spre pildă, « interesul » cu totul suspect și apoi pe deplin explicabil, pe care școala germană de istorie l-a manifestat începând cu Congresul de istorie dela Varșovia (1933), cu privire la Polonia și la toate regiunile slave din răsărit. Ultima înfrângere a planurilor reacționare ale clasei dominante a venit, teribilă, necruțătoare, și a spulberat toată arhiva de minciuni creată de-a-lungul unui secol. « Superioritatea » teutonă s'a prăbușit.

Cartea lui Alexander Abusch a fost scrisă în exil, în Mexico. După cum spune autorul, ea a fost scrisă în « atmosfera grea de indignare dureroasă și de ură pe care crimele lui Hitler le-au provocat » și-și propunea « să definească din punct de vedere istoric responsabilitatea poporului german și să demaște în același timp pe principalii vinovați, magnații trusturilor și moșierii ». Astfel de-a-lungul cărții, Abusch va arăta lupta între forțele progresului și cele ale reacțiunii.

Necesitatea cunoașterii adevăratei istorii a poporului german se impune azi mai mult ca oricând, mai ales că formarea unei Republici democrate și germane unite, doritoare de pace, va constitui o cotitură în istoria pacifică a Europei.

Dela început, autorul spulberă conceptul antiștiințific al unei Germanii pure, neatinse de contactul cu vecinii. Romanii, mânăstirile, Hohenstaufenii marchează pătrunderea în Germania a culturii latine. Incepând din secolul al XII-lea, germanizarea regiunii dela Est de Elba a adus Germanilor un aport bogat de sânge slav și în secolul al XIX-lea, încă după împărțirea Poloniei, Slavii emigrează mereu în interiorul Germaniei. Sub Marele Elector, 20.000 de hughenoți francezi s'au refugiat în Prusia. Unii din urmașii lor au intrat în rândurile moșierimii și chiar în rândurile armatei. Deci nu poate fi vorba nicidecum de un popor « de rasă pură » care și-a păstrat un caracter rasial independent de-a-lungul veacurilor.

La începutul secolului al XVI-lea, Germania se găsește la o răscruce. Instituțiile ei se învechiseră. Se desvoltaseră acele elemente care erau să fie chemate să dea naștere unei lumi noi: efortul țăranilor de a scutura corvezile marilor seniori laici și eclesiastici, revendicările micilor cavaleri care cereau secularizarea și împărțirea marilor moșii bisericești și, în orașe, aspirațiile unei burghezii în ascensiune care voia să se elibereze și să fie apărată de arbitrariul nobilimii feudale, de către conducerea împăratului.

Dar ce au însemnat cele cinci secole care au urmat proclamării sfântului imperiu romano-german? se întreabă Abusch. El constată că niciodată acest imperiu nu a fost un tot unitar. « Reichul » acesta al împăraților germani era un conglomerat de teritorii cucerite la întâmplare, dela Marea Mediterană la Oceanul Atlantic și până la Marea Nordului. In Germania propriu zisă, autoritatea imperială a slăbit treptat de-a-lungul acestor cinci secole. Creșterea rapidă a marii proprietăți funciare laice și eclesiastice face din puterea imperială, în special sub Habsburgul Maximilian, o putere deșartă. Structura socială a acestor secole se resimte și ea de transformarea domeniilor. Vechile comunități ale Mărcilor « Markengenossenschaften », în care se desvoltase satul german, dispar și are loc continua accentuare, a transformării țăranilor liberi în șerbi. Și mica nobilime, deposedată de marii nobili și principi sărăcește, și o parte din ea dă naștere la noua categorie, specifică istoriei Germaniei, a cavalerilor hoți (Raubritter).

Totuși din rândul acestei clase, scrie Abusch, se vor ridica elemente ca Ulrich von Hütten și Franz von Sickingen, care vor angaja lupta pentru a sfărâma puterea clerului și a principilor. Romantismul german, care a influențat puternic literatura și gândirea germană, a creat mitul unui ev mediu german idilic, iluminat de misticismul unui Meister Eckhart, Iohann Tauler și Heinrich Suso. Dar a lua aceste fenomene secundare drept realități principale, înseamnă a goli istoria medievală a Germaniei de adevăratul ei conținut, de lupta de clasă. O luptă ascuțită se duce între principii teritoriali și orașele unite în confederații. In 1338 armatele princiare, sub comanda ducelui de Bavaria, înving trupele confederației orașelor din Sudul Germaniei. Astfel, dintr'odată, orașele din Franconia, Suabia, Rinul de Sus, recad în puterea apăsătoare a principilor. In 1450, Nürenberg și alte 40 de orașe sunt învinse. Puterea Hansei, limitată la o fâșie subțire pe țărmul Germaniei de Nord, n'a putut împiedeca înfrângerea orașelor din Sudul Germaniei. Astfel, în urma acestei analize a lui Abusch, apare una din primele cauze ale înapoierii Germaniei. Feudalitatea nu fusese înlăturată ci din contră, ieșise întărită.

[1] Cf. Zandberg D., Istoricii germani în slujba imperialismului german. « Voprosi istorii », 1948, Nr. 11.

Burghezia germană nu reuşise să înlăture feudalismul. In sânul oraşelor germane, contradicţiile social-economice sunt adânci [1].

Aşa numita democraţie comunală, de care şcoala istorică germană a făcut atâta caz, golind-o de adevăratul ei conţinut, era de fapt dominaţia unei minorităţi asupra majorităţii. Era dominaţia câtorva familii care se îmbogăţiseră prin comerţ şi camătă. Şi în sânul corporaţiilor lupta de clasă era ascuţită. Excluderea riguroasă, consemnată în statutele breslelor, a celor ce nu făceau parte din ele, avea ca scop să apere aceste bresle de infiltrarea şerbilor, fugiţi dela ţară şi veniţi la oraş. Dintre aceşti şerbi fugiţi, din populaţia cea mai săracă a oraşului, calfe, meseriaşi săraci, argaţi, militari, se recrutau lucrători. Democraţia comunală nu era însă pentru ei şi le refuza cele mai elementare drepturi. Răscoalele comunale continue dela Lübeck, Weimar, Rostock, Hamburg, Magdeburg, Bautzen, din prima jumătate a secolului al XV-lea, apoi de-a-lungul secolului, cele dela Köln, Bamberg, Ehrfurt, Mainz, Speyer etc. ne arată că departe de a exista o armonie, lupta de clasă lua forme din ce în ce mai ascuţite în Germania.

La sfârşitul secolului al XV-lea, Germania oferea o imagine tragică a fărămiţării teritoriale prin puternicele antagonisme sociale. cu seniorii ei autocraţi, atotputernicia seculară a episcopilor, cu ţăranii şi şerbii ei, asupra cărora apasă sarcini de nesuportat. La aceasta se adaugă o economie primitivă care se bazează pe troc şi pe redevenţe, cu o mică nobilime săracă şi ticăloşită până a cădea în tâlhărie. In oraşe, lupta între clase se ascuţea din ce în ce mai mult.

Arta şi literatura se resimt şi ele de frământările acestei epoci. Tipografia — descoperire revoluţionară — răspândeşte imaginea şi cuvântul cu repeziciune. Multe gravuri din acea vreme ne înfăţişează lupta ţăranilor pentru libertate. Arta progresistă reflecta elanul acestei societăţi pline de frământare: gravurile anonime reprezentau suferinţele ţăranilor, operele lui Dürer, Cranach, Holbein, pe patricienii cei bogaţi şi puternici, pe principii laici şi eclesiastici. Abusch susţine că arta epocii reformei germane este o armă în lupta de clasă.

Gravura în lemn devine o armă de luptă specifică a revendicărilor ţărăneşti, care se exprimă prin sarcasm contra exploatatorilor lor.

Dar această epocă plină de frământări conţine germenii marii drame germane moderne. Caracterizând consecinţele acestei drame, Abusch afirmă: «... victoria forţelor ostile libertăţii, în marile lupte sociale care s'au angajat la începutul secolului al XVI-lea, a influenţat şi a frânat luptele ce aveau să vină pentru libertatea interioară a Germaniei. Această victorie a avut drept consecinţă că forţele ostile libertăţii au ştiut mai uşor să-şi menţină influenţa lor egoistă şi nefastă asupra destinelor ţării» (p. 13).

Fr. Engels scrie în introducerea clasicei sale lucrări «Războiul ţărănesc german»: «Şi poporul german îşi are tradiţia sa revoluţionară. A fost un timp când Germania a dat naştere unor caractere care pot sta alături de cei mai buni revoluţionari din alte ţări, când poporul german a dat dovadă de o tenacitate şi o energie care ar fi avut cele mai strălucite rezultate la o naţiune centralizată, când ţărani şi plebei germani zămisleau idei şi planuri care-i fac adesea pe urmaşii lor să se cutremure.

Infrângerea libertăţii germane în marele război al ţăranilor trebue considerată o nenorocire naţională care a cufundat istoria germană pentru trei secole în bezna reacţiunii» [2].

La această răscruce a istoriei germane, constată Abusch, numai alianţa cu ţărănimea a majorităţii locuitorilor din oraşe şi a micii nobilimi ar fi putut da naştere naţiunii germane. Ea ar fi putut distruge cu trei secole înainte şerbia şi printr'o centralizare a statului ar fi putut grăbi procesul desvoltării economice. Dar mica nobilime, şi burghezia prin exponentul ei principal Luther, au trădat şi au părăsit singura cale posibilă de a păstra libertăţile poporului german. Infrângerea ţăranilor însemnează înfrângerea libertăţii şi asuprirea unui popor pentru încă câteva secole.

Ulterior apare statul prusac şi începutul desvoltării acelui spirit care în anii imperialismului se va identifica cu militarismul cel mai brutal. In studierea fenomenelor istorice care au dus Germania în pragul dezastrului, Abusch vede în studiul istoric al prusianismului una din cheile necesare înţelegerii, dar nu singura. Cele două secole care merg dela domnia Marelui Elector până la crearea noului imperiu bismarckian reprezintă epoca în care s'a constituit în esenţa ei toată organizaţia militară a statului prusac, ca şi ideologia ei de stat.

Statul prusac se naşte prin cuceririle violente, brutale, contra Slavilor. Hohenzollernii încurajează pe cavalerii teutoni, care până la marea înfrângere dela Grünwald atacau fără încetare regiunile slave.

---

[1] Cf. Stocliţcaia Tereşcovici V. V., Oraşul german în epoca războiului ţărănesc. «Vest. Mosc. Universiteta», 1950, 4.

[2] Engels, Războiul ţărănesc german, Ed. P.M.R., ed. a II-a, 1950, p. 25.

Dinastia se sprijină tot timpul pe moşieri. Aceştia la rândul lor smulg Hohenzollernilor fel de fel de privilegii, prin care îşi întăresc poziţia lor. Una din cauzele pentru care această moşierime a putut dăinui atâtea secole şi să imprime spiritul ei reacţionar, mai mult de două secole, în Germania, este înăbuşirea, din partea Hohenzollernilor, a oricărei dezvoltări a oraşelor. In 1443, ei înăbuşe răscoala burghezilor din Berlin, cunoscută sub numele de răscoala « nemulţumiţilor berlinezi ». Această politică de violenţă a avut consecinţe dezastruoase. Prusia şi Brandenburgul au fost lipsite de mari oraşe comerciale şi de o burghezie puternică, care s'ar fi putut opune elementelor feudale. In schimb, nobilimea a pus mâna pe comerţ, ceea ce a contribuit şi mai mult la slăbirea elementului orăşenesc. Punând accentul pe înăbuşirea dezvoltării oraşelor, Abusch spulberă vechea legendă a unui Brandenburg nisipos neproductiv, exploatată de istoriografia burgheză germană pentru a proslăvi pe Hohenzollerni. Concomitent cu această acaparare din partea nobilimii a comerţului, a impozitelor, nobilimea reuşeşte să înrobească ţărănimea. In 1653, hotărîrile dietei confirmă nobilimii din Brandenburg « privilegiul de a poseda domenii senioriale, dreptul de seniorie asupra întregii suprafeţe a domeniului, dreptul suveran asupra ţăranilor, scutirea ei de orişice impozit şi vamă, dreptul ei de a cere corvezi dela ţărani ».

Puterea nobilimii era întărită şi de existenţa unei armate, în care toate funcţiile importante erau conduse de ea. Astfel, a început infiltraţia elementelor moşiereşti prusace în armată, care începe să devină unul din elementele principale ale statului reacţionar prusac. Nu este o simplă întâmplare că regele sergent aloca din venitul statului de 8 milioane de taleri, 7 milioane de taleri pentru armată. Revoluţia din 1848 în Germania n'a reuşit să înlăture dominaţia acestei moşierimi care, puternică în aparatul de stat, şi-a găsit mai apoi reprezentantul ei clasic, în Bismarck. Astfel, în urma analizei lui Abusch, prusianismul apare ca un rezultat al unor forţe reacţionare care şi-au menţinut dominaţia lor nefastă mai mult de trei veacuri şi care a dus la repetate catastrofe.

A doua tentativă de libertate germană, cum o numeşte Abusch, a fost începută şi făcută în timpul războaielor napoleoniene. O serie de reforme care erau necesare şi care trebuiau să înlocuiască forme şi instituţii învechite, s'au lovit de opoziţia monarhiei şi a moşierilor. Exponentul acestor reforme, Stein, a avut de luptat contra piedecilor ridicate de clasele posedante. La 9 Octombrie 1807, Stein a promulgat edictul de abolire a servajului. Această lege prevedea că, începând din ziua de Sf. Martin 1810, în Prusia nu se vor mai găsi decât ţărani liberi. Acest act a stârnit furia moşierilor care au lansat atunci axioma ruşinoasă: « Mai bine trei bătălii ca la Iena, decât un edict din Octombrie ». Toate acţiunile s'au lovit mereu de încercările reacţiunii de a împiedeca realizarea reformelor. Statul prusac continua să-şi păstreze vechea lui organizare. Dacă războiul de eliberare german contra invadatorului străin reprezenta un progres, începutul unei conştiinţe naţionale, el conţinea totuşi germenii unor contradicţii interne. Abusch arată că: « ... războiul pe care monarhiile putrede l-au dus contra lui Napoleon reprezenta un progres, deoarece odată cu introducerea Codului Napoleon, s'a cerut şi eliberarea ţăranilor. Războiul de eliberare trebuia să se fi transformat în război popular revoluţionar, în război pentru libertate, pentru a sdrobi toate barierele care opreau dezvoltarea burgheziei şi trebuia să facă din Germania o naţiune liberă şi înfloritoare. Dar în locul unui război pentru libertate, a avut loc o restaurare a tuturor forţelor învechite reacţionare şi, pe plan suprastructural, vântul romantismului a început să sufle cu putere în literatură, drept, filosofie. Victoria reacţiunii a obosit spiritele, chiar şi pe cele ale opoziţiei ». Şi Abusch, referindu-se la suprastructura acestei epoci, arată că: « această teutomanie a fost produsul corupt al unei epoci în care curentele sociale progresiste erau înnăbuşite. Romantism, fantasmagorii, misticism medieval mişunau. Fiind lipsită de o experienţă practică şi de o tradiţie în lupta pentru democraţie şi revoluţie, Germania s'a aruncat în teutomanie ».

A treia tentativă de libertate şi a doua revoluţie germană, cea din 1848, avea să se termine şi ea neterminată. Aşa cum a arătat Engels în prefaţa la « Războiul ţărănesc german », prima şi a doua tentativă germană de a se libera de sub jugul reacţiunii, a fost folosită de mari principi şi regi. Revoluţia germană din 1848 a fost înfrântă din următoarele trei motive: pe de o parte, burghezia îmbogăţită a preferat un compromis cu dinastia şi cu nobilimea de teama poporului, de pe altă parte, partidele democrate mici burgheze şi ţărăneşti nu s'au înţeles la timp să întreprindă o acţiune consecventă şi îndrăzneaţă; şi în sfârşit tânăra clasă muncitoare era încă prea slabă la această epocă pentru a putea lua conducerea luptei democrate în Germania. La aceasta se adăuga răspândirea şi fărîmiţarea vieţii economice şi politice germane, care în epoca 1848—1849 aducea un element cu totul nou: pentru prima dată dela marele război ţără-

nesc, lupta pentru libertate venea de jos. Marx şi Engels au înţeles ceea ce era nou în această revoluţie. Victoria contrarevoluţiei din 1849 nu putea să fie o concluzie, ci începutul unei noi lupte a masselor populare germane pentru libertatea lor. De aceea Marx şi Engels scriau în 1851, într'una din scrisorile lor către ziarul New York Daily Tribune: « chiar dacă poporul german n'a dus la bun sfârşit prima sa revoluţie, el s'a angajat în mod real pe o cale revoluţionară ».

Abusch dedică un capitol special legendei socialismului prusian, distrugând o falsificare a istoriografiei burgheze. Pentru a lupta contra socialismului ştiinţific, profesorii germani au inventat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea « socialismul de stat prusian » şi au proclamat pe Frederic al II-lea drept idealul încoronat al socialismului prusian. In galeria strămoşilor « socialismului prusian » figurează şi Bismarck. Nicio măsură economică şi socială nu justifică această ridiculă afirmaţie. Dacă însă acest aspect trebue negat cu hotărîre, nu poate fi negat faptul că în evenimentele ulterioare militare şi politice, acţiunile lui Frederic al II-lea au servit drept model urmaşilor lui. Şi Abusch dă numai un singur exemplu: « Această metodă, care consistă în a depăşi inamicul printr'un atac, şi de a justifica acest atac, aducând cu tine aşa zise dovezi documentare că ţara invadată era legată cu coaliţia duşmană, o regăsim însuşită sub Wilhelm al II-lea cu prilejul invaziei Belgiei şi sub Hitler cu prilejul agresiunilor succesive contra Norvegiei, Olandei, Belgiei şi contra Uniunii Sovietice. La Frederic găsim elementele fundamentale « ale socialismului prusian », lipsa de drepturi şi crunta exploatare a propriului său popor; încrederea exagerată în propriile forţe; subestimarea inamicului în timp de război; violarea tratatelor semnate în mod solemn; agresiunea comisă prin trădare contra ţărilor fără apărare şi în sfârşit « ura şi amărăciunea în toată Europa ». Cu Bismarck lucrurile stau la fel de simplu. Făcând analiza politicii sociale a lui Bismarck, Abusch constată că el a recunoscut în mod instinctiv punctul slab al burgheziei germane: ea s'a arătat uşor accesibilă seducerilor unui naţionalism războinic, deoarece straturile sale superioare, ajunse târziu la o forţă economică şi la un interes politic, trăiau sub frica noii forţe sociale: proletariatul.

Din 1848 lucrul acesta pare evident. Dar politica lui a sufocat şi distrus în această burghezie orice idealism politic. Realizarea durabilă şi nefastă a lui Bismarck a fost că a creat pentru 60 de ani, până la venirea lui Hitler la putere, un tip de burghez (ilustrat magistral de scriitorul burghez H. Mann în romanul său: « Supusul »), caracterizat printr'o corupţie naţionalistă şi militaristă şi că a menţinut mereu trează teama burgheziei în faţa « pericolului roşu ».

Bismarck a căutat toată viaţa lui să examineze şi să facă faţă unei probleme, care se ridica din ce în ce mai mult în faţa statului monarho-moşieresc: problema clasei muncitoare. Bismarck a încercat să pună mâna pe mişcarea muncitorească şi să o distrugă prin trei mijloace:

1. prin relaţiile sale cu Ferdinand Lassalle şi partizanii săi, din Mai 1863
2. prin legea de excepţie contra socialiştilor, din 1878
3. prin înfiinţarea către 1880 a instituţiilor de asigurări contra accidentelor şi bolilor, a asigurărilor muncitoreşti etc.

Abusch scoate la iveală că sunt cunoscute azi şi reconfirmate de corespondenţa descoperită în 1928, legăturile lui Bismarck cu Lassalle. Dacă trădarea lui Lassalle nu a avut consecinţe imediate, aceasta se datoreşte morţii lui premature. Dar consecinţele de mai târziu au fost dezastruoase şi au arătat unde a putut să ducă socialismul prusian. In lupta sa contra mişcării muncitoreşti, Bismarck a încercat cea mai mare înfrângere. După 12 ani de lupte, partidul social-democrat a renăscut mai puternic ca niciodată. Dar bătrânul dela Friedrichsruhe nu putea bănui ce urmări dezastruoase va avea virusul bismarcko-lassallian (cum îl numeşte Abusch) asupra mişcării social-democrate. După revoluţia din Noembrie 1918, această otravă a paralizat pentru totdeauna social-democraţia, incapabilă de o adevărată acţiune revoluţionară şi democrată. Astfel acest capitol ne arată care sunt originile trădării social-democrate.

Vorbind despre Kant, Schiller şi Goethe, Abusch observă că ei s'au depărtat de viaţa germană zilnică prin felul lor de a gândi, deoarece viaţa germană a epocii lor, cu frontierele sale meschine şi cu absenţa unei burghezii conştiente şi revoluţionare era în întârziere asupra propriilor lor concepţii. Depărtarea aceasta de realitate a fost caracterizată de Marx în felul următor:

« Germanii prezintă celorlalte popoare acest regat aerian al visului, regatul esenţei fiinţei » ca închegarea şi ţinta întregii istorii universale; în toate domeniile, ei consideră visurile lor ca tot atâtea judecăţi definitive cu privire la faptele altor naţiuni ».

Romantismul, curent literar al epocii n'a fost un fenomen limitat numai la Germania, dar în curând au început sa apară trăsăturile specifice germane ale acestui curent. Ideea romantică, care reneagă viaţa, culminează în cuvintele poetului Novalis: « Lumea devine vis, visul devine lume ». Şi Abusch

afirmă — problema ar fi trebuit adâncită — că: « Dacă burghezia germană în 1848 ar fi dat ca urmare a filosofiei şi literaturii sale clasice şi acţiuni clasice, dacă ea ar fi arătat o înţelegere realistă printr'o revoluţie democratică, de a face ea însăşi naţiunea germană, un personaj despotic ca Bismarck n'ar fi putut apare. Nicio dovadă istorică nu permite să negăm că în Germania de asemenea un stat constituit pe calea revoluţiei n'ar fi dus la o cultură burgheză şi democrată. Nu unitatea statului german a fost aceea care a provocat declinul culturii burgheze, ci forma bismarckiană şi wilhelmiană sub formula căreia s'a constituit statul » (p. 128).

Acest capitol dedicat de Abusch « regatului interior » al Germanilor, arată pe deplin unde eşuează ruptura dintre gândire şi acţiune şi ea nu are o mică urmare în catastrofele ce aveau să vină. Totdeodată, el arată încă odată cât de legată este suprastructura de bază.

Poporul german a asistat în 1871 la unificarea Germaniei, dar această unificare n'a fost opera lui, ci a forţelor feudale şi militariste. Marx scrie în 1871, că Germania sub conducerea lui Bismarck era «... un despotism militar, împestriţat cu forme parlamentare, amestec de proprietate feudală şi de influenţă burgheză, cu o construcţie birocratică şi susţinută de poliţie ». Cancelarul de fier a ridicat diguri puternice contra curentelor democratice în sânul poporului german, mai puţin prin legile particulare ca aceea contra socialiştilor, cât prin ridicarea unui întreg edificiu feudal şi militarist. In timp ce, de jur împrejur, naţiunile moderne s'au constituit pe baze burgheze şi democratice, Germania, în pragul secolului al XX-lea, era condusă de despotismul feudal. In conducerea statului şi a armatei, se aflau moşierii, iar burghezia, îi asculta orbeşte, neîmpotrivindu-se niciodată. De aceea Abusch observă: « Cum nu a avut loc o revoluţie democrată, imperialismul german a venit pe lume cu casca de soldat prusac ».

Ultima parte a cărţii, dedicată celor 70 de ani din istoria Germaniei, cuprinde una din epocile cele mai dramatice ale istoriei poporului german. Este epoca când, antrenat de capitalişti, moşieri, militari, el a mers pe calea agresiunii. Amănuntele abundă în cartea lui Abusch.

Dar şi în această ultimă parte, poporul nu se lasă învins. Figurile lui Bebel, K. Liebknecht, Rosa Luxenburg, Clara Zetkin, Thälman au arătat că toată istoria germană nu putea fi confundată cu reacţiunea. In timpul hitlerismului, voinţa de pace a germanilor antifascişti n'a fost înfrântă. In procesul din 1935 dela Wuppertal, conducătorul a 628 militanţi ai sindicatelor acuzaţi de activităţi ilegale, Hoppe, mutilat de război, a declarat: « Am suferit focul dela Verdun şi cunosc atrocităţile războiului, dar războiul era un joc de copii în comparaţie cu ororile din pivniţele Gestapoului ». In încheierea acestei recenzii trebue amintiţi aceia care, cu preţul vieţii lor, au rezistat barbariei naziste şi care au dovedit că Germania poate să dea caractere, că există şi o Germanie a progresului. Numele lui Ernst Thälman, Wilhelm Leuschner, Sophie Scholl, Eva-Maria Busch, Liselette Hermann, Edgar André, Karl von Ossietzky, iată doar câţiva dintre miile de eroi cari au murit opunându-se fascismului, citaţi în lucrarea lui Abusch.

Această lucrare îşi pune drept scop să explice în primul rând cititorului german cauzele obiective ale teribilei catastrofe. Abusch reuşeşte să combată o serie de falsuri pe care şcoala istorică burgheză fascistă le-a încetăţenit în toate manualele, în cursurile universitare etc. Eliminând imaginea unui ev mediu idilic, el arată starea de înapoiere economică şi socială a Germaniei până în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Desigur că pe tărâmul istoriei germaniei rămân încă multe de făcut. Totuşi, o serie de probleme nu sunt adâncite, altele sunt prea sumar trasate sau chiar ignorate. Nu lipsesc şi unele interpretări nejuste. Dar cartea are şi o semnificaţie. Ea arată unde poate duce orice încercare de a subjuga popoarele. Şi mai ales lucrarea lui Abusch devine un avertisment după recentele provocări fasciste dela Berlin. Ea este în acelaşi timp un apel la unitatea poporului german, unitate pe care trebue să o recâştige ca popor liber. Aceasta face ca lucrarea, cu toate lipsurile, să fie utilă şi valoroasă.

Theodor Sotirescu

ZOLTÁN I. TÓTH: *Varga Katalin (Ecaterina Varga)* Budapesta, Müvelt Nép Könyvkiadó, 1951, p. 69.

Sub îngrijirea Societăţii maghiare de istorie apar publicaţii de popularizare destinate masselor largi populare. Ele îşi pun ca scop prezentarea evenimentelor istorice din trecut, având la bază un material ales cu grijă, într'o expunere simplă, uşor de înţeles [1]. In această serie de publicaţii a apărut şi lucrarea lui Zoltán I.Tóth, despre Ecaterina Varga.

[1] Századok, Nr. 1, 1952.

In lucrare se prezintă, în cadrul descrierii situaţiei iobagilor mineri din domeniul fiscal al Zlatnei şi a vieţii pline de asuprire a populaţiei din Munţii Apuseni, activitatea revoluţionară a Ecaterinei Varga. Lucrarea se ocupă de viaţa Ecaterinei Varga şi prelucrează materialul nou descoperit cu ocazia ultimelor cercetări.

Istoriografia burgheză s'a străduit să treacă sub tăcere viaţa Ecaterinei Varga, una din faptele de luptă ale trecutului comun român şi maghiar. Vencel Biró, care în lucrarea sa « Istoria Transilvaniei » apărută în 1944 la Cluj afirma că voia « să valorifice în scop educativ pe seama poporului trecutul istoric al Transilvaniei », nu face nicio menţiune despre Ecaterina Varga. Această atitudine este caracteristică pentru cele mai multe din lucările istoriografiei burgheze române şi maghiare. Vorbind despre istoria Transilvaniei, anterioară anului 1848, istoricii burghezi au încercat să ocolească sau, cel mult să caracterizeze în treacăt, în câteva cuvinte aruncate la întâmplare, mişcarea din munţii Apuseni şi rolul pe care îl avusese Ecaterina Varga. Istoricii burghezi maghiari, în momentele în care se vedeau constrânşi să vorbească despre ea, o prezentau în lumina rapoartelor şi părerilor ostile ale moşierilor feudali drept o « aventurieră ». In locul acestui calificativ, istoricii burghezi români găseau altele tot de felul acesta, şi nu este întâmplător, de pildă, faptul că fascistul Silviu Dragomir, pentru a justifica acţiunea trădătoare a lui Andrei Şaguna, o caracterizează astfel: « Ecaterina Varga poate fi socotită ca o provocatoare ».

Tóth Zoltán îşi formulează astfel scopul lucrării sale: « ... astăzi când poporul român şi maghiar au scăpat fiecare de asupritorii lor, a sosit timpul să putem da dreptate istorică acestei figuri demne de a fi cinstită, din trecutul nostru comun, care şi-a riscat şi şi-a dăruit viaţa pentru cauza iobăgimii asuprite » (p. 23).

In primul capitol, autorul schiţează trecutul locuitorilor munţilor Apuseni, prezintă lupta de clasă a iobagilor mineri, luptă născută din relaţiile de producţie existente atunci. Această parte — la fel ca şi lucrarea sa mai mare « Mişcările ţărăneşti din Munţii Apuseni până în 1848 »[1] îmbogăţeşte cu noi date valoroase istoria poporului. Pe lângă caracterul mobilizator şi educativ pe care îl are, primul capitol are şi un neajuns, şi anume are prea multe date, ceea ce face ca să fie prea încărcat.

In capitolele următoare este înfăţişată viaţa Ecaterinei Varga, solidarizarea ei cu lupta poporului din munţii Apuseni, diferitele faze ale acestei lupte, mijloacele întrebuinţate, toate fiind analizate succint şi cu multă strădanie de a lămuri problema. Sunt utile şi acele părţi în care se expun variatele mijloace întrebuinţate de funcţionarii camerari şi domnii comitatului, solidarizaţi în ura lor comună, pentru a lipsi pe ţărani de conducătoarea lor, pe care ei o numeau « doamna noastră » sau « doamna moţilor ». Foarte caracteristice, având o mare putere educativă, sunt şi acele părţi în care se arată colaborarea tuturor claselor dominante, atât a cotropitorilor austriaci, cât şi a moşierilor feudali maghiari şi a reprezentanţilor reacţiunii clericale române, în acţiunea de a lua în captivitate pe Ecaterina Varga. Este justă şi demascarea lui A. Şaguna ca trădător al poporului român. Unele părţi însă, în care nu se face separaţia în cadrul burgheziei româneşti, care nici pe departe nu era unitară, nu sunt cele mai reuşite. Faţă de caracterizarea lui A. Şaguna ca « personalitatea cea mai marcantă din conducerea intelectualităţii române » e mult mai necesară evidenţierea faptului că Şaguna era reprezentantul intereselor curţii imperiale, aliate cu marea burghezie din Austria şi al moşierilor feudali, de aceea A. Şaguna trebue despărţit de păturile progresiste din acea vreme ale burgheziei româneşti din Transilvania.

In încheierea lucrării, vorbind despre învăţămintele pe care le oferă viaţa Ecaterinei Varga, Zoltán I. Tóth scrie — între altele — următoarele: « Ecaterina Varga este pilda colaborării popoarelor în lupta pentru libertate şi totodată pilda sprijinului reciproc între poporul maghiar şi poporul român»[2] Aşa cum concepe autorul personalitatea Ecaterinei Varga, ea formează « legătura care uneşte poporul maghiar şi cel român în lupta lor pentru libertate, împotriva asupritorului comun » [3].

Una din cele mai importante sarcini ce revin istoricilor noştri este de a valorifica moştenirea istorică progresistă, de a scoate, pe temeiul unor cercetări mai aprofundate ale izvoarelor, lucrări de popularizare.

Epoca în care a trăit Ecaterina Varga are încă multe probleme nelămurite şi scoaterea la lumină a materialului referitor la viaţa ei poate fi un îndemn la continuarea cercetărilor. Nu demult, la Arhivele Statului din Cluj, cu prilejul aranjării unor materiale documentare, arhiviştii noştri au strâns la un loc documentele care s'au redactat cu prilejul pregătirii procesului Ecaterinei Varga. Materialul acesta, de pildă, cuprinde ascul-

[1] Parasztmozgalmak az Erdélyi Erchegységben 1848—ig. Budapesta, 1951, p. 288.

[2] p. 69.

[3] p. 68.

tări de martori din care autoritățile vor să afle părerile moților, ale locuitorilor din partea locului și din împrejurimi asupra Ecaterinei Varga, precum și scrisori din care reies legăturile lui A. Șaguna cu guvernatorul general, contele József Teleki ș.a. Cercetătorii caută acum procesele verbale ale orașului Brașov, materialul documentar privitor la pr cesul pe care l-a avut Ecaterina Varga cu ı egustorii brașoveni și altele.

Zoltán I. Tóth, face un serviciu util istoriografiei maghiare și române, prin lucrarea sa despre Ecaterina Varga, prin scoaterea la lumină a moștenirii istorice progresiste a trecutului comun al celor două popoare și popularizarea acestuia. Totodată lucrarea este și un îndemn pentru cercetările ulterioare în această direcție.

István Imreh

BORIS DMITRIEVICI GRECOV

După o boală grea şi lungă, a încetat din viaţă, în vârstă de 71 de ani, proeminentul istoric şi om de ştiinţă sovietic, militant pe tărâmul social, membru în Prezidiul Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S., locţiitor al preşedintelui Comitetului Sovietic pentru Apărarea Păcii — academicianul Boris Dmitrievici Grecov.

Primele lucrări ştiinţifice ale lui B. D. Grecov cu privire la istorie au apărut în anul 1908, însă activitatea sa ştiinţifică a început să se desfăşoare deosebit de rodnic după Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie. Academicianul B. D. Grecov este autorul a peste 200 de lucrări ştiinţifice. Printre ele sunt lucrări fundamentale ca: « Rusia chieveană », « Ţăranii în Rusia » şi altele. In ultimii ani, B. D. Grecov a publicat o serie de lucrări cu privire la istoria dreptului slav vechi. Pentru lucrările sale în domeniul istoriei, i s'a conferit de trei ori Premiul Stalin.

B. D. Grecov a îmbinat activitatea ştiinţifică de cercetare cu o intensă activitate pedagogică şi ştiinţifico-organizatorică. Activitatea pedagogică a început-o în anul 1910, activitate pe care a continuat-o până în ultimele zile ale vieţii sale. Fiind profesor la Universitatea de Stat din Moscova şi şef de catedră la Istoria U.R.S.S. în cadrul Academiei de Ştiinţe Sociale de pe lângă C. C. al P.C.U.S., B. D. Grecov a pregătit un mare număr de specialişti în istorie. Incepând din anul 1935, B. D. Grecov a fost membru activ al Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., în cadrul căreia de mai multe ori a condus Secţiunea de Istorie şi Filosofie, Institutul de Istorie, Institutul de Cercetări Slave şi Institutul de Istoria Culturii Materiale. De asemenea, a fost membru activ al Academiei de Arhitectură din U.R.S.S.

B. D. Grecov a fost un luptător activ pentru pace. El a fost locţiitorul preşedintelui Comitetului Sovietic pentru Apărarea Păcii şi în această calitate, a participat la câteva congrese pentru apărarea păcii.

B. D. Grecov a lucrat mult ca membru al Prezidiului Comitetului slav din U.R.S.S. El a acordat o mare atenţie studierii istoriei ţărilor de democraţie populară. A fost ales membru al Academiilor de Ştiinţe din R. P. Polonă şi R. P. Bulgaria şi numit doctor în Filosofie la Universitatea din Praga. In anul 1952, cu prilejul Lunii Prieteniei Româno-Sovietice, Acad. Grecov a vizitat ţara noastră. Conferinţele pe care le-a ţinut, precum şi părerile pe care le-a emis la consfătuirile cu istoricii din ţara noastră, au slujit cercetătorilor în lămurirea multor probleme de Istoria R.P.R.

Guvernul U.R.S.S. a acordat o înaltă preţuire activităţii lui B. D. Grecov, conferindu-i de două ori «Ordinul Lenin», «Ordinul Steagul Roşu al Muncii» şi alte medalii.

Militant înaintat al ştiinţei sovietice, organizator neobosit al muncii ştiinţifice, pedagog, patriot, savant, luptător activ pentru cauza păcii şi progresului, aşa va rămâne pentru totdeauna şi în memoria oamenilor de ştiinţă din ţara noastră, Boris Dmitrievici Grecov.

PREZIDIULUI ACADEMIEI DE ŞTIINŢE A U.R.S.S.

MOSCOVA

CALUJSKAIA 14

Cu profundă emoţie şi nemărginită durere am aflat vestea încetării din viaţă a marelui savant sovietic, istoric, membru al Prezidiului Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., academician profesor Boris Dmitrievici Grecov.

Viaţa şi activitatea academicianului Boris Dmitrievici Grecov, pusă în slujba poporului, a frăţiei între popoare, a întăririi prieteniei între poporul român şi marele popor sovietic, este un îndemn pentru toţi oamenii de ştiinţă din Patria noastră de a-şi mări eforturile lor în slujba construirii socialismului şi apărării păcii.

Transmitem Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. şi îndureratei familii, sincerele noastre condoleanţe, asigurându-le că amintirea marelui savant sovietic va rămâne neştearsă în inimile noastre.

PREZIDIUL ACADEMIEI R.P.R.

ACADEMIEI DE ŞTIINŢE A U.R.S.S.

SECŢIUNEA DE ISTORIE

MOSCOVA

CALUJSKAIA 14

Vestea încetării din viaţă a marelui istoric sovietic, academicianul Boris Dmitrievici Grecov, ne-a sguduit profund.

Istoricii din patria noastră împărtăşesc din tot sufletul lor marea durere a oamenilor de ştiinţă din Uniunea Sovietică, care pierd în persoana academicianului Grecov un mare savant, un luptător activ pentru desvoltarea ştiinţei istorice, pusă în slujba poporului şi apărării păcii.

Luând parte la marea durere a oamenilor de ştiinţă din Uniunea Sovietică, vă asigurăm că în activitatea noastră ştiinţifică vom folosi bogata experienţă a istoriografiei sovietice, pentru a ridica ştiinţa istoriei din patria noastră la înălţimea măreţelor sarcini ale construirii socialismului şi apărării păcii.

SECŢIUNEA DE ISTORIE
A ACADEMIEI R. P. R.

ACADEMIEI DE ŞTIINŢE A U.R.S.S.

INSTITUTUL DE ISTORIE

MOSCOVA
CALUJSKAIA 14

Vestea morţii proeminentului om de ştiinţă, istoricul Boris Dmitrievici Grecov, a întristat adânc colaboratorii şi conducerea Institutului de Istorie al Academiei R. P. R. Opera Acad. Boris Dmitrievici Grecov, un exemplu al ştiinţei istorice sovietice, a ajutat munca istoricilor români în cercetarea istoriei masselor populare din patria noastră.

Impărtăşim frăţeşte durerea Dvs. şi, după exemplul oamenilor de ştiinţă sovietici, vom căuta consolarea în a sluji cu mai mult zel cauza poporului nostru, a prieteniei româno-sovietice, a păcii.

DIRECŢIA INSTITUTULUI DE ISTORIE
AL ACADEMIEI R. P. R.

DIN PARTEA REDACȚIEI

Redacția revistei „Studii" aduce la cunoștință că stă la dispoziția colaboratorilor și cetitorilor revistei, în toate zilele lucrătoare, între orele 17 și 20.

In prima sâmbătă a fiecărei luni, între orele 17 și 20, au loc discuții critice cu privire la conținutul revistei. Toți colaboratorii și cetitorii revistei sunt invitați călduros să participe la aceste desbateri critice.

Sediul redacției se află în București, Bulevardul Generalissimul Stalin Nr. 1, tel. 2.87.43.

INTREPRINDEREA
POLIGRAFICĂ Nr. 4
BUCUREŞTI

LEI 5.—